

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๔ เรื่อง

การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

The Development of Peaceful Society of Local Leaders in
Chaiyaphum Province

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

หลักสูตรผู้นำพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่น
ของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ

Executive Training Program for Local Leaders : Learning to Local
Development of Leader in Chaiyaphum Province

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสดิ์รัตน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765021

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๔ เรื่อง

การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ
The Development of Peaceful Society of Local Leaders in
Chaiyaphum Province

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง
หลักสูตรผู้นำพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำ
ในจังหวัดชัยภูมิ
Executive Training Program for Local Leaders : Learning to Local
Development of Leader in Chaiyaphum Province

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสดีรัตน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765021

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Sub-Research Report 4

The Development of Peaceful Society of Local Leaders in

Chaiyaphum Province

Under Research Plan

Executive Training Program for Local Leaders : Learning to Local
Development of Leader in Chaiyaphum Province

By

Asst.prof. Maj Gen Dr. Narat Sawadrath

Chaiyaphum Buddhist College

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2565

Research Project Founded by

Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU RS 800765021

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย : การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ
 ผู้วิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสดิ์รัตน์
 ส่วนงาน : วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ปีงบประมาณ : ๒๕๖๕
 ทุนอุดหนุนการวิจัย : กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑. เพื่อศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ ๒. เพื่อศึกษารูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ๓. เพื่อสร้างชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ใช้ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ในเชิงคุณภาพศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำชุมชนและประชาชนจำนวน ๔๐ รูป/คน และใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย ในเชิงปริมาณใช้การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ๔๐๐ คนและวิเคราะห์ด้วยการพรรณนาและสถิติอนุมาน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

๑) ความขัดแย้งที่รุนแรงเกิดขึ้นในพื้นที่น้อยมาก เพราะประชาชนส่วนใหญ่มีความผูกพันทางเครือญาติ และไม่ค่อยมีปัญหาขัดแย้งในเรื่องทางการทำมาหากิน เพราะเป็นสังคมชนบทมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน

๒) การยุติปัญหาความขัดแย้ง มักจะรวมขอมกันเองในครอบครัวก่อน ถ้าตกลงกันไม่ได้จึงจะให้ผู้ใหญ่บ้านมาไกล่เกลี่ย แต่หากเป็นเรื่องใหญ่อาจแจ้งความดำเนินคดี

๓) ประชาชนเชื่อว่าพระพุทธศาสนาจะทำให้ชีวิตงดงามขึ้น ทำให้ชีวิตสงบร่มเย็น จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างสิ่งจูงใจให้ประชาชนเข้าวัด เรียนรู้พระธรรมด้วยความเต็มใจ

๔) ประชาชนไม่ได้มองความเหลื่อมล้ำทางสังคมจะเป็นสาเหตุของความขัดแย้ง เพราะสังคมชนบทเป็นสังคมแคบๆสามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของแต่ละครอบครัวได้ มีการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจลงได้

๕) ความสามัคคีในชุมชน มาจากความสนิทสนมและเป็นเครือญาติ ด้วยเหตุที่เป็นชุมชนที่อพยพมาตั้งบ้านเรือนมาเป็นเวลานานมาก แม้จะมีคนถิ่นอื่นเข้ามาอยู่ภายหลัง แต่ความสนิทสนม ดูแลช่วยเหลือกันการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของชาวบ้านก็ทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นตามธรรมชาติ

๒. การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

๑) บทบาทของพระสงฆ์กับสังคมสันติประชาธรรม ต้องมีการร่วมกันปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม มีการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง พระสงฆ์ต้องมีบทบาทในสังคมมากขึ้น และประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางศาสนามากกว่าปัจจุบัน

๒) บทบาทของผู้นำกับสังคมสันติประชาธรรม ผู้นำต้องเป็นตัวอย่างที่ดี ดูแลไม่ให้มีผู้ใดละเมิด ระเบียบวินัยและข้อบังคับต่างๆที่กำหนด

๓) บทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านของสังคมสันติประชาธรรม ควรมีบทบาทในเรื่องต่างๆ ตั้งแต่การวางแผนวางนโยบาย การดำเนินงานจนถึงการกำกับดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

๔) ความสำคัญของกฎ ระเบียบ ข้อบังคับกับสังคมสันติประชาธรรม กฎระเบียบของชุมชนจะต้องถูกกำหนดขึ้นตามความต้องการของประชาชนในชุมชน ไม่ขัดกับหลักกฎหมายบ้านเมือง และไม่ขัดกับศีลธรรมทางศาสนา โดยมีเจ้าหน้าที่รัฐและพระสงฆ์มีความรู้เป็นที่ปรึกษา

๕) การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการสร้างสังคมสันติประชาธรรม คนในสังคมจะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนด ระเบียบ ข้อบังคับและร่วมในการเขียนธรรมนูญหมู่บ้านที่เป็นรูปธรรมขึ้น

๓. การศึกษาชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

๑) รูปแบบชุมชนวิถีพุทธ เป็นรูปแบบของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีธรรมะคอยกำกับ ปรองดองให้ประชาชนดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องตามธรรมนองครองธรรม การรักษาศีล ๕ อย่างจริงจัง

๒) รูปแบบชุมชนอหิงสา เป็นรูปแบบของการอยู่ร่วมกันโดยไม่เบียดเบียนไม่ทำร้ายผู้อื่นไม่ปฏิบัติผิดต่อผู้อื่น ไม่ว่าด้วยกาย วาจา หรือใจและไม่ใช้ความรุนแรง

๓) รูปแบบชุมชนประชาธิปไตย เป็นรูปแบบของการอยู่ร่วมกันโดยมีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค มีหน้าที่ป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแก่ตนเองและผู้อื่น

๔) ประชาชนทั้ง ๖ อำเภอเห็นว่าควรนำเอาชุมชนวิถีพุทธมาเป็นชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรม โดยไม่ต้องนำรูปแบบชุมชนอื่นมาบูรณาการ

คำสำคัญ : การพัฒนาสังคม, สังคมสันติประชาธรรม, ผู้นำท้องถิ่น

Research Title : The Development of Peaceful Society of Local Leaders in
Chaiyaphum Province

Researcher : Asst.prof. Maj Gen Dr. Narat Sawadrath

Department : Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chaiyaphum Buddhist
College

Fiscal Year : 2022

Research Funded by : Thailand Science Research and Innovation Fund

ABSTRACT

The objectives of this research are : 1. To study the concept and way of life of peaceful civil society coexistence of the people in Chaiyaphum Province. 2. To study the model of a peaceful civil society in Chaiyaphum Province. 3. To build a model community of a peaceful civil society in Chaiyaphum Province. This research is a blended research. Use both qualitative and quantitative. Qualitative study from related documents In-depth interviews with highly qualified key informants Community leaders and people were 40 figures/person and used inductive analysis. Quantitatively, data were collected from a questionnaire sample of 400 people and analyzed by descriptive and inferential statistics.

The results showed that

1. A study of the concept and way of life of peaceful coexistence among the people in Chaiyaphum Province found that

1) Violent conflicts occur in very few areas. Because most of the people have kinship ties and rarely have conflicts on official livelihoods because it is a rural society with close friendship

2) Resolving conflicts they tend to come to terms with themselves in the family first. If there is no agreement, the village headman will come to mediate. But if it's a big issue, they may file a lawsuit.

3) People believe that Buddhism will make life more beautiful. Make life peaceful Therefore, it is necessary to create incentives for people to enter the temple. Learn the Dharma with willingness.

4) People do not view social inequality as a cause of conflict. Because rural society is a narrow society, we can see the changes of each family. There is care and support for each other. Will reduce economic inequality

5) Unity in the community comes from intimacy and kinship because it is a community that has migrated to set up a house for a very long time. although other residents came later but intimacy Taking care and helping each other, the generosity of the villagers will naturally bring about harmony.

2. A study on the model of peaceful civil society in Chaiyaphum province found that

1) The role of the monks and the peaceful society There must be a joint practice to be concrete. There is continuous support from the government. Monks must have a greater role in society. and people have to participate in religious activities more than the present.

2) The role of a leader in a peaceful civil society Leaders must set a good example. Take care that no one violates Discipline and regulations set forth.

3) The role of the village committee in a peaceful civil society should play a role in various matters from planning to policy Operations up to the supervision of operations in accordance with the objectives.

4) The importance of rules, regulations, and regulations in a peaceful civil society community rules must be established according to the needs of the people in the community. Not contrary to the principles of civil law and not against religious morality with government officials and knowledgeable monks as advisors.

5) People's participation in building a peaceful civil society People in society must participate in setting rules, regulations and participate in writing a concrete village constitution.

3. A study of the model community of peaceful civil society in Chaiyaphum province found that

1) Buddhist community model It is a form of peaceful coexistence. have dharma to support to support people to live their lives in accordance with the righteousness and dharma, seriously observing the 5 precepts

2) Ahimsa community model It is a form of coexistence without oppression, not hurting others, not mistreating others. Whether by body, speech or mind and without violence.

3) Democratic community model it is a form of coexistence with freedom and equality. Have a duty to prevent damage to oneself and others.

4) The people of the 6 districts agreed that the Buddhist community should be adopted as a model community for a peaceful society. Without having to integrate other community models.

Keywords : Social Development, Peaceful Society, Local Leaders

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง“การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” คณะผู้วิจัยได้รับการทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

คณะผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณาจารย์ทุกท่านที่ได้สนับสนุนส่งเสริม อำนวยความสะดวก จนทำให้การศึกษาค้นคว้าทำการวิจัยสำเร็จลุล่วง ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความอนุเคราะห์และความร่วมมือในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

คณะผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะก่อประโยชน์ทั้งในด้านการปฏิบัติการและด้านวิชาการ อันจะนำไปสู่การประยุกต์ใช้กับชุมชนต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสดีรัตน์

๓ กรกฎาคม ๒๕๖๕

สารบัญเรื่อง

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญเรื่อง	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
๑.๓ ปัญหาการวิจัย	๖
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๖
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๙
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม	๑๐
๒.๑.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม	๑๐
๒.๑.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม	๒๐
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสังคมสันติประชาธรรม	๒๖
๒.๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสังคมสันติประชาธรรม	๒๖
๒.๒.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสังคมสันติประชาธรรม	๓๐
๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้นำท้องถิ่น	๓๗
๒.๓.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้นำท้องถิ่น	๓๗
๒.๓.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้นำท้องถิ่น	๔๗
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยการบูรณาการ	๕๐

๒.๔.๑ ความหมายของการจัดการศึกษา	๕๐
๒.๔.๒ การบูรณาการจัดการการศึกษา	๕๒
๒.๔.๓ รูปแบบการจัดการศึกษา	๕๓
๒.๔.๔ การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน	๕๔
๒.๕ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง	๖๑
๒.๕.๑ การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ	๖๑
๒.๕.๒ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา	๖๖
๒.๕.๓ การพัฒนาที่ยั่งยืน	๗๐
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗๔
๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม	๗๔
๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมสันติประชาธรรม	๗๘
๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้นำท้องถิ่น	๘๓
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๗
๓.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ	๘๘
๓.๒.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๘๘
๓.๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๙
๓.๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๙๐
๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล	๙๐
๓.๓ การวิจัยเชิงปริมาณ	๙๒
๓.๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๙๒
๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๙๓
๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๙๔
๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล	๙๕
๓.๔ การสนทนากลุ่มเฉพาะ	๙๖
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๙๘
๔.๑ ผลการศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรม	๙๘
๔.๑.๑ ผลการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป	๙๘
๔.๑.๒ ผลการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ	๙๙
๔.๑.๓ ผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ	๑๐๔
๔.๑.๔ สรุปผลการศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกัน	๑๑๕

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ ๒.๑	สรุปแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม	๑๘
ตารางที่ ๒.๒	สรุปทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม	๒๕
ตารางที่ ๒.๓	สรุปแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสังคมสันติประชาธรรม	๒๙
ตารางที่ ๒.๔	สรุปทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสังคมสันติประชาธรรม	๓๗
ตารางที่ ๒.๕	สรุปแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้นำท้องถิ่น	๔๖
ตารางที่ ๒.๖	สรุปทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้นำท้องถิ่น	๔๙
ตารางที่ ๒.๗	สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยบูรณาการ	๖๐
ตารางที่ ๒.๘	สรุปหลักพุทธธรรม	๗๒
ตารางที่ ๒.๙	สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม	๗๗
ตารางที่ ๒.๑๐	สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมสันติประชาธรรม	๘๑
ตารางที่ ๒.๑๑	สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้นำท้องถิ่น	๘๕
ตารางที่ ๓.๑	แสดงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๘๙
ตารางที่ ๓.๒	แสดงมาตรฐานประเมินค่า	๙๕
ตารางที่ ๓.๓	แสดงเกณฑ์การใช้วิเคราะห์ข้อมูลของคะแนนโดยเฉลี่ย	๙๖
ตารางที่ ๔.๑	แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง	๙๘
ตารางที่ ๔.๒	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ	๑๐๐
ตารางที่ ๔.๓	แสดงสรุปประเด็นปัญหาความขัดแย้งที่มีความรุนแรงในพื้นที่	๑๐๔
ตารางที่ ๔.๔	แสดงสรุปประเด็นการยุติปัญหาความขัดแย้ง	๑๐๗
ตารางที่ ๔.๕	แสดงสรุปประเด็นศาสนากับการแก้ปัญหาของชุมชน	๑๐๙
ตารางที่ ๔.๖	แสดงสรุปประเด็นสาเหตุของความสามัคคีในชุมชน	๑๑๓
ตารางที่ ๔.๗	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของรูปแบบสังคมสันติประชาธรรม	๑๑๖
ตารางที่ ๔.๘	แสดงสรุปประเด็นบทบาทของพระสงฆ์ในการทำให้เกิดสังคมสันติประชาธรรม	๑๒๐
ตารางที่ ๔.๙	แสดงสรุปประเด็นบทบาทของผู้นำกับสังคมสันติประชาธรรม	๑๒๓
ตารางที่ ๔.๑๐	แสดงสรุปประเด็นบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านของสังคมสันติประชาธรรม	๑๒๕

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ ๔.๑๑	แสดงสรุปประเด็นความสำคัญของกฎ ระเบียบข้อบังคับ	๑๒๗
ตารางที่ ๔.๑๒	แสดงสรุปประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชน	๑๓๐

สารบัญภาพ

แผนภาพที่	หน้า
แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน	๕๖
แผนภาพที่ ๒.๒ แสดงรูปแบบกิจกรรมแห่งการเรียนรู้แบบ PBL	๕๗
แผนภาพที่ ๒.๓ แสดงโครงการสร้างชุดความรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะ	๕๘
แผนภาพที่ ๒.๔ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๔
แผนภาพที่ ๔.๑ แสดงแนวทางในการแก้ปัญหาและยุติปัญหาในชุมชน	๑๓๓
แผนภาพที่ ๔.๒ แสดงพัฒนาการทางสังคมสู่สังคมสันติประชาธรรม	๑๓๕
แผนภาพที่ ๔.๓ แสดงชุมชนวิถีพุทธ : ชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรม	๑๓๗
แผนภาพที่ ๔.๔ แสดงกิจกรรมกฎหมายเพื่อประชาชน	๑๓๘
แผนภาพที่ ๔.๕ แสดงกิจกรรมการให้ความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง	๑๔๐
แผนภาพที่ ๔.๖ แสดงกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน	๑๔๒
แผนภาพที่ ๔.๗ แสดงกิจกรรมชุมชนวิถีพุทธ	๑๔๔
แผนภาพที่ ๔.๘ แสดงกิจกรรมนายกพบประชาชน	๑๔๖
แผนภาพที่ ๔.๙ รูปแบบการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ	๑๔๘

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

๑.๑.๑ ความเป็นมา

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ดังนั้นมนุษย์จึงพยายามรวมกลุ่มใช้ชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกัน เพื่อจะได้พึ่งพาอาศัยกันดูแลกันและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน สังคมมนุษย์ต้องการความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของตน การสร้างสังคมขึ้นก็ต้องการความปลอดภัยเป็นอันดับแรก แม้บางครั้งมนุษย์จะมีความขัดแย้งทะเลาะกันบ้าง แต่ก็ยุติลงได้เมื่อมีคนกลางเข้ามาตัดสิน มนุษย์จึงจำเป็นต้องมีผู้นำ ชุมชนที่มีความเฉลียวฉลาด เข้มแข็ง และยุติธรรมที่สุดมาคอยปกป้องดูแลไม่ให้เกิดการวิวาท และยินยอมมอบอำนาจตามธรรมชาติของตนที่มีอยู่ให้กับผู้นำเพื่อให้ผู้นำได้ใช้อำนาจนั้นในการปกครองได้อย่างเต็มที่ แต่เพื่อป้องกันไม่ให้นำนุ้แก่อำนาจหรือใช้อำนาจของตนเกินเลยจนอาจจะสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนในชุมชนได้ จึงต้องมีกฎ กติกาหรือระเบียบ ที่ทุกคนต้องปฏิบัติ หรือในปัจจุบันเรียกว่า สัญญาประชาคม ซึ่งหากผู้นำใช้อำนาจในทางที่ผิดแล้ว ประชาชนในชุมชนก็สามารถเพิกถอนอำนาจของผู้นำนั้นได้ และสรรหาผู้นำคนใหม่มาปกครองได้ ดังนั้นผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้ที่พร้อมทั้งร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ มีจิตใจที่มั่นคง เสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และต้องเป็นผู้ที่มีความคิดก้าวหน้ามุ่งมั่นนำความเจริญมาสู่ชุมชนของตนให้ได้

คนไทยสามารถรวมกลุ่มปกครองกันเอง ตั้งบ้านแปลงเมืองไม่ขึ้นต่อชนชาติอื่นใดมาตั้งแต่สมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ รวบรวมคนไทยก่อตั้งเป็นอาณาจักรสุโขทัยเป็นต้นมา ผู้นำในสมัยกรุงสุโขทัยประชาชนเรียกท่านว่า พ่อขุน ซึ่งมีสถานะกลายเป็นหัวหน้าชุมชน ดูแลบ้านเมืองให้สงบสุข เห็นได้จากการจัดอำนาจของขอมไปจากสุโขทัย การรับเรื่องราวร้องทุกข์จากราษฎรด้วยการแขวนกระดิ่งไว้ได้ ประชาชนที่เดือดร้อนมาร้องทุกข์ได้ตลอดเวลา และที่สำคัญของการเป็นนักพัฒนาคือการประดิษฐ์อักษรไทยไว้ใช้เฉพาะในชุมชนชาวไทย ผู้นำของไทยในสมัยต่อมาทรงเป็นนักพัฒนาเกือบทุกพระองค์ จุดมุ่งหมายคือให้ประชาชนของพระองค์อยู่ดีกินดีมีความสุขด้วยการค้าขายกับต่างชาติต่างภาษา มีความปลอดภัยจากข้าศึกศัตรูป้องกันแว่นแคว้น ด้วยการเอาเลือด เนื้อและชีวิตเข้าแลกไว้ ชาติไทยจึงคงความเป็นเอกราชมาจนทุกวันนี้

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเร่งพัฒนาบ้านเมืองให้เท่าเทียมอารยประเทศ เมื่อมหาอำนาจตะวันตกเข้ามาแสวงหาเมืองขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศไทยอยู่รอดมาได้เพราะพระปรีชาสามารถของพระองค์ท่าน ที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบเดิมเป็นระบอบเทศาภิบาล ทำให้อำนาจในการปกครองประเทศรวมศูนย์อยู่ในพระนคร ทำให้อำนาจเจ้าเมืองทั้งหลายหมดลง แม้จะเป็นการรวบอำนาจไว้ที่รัฐบาลแต่การพิจารณาสั่งการ

ทั้งหมดขึ้นอยู่กับรัฐบาล เจ้าเมืองไม่มีอำนาจในการตัดสินใจให้ต่างชาติทำการใดๆได้ตามอำเภอใจอีกต่อไป นับเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงรักษาเอกราชของชาติไว้ได้อย่างชาญฉลาด นอกจากนี้ทรงเริ่มจัดการปกครองเป็นมณฑล เมือง มีข้าราชการออกไปดูแล ทรงจัดตั้งสุขาภิบาลให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาบ้านเมืองของตนเอง

รัฐบาลทุกรัฐบาลในสมัยต่อมา ได้พยายามพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญด้วยการสร้างสาธารณูปโภคสู่ชนบทด้วยการกระจายอำนาจให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและพัฒนา ด้วยการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้น ทั้งเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งประชาชนได้เข้ามาบริหารบ้านเมืองด้วยวิธีการเลือกตั้ง ผลจากการเลือกตั้งทำให้ผู้นำท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับประชาชน รู้ปัญหา อุปสรรคของชุมชน จึงสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างตรงจุด และมีประสิทธิภาพ ผู้นำท้องถิ่นคือหัวใจในการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะสังคมชนบทเป็นสังคมอบอุ่นที่อยู่กันด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นมิตรไม่เบียดเบียนกัน เป็นสังคมของความปรองดอง ต่อมาเมื่อจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น เทคโนโลยีใหม่ๆหลั่งไหลเข้ามาสู่ชนบท ระบอบสังคมเริ่มมีความสลับซับซ้อนมากกว่าเดิม และมีแนวโน้มว่าจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ประชาชนยึดเอาวัตถุเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิต ศิลธรรมที่เคยอยู่คู่กับชนบทเริ่มจางหายไป บทบาทของพระสงฆ์ลดลง ปัจจัยด้านเศรษฐกิจกลับมีความสำคัญมากกว่าปัจจัยอื่น ปัญหาเสพติดให้โทษ ปัญหาการพนัน และปัญหาการทุจริตประพดมิชอบจึงเกิดขึ้นในสังคมชนบท ทั้งในรูปแบบของบุคคลและสถาบัน การใช้ตำแหน่งหน้าที่ทางราชการเพื่อการแสวงหาทรัพย์สิน การทุจริตในหน้าที่ การมีผลประโยชน์ทับซ้อน การบริจจาคเพื่อช่วยเหลือการทุจริตในรูปแบบนโยบาย การแปรรูปวิสาหกิจ เช่นการใช้กฎระเบียบ ข้อบังคับ การใช้กฎหมาย เพื่อเอื้อผลประโยชน์ให้กับตนเองหรือพรรคพวก ให้คนของตนได้เข้ามาดูแลกิจการของรัฐ บางครั้งใช้ทรัพยากรของรัฐไปในทางมิชอบ เช่นการนำทรัพย์สินของรัฐในโครงการประชานิยม ซึ่งพฤติกรรมการทุจริตที่มีความสลับซับซ้อนดังกล่าวนี้อาจเกิดขึ้นเนื่องจากความร่วมมือกันระหว่างนักการเมือง ข้าราชการ และนักธุรกิจ

ดังนั้นการสร้างสังคมใหม่ที่มีความถูกต้องและเป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่นจึงเป็นเป้าหมายสำคัญ ที่มีแนวโน้มที่จะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ปัจจุบันกระทรวงมหาดไทยได้จัดให้มีศูนย์ดำรงธรรมขึ้นในทุกจังหวัดเพื่อให้เป็นสถานที่ที่ประชาชนสามารถร้องเรียนหรือร้องทุกข์ ต่อปัญหาที่ตนเองเดือดร้อนได้ทุกเรื่อง ทั้งเรื่องที่เกิดจากบุคคล เกิดจากการใช้อำนาจรัฐ เป็นการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ การป้องกันการทุจริตในวงราชการ ซึ่งคล้ายกับการร้องทุกข์ด้วยการติระฆังของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชในสมัยสุโขทัย

บุคคลสำคัญที่จะทำการขับเคลื่อนการบริหารราชการเป็นไปได้ด้วยดีมีประสิทธิภาพ บรรลุมติวัตถุประสงค์ที่กำหนด คือผู้นำท้องถิ่น เพราะผู้นำคือผู้มีถิ่นพำนักอยู่ในท้องถิ่นนั้น จึงเป็นผู้ที่รู้ปัญหาอุปสรรค รู้จักความต้องการที่แท้จริงของประชาชน รวมทั้งเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจและรับมอบ

จากประชาชนให้มาทำงานเพื่อความเจริญในท้องถิ่น ผู้นำที่ดีจึงต้องเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม มีประสบการณ์ วางแผนดำเนินการ วางนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายให้ได้ ดังนั้น เมื่อผู้บริหารมีภาวะผู้นำที่เหมาะสมแล้วก็จะสามารถนำพาองค์กรให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และนำพาองค์กรไปสู่ความเจริญก้าวหน้า^๑เป็นหลักประกันอย่างหนึ่งได้ว่าหากท้องถิ่นใดมีผู้นำที่ดี มีศักยภาพสูงก็ย่อมจะนำท้องถิ่นให้เจริญได้ ผู้นำที่ใช้อำนาจโดยมิชอบเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง จะไม่คำนึงถึงความอยู่รอดขององค์กรหรือคนในสังคมส่วนใหญ่^๒ หากในท้องถิ่นได้ผู้นำที่ขาดคุณธรรมจริยธรรม ไม่สามารถบริหารราชการแผ่นดินได้ จะทำให้ท้องถิ่นนั้นขาดความปลอดภัย ไม่มีการพัฒนาการบริหารขาดประสิทธิภาพ นั้นหมายความว่าผู้นำคนนั้นขาดความชอบธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ราชการและขาดความชอบธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ผู้นำของท้องถิ่นนั้นด้วย

๑.๑.๒ ความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันประชากรไทยกว่าร้อยละ ๙๔.๗๒ นับถือและมั่นคงในพระพุทธศาสนา^๓ โดยเฉพาะในชนบทที่ยังมีความเป็นสังคมที่เหนียวแน่นอยู่ในบวรพระพุทธศาสนา นำพุทธธรรมมาเป็นแนวทางปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกัน ปกครองดูแลเอื้อเฟื้อต่อกัน มีวิถีชีวิตตามครรลองพระพุทธศาสนา มีพระสงฆ์เป็นผู้คอยอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี ศาสนาพุทธเป็นหลักชัยในการชี้นำประชาชนคนไทยให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม อยู่ร่วมกันในสังคมได้เป็นปกติสุข

ผู้นำในสังคมไทย มักจะเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีความประพฤติดี มีศีลธรรม ประจักษ์ เป็นผู้ที่เคร่งครัดในหลักธรรม และเป็นผู้นำในขนบธรรมเนียมประเพณีได้ แม้ว่าในปัจจุบันสภาวะทางสังคมจะเปลี่ยนไปก็ตาม แต่ความเชื่อของประชาชนในชนบทยังมีความเชื่อในเรื่องที่ผู้นำจะต้องเป็นคนอยู่ในศีลในธรรมอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนไทยในจังหวัดชัยภูมิยังให้ความสำคัญในเรื่องนี้อยู่มาก ซึ่งการให้ความสำคัญในเรื่องนี้เพราะจะเป็นหลักประกันได้ในระดับหนึ่งว่าคนมีศีลมีธรรมจะต้องเป็นคนดี และการได้คนดีมาเป็นผู้นำท้องถิ่น จะทำให้ท้องถิ่นเจริญรุ่งเรือง สังคมจะสงบร่มเย็น ผู้นำประเภทนี้จะสามารถพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ด้วยความเรียบง่ายสามารถกำหนด วางนโยบาย ปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่างๆให้ลุล่วงไปได้ด้วยปัญญา ไม่มั่วทะลุมั่ว รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเสมอ ผู้นำจะช่วยประสานให้บุคคลากรทั้งหลายในองค์กรทำงานร่วมกันเพื่อก้าวไปสู่

^๑ เนตรพัฒนา ยาวีราช, ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร : เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

^๒ มนตรี พิรพลพัฒน์, “จริยธรรมกับภาวะผู้นำ : ศึกษาทัศนะนักวิชาการรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยที่มีต่อผู้นำทางการเมือง”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

^๓ กรมการศาสนา, คู่มือการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สำหรับผู้บริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๘๐.

เป้าหมายที่ดิงามที่ประชาคมนั้นได้วางไว้ร่วมกัน^๔ จะเห็นได้ว่าผู้นำมีความสำคัญต่อความก้าวหน้าขององค์กรเสมอ ถึงอย่างไรก็ตามในปัจจุบันปัญหาที่เกี่ยวกับผู้นำยังมีให้เห็นอยู่มาก โดยเฉพาะการใช้อำนาจโดยมิชอบ แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหาทางเศรษฐกิจหรือปัญหาทางสังคมที่ทำให้ผู้นำห่างเหินจากคุณธรรม ขาดความชอบธรรมในการทำหน้าที่ผู้นำท้องถิ่น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาศักยภาพของผู้นำให้สูงขึ้น การพัฒนาคนนั้นต้องทำ ๓ ด้านคือ^๕

ด้านที่ ๑ พฤติกรรม ได้แก่ วินัย การทำมาหาเลี้ยงชีพและการแบ่งปัน

ด้านที่ ๒ จิตใจ ได้แก่ คุณธรรม ความรู้สึก แรงจูงใจและสภาพจิต

ด้านที่ ๓ ปัญญา ได้แก่ ความรู้เข้าใจเหตุผล ความเชื่อ ทักษะคดี ค่านิยม และแนวคิด

การพัฒนาผู้นำให้เป็นผู้นำที่ดีมีประสิทธิภาพนั้น คือการที่ทำให้ผู้นำได้นำเอาความสามารถที่ตนเองมีอยู่แล้วออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยกระบวนการต่างๆ เช่น การศึกษา การฝึกอบรม ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้นำแสดงความสามารถ แสดงความคิดริเริ่ม และเป็นผู้นำในการพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมที่สงบร่มเย็น เป็นสังคมสันติประชาธรรม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและความอยู่รอดขององค์กรท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา^๖ ในสภาวะโลกาภิวัตน์ที่มีแต่การแข่งขันชิงดี เป็นยุคที่ต้องพัฒนาให้ทันยุคทันสมัยนี้ ผู้นำต้องเรียนรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อนำท้องถิ่นของตนไม่ให้เกิดยุคสมัยและในขณะเดียวกัน ผู้นำก็ต้องคอยใส่ใจถึงความเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจของประชาชนด้วย มุมมองการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนามี ๒ มิติ คือ^๗

๑. มองมนุษย์ในฐานะที่เป็นบุคคล เรียกว่าทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า จำเป็นต้องมีการพัฒนา

๒. มองมนุษย์ในฐานะที่เป็นชีวิต คือ การมองมนุษย์ในแง่ขององค์ประกอบของชีวิต

ในทางพระพุทธศาสนายอมรับว่ามนุษย์มีความแตกต่างกัน ดังนั้นการพัฒนามนุษย์จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความแตกต่าง กำหนดขั้นตอนของการพัฒนาแต่ละคนด้วยการพิจารณาถึงความเหมาะสมของระบบต่างๆด้วย

^๔ บุญนั ธนาสุวัฒน์, *จิตวิทยาองค์การ*, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอ.พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๓๗), หน้า ๙๘.

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *การพัฒนาที่ยั่งยืน*, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมล คีมทอง, ๒๕๔๙), หน้า ๑๘๑.

^๖ สุจิตรา ธนันทน์, *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*, (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑.

^๗ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, “พระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครอง”, เอกสารประกอบการเรียน ปี ๒๕๕๐, (อัสสัมชัญ).

แกนกลางของระบบต่าง ๆ นั้นอยู่ที่การพัฒนาคน ซึ่งใช้วิธีฝึกไม่ใช้วิธีบังคับแต่ก็ไม่ใช้ปล่อยอย่างไรก็ได้^{๔๔} การพัฒนา มาจากคำว่า “วฑฒน” หรือ วัฒนะ ซึ่งแปลว่าความเจริญ งอกงามเพิ่มขึ้น ทำให้ยืนยาวขึ้น ในทางพระพุทธศาสนา การพัฒนา ก็คือ ภาวนา หมายถึงการทำให้เป็น ให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา ซึ่งมีการพัฒนา ๔ ประการ คือประกอบด้วย^{๔๕}

- ๑) กายภาวนา คือ การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย
- ๒) สีลภาวนา คือ การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมให้มีระเบียบวินัย
- ๓) จิตภาวนา คือการเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตให้เข้มแข็งมั่นคง มีคุณธรรม
- ๔) ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญา พัฒนา การฝึกอบรมให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทัน

ถึงอย่างไรก็ตามการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนในปัจจุบัน จำเป็นจะต้องมีส่วนร่วมของสังคมเป็นสำคัญเพราะประชาชนคือผู้ได้รับผลได้และผลเสียจากการพัฒนาศักยภาพผู้นำของตนโดยตรง เมื่อผู้นำมีคุณธรรม มีจริยธรรมแล้ว การมีความละเอียดรอบคอบจะเกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ การกระทำสิ่งที่ไม่ดีทำนองครองธรรมจะลดลงเอง ผู้นำในยุคปัจจุบันจึงจำเป็นต้องพัฒนาสังคมของตนด้วยวิธีให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง เปิดเผย โปร่งใส ซึ่งหมายถึงการนำแนวทางสันติประชาธรรมมาใช้โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดชัยภูมิซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเนื้อที่ใหญ่เป็นอันดับ ๗ ของประเทศ มีประชากรทั้งสิ้น ๑,๑๓๗,๐๔๙ คน แบ่งการปกครองเป็น ๑๖ อำเภอ อาศัยอยู่ในเขตเมืองเพียงร้อยละ ๔.๑๓ เท่านั้น ที่เหลืออีกร้อยละ ๙๕.๘๗ อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล^{๔๖}

จังหวัดชัยภูมิมีการขับเคลื่อนให้สังคมภายในจังหวัดเกิดความสงบสุข และมีความเป็นธรรมในสังคมตามนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงมหาดไทยอย่างต่อเนื่อง แต่ยังมีปัญหาที่จะต้องแก้ไขในวิธีการและแนวทางการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อหาวิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม สร้างหมู่บ้านตัวอย่างตามรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมอย่างยั่งยืนให้เกิดขึ้นในจังหวัดชัยภูมิต่อไป

^{๔๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, หน้า ๑๘๓.

^{๔๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๗๐.

^{๔๖} สุทธิ เหล่าฤทธิและคณะ, ประวัติเมืองชัยภูมิ, (กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๙๘.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๒.๒ เพื่อศึกษารูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๒.๓ เพื่อสร้างชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ มีแนวคิดและวิถีชีวิตอย่างไร

๑.๓.๒ รูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ควรมีลักษณะและกระบวนการพัฒนาอย่างไรบ้าง

๑.๓.๓ ชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมที่ประชาชนในจังหวัดชัยภูมิต้องการคือชุมชนแบบใด

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีลักษณะเทคนิคการวิจัยได้แก่การวิเคราะห์เอกสาร(Document Analysis)การสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview)การสนทนากลุ่มย่อย (Group Discussion) การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research)และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ต่อประชากรเป้าหมายในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยทบทวนเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความ วิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธธรรม, แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับสันติประชาธรรม, แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑.๔.๒.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจงแต่ละกลุ่มเพื่อค้นหาประสบการณ์ ความรู้และข้อคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล สามารถแยกกลุ่มการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด ๔๐ รูป/คน โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ๑๐ รูป/คน ประกอบด้วยพระสงฆ์ ๕ รูป นักวิชาการ ๕ คน ๒) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ๑๒ คน และ ๓) กลุ่มประชาชนในท้องถิ่น ๑๘ คน

๑.๔.๒.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้จะทำการแจกแบบสอบถามในตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ และตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญหรือใช้ความสะดวก (Accidental Sample) ด้วยการแจกแบบสอบถามอำเภอละ ๒๐๐ ชุด รวม ๔๐๐ คน

๑.๔.๒.๓ ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม

ประกอบด้วย พระภิกษุ ๒ รูป, นักวิชาการ ๓ ท่าน และผู้นำชุมชน ๓ ท่าน รวม ๘ รูป/คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้จะทำการสัมภาษณ์ในพื้นที่ ๖ อำเภอของจังหวัดชัยภูมิ ตามขนาดของประชากรของแต่ละอำเภอ โดยอำเภอขนาดใหญ่ที่มีประชากรมากกว่า ๑๐๐,๐๐๐ คน ได้แก่ อำเภอเมืองชัยภูมิ และอำเภอหนองบัวแดง อำเภอขนาดกลาง มีจำนวนประชากร ตั้งแต่ ๑๐๐,๐๐๐ - ๕๐,๐๐๐ คน ได้แก่ อำเภอแก้งคร้อ และอำเภอจัตุรัส ส่วนอำเภอขนาดเล็กมีประชากรน้อยกว่า ๕๐,๐๐๐ คน ได้แก่ อำเภอเนินสง่าและอำเภอซับใหญ่ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล,สังเคราะห์และสร้างแบบสอบถามประชากรกลุ่มตัวอย่างใน ๒ อำเภอเป้าหมายคือ อำเภอเมืองและอำเภอหนองบัวแดง

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๖๔ ถึง กันยายน ๒๕๖๕

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนา หมายถึง การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางดี

สังคม หมายถึง การที่มนุษย์พวกหนึ่งๆที่มีอะไรส่วนใหญ่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน เช่น ทักษะ คุณธรรม ธรรมเนียมประเพณี ได้มาอยู่ร่วมกันด้วยความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน มีความสัมพันธ์กันและมาอยู่ในเขต เดียวกันอย่างถาวร

สันติประชาธรรม หมายถึง การที่ประชาชนจะสามารถใช้สิทธิ เสรีภาพ หรือการมีส่วนร่วมในการกำหนดชะตากรรมตนได้ เป็นการกระทำโดยสันติและหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่จะนำมาซึ่งความรุนแรง

ผู้นำ หมายถึง บุคคลในกลุ่มที่ได้รับมอบหมายให้กำกับและประสานงานให้กิจกรรมของกลุ่มมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งผู้นำอาจเป็นผู้ที่อาจได้รับการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งหรือเป็นผู้ที่แสดงตัวเป็นผู้ที่มีอิทธิพลในกลุ่มเพื่อที่จะกำกับและประสานงานที่จะนำไปสู่เป้าหมายด้วยพลังของกลุ่ม

ท้องถิ่น หมายถึง ท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งเน้นถึงลักษณะทางสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และทางธรรมชาติที่มีความเป็นขอบเขตเฉพาะพื้นที่นั้นๆ เป็นสำคัญ

ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันและสามารถดำเนินกิจกรรมใดๆเพื่อประโยชน์ร่วมกันได้

พุทธธรรมสำหรับผู้ผู้นำ หมายถึง คำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงตรัสรู้และนำมาเผยแพร่สั่งสอนบุคคลทั่วไป พุทธธรรมในพระพุทธศาสนามีจำนวนมาก ครอบคลุมตั้งแต่เรื่องพื้นฐานในการดำเนินชีวิต จนกระทั่งถึงสูงสุดที่เป็นจุดหมายของพระพุทธศาสนา คือ นิพพาน พุทธธรรมทุกเรื่องล้วนแต่มีคุณค่าต่อชีวิตและสังคมทั้งสิ้น พุทธธรรมสำหรับผู้ผู้นำเป็นคำสอนเพื่อให้ผู้นำนำยึดถือ นำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเจริญแก่ผู้ปฏิบัติทำให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาประเทศชาติให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมและเกิดประสิทธิภาพในการทำงาน

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- ๑.๖.๑ ทำให้ทราบแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชน
- ๑.๖.๒ ทำให้สามารถสร้างรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิได้
- ๑.๖.๓ ทำให้สามารถสร้างชุมชนต้นแบบตามรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิได้
- ๑.๖.๔ สามารถบูรณาการหลักการเรียนรู้สังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิได้
- ๑.๖.๕ สามารถจัดทำธรรมนูญตำบลแบบสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิได้
- ๑.๖.๖ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรต่างๆสามารถนำองค์ความรู้ไปปรับใช้สำหรับการวางแผนนโยบาย และขับเคลื่อนสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิหรือจังหวัดอื่นๆได้

บทที่ ๒

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” คณะผู้วิจัยจะนำเสนอการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี หลักพุทธธรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมเข้ามาประกอบการทำวิจัย โดยเฉพาะกระบวนการทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาทางสังคมที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จึงจะมีการนำพุทธธรรมมาใช้เป็นแนวทางในการคิดวิเคราะห์ในทุกกระบวนการ เพื่อนำเสนอแนวทางที่ถูกต้องให้เกิดความเชื่อมั่นและเที่ยงตรงตามระเบียบวิธีวิจัย และเป็นแนวทางในการรวบรวมข้อมูลและการอภิปรายผลการวิจัย รวมทั้งการตั้งหมู่บ้านสันติประชาคม ซึ่งมีประเด็นในการศึกษาดังนี้

๑. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม
๒. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรม
๓. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับผู้นำท้องถิ่น
๔. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยการบูรณาการ
๕. หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง
๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๗. กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม

๒.๑.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม

ท่ามกลางความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมการจัดการทรัพยากรมนุษย์เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้เกิดการขยายตลาดไปสู่ระดับโลก ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในการทำงาน ลักษณะของงานซึ่งเปลี่ยนแปลงจากการใช้แรงงานไปใช้สมองหรือความรู้ โดยเฉพาะจากการนำเทคโนโลยีมาใช้ในองค์กร ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของแรงงานที่มีความหลากหลาย เช่น ผู้หญิง ชนกลุ่มน้อยและผู้สูงอายุ ตลอดจนความอยู่รอดขององค์กรอย่างยั่งยืน และการเกิดช่องว่างของทักษะในการทำงานจึงขึ้นอยู่กับความสามารถขององค์กรในการจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อความอยู่รอด ประสิทธิภาพ และความสามารถในการแข่งขันขององค์กร รวมถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและความอยู่รอดขององค์กรท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่มีการ

เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา^๑ มีนักวิชาการหลายท่านทั้งไทยและต่างประเทศที่ให้อานิยามเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมไว้อย่างกว้างขวางและหลากหลาย ซึ่งจะได้นำเสนอเพื่อประกอบเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมต่อไป

๑) ความหมายการพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคม หมายถึงการทำให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมเดียวกัน เกิดประโยชน์ส่วนบุคคลและส่วนรวมอย่างเสมอภาคและยุติธรรมมากที่สุด ให้เป็นความสุขความพอใจที่จะได้อยู่ร่วมสัมพันธ์กัน เป็นสังคมที่ผูกพันมั่นคงถาวรตลอดไป^๒

การพัฒนาสังคม หมายถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมตามแผนของสังคมหนึ่งใด นั่นคือการพัฒนาต้องมีการเปลี่ยนแปลงและเป็นการเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการเปลี่ยนแปลงกำหนด สิ่งที่จะเปลี่ยนแปลงคือโครงสร้างสังคม ซึ่งประกอบด้วยคน ระเบียบสังคม และวัตถุสิ่งของ^๓

การพัฒนาสังคมเป็นกระบวนการทำงานที่หลากหลายทางสังคม โดยมีเป้าหมายให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุข ร่วมมือช่วยเหลือร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จนนำไปสู่ความมั่นคงของมนุษย์ในทุกมิติที่บทรียนของการพัฒนาสังคมที่ผ่านมา หากทบทวนย้อนอดีตตั้งแต่การประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ จนถึงฉบับที่ ๑๐ พบว่า แต่ละแผนมีความพยายามปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาวะทางสังคมแต่ละยุคสมัย เพื่อเสริมให้สังคมอยู่ดีกินดีมีความอบอุ่นอยู่ร่วมกันเป็นปรกติสามารถดำรงชีวิตวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมได้^๔

การพัฒนาสังคม ว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และวัฒนธรรม ให้ไปสู่สภาวะที่ดีกว่าเพื่อให้เกิดความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในสังคม ซึ่งต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญ คุณภาพ และระบบบนพื้นฐานการคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์^๕

การพัฒนาสังคม หมายถึง การปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เพื่อให้ปลอดจากความยากจน ความไม่รู้จักความเจ็บไข้ได้ป่วยและความหิวโหย ตลอดจนมุ่งที่จะให้ประชาชนตระหนักถึงศักยภาพ

^๑ สุจิตรา ธนานันท์, *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐). หน้า ๑๑.

^๒ พัทยา สายหู, *กลไกของสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๕๓.

^๓ สัณญา สัณญาวิวัฒน์, *ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔.

^๔ สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, *ระบบการพัฒนาสังคมที่นำไปสู่ความมั่นคงของมนุษย์*, (กรุงเทพมหานคร : เทพเพ็ญวานิชย์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๕.

^๕ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “สรุปสาระสำคัญ : แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๔)”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๐). (อัดสำเนา).

ศักดิ์ศรีความใฝ่ฝัน และ ความพึงพอใจในชีวิตของตนด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การพัฒนาสังคม ได้แก่ การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยองตนเอง และเป็นอิสระจากการตกเป็นทาสของพันนาการทั้งปวง^๖

การพัฒนาสังคม หมายถึง การปรับปรุงความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ซึ่งวัดจากระดับของสวัสดิการที่ประชาชนได้รับ(การลดอัตราความเจ็บปวด การส่งเสริมสุขภาพทางกาย ใจและสังคม) ระดับความเป็นอยู่และระดับความพึงพอใจที่ประชาชนมีต่อสินค้าและบริการที่ได้รับจากรัฐ และการยอมให้ประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการพัฒนา^๗

การพัฒนาสังคม แยกออกเป็น ๔ ความหมายดังนี้^๘

ความหมายที่ ๑ เป็นการให้ความหมายจากคำว่า “การพัฒนา” กับคำว่า “สังคม” ในความหมายนี้ การพัฒนาสังคมครอบคลุมการพัฒนาในหลายๆ ด้าน โดยจะหมายถึงอะไรก็ตามที่เป็นการพัฒนาที่เกิดขึ้นในสังคม (Society) ก็จะต้องถือว่าเป็นการพัฒนาสังคมทั้งหมด ซึ่งจะรวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม

ความหมายที่ ๒ เป็นการให้ความหมายที่เน้นเฉพาะด้านของการพัฒนาคน คือ ด้านสังคมเป็นความหมายที่กำหนดขึ้นจากการประชุมองค์การ ECAFE (Economic Commission for Asia and the Far East) ซึ่งได้เปลี่ยนชื่อเป็น ESCAP (Economic and Social Commission for Asia and Pacific) เมื่อ ค.ศ. ๑๙๗๐ จากการประชุมดังกล่าวมีข้อสรุปว่า การพัฒนาสังคมเป็นอีกด้านหนึ่งของการพัฒนา มิใช่เป็นผลพลอยได้จากการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่เป็นเงื่อนไขของการพัฒนา ดังนั้นการพัฒนาสังคมย่อมต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นๆ ได้แก่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทาง สังคม สถาบันทางสังคม เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันการเมืองการปกครองและ ปัจจัยทางสังคมอื่นๆ ในความหมายนี้เน้นการที่จะทำให้สังคมมีความสงบสุข และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมตลอดจนการเปลี่ยนแปลงที่มีขึ้นอยู่ตลอดเวลา มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคน กลุ่มคนและสถาบันในสังคม

ความหมายที่ ๓ เป็นการให้ความหมายโดยแยกการพัฒนาออกเป็นส่วนๆ ตามสาขาวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วมีการจัดกลุ่มสาขาแต่ละประเภทว่าสาขาใดควรเป็นเรื่องเกี่ยวกับด้านสังคมของประชาชน เช่น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่กำหนดให้สาขาการศึกษา สาธารณสุข และสวัสดิการสังคม เป็นเรื่องของการพัฒนาสังคม

^๖ ดิน ปรัชญพฤทธิ์, (2555). การบริหารการพัฒนา : ความหมาย เนื้อหา แนวทางและปัญหา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๒๕๑.

^๗ Department of Economic and Social Affairs, **Development Administration : Current Approaches and Trends in Public Administration for National Development**, New York.p.8.

^๘ วิชัย รูปขำดี, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๙๕.

ความหมายที่ ๔ เป็นการให้ความหมายจากการกำหนดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง สวัสดิการสังคม โดยเป็นการพิจารณาว่าการจัดสวัสดิการทั้งระดับบุคคล กลุ่ม ชุมชนและสังคม ได้แก่ สังคม สงเคราะห์ การประชาสงเคราะห์ รวมถึงการจัดสวัสดิการช่วยเหลือและการกุศลต่างๆ ล้วนเป็นการพัฒนาสังคม

๒) ความหมายการพัฒนามนุษย์

การพัฒนามนุษย์ (human resource development) ภาษาไทยมีใช้หลายคำที่คล้ายๆ กัน เช่น การพัฒนาบุคคล การพัฒนาบุคลากรและการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เป็นต้น ปัจจุบันจะนิยมใช้คำว่า การพัฒนามนุษย์ซึ่งมีรากฐานอยู่ในเรื่องของ การฝึกอบรมและการพัฒนา (training and development) เพื่อให้มนุษย์มีศักยภาพสูงขึ้น โดยนักวิชาการได้ให้ความหมายการพัฒนามนุษย์ไว้หลากหลายแตกต่างกันทั้งในเชิงกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาระดับบุคคลเพื่อมุ่งปรับปรุงประสิทธิภาพ การทำงานและเชิงเป้าหมายซึ่งเป็นการมองการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในความหมายที่กว้างขึ้นโดยเน้นการพัฒนาระดับบุคคล การวางแผนอาชีพ การจัดการผลการปฏิบัติงานและการพัฒนาองค์กรเพื่อความอยู่รอดขององค์กรและความก้าวหน้าของบุคลากรโดยบางท่านได้ อธิบายการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในความหมายของการฝึกอบรมและการพัฒนาว่าเป็นความพยายามขององค์กรที่มีเป้าหมายปรับปรุงผลการปฏิบัติงานในปัจจุบันและอนาคตเพื่อให้บุคลากรได้รับทักษะ ความรู้และทัศนคติที่จำเป็นสำหรับการแข่งขัน บางท่านให้ความหมายว่าเป็นกระบวนการพยายามจัดให้บุคลากรได้รับข้อมูล ทักษะและความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรและเป้าหมายขององค์กร โดยเป็นกระบวนการที่ออกแบบมาเพื่อช่วยให้บุคลากรสามารถมีผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องและบางท่านก็ให้ความหมายอย่างกระชับว่าการพัฒนาบุคลากร เป็นการที่บุคลากรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อที่จะมีความรู้ ทักษะและความสามารถที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา นักวิชาการตะวันตกหลายท่านนิยามคำว่าพัฒนาบุคลากรไว้อย่างน่าสนใจซึ่งเป็นที่ยอมรับของนักรัฐประศาสนศาสตร์ส่วนใหญ่บางท่านให้ความหมายไว้ใกล้เคียงกัน เช่นให้ความหมายว่าเป็นกลไกที่องค์การจัดการเรียนรู้ให้แก่พนักงานเพื่อปรับปรุงผลการปฏิบัติงานและสร้างโอกาสในความก้าวหน้ากับอีกท่านหนึ่งก็ให้ความหมายการพัฒนาบุคลากรว่าเป็นการเพิ่มโอกาสการเรียนรู้และให้บุคลากรมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ซึ่งไม่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่เป็นอยู่ ปัจจุบันโดยเป็นการมองระยะยาวเพื่อให้บุคลากรสามารถรองรับหรือเตรียมรับกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ในส่วนของนักวิชาการไทยหลายท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้อย่างน่าสนใจ เช่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมมนุษย์เพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล^๔ หรืออธิบายว่าเป็น

^๔กุลธนา ธนาพงศ์,การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร,(นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔). หน้า ๑๑๒.

กระบวนการที่จะเสริมสร้างและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงานให้มีความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Understanding) ทักษะในการทำงาน (Skills) และทัศนคติ (Attitude) ให้เอื้ออำนวยต่อประสิทธิภาพในการทำงาน^{๑๐} นอกจากนี้บางท่านยังหมายความว่า เป็นหน้าที่และบทบาทของผู้บริหารต้องดูแลรักษาบุคลากรในการพัฒนาและเพิ่มพูนความรู้และทักษะในด้านต่างๆ เพื่อให้มีความสามารถเพียงพอในการปฏิบัติงานและพัฒนางานของตนเอง^{๑๑}

๓) หลักการสำคัญ

การพัฒนามนุษย์ ในภาษาไทยมีใช้หลายคำที่คล้ายๆกัน เช่นการพัฒนาบุคคล การพัฒนาบุคลากรและการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เป็นต้น ปัจจุบันจะนิยมใช้คำว่า การพัฒนามนุษย์ ซึ่งมีรากฐานอยู่ในเรื่องของการฝึกอบรมและการพัฒนา (training and development)^{๑๒} เพื่อให้มนุษย์มีศักยภาพสูงขึ้น โดยนักวิชาการได้ให้ความหมายการพัฒนามนุษย์ไว้หลากหลายแตกต่างกันทั้งในเชิงกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาระดับบุคคลเพื่อมุ่งปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานและเชิงเป้าหมายซึ่งเป็นการมองการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในความหมายที่กว้างขึ้นโดยเน้นการพัฒนาระดับบุคคล การวางแผนอาชีพ การจัดการผลการปฏิบัติงานและการพัฒนาองค์การเพื่อความอยู่รอดขององค์การและความก้าวหน้าของบุคลากรโดยบางท่านได้อธิบายการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในความหมายของการอบรมและการพัฒนาว่าเป็นความพยายามขององค์การที่มีเป้าหมายปรับปรุงผลการปฏิบัติงานในปัจจุบันและอนาคต เพื่อให้บุคลากรได้รับทักษะ ความรู้และทัศนคติที่จำเป็นสำหรับการแข่งขัน บางท่านให้ความหมายว่าเป็นกระบวนการพยายามจัดให้บุคลากรได้รับข้อมูล ทักษะและความเข้าใจเกี่ยวกับองค์การและเป้าหมายขององค์การโดยเป็นกระบวนการที่ออกแบบมาเพื่อช่วยให้บุคลากรสามารถมีผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง และบางท่านก็ให้ความหมายอย่างกระชับว่าการพัฒนาบุคลากรเป็นการที่บุคลากรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อที่จะมีความรู้ ทักษะและความสามารถที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา นักวิชาการตะวันตกหลายท่านนิยามคำว่า การพัฒนาบุคลากรไว้อย่างน่าสนใจหลายท่านซึ่งเป็นที่ยอมรับของนักรัฐประศาสนศาสตร์ส่วนใหญ่ บางท่านให้ความหมายไว้ใกล้เคียงกันเช่นให้ความหมายว่าเป็นกลไกที่องค์การจัดการเรียนรู้ให้แก่พนักงานเพื่อปรับปรุงผลการปฏิบัติงานและสร้างโอกาสในความก้าวหน้ากับอีกท่านหนึ่งก็ให้ความหมายการพัฒนาศักยภาพบุคลากรว่าเป็นการเพิ่มโอกาสการเรียนรู้และให้บุคลากรมี

^{๑๐} เกรียงไกร เจียมบุญศรีและจักร อินทจักร, **คู่มือการบริหารทรัพยากรบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร : บุ๊คแบงก์, ๒๕๔๔). หน้า ๓๒.

^{๑๑} ตูลา มหาพสุธานนท์, **หลักการจัดการ หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : อินโนกราฟฟิกส์, ๒๕๔๕). หน้า ๕๕.

^{๑๒} Yorks,L., **Strategic human resource development**, [Upper Saddle River, NJ : Thomson South-Western, 2005]. P.5.

ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ซึ่งไม่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพ การทำงานที่เป็นอยู่ ปัจจุบันโดยเป็นการมองระยะยาวเพื่อให้บุคลากรสามารถรองรับหรือเตรียมรับกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

การพัฒนาศักยภาพมนุษย์จึงเป็นกิจกรรมที่มีจุดเน้นเพื่อการปรับปรุงผลการปฏิบัติงานผ่านการจัดการเรียนรู้ในระดับบุคคลเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ดีอันจะช่วยส่งผลต่อการปรับปรุงผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร อย่างไรก็ตามปัจจุบันการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ถูกให้ความหมายที่กว้างขึ้นโดยให้ความสำคัญกับเรื่องการเรียนรู้ของบุคลากรที่ถือเป็นทรัพยากรสำคัญขององค์กรเพิ่มมากขึ้นโดยมองถึงความก้าวหน้าของบุคลากรควบคู่ไปกับการเจริญเติบโตขององค์กรด้วย ซึ่งนักวิชาการอธิบายการพัฒนาคนว่าเป็นหน้าที่หลักของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ไม่เพียงแต่เป็นการฝึกอบรมและพัฒนาแต่ยังรวมถึงกิจกรรมการพัฒนาและการวางแผนอาชีพเป็นรายบุคคล การพัฒนาอาชีพ การพัฒนาองค์กรและการจัดการผลการปฏิบัติงาน บางท่านให้ความหมายว่าเป็นการเรียนรู้และการปรับปรุงการปฏิบัติงานทั้งในระดับบุคคล ทีมงานและองค์กร โดยเป็นการผสมผสานการพัฒนาทั้งระดับบุคคล การพัฒนาสายงานอาชีพ การจัดการผลการปฏิบัติงานและการพัฒนาองค์กรกับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ขององค์กรเข้าด้วยกัน

๔) องค์ประกอบ

การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมถือได้ว่าเป็นเหตุผลสำคัญที่ผู้บริหารนำไปใช้ในการกำหนดเป้าหมายและวางแผนองค์กรในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้น องค์กรจึงต้องมีการวางแผนที่รวมถึงการพัฒนาบุคลากร โดยสามารถดำเนินการด้วยวิธีการฝึกอบรม ให้การศึกษาและการพัฒนาเพื่อจัดการเรียนรู้ให้แก่บุคลากรขององค์กร ซึ่งจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญและคำนึงถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร ดังนี้^{๑๓}

๑. การสนับสนุนของผู้บริหารระดับสูง ความสำเร็จของแผนงานการฝึกอบรมและพัฒนาขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในการให้การสนับสนุน เห็นความสำคัญของแผนงานการฝึกอบรมและพัฒนา

๒. ความตั้งใจของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาบุคลากรและเจ้าหน้าที่ทั่วไปที่มีส่วนรับผิดชอบเกี่ยวกับการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร ซึ่งจะต้องเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการฝึกอบรมและพัฒนาทุกขั้นตอน

๓. ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการฝึกอบรมและพัฒนา โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวิธีการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่บุคลากรซึ่งนับวันจะยิ่งส่งผลเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

^{๑๓} สุนันทา เลาหนันท์, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, คณะวิทยาการจัดการ, ภาควิชาบริหารธุรกิจและสหกรณ์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๒๘-๒๒๙.

๔. ความซับซ้อนขององค์การ ทำให้งานของแต่ละคนและทีมงาน มีภาระหน้าที่มากขึ้น และครอบคลุมกระบวนการต่างๆ ของระบบงานเพิ่มขึ้นทำให้การทำงานต้องใช้เวลามากขึ้นและการปฏิบัติงานมีความซับซ้อนยิ่งขึ้นโดยเฉพาะท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี ผลผลิต ระบบและวิธีการทำงานได้ส่งผลสำคัญต่อการทำงานที่ทำให้บุคลากรต้องเพิ่มพูนทักษะ ทักษะ ทักษะ เพื่อปรับตัวให้ทันและยอมรับต่อความเปลี่ยนแปลงจึงจำเป็นต้องมีการฝึกอบรมและพัฒนา

๕. รูปแบบการเรียนรู้ โดยหลักการทั่วไป พฤติกรรมศาสตร์ได้ส่งผลต่อวิธีการที่องค์การดำเนินการฝึกอบรม เช่นความก้าวหน้าของผู้เรียนในการเรียนรู้จะขึ้นอยู่กับความจำเป็นเพื่อบรรลุเป้าหมายของผู้เรียน กล่าวคือถ้าไม่สอดคล้องกับความต้องการผู้เรียนก็จะไม่เรียนและเวลาที่ดีที่สุดในการเรียน คือเมื่อการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงทำให้การจัดการฝึกอบรมต้องดำเนินการในลักษณะพร้อมที่จะเรียนรู้ได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่เมื่อมีความจำเป็นต้องเรียนเป็นต้น

๖. หน้าที่การจัดการทรัพยากรมนุษย์อื่นๆเช่นกรณีที่มีการสรรหาและการคัดเลือกได้ บุคลากรที่ต่ำกว่ามาตรฐานกำหนดตำแหน่งที่กำหนดไว้ องค์การจำเป็นต้องจัดแผนงานการฝึกอบรมและพัฒนาให้กับบุคลากร รวมถึงระบบการแข่งขันในการจ่ายค่าตอบแทนการจัดโปรแกรมสุขภาพและความปลอดภัยล้วนเป็นสิ่งที่ต้องดูแลและรักษาบุคลากรที่มีสมรรถนะสูงไว้ในองค์กรเป็นต้น

๕) กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีเป้าหมายสำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทักษะ และทัศนคติที่ดีซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคคลให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ขององค์การและสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะประสบความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายดังกล่าว จำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนดำเนินการเป็นขั้นตอนอย่างเป็นระบบ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีกระบวนการพัฒนาอยู่ ๒ ระดับ ดังนี้^{๑๔}

๑. ระดับจุลภาคเป็นระดับการเรียนรู้ในองค์กร มี ๓ ระดับคือ

๑.๑ การเรียนรู้ของบุคคล หัวใจสำคัญอยู่ที่การเรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิดในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๒ ทีมการเรียนรู้เป็นรูปแบบการพัฒนาการทำงานที่เป็นทีมที่มีลักษณะข้ามฝ่ายงาน (Cross Functional) การสั่งตนเอง (Self-Directed Management) และการจัดการความคิดที่แตกต่าง

^{๑๔} ดนัย เทียนพูน,การจัดการทรัพยากรมนุษย์ : การกิจที่ท้าทาย,(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บู๊คแบงก์, ๒๕๔๒). หน้า ๖๕.

๑.๓ องค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ระดับสูงสุด ในองค์กรที่มีพื้นฐานมาจาก ทีมการเรียนรู้ การพัฒนาองค์กรให้เป็น“องค์กรแห่งการเรียนรู้”เน้นในเรื่องการเรียนรู้ในทำงาน (Workplace Learning) การมีความคิดแบบเป็นระบบหรือบูรณาการ การพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลรอบรู้ การมีเป้าหมายร่วมกันและการบูรณาการเพื่อจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ระดับมหภาค เป็นระดับการพัฒนาในองค์กร มี ๓ ระดับคือ

๒.๑ การพัฒนาระดับชุมชน/ประเทศ

๒.๒ การพัฒนาระดับภูมิภาค

๒.๓ การพัฒนาสู่ระดับโลก

๖) การประยุกต์ใช้

กล่าวโดยสรุปได้ว่ากิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการจัดการเรียนรู้ให้แก่บุคลากร ในองค์กรให้มีความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ดีซึ่งจะส่งผลที่ดีต่อการปฏิบัติงาน โดยผ่านการดำเนิน กิจกรรมสำคัญ ๓ กิจกรรมที่มีจุดเน้นวัตถุประสงค์ ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม กลุ่มเป้าหมาย และการประเมินผลแตกต่างกันไป ดังนี้

๑. การฝึกอบรม (training) เป็นกิจกรรมที่เน้นการปรับปรุงผลการปฏิบัติงานในปัจจุบัน ของบุคลากร โดยเฉพาะระดับปฏิบัติการเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ดีที่จะส่งผลต่อ ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ปัจจุบันการฝึกอบรมมักจะดำเนินการในลักษณะโครงการโดยการ จัดอบรมภายในองค์กรหรือส่งเข้ารับการฝึกอบรมกับสถาบันภายนอก ซึ่งมีวิธีการและเทคนิคการฝึกอบรม สำคัญๆ เช่นการบรรยาย การประชุมอภิปราย การศึกษากรณีตัวอย่าง การสาธิต การสร้างสถานการณ์ จำลอง การแสดงบทบาทสมมติ การสัมมนาและการระดมความคิดเห็น เป็นต้น กิจกรรมการฝึกอบรมที่ นิยมใช้กันบ่อย คือการฝึกอบรมที่เน้นผู้สอนเป็นศูนย์กลางและจัดการฝึกอบรมในที่ทำงาน ปัจจุบัน องค์กรนิยมใช้การฝึกอบรมและพัฒนาสำหรับการปรับปรุงสมรรถนะของบุคลากรเพื่อนำกลยุทธ์ไป ปฏิบัติและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน

๒. การศึกษา (education) เป็นกิจกรรมการเตรียมบุคลากรให้เรียนรู้สำหรับงานในอนาคต เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจและการปลูกฝังค่านิยม ทัศนคติ การใช้วิจารณ์ญาณเป็นต้น มักจะดำเนินการ โดยสถาบันการศึกษาต่างๆซึ่งวิธีการที่นิยมใช้กันมาก เช่นการศึกษาในสถาบันการศึกษา การศึกษา ทางไกล การศึกษาดูงาน เป็นต้น

๓. การพัฒนา (development) เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาหรือปรับปรุงผลผลิตของ บุคลากรและองค์กร โดยมีเป้าหมายที่ความก้าวหน้าของบุคลากรและการเจริญเติบโตขององค์กรอย่าง ยั่งยืน เช่นการสอน/แนะนำงาน ระบบพี่เลี้ยง การมอบหมายงานพิเศษให้ทำ การรักษาราชการแทน/ การให้ปฏิบัติงานในตำแหน่งที่สูงขึ้น การโยกย้ายสับเปลี่ยนงาน การร่วมเป็นคณะทำงาน/กลุ่มคุณภาพ การให้คำปรึกษาและการเป็นตัวอย่างที่ดี เป็นต้น

๗) สรุป

การพัฒนาสังคมคือกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยการฝึกอบรม การให้การศึกษาและการพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและทัศนคติที่จำเป็นซึ่งจะส่งผลต่อ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมขององค์กร ดังนั้นการพัฒนาการทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์กับการปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยเน้นการเรียนรู้ระดับบุคคล หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการพัฒนาขีดความสามารถที่มีอยู่ในตัวของคนให้สูงขึ้น สามารถแสดงออกมาเป็นรูปธรรมอย่างสมบูรณ์ โดยการพัฒนาต้องพัฒนาไปพร้อมๆ กันทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจและด้านปัญญา

ตารางที่ ๒.๑ สรุปแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม

ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
สุจิตรา ธนानันท์, (๒๕๕๐), หน้า ๑๑.	การพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและความอยู่รอดขององค์การท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา
พิทยา สายหู, (๒๕๔๔), หน้า ๒๕๓.	การพัฒนาสังคม หมายถึงการทำให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมเดียวกัน เกิดประโยชน์ส่วนบุคคลและส่วนรวมอย่างเสมอภาคและยุติธรรมมากที่สุด
สัญญา สัญญาวิวัฒน์, (๒๕๔๖), หน้า ๔.	การพัฒนาสังคม หมายถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมตามแผนของสังคมหนึ่งใด นั่นคือการพัฒนาต้องมีการเปลี่ยนแปลงและเป็นการเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการเปลี่ยนแปลงกำหนด สิ่งที่จะเปลี่ยนแปลงคือโครงสร้างสังคม
สำนักมาตรฐานการพัฒนา สังคมและความมั่นคงของ มนุษย์, (๒๕๔๙), หน้า ๒๕.	การพัฒนาสังคมเป็นกระบวนการทำงานที่หลากหลายทางสังคม โดยมีเป้าหมายให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุข ร่วมมือช่วยเหลือร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จนนำสู่ความมั่นคงของมนุษย์ในทุกมิติ
ดิน ปรัชญพฤทธิ, (๒๕๕๕), หน้า ๒๕๑.	การพัฒนาสังคม หมายถึง การปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เพื่อให้ปลอดจากความยากจน ความไม่รู้ความเจ็บไข้ได้ป่วยและความหวาดกลัว ตลอดจนมุ่งที่จะทำให้ประชาชนตระหนักถึงศักยภาพ ศักดิ์ศรีความใฝ่ฝัน และ ความพึงพอใจในชีวิตของตนด้วย

ตารางที่ ๒.๑ สรุปแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม(ต่อ)

ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
เกรียงไกร เจียมบุญศรีและจักรอินทจักร, (๒๕๔๔), หน้า ๓๒.	การพัฒนามนุษย์เป็นกระบวนการที่จะเสริมสร้างและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงานให้มีความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Understanding) ทักษะในการทำงาน (Skills) และทัศนคติ (Attitude) ให้เอื้ออำนวยต่อประสิทธิภาพในการทำงาน
วิชัย รูปขำดี, (๒๕๕๑), หน้า ๑๙๕.	การพัฒนาที่เกิดขึ้นในสังคม ก็จะถือว่าเป็นการพัฒนาสังคมทั้งหมด ซึ่งจะรวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม และการพัฒนาสังคมเป็นอีกด้านหนึ่งของการพัฒนามิใช่เป็นผลพลอยได้จากการพัฒนาเศรษฐกิจ
กุลธนา ธนาพวงศธร, (๒๕๔๔), หน้า ๑๑๒.	การพัฒนามนุษย์หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมมนุษย์เพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
ตุลา มหาพสุธานนท์, (๒๕๔๕), หน้า ๕๕.	การพัฒนามนุษย์เป็นหน้าที่และบทบาทของผู้บริหารต้องดูแลรักษาบุคลากรในการพัฒนาและเพิ่มพูนความรู้และทักษะในด้านต่างๆ เพื่อให้มีความสามารถเพียงพอในการปฏิบัติงานและพัฒนางานของตนเอง
Yorks,L., (๒๐๐๕), หน้า ๕.	การพัฒนามนุษย์ ซึ่งมีรากฐานอยู่ในเรื่องของการฝึกอบรมและการพัฒนา เพื่อให้มนุษย์มีศักยภาพสูงขึ้น
สุนันทา เลาพันธ์, (๒๕๔๒), หน้า ๒๒๘-๒๒๙.	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร คือ ๑.การสนับสนุนของผู้บริหารระดับสูง ๒.ความตั้งใจของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาบุคลากรและเจ้าหน้าที่ ๓.ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ๔.ความซับซ้อนขององค์กร ๕. รูปแบบการเรียนรู้ ๖. หน้าที่การจัดการทรัพยากรมนุษย์อื่นๆ
दनัย เทียนพุด, (๒๕๔๒), หน้า ๖๕.	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีกระบวนการพัฒนาอยู่ ๒ ระดับ คือ ๑. ระดับจุลภาคเป็นระดับการเรียนรู้ในองค์กร ๒. ระดับมหภาค เป็นระดับการพัฒนาในองค์กร

๒.๑.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม

ทฤษฎีความทันสมัย

แนวคิดในการพัฒนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและบริบทของสถานการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง ประเทศภายใต้อาณานิคมของชาติมหาอำนาจตะวันตกได้รับอิสรภาพและกลายเป็นประเทศเกิดใหม่(emergent states) ในขณะที่สหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นศูนย์กลางอำนาจที่ได้ขยายอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง^{๑๕} ศุภชัย เจริญวงศ์ ได้ชี้ให้เห็นว่าเมื่อประธานาธิบดี Harry Truman ได้แถลงในสภาองเกรสเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๒ ว่าชาติมหาอำนาจจะต้องให้ความช่วยเหลือชาติที่เกิดใหม่ที่ล้าหลังและ “ไม่ศิวิไลซ์” ด้วยการ “ช่วยเหลือ” ภายใต้อิทธิพลของ “การพัฒนา” นับตั้งแต่นั้น แนวทาง “การพัฒนา” ตามตัวแบบความทันสมัย (modernization model) จึงเป็นที่รู้จักแพร่หลายในหลายประเทศ แนวคิดในการเพิ่มบทบาทของภาครัฐด้วยการวางแผนและการจัดองค์กร โดยมี วอลท์ ดับเบิลยู รอสทอว์ (Walt W. Rostow) นักเศรษฐศาสตร์พัฒนาการชาวอเมริกัน เป็นแกนนำสำคัญ ซึ่งเขาได้แบ่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นลำดับ ๕ ขั้นซึ่งต้องพัฒนาจากขั้นที่หนึ่งเรื่อยไป จนถึงขั้นที่ ๕ คือ

๑. ขั้นเศรษฐกิจแบบดั้งเดิม (traditional society) ที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไม่ก้าวหน้า โครงสร้างทางสังคมแบ่งเป็นชนชั้น และเกษตรกรรมเป็นสาขาใหญ่ของระบบเศรษฐกิจ

๒. ขั้นเตรียมการพัฒนา (pre-condition for take-off) คือ ระยะที่สังคมมีการลงทุน พื้นฐานอย่างกว้างขวาง มีการปฏิวัติทางการเกษตรและการขยายตัวของสินค้าเข้า

๓. ขั้นทะยานขึ้น (take-off stage) คือ ระยะของการเพิ่มการลงทุนการผลิต มีการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นสาขานำ มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจค่อนข้างสูง และมีสถาบันทางสังคม เพื่อส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

๔. ขั้นเข้าสู่วุฒิภาวะ (drive to maturity) คือ ระยะที่สังคมมีการประยุกต์เทคโนโลยี แผนใหม่ในการจัดสรรและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ แรงงานเปลี่ยนเป็นแรงงานที่มีฝีมือและมีความต้องการสิ่งใหม่ๆ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

๕. ขั้นอุดมสมบูรณ์ (high mass consumption stage) คือระยะที่ประชาชนมีการบริโภคอุปโภคอย่างสมบูรณ์ถ้วนหน้า มีสภาพการจ้างงานเต็มที่และประชาชนมีความมั่นคง

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์^{๑๖} ได้กล่าวถึงหลักการของทฤษฎีความทันสมัย ซึ่งการพัฒนาให้ทันสมัยต้องดำเนินการไปพร้อมกันอย่างน้อย ๓ เรื่อง ได้แก่

^{๑๕} ศุภชัย เจริญวงศ์, *ถอดรหัสการพัฒนา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๔๔), หน้า ๓-๔.

^{๑๖} กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, *ระบบการพัฒนาสังคมที่นำไปสู่ความมั่นคงของมนุษย์*, (กรุงเทพมหานคร : เทพเพ็ญวานิชย์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๘-๒๑.

๑. ความทันสมัยทางเศรษฐกิจ(economic modernization) หมายถึงการที่ระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงจากแบบอย่างการผลิต การจำหน่ายและการบริโภคตามประเพณีดั้งเดิมไปสู่ระบบการผลิตที่ใช้เครื่องจักรกลและเทคโนโลยีสมัยใหม่ และระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม โดยมีการพึ่งพาเทคโนโลยีสมัยใหม่ ความทันสมัยทางเศรษฐกิจสัมพันธ์กับความทันสมัยทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีการเน้นการบริโภคของมวลชนและการเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในชาติในระดับสูงขึ้น รวมทั้งการกำจัดความยากจน ความทันสมัยทางเศรษฐกิจและรวมการเพิ่มผลผลิตซึ่ง จะช่วยให้สังคมพัฒนาต่อไปด้วย

๒. ความทันสมัยทางสังคมและวัฒนธรรม (social and cultural modernization) รวม เอา ความทันสมัยของระบบเศรษฐกิจ ความเสมอภาคทางสังคมและความเป็นประชาธิปไตยในสังคม การเมืองและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระบบการศึกษาเป็นต้น ความทันสมัยทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในขอบเขตของวัฒนธรรม กล่าวคือเป็นกระบวนการที่ระเบียบสังคมตามแบบอย่างประเพณีหรือกึ่งประเพณีเปลี่ยนแปลงไปสู่ความพึงพอใจ โดยเทคโนโลยีสัมพันธ์กับโครงสร้างสังคม และสัมพันธ์กับค่านิยมและบรรทัดฐานต่างๆ ในสังคมความทันสมัยทางวัฒนธรรมเป็นความพยายามที่จะปรับตัวเข้ากับกระแสค่านิยม สมัยนิยม (fashions) ศิลปะ และวิถีชีวิต ซึ่งเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย ในขณะนั้นๆ ความทันสมัยทางวัฒนธรรมอาจไม่ใช่ สิ่งที่มีคุณค่าอย่างแท้จริงก็ได้และอาจเป็นความทุกข์ของมนุษย์ก็ได้ ความทันสมัยทางสังคมและวัฒนธรรมอาจรวมถึงการปฏิรูประบบการเมืองการปกครอง การปฏิรูประบบราชการบริหารราชการแผ่นดิน การปฏิรูปกฎหมาย การพัฒนาอาชีพ การส่งเสริมการแสดงความสามารถ และการแข่งขัน อย่างยุติธรรม การเปิดโอกาสให้มีการเคลื่อนย้ายทางสังคม (social mobility) โดยอิสระ การกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ระดับท้องถิ่น การสร้างหน่วยงานที่เป็นที่เชื่อถือได้ของประชาชน

๓. ความทันสมัยทางจิตวิทยา (psychological modernization) มีความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางจิตวิทยาของมนุษย์ โดยมีความสัมพันธ์กับทัศนคติ บุคลิกภาพ ประสิทธิภาพ และคุณสมบัติประจำตัวของมนุษย์ ดังนั้นความทันสมัยทางจิตวิทยาจึงหมายถึงบุคคลที่ทันสมัยซึ่งคือบุคคลที่มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ เปลี่ยนแปลงวิธีการคิด ความรู้สึกและการกระทำบางอย่าง การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจจะไม่สามารถบรรลุถึงได้ถ้ายังไม่พัฒนาทัศนคติของบุคคลให้ทันสมัยเสียก่อน กุนนาร์ ไมร์ดัล (Gunnar Myrdal) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของบุคคลที่ทันสมัยที่จำเป็นต่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่ได้ มีดังนี้^{๑๗}

๓.๑ ความมีประสิทธิภาพ

๓.๒ ความขยัน

๓.๓ ความเป็นระเบียบ

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙-๒๐.

- ๓.๔ ความตรงต่อเวลา
- ๓.๕ ความซื่อสัตย์
- ๓.๖ ความมีเหตุผลในการตัดสินใจ
- ๓.๗ การเตรียมตัวพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง
- ๓.๘ การตื่นตัวต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้นในโลกอย่างมีสติ
- ๓.๙ ความกล้าในการลงทุน
- ๓.๑๐ การรู้จักพึ่งตนเองและการควบคุมตนเอง
- ๓.๑๑ การร่วมมือกับบุคคลอื่น
- ๓.๑๒ ความตั้งใจที่จะหวังผลในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น
- ๓.๑๓ การรู้จักคาดคะเนในเรื่องการคาดการณ์การผลิตทางธุรกิจการงานต่างๆ เป็นต้น

ทฤษฎีความทันสมัยด้วยการสื่อสาร

ทฤษฎีความทันสมัยด้วยการสื่อสาร (communication theory of modernization) นักวิชาการชาวอเมริกา Daniel Lerner ได้นำเสนอทฤษฎีนี้โดยกล่าวว่าคำว่า“ทันสมัย” ในที่นี้หมายถึง การพัฒนาหรือความเจริญนั่นเอง ความทันสมัยเกิดจากการสื่อสารสมัยใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดการขัดเกลาทางสังคม การปลูกฝังจินตภาพ สมัยใหม่ และเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนต่าง ๆ อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม^{๑๘}

ในทฤษฎีนี้ อันดับแรกได้กล่าวถึงความทันสมัยเกิดจากการสื่อสารสมัยใหม่ เนื่องจากการสื่อสาร (communication) หมายถึงการติดต่อระหว่างบุคคลต่อบุคคล และระหว่างบุคคลต่อกลุ่มคน หรือกลุ่มคนต่อกลุ่มโดยมีสื่อสารมวลชน (mass communications) เข้าช่วย สื่อสารมวลชนเหล่านี้ จะเป็นตัวนำความรู้ ความคิด ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับชีวิตสังคมสมัยใหม่ ทั้งในส่วนที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ มาจากสังคมที่เรียกว่าแพร่กระจายสิ่งต่างๆ เหล่านี้ไปทั่วสังคมตามช่องทางต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น เมื่อผู้ใหญ่สามารถที่จะประเมินค่าแล้วนำมาใช้ ผู้ใหญ่ที่ได้เรียนรู้และรับเอาความคิด ความรู้สมัยใหม่มาใช้เมื่อถึงเวลาอบรมบุตรหลาน คนเหล่านั้นก็จะถ่ายทอดความรู้ข่าวสารใหม่ๆนี้ให้ บุตรหลานรับช่วงต่อไป สิ่งนี้คือการขัดเกลาทางสังคมสมัยใหม่ การขัดเกลาทางสังคม (socialization) คือ การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนชั่วอายุหนึ่งไปยังคนอีกชั่วอายุหนึ่ง รวมถึงการเรียนรู้ระหว่างกันของคนชั่วอายุเดียวกันด้วย กระบวนการถ่ายทอดมีทั้งถ่ายทอดในเรื่อง เนื้อหาสาระและถ่ายทอดการฝึก ความชำนาญในการใช้เนื้อหาสาระด้วย ผู้ใหญ่ที่ได้ผ่านกระบวนการ ขัดเกลาทางสังคมในรูปแบบความรู้ ความคิดและแบบการใช้ชีวิตในสังคมสมัยใหม่ บุคคลเหล่านั้นจะเป็นผู้ปลูกฝังสิ่งต่างๆ ให้กับคนรุ่นใหม่ และเป็นช่องทางในการสร้างสังคมสมัยใหม่ด้วย ซึ่งอาจเรียกได้ว่าการสร้างจินตภาพใหม่(new image)

^{๑๘} สัณญา สัณญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๙-๒๑.

การสร้างจินตภาพเป็นภาพของบุคคลและสังคมสมัยใหม่ ที่บุคคลในสังคมวาดขึ้นมาในความคิดสืบเนื่องจากการได้รับรู้ข่าวสารจากการคมนาคมสื่อสารชนิดใหม่ ทำให้บุคคลพยายามที่จะทำให้นตนเองและสังคมของตนเป็นเช่นนั้น จินตภาพใหม่กระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนที่ประเภทต่างๆ บุคคลจะมีความรู้ ความคิดใหม่ๆ และไฝ่ฝันถึงสังคมสมัยใหม่จนผลักดันให้คนในสังคม ที่ได้รับหรือใช้สื่อสารมวลชนสมัยใหม่ มีการเคลื่อนที่ (mobilities) ประเภทต่างๆ มีการย้ายถิ่น(physical mobilities) ทำให้เขาพ้นจากอำนาจตามประเพณีเดิม รวมทั้งผู้มีอำนาจประเพณี มีการเปลี่ยนสถานภาพ(social mobility) จาก ขาวนา ขาวสวน มาเป็นพ่อค้า คนขับรถแท็กซี่ พนักงานออฟฟิศ เป็นต้น และมีการเปลี่ยนตัว (self) ซึ่งสะท้อนถึงแบบแผนทางความคิด (pattern of thinking) ได้เปลี่ยนไป เช่น เปลี่ยนจากขาวนา ขาวสวน ที่มีวิธีคิดผลิตเพื่อบริโภค เน้นการขายน้อยมาเป็นอาชีพ พ่อค้า คนขับแท็กซี่ พนักงานออฟฟิศที่มุ่งแสวงหาเงิน ผลกำไรเพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าแบบแผนทางความคิดได้เปลี่ยนไป กลายเป็นคนใหม่เต็มตัว รูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นชี้ให้เห็นถึงการเคลื่อนที่ทางสังคม (social mobility) ที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงรวมที่เกิดขึ้นกับประชากรจำนวนมากของสังคมที่อยู่ในภาวะเปลี่ยน ผ่านจากสังคมประเพณีไปสู่สังคมสมัยใหม่ การเคลื่อนที่ทางสังคม ย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เช่น วัตถุสิ่งของ อุปกรณ์ สิ่งก่อสร้าง เป็นต้น และยังสามารถส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในด้านความคิด และจิตใจของบุคคล ตลอดจนส่งผลให้เกิดแรงผลักดันในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสื่อสารมวลชนสมัยใหม่ ในที่สุดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเหล่านี้จึงทำให้เกิดภาวะของความทันสมัย (modernity) ด้วย

ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม

ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (the diffusion theory of innovation) นำเสนอโดย นักวิชาการชาวอเมริกัน Rogers^{๓๔} เขาให้ความหมายของคำว่า การเผยแพร่หรือการ แพร่กระจาย (diffusion) คือกระบวนการซึ่งนวัตกรรมถูกสื่อสารผ่านช่องทางในช่วงเวลาหนึ่งระหว่าง สมาชิกต่างๆ ที่อยู่ในระบบสังคม Rogers ได้อธิบายส่วนประกอบของการเผยแพร่วัตกรรมไว้ ๔ ประการ คือ

๑. นวัตกรรม (the innovation) มีนวัตกรรมเกิดขึ้น
๒. ช่องทางการสื่อสาร(communication channels) ใช้สื่อเป็นช่องทางในการส่งผ่านนวัตกรรมนั้น
๓. เวลา (time) ช่วงระยะเวลาที่เกิดแพร่กระจาย
๔. ระบบสังคม (a social system) การส่งผ่านไปยังสมาชิกในระบบสังคมหนึ่ง

^{๓๔} Rogers, E. M., *Diffusion of Innovations*, 3 rd ed, (New York: The Free Press of Macmillan Publishing,1983), p.1-34.

นวัตกรรม (innovation) หมายถึงความรู้ ความคิดใหม่เทคนิควิธีการใหม่หรือวัสดุ สิ่งของสิ่งใหม่ในสังคมหนึ่งสังคมใด ที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ทฤษฎีระบุถึงปัจจัยที่ต้องพิจารณา ในการยอมรับหรือไม่ยอมรับ การรับนวัตกรรมเร็วหรือช้าก็ขึ้นอยู่กับตัวนวัตกรรม ๕ ประการคือ

- (๑) ความได้เปรียบ
- (๒) การเข้ากับสังคมวัฒนธรรมได้
- (๓) ความสลับซับซ้อน
- (๔) การแบ่งทดลองใช้ได้ หรือไม่ และ
- (๕) ความเข้าใจง่าย

นวัตกรรมที่มีลักษณะทางบวกย่อมจะแพร่กระจายได้ง่ายกว่า ในขณะที่นวัตกรรมทางลบ ได้แก่ ไม่ดีกว่าของเดิม เข้ากับสังคมวัฒนธรรมไม่ได้หรือได้ไม่ดี มีโครงสร้าง สลับซับซ้อน แบ่งทดสอบไม่ได้ และเข้าใจได้อย่าง นวัตกรรมเหล่านี้มักไม่ได้รับการยอมรับและเผยแพร่ อีกสิ่งหนึ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญในการรับนวัตกรรม ได้แก่ปัจเจกบุคคล ซึ่งแต่ละคนเป็นผู้ตัดสินว่าจะรับหรือไม่รับนวัตกรรม บางคนรับนวัตกรรมเร็วบางคนช้า แม้จะอยู่ในสังคมหรือชุมชนเดียวกันก็ตาม^{๒๐} คนที่มีภาวะนวัตกรรมสูง (high innovativeness) จะเป็นผู้รับนวัตกรรมได้เร็วกลายเป็นนวัตกรรม (innovators) แต่คนที่มีภาวะการรับรู้ นวัตกรรมต่ำ (low innovativeness) จะเป็นผู้ล่าช้า (laggards)

ช่องทางการสื่อสาร (communication channels) การสื่อสารเป็นกระบวนการแพร่กระจาย นวัตกรรมจากจุดเริ่มต้นไปสู่จุดสุดท้าย การได้รับหรือไม่ได้รับนวัตกรรมยังคงอยู่ที่การกระทำระหว่างกัน ของมนุษย์ ถ้าความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งผ่านนวัตกรรมเป็นผู้นำที่มีความคิด เป็นผู้นำหัวก้าวหน้า และมี สมาชิกในชุมชนสังคมนั้นอยู่ในภาวะวัยทำงาน มีการศึกษาสูง กระบวนการแพร่รับนวัตกรรม การรับ นวัตกรรมก็จะเร็ว หากความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำเป็นผู้ที่มีหัวก้าวหน้า แต่สมาชิกในชุมชนสังคมเป็น ผู้ ล่าช้า การรับนวัตกรรมก็ช้าหรือไม่มีการรับนวัตกรรมเลย

เวลา (time) ช่วงระยะเวลาที่เกิดแพร่กระจายก่อให้เกิด ภาวะนวัตกรรม (innovativeness) บุคคลๆ หนึ่งต้องตัดสินใจที่จะรับหรือไม่รับนวัตกรรม เขาจะต้องใช้เวลาพิจารณานวัตกรรมระยะหนึ่ง หากไม่มีเวลาเขาคงตัดสินใจไม่ได้ เวลาจึงมีความสำคัญต่อการรับนวัตกรรม

ระบบสังคม (a social system) การส่งผ่านไปยังสมาชิกในระบบสังคมหนึ่งโดยทฤษฎีนี้ได้แบ่ง สังคมออกเป็นสองประเภท คือ สังคมสมัยใหม่ และสังคมประเพณี สังคมสมัยใหม่จะรับนวัตกรรมเร็ว และรับปริมาณมากกว่าสังคมแบบประเพณี เนื่องด้วยสังคมสมัยใหม่มีระบบค่านิยมและบรรทัดฐาน สังคมในลักษณะที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาสังคมให้เจริญรุดหน้า โดยเฉพาะทางด้านวัตถุ ดังนั้นเมื่อมีอะไรมาใหม่ๆ ก็จะสนับสนุนและรับมาทดลองใช้ ในขณะที่สังคมประเพณี ไม่มีระบบค่านิยม และบรรทัดฐานสังคมเช่นนี้จึงไม่สนับสนุนการรับนวัตกรรม

^{๒๐} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม, หน้า ๒๓-๒๖.

ดังนั้น ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม สังคมจะเกิดการรับและนำนวัตกรรมใหม่ ๆ ทั้งที่ เป็นด้านความรู้ ความคิด หรือวัตถุมานี้ขึ้น จึงต้องอาศัยตัวนวัตกรรมที่ต้องสอดคล้องเหมาะสม อาศัยช่องทางการสื่อสารจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและสมาชิก ต้องอาศัยระยะเวลาและรูปแบบของ ระบบสังคมซึ่งเป็นสังคมสมัยใหม่ หากชุมชนหรือสังคมมีความพร้อมในสิ่งเหล่านี้ก็จะเกิดการรับและแพร่กระจายนวัตกรรมที่จะเกิดขึ้นต่อสังคมในอนาคต

ตารางที่ ๒.๒ สรุปทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม

ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, (๒๕๕๙), หน้า ๑๘-๒๑.	ทฤษฎีความทันสมัยกล่าวว่าพัฒนาให้ทันสมัยต้องดำเนินการไปพร้อมกันอย่างน้อย ๓ เรื่อง ได้แก่ ๑. ความทันสมัยทางเศรษฐกิจ ๒. ความทันสมัยทางสังคมและวัฒนธรรม ๓. ความทันสมัยทางจิตวิทยา
สัญญา สัญญาวิวัฒน์, (๒๕๕๑), หน้า ๑๙-๒๑.	ทฤษฎีความทันสมัยด้วยการสื่อสาร หมายถึง การพัฒนาหรือความเจริญ ความทันสมัยเกิดจากการสื่อสารสมัยใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดการขัดเกลาทางสังคม การปลูกฝังจิตภาพ สมัยใหม่ และเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนไหวต่าง ๆ อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม
Rogers, E. M., (๑๙๘๓), หน้า ๑-๓๔.	ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม การเผยแพร่หรือการ แพร่กระจายคือกระบวนการซึ่งนวัตกรรมถูกสื่อสารผ่านช่องทางในช่วงเวลาหนึ่งระหว่างสมาชิกต่างๆ ที่อยู่ในระบบสังคม ส่วนประกอบของการเผยแพร่วัตกรรมไว้ ๔ ประการ คือ ๑. นวัตกรรม (the innovation) หมายถึงการที่ระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงจากแบบอย่างการผลิต การจำหน่ายและการบริโภคตามประเพณีดั้งเดิมไปสู่ระบบการ ผลิตที่ใช้เครื่องจักรกลและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ๒. ช่องทางการสื่อสาร (communication channels) ใช้สื่อเป็นช่องทางในการส่งผ่านนวัตกรรมนั้น ๓. เวลา (time) ช่วงระยะเวลาที่เกิดแพร่กระจาย ๔. ระบบสังคม (a social system) การส่งผ่านไปยังสมาชิกในระบบสังคมหนึ่ง

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสังคมสันติประชาธรรม

๒.๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสังคมสันติประชาธรรม

...จุดเริ่มต้นและจุดหมายสุดท้าย คือประชาชนชาวไทย สิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวไทย ในบรรดาประชาชนนั้น ไม่ว่าแห่งใดย่อมมีผู้นำ ในกรณีนี้ คือ ผู้ที่ได้สำนึกแล้วในสิทธิเสรีภาพ และใครเล่าที่ได้สำนึกเช่นนี้ ถ้าไม่ใช่ผู้ที่มิวสนาได้รับการศึกษา ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เมื่อมิวสนาถึงเพียงนี้ ก็ย่อมต้องมีความรับผิดชอบมากกว่าผู้อื่น การนำไม่ใช่สิทธิหรืออภิสิทธิ์ แต่เป็นหน้าที่....^{๒๑}

การใช้อาวุธขู่เชือดประหัตประหารกันเพื่อประชธรรมนั้น แม้จะสำเร็จอาจจะได้ผลเพียงชั่วคราว ชั่วยามจะไม่ได้ประชธรรมถาวร เมื่อฝ่ายหนึ่งใช้อาวุธแล้วอีกฝ่ายหนึ่งแพ้ก็ย่อมคิดใช้อาวุธโต้ตอบ เมื่ออาวุธปะทะกัน แล้วจะรักษาประชธรรมไว้ได้อย่างไร ตัวอย่างที่มีทั่วไปในแอฟริกา เอเชีย อเมริกาใต้ และผู้ที่สับสนกันใช้อาวุธแสงอำนาจนั้น ภายหลังก็มักจะแตกแยกกัน เพราะชิงอำนาจกัน ใช้อาวุธต่อสู้ซึ่งกันและกันอีกไม่มีที่สิ้นสุด ตามหลักสันติประชาธรรม ถือว่า “ธรรมเป็นอำนาจ ไม่ใช่อำนาจเป็นธรรม” ประชาธรรมย่อมสำคัญที่ประชาชน ถ้าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ต้องการประชธรรมก็ย่อมไม่มีทางที่ใครจะหยิบยื่นให้เพื่อแสดงแนวคิดอุดมคติของ อาจารย์ปวย ที่สอดคล้องกับคำว่าสิทธิ เสรีภาพในด้านความคิดของคนรุ่นใหม่ที่มีปัญหาในด้านการออกความคิดเห็นทางอุดมคติการเมือง คนรุ่นใหม่ต้องกล้าวิพากษ์วิจารณ์โดยใช้สติปัญญาอย่างสร้างสรรค์และอย่างอ่อนน้อมถ่อมตน แนวทางประชาธิปไตยและการเมืองของไทย ทำไมประเทศไทยจึงมีระบอบประชาธิปไตยที่ล้มเหลวประเทศหนึ่ง ประชาธิปไตยเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของประชธรรม หลักประชธรรมคือหลักกว้าง ๆ มีองค์ประกอบที่ ๒ ประการ สิ่งแรกคือสิทธิเสรีภาพของคนแต่ละคน สิ่งที่สองคือการมีส่วนร่วมในการกำหนดชะตาของสังคมที่ทุกคนอาศัย และทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะมีเพศ ฐานะหรือกำเนิดมาจากไหน ในหลักที่สอง คือ หลักสันติ รวมกันเป็นสันติประชาธรรม ถ้าเชื่อมั่นในหลักประชธรรมแล้ว ไม่มีวิธีอื่นใดในการได้มาซึ่งประชธรรมนอกจากสันติวิธี การใช้อาวุธขู่เชือดประหัตประหารเพื่อประชธรรมนั้นสำเร็จได้ ก็เพียงชั่วคราว ชั่วยาม แต่จะไม่ได้ประชธรรมถาวร เมื่อฝ่ายหนึ่งใช้อาวุธอีกฝ่ายหนึ่งก็ใช้อาวุธตอบโต้ อาวุธปะทะกันแล้วจะรักษาประชธรรมได้อย่างไร จุดหมายปลายทางคือสิทธิเสรีภาพของประชาชน ทางการเมืองประชธรรมย่อมสำคัญที่ประชาชน^{๒๒}

เรื่องกระบวนการพัฒนาการสิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตยและความเป็นธรรม หรือที่รวมเรียกว่า “สันติประชาธรรม” ถ้าพิจารณาย้อนไปในประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ด้วยใจที่เป็นธรรมแล้ว จะเห็นได้ว่าบรรดาปัญหายุ่งยากและรุนแรงทั้งหลาย ล้วนแล้วแต่มีสมมติฐานมาจากความเขลาเบาปัญญา

^{๒๑} ปวย อึ้งภากรณ์, ประสบการณ์และข้อคิดสำหรับคนหนุ่มสาว, (กรุงเทพมหานคร : โกลด์ คิมทอง, ๒๕๓๙), หน้า ๘๐.

^{๒๒} ขยโชติ กมลวิจิตร และสุริยะ หาญพิชัย, “บทความแนะนำ/ปริทัศน์หนังสือ ทศนะทางการเมือง ปวย อึ้งภากรณ์”, วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๒) : ๑๑๐.

ของชนชั้นปกครองแทบทั้งนั้น เป็นเหตุให้การเปลี่ยนแปลงอันเป็นธรรมดาโลกไม่อาจเป็นไปอย่างราบรื่น และสันติได้^{๒๓}

ประชาธิปไตยและปฏิบัติการต่อต้านเผด็จการทหาร

สันติวิธีเป็นยุทธวิธี(tactics) ที่ใช้ต่อสู้กับอำนาจจورธรรม อาจตรงข้ามกับความเข้าใจของผู้คนทั่วไปที่ว่าผู้ที่ฝึกฝในสันติวิธีต้องยึดมั่นในศีลธรรมจรรยา หรือยึดโยงกับหลักศาสนาเท่านั้น ความเข้าใจนี้สะท้อนความสับสนที่ว่าสันติวิธี ซึ่งมีนัยหมายถึงปฏิบัติการไร้ความรุนแรง(nonviolent action) เหมือนกับสันตินิยม(pacifism) แบบหลังคือการต่อต้านความรุนแรงทุกรูปแบบ(กาย วาจา ใจ) ผู้ฝึกฝในสันตินิยมจำนวนมากถึงกับปวารณาตนไม่รับประทานผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ รวมถึงไม่ทำร้ายสิ่งมีชีวิตไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ เช่น นักบวชในศาสนาเซน (ไชนะ หรือชินะ) (Jainism) เดินอย่างระวัง เพราะอาจเหยียบสิ่งมีชีวิตเล็กๆบนผืนดินหรือใส่ที่ปิดปากและจมูกเพื่อป้องกันมิให้หายใจเอาสิ่งมีชีวิตอันปะปนในฝุ่นละอองเข้าไปด้วย สันตินิยมพัฒนามาจากหลักศาสนาโดยเน้นหลักการไม่ฆ่า กระนั้นก็ดีเส้นแบ่งระหว่างโลกฆราวาสและศาสนาก็เบาบางในหลายกรณี เช่นกลุ่มเคลื่อนไหวทางศาสนาอย่างเมนโนไนต์ (Mennonite) ปฏิเสธการเข้ารับราชการทหารในศึกสงครามจนกลายเป็นต้นแบบแก่ปัจเจกบุคคลที่ตั้งใจ“หนีทหาร”เพราะไม่เห็นด้วยกับสงครามที่รัฐซึ่งตนเป็นพลเมืองเป็นผู้ก่อ

นอกจากนี้ผู้นำขบวนการสันติวิธีเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองอย่างมหาตมะคานธี หรือมาร์ติน ลูเธอร์ คิง ล้วนแต่ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากศาสนา ความต่างสำคัญระหว่างสันตินิยมและสันติวิธีหรือปฏิบัติการไร้ความรุนแรงคืออย่างหลังเป็น ยุทธศาสตร์ทางการเมือง โดยในหลายกรณีมุ่งเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมผ่านการกระทำ (action) บางอย่าง ซึ่งอาจส่งผลรบกวนสันติสุขของผู้คนในสังคม รวมถึงความเป็น“ปกติ”ของระเบียบทางการเมือง ซึ่งทำให้เราบอดี้จากความอยุติธรรมที่ดำเนินอยู่ ผู้บุกเบิกองค์ความรู้สันติวิธีอย่างคลาเรนซ์ เคส (Clarence Case) ถึงกับระบุว่า “การขู่บังคับแบบไม่ใช้ความรุนแรง” (nonviolent coercion) ถือเป็น สันติวิธีเพราะช่วยกดดันให้ผู้มีอำนาจฟังเสียง ตลอดจนทำตามความต้องการของประชาชนได้^{๒๔} ยิ่งไปกว่านั้น นักทฤษฎีสันติวิธีคนสำคัญอย่างยีน ชาร์ป (Gene Sharp) ถึงกับเสนอว่าสันติวิธีคือ “อาวุธ”ที่ใช้ชิงชัยในสมรภูมิทางการเมือง ด้วยเหตุนี้ ชาร์ปจึงเสนอว่าจะ “รบ” ให้ได้ผล ขบวนการต่อสู้ต้องวางแผนคำนวณกะเกณฑ์ว่า

^{๒๓} เสน่ห์ จามริก, สิทธิมนุษยชน เส้นทางสู่สันติประชาธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓.

^{๒๔} Clarence M. Case, *Non-Violent Coercion: A Study in Methods of Social Pressure*, (New York and London: The Century Co., 1923).

ปฏิบัติการของตนมีเป้าหมายเพื่ออะไร และต้องทำอะไรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น^{๒๕} ที่สำคัญคือชาร์ปเชื่อว่าสันติวิธีต้องไปไกลกว่าวิธีคิดทางศาสนาที่จงจำปฏิบัติการสันติวิธีไว้ ในกรอบทางศีลธรรม ขณะเดียวกันก็ผลักดันให้คนธรรมดาซึ่งไม่ฝักใฝ่ทางศาสนาคิดว่าสันติวิธีเป็นทางเลือก ของ “คนดี” เท่านั้น ดังนั้นจึงไม่สอดคล้องกับการต่อสู้ทางการเมืองใดๆ แนวคิดเช่นนี้กลายเป็นฐานในงานวิจัยสันติวิธีสายปฏิบัตินิยม (pragmatic nonviolence) ซึ่งมุ่งบรรลุเป้าประสงค์ ๓ ประการ^{๒๖}

๑. ทำลายมายาคติเกี่ยวกับสันติวิธีในโลกวิชาการ

๒. รวบรวม ประสบการณ์ที่สามัญชนทั่วโลกใช้สันติวิธีเพื่อต่อสู้กับเผด็จการ รัฐบาลต่างชาติ และบริษัทข้ามชาติ เป็นต้น

๓. อาศัยข้อมูลเหล่านี้สรุปให้เห็นเหตุผลที่คนธรรมดาเลือกใช้สันติวิธี

ดร.ป่วย อังภากรณ์ ได้ใช้สันติวิธีในฐานะยุทธวิธีในความขัดแย้ง สันติวิธีที่โดดเด่นที่สุดของ ดร.ป่วย คือการสนับสนุนให้ประชาชนรวมพลังต่อต้านการรัฐประหารของกลุ่มทหาร การรัฐประหารคือโรคภัยที่ทำลายต้นไม้แห่งประชาธิปไตยซ้ำแล้วซ้ำเล่า จะขจัดโรคภัยนี้ได้ต้องเพิ่มภูมิคุ้มกันแก่ผู้คนในสังคมมิให้ยอมรับการรัฐประหารโดยง่าย แนวทางเช่นนี้เรียกในการศึกษาสันติวิธีว่าเป็น “การปกป้องโดยพลเรือน” (civilian defense) ซึ่งเสนอให้ปฏิบัติการสันติวิธี (เช่น การไม่ให้ความร่วมมือ การประท้วงหยุดงาน หรือการปิดร้านรวง เป็นต้น) เป็นแนวทางต่อต้านรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหาร รวมถึงการรุกรานและยึดครองดินแดนโดยต่างชาติ สมมติฐานเบื้องต้นคือการปกครองโดยรัฐบาลทหารที่ได้อำนาจมาโดยไม่ชอบธรรม หรือรัฐบาลต่างชาติที่ใช้กำลังยึดครองดินแดนหนึ่งๆ จะสำเร็จได้ ผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองต้องให้ความร่วมมือ การยึดอำนาจด้วยกำลังเพียงลำพังมิได้หมายความว่า จะปกครองได้ ในแง่นี้ ยุทธศาสตร์การปกป้องโดยพลเรือนจึงเสนอว่าแทนที่จะต่อต้านรัฐบาลรัฐประหารและรัฐบาล ต่างชาติ ด้วยการจับอาวุธขึ้นสู้ ซึ่งจะก่อให้เกิดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินอย่างมหาศาล ประชาชน รวมถึงข้าราชการและหน่วยงานความมั่นคงต่างๆ ควรร่วมมือกันปฏิเสธความชอบธรรมของรัฐบาลด้วยการ ใช้ปฏิบัติการสันติวิธีเช่นคนงานอาจนัดกันหยุดงานเพื่อให้เศรษฐกิจชะงักงัน ข้าราชการพลเรือน ทหาร และตำรวจอาจปฏิเสธจะปฏิบัติตามคำสั่งคณะรัฐบาล หรือแกล้งทำงานอย่างไม่มีประสิทธิภาพ หากปฏิบัติการเช่นนี้มีการจัดการที่ดี (organised) และมีผู้เข้าร่วมมากพอ ก็อาจส่งผลให้รัฐบาลไม่สามารถบังคับใช้อำนาจได้ จนอาจต้องหาทางถ่ายโอนอำนาจไปสู่รัฐบาลพลเรือนในที่สุด

^{๒๕} Gene Sharp, *The Politics of Nonviolent Action* (Boston, MA: Porter Sargent, 1973); Gene Sharp, *There Are Realistic Alternatives* (Boston, MA: The Albert Einstein Institution, 2003); และ Gene Sharp, *Waging Nonviolent Struggle: 20th Century Practice and 21st Century Potential* (Boston, MA: Porter Sargent, 2005).

^{๒๖} จันจิรา สมบัติพูนศิริ, “ทบทวนวรรณกรรมปฏิบัติการไร้ความรุนแรง (nonviolent action) ในโลกตะวันตก: หลักการ กระแส ปฏิบัติการ และทฤษฎี” รัฐศาสตร์สาร ปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๖) : ๗๕-๑๐๐.

สัตยาเคราะห์แบบคานธี : การชุมนุมด้วยความรัก และการดิ้อแฟ่งต่อความอยุติธรรม

ในทุกวันที่ ๑๕ สิงหาคมของทุกปี ถือเป็นหนึ่งในวันสำคัญทางประวัติศาสตร์ของอินเดีย เพราะในปี พ.ศ.๒๔๙๐ วันนี้ถือเป็นวันที่ชาวอินเดียทุกคนได้รับสิทธิในการปกครองตนเองหลังจากตกอยู่ใต้การปกครองของอังกฤษมาเป็นเวลายาวนาน

บัณฑิตชาวหะรัลล เนห์รู นายกรัฐมนตรีคนแรกของอินเดียได้อ่านสุนทรพจน์ขึ้นสำคัญในชื่อ “A tryst with destiny” ซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นอิสระและเสรีภาพของประชาชนชาวอินเดียที่ร่วมต่อสู้ด้วยความมุ่งมั่น และความหวังที่จะเห็นเอกราชแห่งชาติ ชัยชนะในครั้งนี้ไม่ใช่เป็นเพียงประวัติศาสตร์ของชาวอินเดียเท่านั้น หากแต่เป็นประวัติศาสตร์ของโลกที่ได้เห็นว่าแนวทางการต่อสู้แบบไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อเรียกร้องเอกราชของชาวอินเดียนั้นประสบความสำเร็จได้อย่างสง่างาม หนึ่งในบุคคลประวัติศาสตร์ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการเรียกร้องเอกราชในครั้งนี้ คงหนีไม่พ้นมหาตมะ คานธี หรือบิดาแห่งชาติอินเดีย ผู้ซึ่งนำเสนอแนวคิดด้วยสันติวิธี อหิงสา และสัตยาเคราะห์เพื่อเป็นหมุดหมายให้ชาวอินเดียทั้งประเทศได้ก้าวเดินเพื่อเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ

นอกจากแนวคิดและอุดมการณ์นี้จะแพร่หลายในอินเดียแล้ว ยังแผ่กระจายไปทั่วโลกอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการประท้วงในแอฟริกาใต้ หรือในสหรัฐอเมริกา การเรียกร้องเอกราชของชาวอินเดีย การเคลื่อนไหวบนแนวทางสันติวิธีที่ไม่มีการนองเลือดกลายเป็นแนวคิดที่แพร่หลายในการต่อสู้ทั่วโลก

ตารางที่ ๒.๓ สรุปแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสังคมสันติประชาธรรม

ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
ป่วย อิงภากรณ์, (๒๕๓๙), หน้า ๘๐.	ในบรรดาประชาชนนั้น ไม่ว่าแห่งใดย่อมมีผู้นำ ในกรณีนี้ คือ ผู้ที่ได้สำนึกแล้วในสิทธิเสรีภาพ และใครเล่าที่ได้สำนึกเช่นนี้ ถ้าไม่ใช่ผู้ที่มีวาสนาได้รับการศึกษา ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เมื่อมีวาสนาถึงเพียงนี้ ก็ย่อมต้องมีหน้าที่ความรับผิดชอบมากกว่าผู้อื่น การนำไม่ใช่สิทธิหรืออภิสิทธิ์ แต่เป็นหน้าที่.
ชยโชติ กมลวิจิตร และสุริยะ หาญพิชัย, (๒๕๖๒) : ๑๑๐.	สิทธิ เสรีภาพในด้านความคิดของคนรุ่นใหม่ที่มีปัญหาในการออกความคิดเห็นทางอุดมคติการเมือง คนรุ่นใหม่ต้องกล้าวิพากษ์วิจารณ์ โดยใช้สติปัญญาอย่างสร้างสรรค์และอย่างอ่อนน้อมถ่อมตน
เสนห์ จามริก, (๒๕๔๕), หน้า ๑๓.	สันติประชาธรรม ถ้าพิเคราะห์ย้อนไปในประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ด้วยใจที่เป็นธรรมแล้ว จะเห็นได้ว่าบรรดาปัญหายุ่งยากและรุนแรงทั้งหลาย ล้วนแล้วแต่มีสมมติฐานมาจากความเขลาเบาปัญญาของชนชั้นปกครองแทบทั้งนั้น

ตารางที่ ๒.๓ สรุปแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสังคมสันติประชาธรรม (ต่อ)

ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
จันจิรา สมบัติพูนศิริ, (๒๕๕๖) : ๗๕-๑๐๐.	สันติวิธีสายปฏิบัตินิยม (pragmatic nonviolence) ซึ่งมุ่งบรรลุเป้าประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑. ทำลายมายาคติเกี่ยวกับสันติวิธีในโลกวิชาการ ๒. รวบรวม ประสบการณ์ที่สามัญชนทั่วโลกใช้สันติวิธีเพื่อต่อสู้กับเผด็จการ รัฐบาลต่างชาติ และบริษัทข้ามชาติ ๓. อาศัยข้อมูลเหล่านี้สรุปให้เห็นเหตุผลที่คนธรรมดาเลือกใช้สันติวิธี
Gene Sharp, (2005),	สันติวิธีคือ “อาวุธ” ที่ใช้ชิงชัยในสมรภูมิทางการเมือง การจะ “รบ” ให้ได้ผล ขบวนการต่อสู้ต้องวางแผนคำนวณกะเกณฑ์ว่าปฏิบัติการของตนมีเป้าหมายเพื่ออะไร และต้องทำอะไรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น
Clarence M. Case,	“การขู่บังคับแบบไม่ใช้ความรุนแรง” (nonviolent coercion) ถือเป็น สันติวิธีเพราะช่วยกดดันให้ผู้มีอำนาจฟังเสียง ตลอดจนทำตามความต้องการของประชาชนได้

๒.๒.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสังคมสันติประชาธรรม

๑) สัตยาเคราะห์

ในทุกวันที่ ๑๕ สิงหาคมของทุกปี ถือเป็นหนึ่งในวันสำคัญทางประวัติศาสตร์ของอินเดีย เพราะในปี พ.ศ.๒๔๙๐ วันนี้ถือเป็นวันที่ชาวอินเดียทุกคนได้รับสิทธิในการปกครองตนเองหลังจากตกอยู่ใต้การปกครองของอังกฤษมาเป็นเวลายาวนาน

บัณฑิตชาวหะลาล เนห์รู นายกรัฐมนตรีคนแรกของอินเดียได้อ่านสุนทรพจน์ขึ้นสำคัญ ซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นอิสระและเสรีภาพของประชาชนชาวอินเดียที่ร่วมต่อสู้ด้วยความมุ่งมั่น และความหวังที่จะเห็นเอกราชแห่งชาติ

ชัยชนะในครั้งนี้ไม่ใช่เป็นเพียงประวัติศาสตร์ของชาวอินเดียเท่านั้น หากแต่เป็นประวัติศาสตร์ของโลกที่ได้เห็นว่าแนวทางการต่อสู้แบบไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อเรียกร้องเอกราชของชาวอินเดียนั้นประสบความสำเร็จได้อย่างสง่างาม

หนึ่งในบุคคลประวัติศาสตร์ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการเรียกร้องเอกราชในครั้งนี้ คงหนีไม่พ้นมหาตมะ คานธี หรือบิดาแห่งชาติอินเดีย ผู้ซึ่งนำเสนอแนวคิดว่าด้วยสันติวิธี อหิงสา และสัตยาเคราะห์ เพื่อเป็นจุดหมายให้ชาวอินเดียทั้งประเทศได้ก้าวเดินเพื่อเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ

นอกจากแนวคิดและอุดมการณ์นี้จะแพร่หลายในอินเดียแล้ว ยังแผ่กระจายไปทั่วโลกอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการประท้วงในแอฟริกาใต้ หรือในสหรัฐอเมริกา ครั้งนี้เลยอยากพาทุกคนศึกษาประวัติศาสตร์การเรียกร้องเอกราชของชาวอินเดีย และถอดบทเรียนการเคลื่อนไหวบนแนวทางสันติวิธี ที่ทำให้อินเดียไม่มีการนองเลือดและกลายเป็นแนวคิดที่แพร่หลายในการต่อสู้ทั่วโลก

เอาชนะความเกลียดด้วยความรัก

หนึ่งในหลักคิดสำคัญที่เป็นหัวใจของการเคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชของมหาตมะ คานธี คือ ความเมตตา การให้อภัย รวมถึงการไม่ใช้กำลัง หลายคนอาจเข้าใจว่าแนวคิดด้วยสันติวิธีนั้น ถูกริเริ่มขึ้นจากการเรียกร้องในประเทศอินเดีย แต่นั่นไม่ใช่ความจริงไม่ เพราะแนวคิดเหล่านี้ก่อตัวตั้งแต่ครั้งที่คานธีเริ่มเคลื่อนไหวช่วยเหลือคนอินเดียในแอฟริกาใต้ ซึ่งคานธีก็ใช้แนวทางการต่อสู้แบบไม่ใช้กำลังเป็นแนวทางหลักในการต่อสู้เพื่อสิทธิของชาวอินเดียในแอฟริกาใต้ หรือที่ในเวลาต่อมาเรารู้จักในชื่อแนวคิด ‘สัตยาเคราะห์’ ซึ่งมีความหมายอย่างตรงไปตรงมาว่า ‘แข็งแกร่งหนักแน่นในความจริง’ ในมุมมองของคานธี ‘สัตยาเคราะห์’ ไม่ได้ใช้สำหรับเพียงเพื่อการเคลื่อนไหวในทางการเมืองเท่านั้น แต่ควรถูกปรับใช้ในชีวิตประจำวันของตัวเราเองจนเกิดเป็นนิสัย เพราะหากทุกคนหนักแน่นในความเป็นจริงแล้ว เราก็จะสามารถพิเคราะห์ว่าอะไรคือความยุติธรรมที่แท้จริงในทุกมิติ ยิ่งไปกว่านั้น ความเมตตาและความรักถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้ปฏิบัติพึงมี ครั้งหนึ่งระหว่างที่คานธียังเคลื่อนไหวอยู่ในแอฟริกาใต้ มีชาวอินเดียในนิคมพินิกส์ที่เขาตั้งขึ้นทำความผิดร้ายแรง แทนที่คานธีจะว่ากล่าวตักเตือนคนเหล่านั้น เขาเลือกที่จะรับความผิดนั้นไว้เพราะถือว่าคนเหล่านี้เดินตามแนวทางของเขา คานธีจึงตัดสินใจอดอาหารเพื่อชำระล้างความผิดนั้นของตนเอง และความเมตตาเหล่านี้เองที่สุดท้ายก็กลับใจผู้กระทำความผิดให้หันมาเดินตามรอยที่เหมาะสมที่ควรของคานธี นับตั้งแต่นั้นตลอดชีวิตของคานธี เมื่อเล็งเห็นว่างานการเคลื่อนไหวเพื่อเอกราชของอินเดียนั้นหยุดลงหรือมีอุปสรรคสำคัญให้ต้องชะงัก เขาก็จะเลือกวิธีการอดอาหารซึ่งเป็นการทรมานตนเอง เพื่อเตือนสติทั้งผู้ปกครองที่ไม่มีใจเป็นธรรม ตลอดจนพรรคพวกของเขาที่ขาดสติไปชั่วขณะหนึ่ง นี่ถือเป็นอีกหนึ่งความรักที่คานธีมักมีให้คนอื่น ๆ ที่มีความผิดเสมอ

นอกจากความรักที่มีให้คนอื่นแล้ว คานธียังใช้ความรักเพื่อลบเลือนความเกลียดชังอีกด้วย ไม่ว่าฝ่ายตรงข้ามนั้นจะเป็นมิตรหรือศัตรู ครั้งหนึ่งในแอฟริกาใต้ คานธีได้ชักชวนให้ชาวอินเดียไปลงทะเบียนกับทางการอังกฤษเพื่อให้มีการปล่อยตัวชาวอินเดียที่ถูกดำเนินคดี ทว่ามีชาวอินเดียบางกลุ่ม โดยเฉพาะชาวมุสลิมไม่เห็นด้วยกับแนวทางนี้จนบุกไปทำร้ายคานธีได้รับบาดเจ็บสาหัส แม้ต่อมาตำรวจจับคนร้ายได้ แต่คานธีปฏิเสธที่จะแจ้งจับคนเหล่านี้ เพราะเล็งเห็นว่าตอนนี้คนฮินดูและมุสลิมต้องร่วมมือกัน การแจ้งจับคนมุสลิมของท่านจะนำไปสู่ความบาดหมางในอนาคตได้ นี่คือการเมตตาและความรักที่คานธีมักใช้เพื่อจัดการกับความเกลียดชังที่เกิดขึ้นจากฝ่ายตรงข้าม รวมถึงภายในฝ่ายตนเองด้วย และทุกครั้งที่คานธีได้รับความเจ็บปวดไม่ว่าจะทางกายหรือทางใจในการเคลื่อนไหว เขาก็มักจะบอกผู้ติดตามเสมอว่าให้รู้จักอภัยต่อศัตรู แม้ในวันที่คานธีถูกสังหารโดยน้ำมือของชาวอินเดีย คานธีก็ยังเลือกที่จะให้อภัย

มือปืนรายนั้นด้วยการกล่าวสรรเสริญพระเจ้า ซึ่งนี่คือหัวใจสำคัญดวงหนึ่งของหลักการ ‘สัตยาเคราะห์’
 นั้นเอง^{๒๗}

การเอาชนะความอยุติธรรมด้วยการต่อสู้แพ่ง

นอกจากความรักและเมตตาที่มีต่อผู้อื่นไม่ว่าจะฝ่ายตนหรือต่อฝ่ายตรงข้ามจะเป็นจุดหมายสำคัญที่คานธีและพวกพ้องยึดถือในการขับเคลื่อนการเรียกร้องเอกราชและความเป็นธรรมในประเด็นต่างๆ แล้ว อีกหนึ่งหลักการสำคัญและถือเป็นหัวใจใหญ่ของการขับเคลื่อนมวลชนของคานธี คือการเอาชนะความอยุติธรรมด้วยการต่อสู้แพ่ง ความพยายามในการขับเคลื่อนและผลักดันแนวคิดเพื่อต่อต้านอังกฤษของคานธีเริ่มขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมภายหลังการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ตลอดช่วงสงคราม คานธีพยายามอย่างมากในการสนับสนุนอังกฤษและคาดหวังว่าผลตอบแทนที่จะได้รับคือเอกราชของชาวอินเดีย แต่ความหวังของคานธีก็สิ้นสุดลงเพราะนอกจากอินเดียจะไม่ได้เอกราชแล้ว อังกฤษยังกดขี่ชาวอินเดียอย่างหนักเพื่อนำทรัพยากรไปฟื้นฟูประเทศตัวเอง แต่สำหรับคานธีการใช้กำลังนั้นไม่ใช่ทางออก ฉะนั้นคานธีจึงหยิบเอาหลัก ‘อหิงสา’ หรือการไม่ใช้กำลังมาใช้และบอกกล่าวแก่ผู้ติดตามทุกคนว่า นี่คือแนวทางหลักในการต่อสู้กับอังกฤษเพื่อเอกราชของคนอินเดียทั้งมวลโดยปราศจากการใช้กำลัง และหนึ่งในการไม่ใช้กำลังเพื่อต่อต้านอังกฤษก็คือการต่อสู้แพ่ง หรือการปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมนั่นเอง

ครั้งหนึ่งคานธีเดินทางไปช่วยชาวนาที่มีปัญหาพิพาทกับเจ้าที่ดินเกี่ยวกับประเด็นเรื่องไร่กรรมจนเป็นเหตุให้เขาต้องถูกฟ้องร้องในชั้นศาล และไม่ได้รับอนุญาตให้เดินทางออกนอกพื้นที่ แต่ที่สุดแล้วคานธีก็ละเมิดข้อคำสั่งของทางตำรวจ และได้ขึ้นให้การกับศาลยอมรับผิดเกี่ยวกับกรณีดังกล่าว จนเกิดเป็นวาทกรรมอันลือลั่นในชั้นศาล ความตอนหนึ่งว่า

“ที่กระผมไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของทางการตำรวจนั้น มิใช่เป็นเพราะกระผมไม่เคารพกฎหมายของบ้านเมือง แต่เป็นเพราะกระผมต้องการปฏิบัติตามคำสั่งที่สูงยิ่งไปกว่านี้ นั่นก็คือ คำสั่งแห่งความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตัวกระผมเอง”

นอกจากเรื่องนี้แล้ว คานธียังชักชวนให้คนอินเดียทั่วประเทศไม่จ่ายภาษีต่างๆ ที่กดขี่และสร้างความไม่เป็นธรรมอย่างยิ่งต่อคนอินเดีย และหนึ่งในนั้นก็คือกฎหมายว่าด้วยภาษีเกลือนั่นเอง ที่ท้ายที่สุดแล้วคานธีก็พาชาวอินเดียทั่วทั้งประเทศเดินเท้าเพื่อไปทำเกลือซึ่งเป็นการละเมิดกฎหมายดังกล่าวอย่างชัดเจน แต่นี่ก็คือหลักการสัตยาเคราะห์ของคานธี ที่จะเอาชนะความอยุติธรรมด้วยการต่อสู้แพ่งและไม่ใช้ความรุนแรง แต่นั่นก็ใช่ว่าจะหมายความว่าเขาจะไม่เคารพกฎหมายที่มีอยู่ เพราะสุดท้ายคานธีก็ยอมรับการจับกุมจากทางการอังกฤษอย่างสุดดี

^{๒๗} ศุภวิชญ์ แก้วคุณอก, “สัตยาเคราะห์แบบคานธี : การชุมนุมด้วยความรักและการต่อสู้แพ่งต่อความอยุติธรรม”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.the101.world/gandhi-satyagraha/> [๓ กันยายน ๒๕๖๔].

๒) หลักการแห่งอหิงสา^{๒๔}

อหิงสา ความหมายโดยพยัญชนะ คือ ความไม่เบียดเบียนไม่ทำร้ายผู้อื่นไม่ปฏิบัติผิดต่อผู้อื่น ไม่ว่าด้วยกาย วาจา หรือใจก็ตาม การไม่เบียดเบียนไม่ทำร้ายผู้อื่นนี้เป็นเพียงแง่ลบ คานธีเห็นว่าการมีอหิงสธรรมไม่จำเป็นต้องไปอยู่ป่า ถ้าคนมีอหิงสาอย่างแท้จริงอยู่ที่ไหนก็ประพฤติอหิงสาได้ การที่คนอยู่ในสังคมยังทำให้ประพฤติอหิงสาในแง่บวกได้ด้วย กล่าวคือการมีความรักผู้อื่น รักมนุษยชาติ และสัตว์ทั้งหลายเป็นความรักอันบริสุทธิ์ไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ

เมื่ออหิงสามีหลักการต้องปฏิบัติด้วยกาย วาจา และใจในการประพฤติ มนุษย์จึงต้องฝึกหัดควบคุมตนเองโดยการตั้งปณิธานที่ดี แล้วคิด พูด และปฏิบัติตามปณิธานนั้นอย่างแน่วแน่ การปฏิบัติตามนัยนี้ เรียกว่าการถือความสัตย์ หรือคานธีเรียกว่า สัตยาเคราะห์ โดยคานธีนำไปใช้ในการต่อต้านความอยุติธรรมต่างๆ ทางสังคมและการเมืองด้วย

คานธีแยกชีวิตมนุษย์ออกเป็น ๒ แบบคือชีวิตของพรหมจารี คือผู้ประพฤติพรหมจรรย์และชีวิตของโภคิ คือผู้ที่ยังบริโภคมสุขทางโลกอยู่ เขาเห็นว่าทั้งพรหมจารีและโภคิต่างก็มีนัยน์ตาสำหรับดูโดยพรหมจารีนั้นดูพระเจ้า ส่วนโภคิดูแต่หนังและละคร ทั้งพรหมจารีและโภคิต่างก็มีหูสำหรับฟังพรหมจารีฟังเพลงสวดถวายพระเจ้า โภคินั้นฟังแต่เพลงโลกีย์ ทั้งพรหมจารีและโภคิต่างก็มีการตื่นพรหมจารีตื่นด้วยการระลึกถึงพระเจ้า ส่วนโภคิตื่นด้วยการร้องรำทำเพลง ทั้งพรหมจารีและโภคิต่างก็รับประทานอาหาร พรหมจารีรับประทานอาหารเพียงเพื่อยังชีพ ด้วยคิดว่าร่างกายเป็นนิวาสนาของพระเจ้า ส่วนโภคิหาอะไรต่อมิอะไรยัดเข้าไปในท้อง เพื่อความเอร็ดอร่อยแล้วก็ทำให้ท้องส่งกลิ่นบูดเน่า คานธีเห็นว่าการดำเนินชีวิตของคนทั่วไป และชีวิตที่เรียกว่าความเจริญแบบชาวตะวันตกนั้นเป็นชีวิตอย่างโภคิ เป็นชีวิตที่ไม่ประหยัดไม่ทำให้อารมณ์สงบและบริสุทธิ์ แต่กลับทำให้ฟุ้งซ่านไปด้วยความโลภ ความโกรธ ความ หลง ชีวิตที่ดีไม่ใช่ชีวิตที่สนองอารมณ์ แต่เป็นชีวิตที่อดกลั้นและควบคุมอารมณ์ การควบคุมอารมณ์ได้แก่การประพฤติพรหมจรรย์ คานธียกย่องคนทุกคนเสมอกัน พรหมณ์ หรือศูทร ชายหรือหญิงชาวต่างชาติหรือชาวอินเดียล้วนเป็นญาติมิตรกัน จึงไม่มีคนแปลกหน้าสำหรับคานธี ทุกคนได้รับความรักจากเขาเสมอกัน เขาเห็นว่ามนุษย์ควรรักกัน และช่วยเหลือกันตามหลักสัจธรรม คนเราควรรับใช้ผู้อื่นอย่างเต็มที่ ถ้าไม่มีทรัพย์สินอะไรก็ใช้กำลังกายเข้ารับใช้ และในการรับใช้นั้นต้องไม่ยอมรับสิ่งตอบแทนใดๆ การยอมรับสิ่งตอบแทนจะทำให้ตกเป็นเหยื่อของความโลภ ในที่สุด

การถือความสัตย์หรือสัตยาเคราะห์ของ คานธี อยู่บนพื้นฐานจะต้องมีความอดกลั้น ควบคุมตนเองได้ แน่วแน่กล้าหาญ โดยการที่จะมีลักษณะดังกล่าวได้ก็ด้วยการประพฤติพรหมจรรย์ คือเป็นผู้บริสุทธิ์ เพราะหากไม่เป็นผู้บริสุทธิ์ก็จะทำให้จิตใจโอนเอียงไปตามกิเลสตัณหาหรือใช้วิธีรุนแรงต่างๆ อัน

^{๒๔} จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หลักการแห่งอหิงสาของมหาตมะคานธี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://lakmuangonline.com/?p=4020> [๓ กันยายน ๒๕๖๔].

เป็นการขัดหลักอหิงสาได้ ผู้ปฏิบัติสัปปะยาสภาจะต้องเชื่อมั่นในหลักการที่ว่าที่ใดมีความสัตย์ที่นั่นย่อมสงบ ที่ใดขาดความสัตย์ที่นั่นวุ่นวายความสัตย์เป็นสิ่งล้ำค่าจนโลกไม่มีใครทำลายความสัตย์ได้ ในการยึดมั่นแสวงหา หรือเรียกร้องความสัตย์ต้องกระทำด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตนไม่ใช่วิธีบังคับหรือความรุนแรง มีความรักไมตรีจิตและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น คานธีให้ความสำคัญกับศาสนามากที่สุด ถึงกับกล่าวว่า เขาอยู่โดยไม่มีศาสนาไม่ได้แม้แต่วินาทีเดียว แม้แต่การเมืองของคานธีก็เกิดจากศาสนา ตามทัศนะของเขา ศาสนาเป็นการค้นหาความจริงที่ไม่มีวันสิ้นสุด เป็นพลังรวมคนเข้าด้วยกัน ส่งเสริมความร่วมมือและขจัดความแตกแยก คานธียังเห็นว่าการทำให้มนุษย์หลุดพ้นต้องเปลี่ยนธรรมชาติของมนุษย์ และปลูกตัวตนส่วนที่ดีของมนุษย์ให้ตื่นขึ้น ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวจะสำเร็จได้ด้วย ความอดทน ขยัน มานะพยายาม

สำหรับการต่อสู้บนหลักอหิงสาในทัศนะของคานธี มีสองนัยคือนัยลบ ได้แก่ความไม่เบียดเบียน ไม่มุ่งร้ายต่อผู้อื่น นัยบวกได้แก่ ความรัก ความเมตตา และการให้อภัย ด้วยความเชื่อว่าศัตรูที่แท้จริงมิใช่ผู้ทำผิด ความชั่วซึ่งอยู่ในตัวเราทุกคนมากบ้างน้อยบ้าง ศัตรูภายนอกนั้นฆ่าได้ง่าย แต่ศัตรูภายในเป็นศัตรูที่ร้ายยิ่งกว่า เมื่อคนเราเห็นศัตรูว่าเป็นเหยื่อแห่งอำนาจของความชั่วและปฏิบัติต่อศัตรูด้วยความรักความเห็นใจ ขณะเดียวกันจะต่อสู้กับศัตรูภายในได้แก่ความอยากความเกลียดอย่างกล้าหาญ เมื่อคนเราพยายามเป็นนายศัตรูภายในจะได้พบความจริงว่าการจะเปลี่ยนผู้อื่นนั้นต้องใช้ความรุนแรงหรือทำให้เจ็บปวด แต่ต้องอาศัยความสุภาพ การชักจูง ทนรับความเจ็บปวดอย่างร่าเริงและเทิดทูนมติอำนาจที่ได้จากความประพฤติเช่นนี้ไม่เพียงเปลี่ยนคนแต่ละคนได้เท่านั้น ยังเปลี่ยนอำนาจที่มีการจัดตั้งอย่างมีระเบียบ เช่นรัฐได้ด้วย

แม้คานธีจะไม่เห็นด้วยกับการดำเนินชีวิตอย่างฟุ่มเฟือย แต่เสนอให้ทุกคนอยู่อย่างกินง่าย เขาไม่ได้ปฏิเสธวัฒนธรรมตะวันตก แต่ให้รับอย่างเลือกสรรอย่างดีแล้วเท่านั้น คานธีให้ทัศนะว่าการหาประโยชน์จากแสงสว่างของชาวตะวันตกเป็นสิ่งที่ดี แต่ต้องระวังตนไม่ให้ถูกรอบงำด้วยแสงสีของตะวันตกในการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมต้องไม่รับข้างเดียว แต่ต้องเป็นฝ่ายให้ด้วยต้องไม่เห็นวัฒนธรรมของตนเองเป็นสิ่งไร้ค่า แต่ต้องทำให้วัฒนธรรมที่เป็นประโยชน์ของชาติอื่นกลมกลืนกับค่าและคตินิยมที่เป็นหลักของตน เขาเชื่อว่านี่คือการเติบโตของวัฒนธรรม หลักคิดของคานธีนั้นน่าสนใจมาก เขาคิดว่าคนเราไม่ควรถือว่าทุกสิ่งทีเภาเป็นสิ่งที่ดี ทุกสิ่งที่เป็นของชาติตนต้อง เป็นสิ่งที่ดี และควรจะทำสิ่งทีเภาหรือเป็นของชาติตนโดยทันทีถ้าเป็นสิ่งที่ผิด แต่การที่คนเราพากันวิ่งไปหาของใหม่ดูหมิ่นของเก่าโดยสิ้นเชิงก็เป็นสิ่งที่น่าเสียใจเป็นอย่างยิ่ง คานธีเชื่อว่าความสามารถในการสร้างเอกภาพในความแตกต่างขึ้น กล่าวคือคนที่มีความวัฒนธรรมไม่ควรวิวาทกันเพราะความคิดที่ต่างกัน แต่ควรหาความเหมือนกันในความต่างต่างนั้น คนเราควรสร้างเสรีภาพในตนขึ้นเสียก่อน ถ้าคนมีจิตใจเสรียอมรับความคิดของผู้อื่น เขาก็จะเป็นผู้รักเสรีภาพในทางการเมือง แต่ถ้าคนมีจิตใจเป็นเผด็จการ การเมืองก็จะเต็มไปด้วยการใช้อำนาจ

สิ่งสำคัญที่จะทำให้ความแตกต่างทางความคิดของคนเราลดลง คานธีมองว่าคือการศึกษาค้นคว้า ตั้งหลักการเรียกว่า สรรโวทัย ขึ้นมา มีกรอบ ๓ ประการคือ

๑. จงทำความดีแก่คนทั้งปวง

๒. งานของช่างตัดผมและของทนายความนั้นควรจะมีค่าเท่ากันเพราะต่างก็มีสิทธิในการประกอบอาชีพของตนเท่ากัน

๓. ชีวิตของกรรมกรและชาวนาหรือชีวิต ของผู้ที่ใช้แรงงานนั้นเองเป็นชีวิตที่แท้จริง

จะว่าไปแล้ว หากวิเคราะห์หลักการอหิงสาของคานธี จะมีรากฐานคล้ายคลึงกับปรัชญาในการเน้นเรื่องการดำเนินชีวิตแบบง่าย ๆ นี้ คานธีถือว่าทุกคนมีความสามารถในการทำงานควรมีสิทธิในการทำงานเพื่อยังชีพ ประเทศด้อยพัฒนาซึ่งมีแรงงานมากและมีทุนน้อยควรจะใช้แรงงานคนให้มาก การใช้เครื่องจักรเป็นสิ่งที่ดีแต่ต้องไม่ใช้มากเกินไป กระทั่งแย่งงานคนทำเสียหมด เขาเห็นว่าเครื่องจักรต้องช่วยคนทำงานไม่ใช่แย่งงาน ยิ่งรัฐส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่มากขึ้นเพียงใด ก็ยิ่งเป็นการทำลายงานของประชาชนมากขึ้นเพียงนั้น รัฐบาลที่ดีจะต้องมีหน้าที่สงเคราะห์ การสงเคราะห์ทำได้สองวิธีคือ หางานให้ทำหรือสร้างระบบประกันสังคม ขณะเดียวกันรัฐจะต้องเข้าควบคุมไม่ให้นายทุนใช้ ความร่ำรวยเพื่อประโยชน์ของตนฝ่ายเดียว โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของสังคมส่วนรวม แต่ในทางตรงข้ามผู้ใช้แรงงานก็ต้องคำนึงถึงสิทธิและหน้าที่ของตน กล่าวคือต้องถือว่าค่าจ้างจะเพิ่มขึ้นก็เมื่อผลผลิตเพิ่มขึ้น คนทุกคนควรถือว่าเมื่อไม่ทำงานก็ไม่สมควรรับค่าตอบแทน คานธีเห็นว่าการเพิ่มค่าแรงโดยไม่เพิ่มผลผลิตยังทำให้เกิดปัญหาแก่สังคมทำให้ สินค้าราคาแพงขึ้น

จะเห็นได้ว่า การนำคตินิยมแบบคานธีมาใช้ ล้วนเป็นการดำเนินชีวิตตามแนวคิดที่พยายามสร้างความสมดุลอย่างกลมกลืน บนพื้นฐานของการเป็นมนุษย์ที่มีคุณธรรม ไม่เบียดเบียน ทั้งตนเองเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ เบียดเบียนสังคมอันจะทำให้คนทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติเป็นอหิงสาที่ยากจะหาได้ในปฏิบัติการชุมนุมของเมืองไทยเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมาก

๓) ทฤษฎีมีสุข^{๒๔} ดร.มาร์ติน เซลิกแมน บิดาแห่งจิตวิทยาเชิงบวก ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือที่ชื่อว่า Flourish ในปี ๒๐๐๑ โดยใช้อักษรย่อ PERMA เป็นตัวแทนขององค์ประกอบ ๕ ที่จะทำให้เรามีความสุขมากขึ้นและยั่งยืนยิ่งขึ้น ดังนี้

P มาจาก Positive Emotion เพิ่มอารมณ์เชิงบวกหมายถึง อารมณ์ที่เป็นบวก เช่นรู้สึกสงบ รู้สึกพึงพอใจ รู้สึกมีแรงบันดาลใจ รู้สึกมีความหวังหรือรู้สึกรักใคร่ ความรู้สึกเหล่านี้สำคัญมาก เพราะมันทำให้เพลิดเพลินกับชีวิตในปัจจุบัน และจะยังคงอยู่ตราบนานเท่าที่องค์ประกอบอื่นๆของ PERMA เกื้อหนุน

^{๒๔} มาร์ติน เซลิกแมน, Flourish 2001, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.okmd.or.th/okmd-kratooktomkit/4131/> [๙ ตุลาคม ๒๕๖๔].

บุคคลไม่อาจมีอารมณ์เชิงบวกได้ตลอดเวลา แต่สามารถมีความรู้สึกเชิงบวกได้บ่อยๆ เมื่อใดที่รู้สึกอารมณ์ไม่บวกอย่างเพียงพอ ก็ลองหยุดแล้วคิดว่าเพราะอะไรถึงเป็นเช่นนั้น ลองถามว่าตนเองได้ใช้ทักษะและจุดแข็งของตัวเองอย่างเพียงพอแล้วหรือยัง

E มาจาก Engagement คำดิ่งไหลลื่นในสิ่งที่ทำ หมายถึง การมีส่วนร่วมและผูกพันไม่ว่าจะเป็นต่อสถานการณ์ต่างๆต่อหน้าที่การงาน ต่อโครงการนั้นๆ เมื่อเราอยู่ในภารกิจแล้วปฏิบัติได้อย่างไหลลื่นเราจะลืมนึกถึงตัวตนหรือสิ่งต่างๆ และหันไปมีสมาธิจดจ่อกับปัจจุบันขณะที่กำลังทำภารกิจอยู่ สิ่งนี้จะทำให้เรามีความสุขขึ้นมาได้ การทำอะไรที่เราเข้าไปผูกพันไม่ว่าจะเป็นงาน งานอดิเรก หรือกีฬา จะช่วยให้ชีวิตของเราดีขึ้นแต่การจะเข้าไปรู้สึกผูกพันกับอะไรบางอย่าง เราจะต้องตัดสิ่งที่จะทำให้เราวอกแวกทิ้งไปแล้วพัฒนาสมาธิในเรื่องนั้นๆ เช่น ถ้าเรามุ่งเป้าไปยังพันธกิจใหม่ เราต้องสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่จะไม่ทำให้เราไขว่ไขวากับกับสิ่งอื่นแล้วให้เวลากับสิ่งนั้นอย่างเพียงพอ

R มาจาก Relationships เอาใจใส่ต่อมิตรภาพ หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์ในเชิงบวก เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม การผูกพันกับใครในทางที่ดีและมีความหมาย จะทำให้มีความสุขได้มากกว่าคนที่ไม่ผูกพันกับใครหรือมีความสัมพันธ์ในเชิงลบ ลองนึกว่าเราใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ที่ไหน และมีความสัมพันธ์กับใครบ้าง ถ้าเราอยู่ในที่ทำงานมากที่สุด เราก็ควรจะมีความสัมพันธ์กับคนในที่ทำงานให้ดีที่สุด ถ้ายังไม่ดีเป็นเพราะอะไรแล้วลองหาวิธีพัฒนาความสัมพันธ์ให้ดีขึ้น นอกจากนั้นยังรวมถึงความสัมพันธ์ ส่วนตัวระหว่างเพื่อน ครอบครัวและคนรักอีกด้วย

M มาจาก Meaning ความหมายของการมีชีวิตอยู่หมายถึง การรู้สึกถึงความหมายในชีวิต แน่นอนว่าหมายถึงความหมายที่ยิ่งใหญ่กว่าตัวของเราเอง อาจจะเป็นความหมายที่เรามีต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อองค์กรหรือต่อสถาบันต่างๆ ก็ได้ไม่เฉพาะการรู้สึกมีความหมายหรือการพบคุณค่าในการทำงาน แต่ยังรวมไปถึงชีวิตส่วนตัว การทำกิจกรรมต่างๆกับครอบครัว การเป็นอาสาสมัคร การเจอจนเมตตาเพื่อนมนุษย์ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนทำให้คนเรารู้สึกว่าตัวเองมีความหมาย และสร้างความเบิกบานใจได้

A มาจาก Accomplishment การบรรลุถึงเป้าหมาย หมายถึง การประสบความสำเร็จ ซึ่งไม่ได้จำกัดแค่ด้วยรางวัลหรือเหรียญตรา ยังรวมถึงการสำเร็จในทักษะ ความชำนาญ การบรรลุเป้าหมายบางอย่างที่คุณได้ตั้งเอาไว้ด้วย

ตารางที่ ๒.๔ สรุปทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสังคมสันติประชาธรรม

ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
ศุภวิชญ์ แก้วคูนอก, (ออนไลน์)	สัตยาเคราะห์' ซึ่งมีความหมายอย่างตรงไปตรงมาว่า 'แข็งแกร่งหนักแน่นในความจริง' 'สัตยาเคราะห์' ไม่ได้ใช้สำหรับเพียงเพื่อการเคลื่อนไหวในทางการเมืองเท่านั้น แต่ควรถูกปรับใช้ในชีวิตประจำวันของเราเองจนเกิดเป็นนิสัย เพราะหากทุกคนหนักแน่นในความเป็นจริงแล้ว เราจะสามารถพิเคราะห์ว่าอะไรคือความยุติธรรมที่แท้จริงในทุกมิติ ยิ่งไปกว่านั้น ความเมตตาและความรักถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้ปฏิบัติพึงมี
จุฬาทิพ มณีวงศ์, (ออนไลน์)	อหิงสา ความหมายโดยพยานุชณะ คือ ความไม่เบียดเบียนไม่ทำร้ายผู้อื่นไม่ปฏิบัติผิดต่อผู้อื่น ไม่ว่าด้วยกาย วาจา หรือใจ การต่อสู้บนหลักอหิงสามีสองนัยคือนัยลบ ได้แก่ ความไม่เบียดเบียน ไม่มุ่งร้ายต่อผู้อื่น นัยบวกได้แก่ ความรัก ความเมตตา และการให้อภัย ด้วยความเชื่อว่าศัตรูที่แท้จริงมิใช่ผู้ทำผิด ความชั่วซึ่งอยู่ในตัวเราทุกคนมากบ้าง น้อยบ้าง ศัตรูภายนอกนั้นฆ่าได้ง่าย แต่ศัตรูภายในเป็นศัตรูที่ร้ายยิ่งกว่า เมื่อคนเราเห็นศัตรูว่าเป็นเหยื่อแห่งอำนาจของความชั่วและปฏิบัติต่อศัตรูด้วยความรัก ความเห็นใจ
ดร.มาร์ติน เซลิกแมน, (ออนไลน์)	ทฤษฎีมีสุข มี ๕ องค์ประกอบ คือ P = Positive Emotion เพิ่มอารมณ์เชิงบวก, E = Engagement การมีส่วนร่วมและผูกพัน, R = Relationships การเอาใจใส่ต่อมิตรภาพ, M = Meaning การรู้สึกถึงความหมายในชีวิต, A = Accomplishment การบรรลุถึงเป้าหมาย การประสบความสำเร็จ ซึ่งไม่ได้จำกัดแค่ถ้วยรางวัลหรือเหรียญตรา

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้นำท้องถิ่น

๒.๓.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้นำท้องถิ่น

ในสถานการณ์ปัจจุบันจะเห็นว่าทุกองค์กรมีการแข่งขันกันเพื่อช่วงชิงความเป็นเลิศในด้านต่างๆ และปัจจัยของชัยชนะอยู่ที่ผู้นำเป็นสำคัญการเป็นผู้นำนั้นเป็นได้ไม่ยากนักแต่การที่จะเป็นผู้นำที่ดีได้มักจะต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ของการเป็นผู้บังคับบัญชา ภาวะผู้นำไม่ว่าจะเป็นผู้นำในหน่วยงานของรัฐหรือหน่วย งานทางธุรกิจก็ตามจำเป็นที่ผู้นำจะต้องรู้ในทุกอย่าง การรู้ทุกอย่างของผู้นำ

ไม่ได้มีไว้เพื่ออวดรู้หรืออวดเก่งแต่มีไว้เพื่อแสดงภูมิรู้หรือเมื่อจำเป็นต้องตัดสินใจ เพื่อให้งานที่ทำอยู่นั้น บรรลุวัตถุประสงค์ ภาวะผู้นำเกิดขึ้นในตัวบุคคลได้ไม่เท่ากัน บางคนมีลักษณะผู้นำมาตามธรรมชาติ เช่น มีน้ำเสียงในการพูดนุ่มนวล มีบุคลิกภาพดี หน้าตามีความเป็นมิตรสูง ก็อาจจะได้เปรียบผู้อื่น แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้ไม่มีบุคลิกดังกล่าวจะเป็นผู้นำที่ดีไม่ได้ ทั้งนี้เพราะการเป็นผู้นำที่ดีต้องได้รับการฝึกฝน อบรม มาอย่างดีและสม่ำเสมอด้วยการที่คนๆ หนึ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรหรือทำอะไรได้ สำเร็งนั้นกล่าวกันว่าร้อยละ ๘๐ เกิดจากภาวะผู้นำและอีก ๒๐ เกิดจากการอบรมเรียนรู้

ผู้นำมีหลายแบบ เช่น ผู้นำทางธุรกิจ ผู้นำทางการเมือง ผู้นำทหารในสภาวะสงคราม เป็นต้น ดังนั้นวิชาผู้นำที่มีสอนกันในชั้นเรียนไม่ได้เป็นสูตรสำเร็จว่าถ้าเรียนจบได้คะแนนดีก็สามารถออกไปปฏิบัติงานเป็นผู้นำที่ดีได้ แต่การเป็นผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้มีศิลปะในการนำ รู้กาละ เทศะ ฐานะบธรรมเนียม ประเพณีและรู้จักการวางตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ นอกจากนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในศาสตร์ต่างๆ เช่น ผู้นำทางธุรกิจต้องรู้ถึงความผันผวนของเศรษฐกิจ ผู้นำทางทหาร ในสนามรบต้องมีความรู้ในขีดความสามารถของอาวุธยุทโธปกรณ์ที่มีอยู่ต้องรู้ขีดความสามารถของข้าศึก เป็นต้น ฉะนั้นผู้นำต้องหมั่นฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ ต้องผ่านกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

แนวคิดเดิมที่เชื่อว่าผู้นำเป็นเรื่องของการสืบทอดทางสายเลือดเกิดขึ้นเฉพาะตระกูลหรือบุคคล สืบเชื้อสายกันได้ การเป็นผู้นำคือเป็นมาแต่กำเนิด ถ้ายทอดทางพันธุกรรมแนวความคิดนี้เริ่มเปลี่ยนไป เมื่อมีการศึกษาเกี่ยวกับผู้นำอย่างจริงจัง โดยมีการรวบรวมทฤษฎีที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำไว้หลายทฤษฎี ซึ่งในปัจจุบันมีการศึกษากันอย่างจริงจังมากขึ้น

๑) ความหมายของผู้นำ

ผู้นำมีความหมายกว้างขวางมาก ส่วนใหญ่มักจะหมายถึงบุคคลที่เป็นหัวหน้า หรือผู้ที่ มีบทบาทสำคัญในสถานการณ์นั้นๆ อาจจะด้วยหน้าที่บุคลิกหรืออำนาจก็ตามในกรณีนี้ ภิญญู สารธ ได้ ให้ความหมายของผู้นำไว้ ๓ ประการคือ

๑) ผู้นำ คือบุคคลใดบุคคลหนึ่งในกลุ่มหลายๆคน ที่มีอำนาจอิทธิพลหรือความสามารถ ในการจูงใจคนให้ปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการหรือคำสั่งของเขาได้ ผู้มีอิทธิพลเหนือการ ปฏิบัติงานหรือพฤติกรรมของผู้อื่น ภาวะผู้นำเกี่ยวกับความเป็นผู้นำมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความ มากน้อยของอำนาจอิทธิพลหรือความสามารถในการจูงใจคน

๒) ผู้นำ คือบุคคลที่มีอำนาจเหนือในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

๓) ผู้นำ แตกต่างจากหัวหน้าหรือผู้บริหาร คนสองคนนี้อาจเป็นคนเดียวกันก็ได้ แต่ไม่ จำเป็นเสมอไป หัวหน้าหรือผู้บริหารหลายคนมีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่ง แต่อาจไม่ใช่ผู้นำ ที่แท้จริง ของกลุ่ม ผู้นำที่แท้จริงอาจเป็นคนอื่น ซึ่งไม่ใช่หัวหน้าหรือผู้บริหาร แต่มีอำนาจมีอิทธิพลและมี

ความสามารถจูงใจคนให้ประพฤติปฏิบัติตาม ความคิดเห็นความต้องการหรือคำสั่งของตนได้ ทั้งๆ ที่ไม่มีอำนาจโดยตำแหน่งใดๆ ^{๓๐}

ผู้นำคือบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรือการยกย่องจากกลุ่มที่ให้ทำหน้าที่ของตำแหน่ง ผู้นำเช่นการชี้แนะ สั่งการและช่วยเหลือให้กลุ่มได้ปฏิบัติงานได้สำเร็จตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้และภาวะผู้นำคือกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือมากกว่าพยายามใช้อิทธิพลของตนเหนือกลุ่มตน กระตุ้น ชี้นำ ผลักดันให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่นมีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่างๆ ตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์กรเป็นเป้าหมาย^{๓๑}

นักวิชาการอีกหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า ผู้นำไว้อย่างน่าสนใจ

ผู้นำ คือ ผู้มีคุณสมบัติ เช่นสติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันกันไปสู่จุดหมายที่พึงาม^{๓๒}

ผู้นำ คือ บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ สอดคล้องกับสถานการณ์ที่กลุ่มยอมรับนับถือ และมอบหมายความไว้วางใจ ให้นำสมาชิกไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ด้วยความราบรื่นเรียบร้อย^{๓๓}

ผู้นำ คือ บุคคลซึ่งมีลักษณะและคุณสมบัติเหมาะสมที่จะชักจูงใจและแนะนำคนอื่นให้ทำงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม^{๓๔}

๒) ความหมายของภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึงสัมพันธภาพในเรื่องของการใช้อิทธิพลที่มีต่อกันและกันระหว่างผู้นำกับผู้ตามที่มีมุ่งหมายให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยสะท้อนถึงวัตถุประสงค์ที่มีร่วมกันภาวะผู้นำเกี่ยวข้องกับการใช้อิทธิพล (Influence) เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มบุคคล โดยกลุ่มบุคคลเหล่านั้นมีความตั้งใจที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะสะท้อนให้เห็นวัตถุประสงค์ที่มีร่วมกันระหว่างผู้นำกับผู้ตาม โดยอิทธิพล หมายถึงสัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่ไม่ใช่การยอมจำนนและการบังคับซึ่งมีลักษณะเป็นการยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างผู้นำกับผู้ตามบุคคล ในระบบความสัมพันธ์ดังกล่าวมีความต้องการการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นภาวะผู้นำจึงเกี่ยวข้องกับการสร้างและการพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่การรักษาสถานภาพเดิม ยิ่งไปกว่านั้นการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการผู้นำไม่ได้เป็นผู้

^{๓๐} ภิญโญ สารธร, หลักการบริหารการศึกษา,(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา),๒๕๒๖.หน้า๒๕๙.

^{๓๑} เนตรนภา ห่างภัย, ความหมายของผู้นำ, [ออนไลน์],แหล่งที่มา : <http://www.rin.ac.th/article/leadership/page1.1.html> [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑].

^{๓๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), ภาวะผู้นำ, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา),๒๕๔๐,หน้า ๕.

^{๓๓} น้อย สุปิงคลัด,ภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน,(มปท), ๒๕๓๗.หน้า ๔.

^{๓๔} โสภาก ชูพิกุลชัย, เทคนิคในการให้บริการปรึกษา,(กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง),๒๕๑๕, หน้า ๔.

กำหนดแต่เป็นที่วัตถุประสงค์กำหนดร่วมกันระหว่างผู้นำและผู้ตาม อันจะก่อให้เกิดแรงจูงใจที่จะใ้มน้ำวบุคคลให้มุ่งไปสู่ผลสำเร็จที่ต้องการอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการได้ให้ความหมายภาวะผู้นำไว้อีกหลายท่าน เช่นภาวะผู้นำ คือ ศิลปะ หรือความสามารถของบุคคลหนึ่งที่จะจูงใจหรือใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยความสะดวก โดยการใช้กระบวนการสื่อความหมายหรือติดต่อกันและกันให้ร่วมใจกับตน ดำเนินการจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนินการจะเป็นไปในทางที่ดีหรือชั่วก็ได้^{๓๕}

ภาวะผู้นำ คือ มารยาทหรือพฤติกรรมของการใช้อิทธิพล ต่อผู้อื่นให้ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เพื่อดำเนินกิจกรรมให้สำเร็จ โดยการใช้กระบวนการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน^{๓๖}

ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถในการจัดการให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม โดยทำงานร่วมกับกลุ่มคน และยังมีความหมายรวมถึงอำนาจหน้าที่ที่ติดมากับตำแหน่งผู้นำซึ่งจะมีความเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาเคารพและเชื่อถือในตัวผู้บังคับบัญชา^{๓๗}

มีการค้นคว้าและพัฒนาในช่วง พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๕๐๓ แนวคิดหลักของทฤษฎีนี้ได้แก่การมองในสิ่งที่ผู้นำปฏิบัติและชี้ให้เห็นว่าทั้งผู้นำและผู้ตามต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน เช่น

การศึกษาของ Kurt Lewin ได้แบ่งผู้นำออกเป็น ๓ แบบ คือ

๑) ผู้นำแบบอัตถนิยมหรืออัตตา ผู้นำแบบนี้มักจะตัดสินใจด้วยตนเองไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่แน่นอน ทุกอย่างขึ้นอยู่กับผู้นำคิดถึงผลงานแต่ไม่คิดถึงคน ผู้นำลักษณะนี้ใช้ได้ในช่วงวิกฤตเท่านั้น บางครั้งทำให้เกิดศัตรูได้ ผลของการมีผู้นำในลักษณะนี้จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีความเชื่อมั่นในตนเองและไม่เกิดความริเริ่มสร้างสรรค์

๒) ผู้นำแบบประชาธิปไตย ผู้นำแบบนี้มักใช้การตัดสินใจของกลุ่มหรือให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รับฟังความคิดเห็นส่วนรวม ทำงานเป็นทีม มีการสื่อสารสองทางทำให้เกิดผลผลิตและความพึงพอใจในการทำงาน ข้อเสียคือการหาข้อยุติต้องใช้เวลา นาน ในช่วงเวลาที่ต้องการการตัดสินใจที่ฉับไว ผู้นำลักษณะนี้ไม่เกิดผลดี

^{๓๕} กิติ ตยัคคานนท์, เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ,(กรุงเทพมหานคร : เพลวอักษร),๒๕๔๓,หน้า ๒๒.

^{๓๖} วาสนา สุขประเสริฐ, “ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี โรงเรียนปทุมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดยโสธร”,วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา.(บัณฑิตวิทยาลัย,สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี), ๒๕๔๗,หน้า ๑๒.

^{๓๗} วิฑูรย์ สิมะโชคดี,ทฤษฎีและเทคนิคปฏิบัติสำหรับยอดหัวหน้างาน,(กรุงเทพมหานคร :บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด),๒๕๓๘,หน้า ๑๐๔.

๓) ผู้นำแบบเสรีนิยม ผู้นำแบบนี้จะให้อิสระกับผู้ใต้บังคับบัญชาเต็มที่ในการตัดสินใจหรือแก้ไขปัญหา จะไม่มีการกำหนดเป้าหมายที่แน่นอน ไม่มีหลักเกณฑ์ ไม่มีระเบียบจะทำให้เกิดความไม่พอใจของผู้ร่วมงาน ได้ผลผลิตต่ำ

การเป็นผู้นำที่ดีนั้นจึงพอสรุปได้ว่า

๑) ผู้นำที่ดีต้องรู้จักมองการณ์ไกล มองภาพในอนาคตได้ก่อนผู้อื่น มองเห็นโอกาสในอนาคต แล้วนำมากำหนดเป็นเป้าหมาย วางแผนไปสู่เป้าหมายนั้นให้สำเร็จ

๒) ผู้นำที่ดีต้องรู้จักการใช้คนให้เหมาะกับงาน คือการนำแผนงานที่วางไว้มามอบหมายให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาตามความเหมาะสมของแต่ละคนเพื่อให้การปฏิบัติงานของแต่ละคนมีประสิทธิภาพสูงสุด ในการนี้ผู้นำจะต้องมอบความไว้วางใจและเชื่อในความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชา

๓) ผู้นำที่ดีต้องรู้จักสร้างทีมงาน ผู้นำต้องมีทักษะในการสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชามีความเป็นธรรมกับทุกคนในทีมงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันรับผิดชอบร่วมกัน

๔) ผู้นำที่ดีต้องรู้จักสร้างแรงบันดาลใจ ต้องรู้จักกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีจิตใจอีกเข็ม มีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จและให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนมีความคิดว่างานที่กำลังทำนั้นเป็นงานของตน

๕) ผู้นำที่ดีต้องรู้จักพัฒนา คือต้องพยายามพัฒนาตนเองและผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความรู้ มีทักษะมีความสามารถอยู่เสมอ

๓) หลักการสำคัญของผู้นำ

จากทฤษฎีคุณลักษณะภาวะผู้นำ ซึ่งเริ่มมีการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำอย่างจริงจังในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๓-๒๔๘๓ แนวคิดนี้พัฒนามาจากทฤษฎีมหาบุรุษ(Great man Theory of Leadership) ของกรีกโบราณ ที่มีความเชื่อว่าภาวะผู้นำเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติหรือติดตัวมา ตั้งแต่เกิดไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่สามารถพัฒนาขึ้นได้ ลักษณะผู้นำที่ดี มีประสิทธิภาพต้องกล้าหาญ เฉลียวฉลาด มีบุคลิกภาพดี มีความสามารถ เช่นพ่อขุนรามคำแหงมหาราช,สมเด็จพระนเรศวรมหาราช, สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช,นโปเลียนมหาราช หรือฮิตเลอร์ เป็นต้น

ตัวอย่างการศึกษาทฤษฎีคุณลักษณะภาวะผู้นำของ Gardner ได้แก่

(๑) ผู้นำจะต้องมีหน้าที่ หรืองานที่ผู้นำจำเป็นต้องมี ๙ อย่าง คือ

- มีการกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม
- มีบรรทัดฐานและค่านิยมของกลุ่ม
- รู้จักสร้างและใช้แรงจูงใจ
- มีการบริหารจัดการ
- มีความสามารถในการปฏิบัติการ
- สามารถอธิบายได้

- เป็นตัวแทนของกลุ่ม
- แสดงถึงสัญลักษณ์ของกลุ่ม
- มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

(๒) ส่วนประกอบของการเป็นผู้นำ เชื่อกันว่าผู้นำต้องมีพลังวิเศษเหนือมนุษย์ธรรมดา เพื่อช่วยเหลือบุคคลอื่น และสามารถตอบสนองความต้องการของสังคม ผู้นำต้องมีบุคลิกภาพดี แข็งแรง สามารถพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลาและดำรงตนอย่างอิสระ

๔) องค์ประกอบของผู้นำ

ในสังคมไทยโดยปกติจะให้ความเคารพ เชื่อฟัง ศรัทธาและปฏิบัติตามผู้นำอยู่แล้ว ทั้งนี้ เพราะสังคมไทยถือในเรื่องการให้เกียรติ ความอ่อนน้อมถ่อมตนระหว่างผู้ใหญ่กับผู้ย่อย หรือระหว่างผู้นำกับผู้ตามดังนั้นผู้นำในสังคมไทยจึงมักจะมาจากบุคคลที่มีชาติตระกูลสูง หรือมีการศึกษา มีตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดี เพราะเชื่อว่าบุคคลเหล่านี้ได้รับการฝึกฝน กล่อมเกลามาทางสังคมมาดี แต่ในความเป็นจริงแล้วสังคมไทยยังมองลึกลงไปอีกว่าผู้นำที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติอีกหลายประการซึ่งประกอบไปด้วย

- ๑) ผู้นำจะต้องรู้จักควบคุมตนเอง หมายถึง
 - (๑) มีความอดทนอดกลั้น
 - (๒) มีความซื่อสัตย์สุจริต
 - (๓) มีความประพฤติปฏิบัติตนดี
 - (๔) มีความรู้ความสามารถ
 - (๕) มีเหตุมีผล
 - (๖) มีการควบคุมอารมณ์ที่ดี
- ๒) ผู้นำจะต้องรู้จักปฏิบัติตนต่อผู้อื่น หมายถึง
 - (๑) มีมนุษยสัมพันธ์ดี
 - (๒) มีความเสียสละ
 - (๓) มีความจริงใจ
 - (๔) มีความสามารถในการจูงใจ
 - (๕) มีความปรารถนาดี
- ๓) ผู้นำจะต้องมีความสามารถ หมายถึง
 - (๑) ริเริ่ม สร้างสรรค์
 - (๒) รับผิดชอบ
 - (๓) ตรงต่อเวลา
 - (๔) มุ่งมั่นในกิจการงาน
 - (๕) สร้างงานให้เป็นที่ประจักษ์

(๖) กล้าหาญที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง
จากคุณสมบัติที่กล่าวมาแล้ว การเป็นผู้นำที่ดีนั้นจึงพอสรุปได้ว่า

๑) ผู้นำที่ดีต้องรู้จักมองการณ์ไกล มองภาพในอนาคตได้ก่อนผู้อื่น มองเห็นโอกาส ในอนาคตแล้วนำมากำหนดเป็นเป้าหมาย วางแผนไปสู่เป้าหมายนั้นให้สำเร็จ

๒) ผู้นำที่ดีต้องรู้จักการใช้คนให้เหมาะกับงาน คือการนำแผนงานที่วางไว้มามอบหมายให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาตามความเหมาะสมของแต่ละคน เพื่อให้การปฏิบัติงานของแต่ละคนมีประสิทธิภาพสูงสุด ในการนี้ผู้นำจะต้องมอบความไว้วางใจและเชื่อในความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชา

๓) ผู้นำที่ดีต้องรู้จักสร้างทีมงาน ผู้นำต้องมีทักษะในการสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชา มีความเป็นธรรมกับทุกคนในทีมงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกัน

๔) ผู้นำที่ดีต้องรู้จักสร้างแรงบันดาลใจ ต้องรู้จักกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีจิตใจ อีกเหิม มีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จและให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนคิดว่างานที่กำลังทำนั้นเป็นงานของตน

๕) ผู้นำที่ดีต้องรู้จักพัฒนา คือต้องพยายามพัฒนาตนเองและผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความรู้ มีทักษะมีความสามารถอยู่เสมอ

๕) กระบวนการของภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำ เป็นขบวนการสร้างสิ่งเร้าขบวนการพัฒนาและการทำงานกับคนในองค์กรเป็นขบวนการมุ่งคน การมุ่งสร้างแรงจูงใจให้กับคน การใช้มนุษยสัมพันธ์หรือการปฏิสัมพันธ์ในองค์กรการสื่อสารระหว่างบุคคล การสร้างบรรยากาศในองค์กร ความขัดแย้งระหว่างบุคคล ความเจริญและการพัฒนานอกเหนือจากนั้นก็คือปัจจัยของมนุษย์ที่ส่งเสริมการผลิต ภาวะผู้นำจะเกิดขึ้นในการปฏิบัติการขององค์กร เพราะฉะนั้นจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในจุดหมาย การตัดสินใจเลือกทางเลือกใหม่ การสนับสนุนส่งเสริมการบริการการศึกษาให้มีคุณภาพมากขึ้น การนำหลักการเปลี่ยนแปลงมาใช้ในองค์กรและปัจจัยต่างๆ ซึ่งสร้างความพึงพอใจหรือบางครั้งมีผลในทางตรงกันข้าม คือสร้างความไม่พึงพอใจของมนุษย์ในองค์กร^{๓๘}

กระบวนการของการทำให้เกิดภาวะผู้นำก็คือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั่นเอง การกระตุ้นให้เกิดภาวะผู้นำไม่เพียงแต่ในระดับผู้บริหารผู้จัดการหรือหัวหน้างานเท่านั้น แต่หมายรวมถึงพนักงานทุกคนในองค์กร ความจริงที่ไม่อาจปฏิเสธ ได้ว่าคนไทยไม่ค่อยกล้าแสดงออกถึงความเป็นผู้นำ มักรอให้มีผู้อื่น เริ่มต้นทำก่อน แล้วจึงทำตาม หากจนแล้วจนรอดในกลุ่มไม่มีผู้กล้าเลย ก็ต้องมีคนหนึ่งซึ่งถูกสถานการณ์บังคับให้เป็น “ผู้นำจำเป็น” จากสถานการณ์ที่บีบบังคับให้เราต้องเป็นผู้นำนั้น ทำให้

^{๓๘} ประชุม โพธิกุล, ภาวะผู้นำในการบริหารการศึกษา, สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ.๒๕๕๑.

เห็นว่าจริงๆ แล้วภาวะผู้นำมีอยู่ภายในตัวเราทุกคน หากมีการเรียนรู้ ฝึกหัดและอบรมอย่างสม่ำเสมอ ก็ไม่ยากที่จะกระตุ้นภาวะผู้นำในตัวบุคคลออกมาได้ คุณลักษณะที่จะก้าวสู่การเป็น“ผู้นำ”ประกอบด้วย

๑. ความเชื่อมั่น ผู้นำที่ดีต้องมีความเชื่อมั่น เป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับผู้นำ เพราะถ้าเรายังไม่เชื่อมั่นในตัวเองแล้ว การที่ใครมาศรัทธาและไว้วางใจในตัวเราก็คงเป็นไปได้ยาก นอกจากนั้นผู้นำที่ดีต้องรู้จักรับฟังผู้อื่นด้วย

๒. ทักษะในการฟัง ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้ที่รับฟังอย่างตั้งใจและมีศิลปะในการฟังเมื่อเราพูดเราจะรู้เท่าที่เรารู้ แต่เมื่อเราฟังเราจะรู้ในสิ่งที่เราไม่รู้ ผู้นำจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะเข้าใจคนที่เราจะนำเพื่อรับฟังปัญหา ตลอดจนความคิดเห็นต่างๆ และเป็นที่ปรึกษาในการแก้ปัญหา ปรับปรุง การทำงานให้สัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมาย

๓. การตัดสินใจ ผู้นำที่ดีต้องกล้าตัดสินใจ ทั้งนี้ก่อนที่ตัดสินใจนั้นในเรื่องใดๆลงไปในั้น ผู้นำต้องมีรอบความคิดและการวางแผนงานอย่างเป็นระบบ เรียนรู้ที่จะหาข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจอย่างใดก็ได้ หากยังไม่มั่นใจควรมีที่ปรึกษาไว้ช่วยในการตัดสินใจด้วย

๔. การยอมรับในจุดอ่อน การกระทำที่ผิดพลาดอย่างหนึ่งของผู้นำคือการพยายามแก้ปัญหาทุกอย่างด้วยตัวเองไม่ยอมพึ่งพาผู้อื่น หากเราไม่ยอมรับในจุดอ่อนของตนและพยายามสร้างสมมติฐานเอาเอง เมื่อนั้นโอกาสที่เราจะตัดสินใจผิดพลาดมารออยู่ตรงหน้าแล้ว ดังนั้นเราต้องยอมรับจุดอ่อนของตน และหาคนที่ไว้วางใจได้มาเป็นที่ปรึกษา ดังนั้นผู้นำต้องไม่อายที่จะถาม

๕. การมีส่วนร่วม ผู้นำที่ดีต้องไม่ยึดติดกับตำแหน่งและอำนาจ ผู้นำที่จะมัดใจลูกน้องได้คือคนที่เข้าหาพวกเขา ร่วมเผชิญปัญหาและฝ่าฟันไปพร้อมๆ กับพวกเขาให้คำแนะนำพวกเขาในสิ่งที่เราเคยผ่านมารวมทั้งยินดีในความสำเร็จร่วมกับพวกเขา

วิธีฝึกตนสู่การเป็นผู้นำที่ดี

๑. กระตุ้นผู้ใต้บังคับบัญชาเสนอความเห็นต่าง หากได้รับแต่คำสรรเสริญและเห็นด้วยจากผู้ใต้บังคับบัญชาเสมอๆ ให้ระวังว่านี่คือสัญญาณอันตราย เพราะการที่ผู้ใต้บังคับบัญชากลัวที่จะพูดความจริงอาจนำไปสู่ปัญหาใหญ่ขององค์กรได้ในวันข้างหน้า

๒. ให้อำนาจผู้ใต้บังคับบัญชาบ้าง ให้อำนาจผู้ใต้บังคับบัญชาที่อยู่ภายใต้การดูแลปล่อยให้เขาตัดสินใจด้วยตนเองบางครั้งผู้นำที่ดีก็ไม่จำเป็นต้องอยู่ข้างหน้าเสมอไปผู้นำที่ดีควรปล่อยให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้แสดงฝีมือ ส่วนผู้นำก็คอยสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง

๓. อย่าซ้ำเติมเมื่อพนักงานทำผิดพลาด การตอกย้ำความผิดพลาดของผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่ใช่สิ่งที่ผู้นำพึงกระทำ แต่ควรสอนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้เรียนรู้จากความผิดพลาดของพวกเขาเพื่อเป็นบทเรียนและจดจำว่า อย่าทำผิดซ้ำสอง

๔. มีเมตตากับผู้ใต้บังคับบัญชา จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเคารพนับถือ เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้การเคารพ การมอบหมายงานก็จะสะดวกผู้ใต้บังคับบัญชาจะทำงานด้วยความเต็มใจ เต็มความสามารถ

๕. รู้จักตัวเอง ผู้บังคับบัญชามักประเมินคนอื่นอยู่ตลอดเวลา แต่ไม่เคยย้อนมองดูสิ่งที่ตัวเองได้ทำลงไป พฤติกรรมที่แสดงออกไปนั้นจะส่งผลต่อคนอื่นเสมอ

๖. มุ่งมั่นในการทำงานที่ละอย่าง ผู้นำมักจะตั้งเป้าหมายหลายอย่างในเวลาเดียว แต่จริงๆ แล้วควรมุ่งไปในงานครั้งละอย่าง จะให้โอกาสตัวเองได้ประสบความสำเร็จในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดีกว่าคืบหน้าทุกอย่าง แต่ไม่เสร็จเลยสักอย่าง

๗. ฝึกฝนทุกวัน ยิ่งฝึกฝนบ่อยแค่ไหน ยิ่งพัฒนามากขึ้นเท่านั้น ทักษะการเป็นผู้นำก็คล้ายกับการฝึกเล่นดนตรีที่ต้องรู้จุดมุ่งหมายเสียก่อน จากนั้นก็ต้องฝึกฝนทุกวันจนกว่าจะเล่นเป็นเพลงที่ไพเราะ

๖) การประยุกต์ใช้และการพิจารณาความเป็นผู้นำ

๑. ผู้นำมิใช่ผู้ได้บังคับบัญชา ไม่ใช่ผู้บริหารทั้งหมดที่เป็นผู้นำ ผู้บริหารมิใช่ผู้ได้บังคับบัญชาที่ต้องให้การนิเทศ แต่ถ้าบุคคลเหล่านี้ไม่เต็มใจยอมรับหรือปฏิบัติตามการนิเทศแสดงว่าผู้บริหารมิได้เป็นผู้นำ ผู้ได้บังคับบัญชา อาจปฏิบัติตามเพราะเกิดความกลัวก็ได้แต่มิใช่การปฏิบัติตามเพื่อสนองตอบภาวะผู้นำในลักษณะที่เหมือนกันนั้น ไม่ใช่ผู้นำทุกคนที่เป็นผู้บริหาร ผู้นำอาจไม่ใช่ผู้บริหารก็ได้ ตัวอย่างเช่นผู้นำที่ไม่เป็นทางการในกลุ่มการทำงานเป็นผู้นำมีภาวะผู้นำแต่ไม่ได้เป็นผู้บริหาร

๒. ผู้นำต้องเป็นผู้ตัดสินใจ ความแตกต่างของความคาดหวังของพฤติกรรมของผู้บริหารกับผู้นำ ผู้บริหารถูกคาดหวังให้เป็นผู้ตัดสินใจและผู้แก้ปัญหา บรรดาผู้บริหารทั้งหลายใช้ความคิดในการวิเคราะห์ในขบวนการที่จะนำไปเป้าหมายขององค์การประสบผลสำเร็จ ผู้นำถูกคาดหวังว่าต้องเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ มีทรรศนะกว้างไกล จะทำให้ผู้ร่วมงานมีความหวังและมีความคาดหวังสูง

๓. ผู้นำต้องรู้ใจลูกน้อง ทั้งผู้บริหารและผู้นำต้องรู้ความต้องการขององค์การและความต้องการของสมาชิก ผู้บริหารต้องปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การในขณะที่ผู้นำต้องรู้ความต้องการของสมาชิก ผู้บริหารไม่สามารถจะเป็นผู้บริหารที่ดีได้ ถ้าไม่ทราบเป้าหมายขององค์กร ผู้นำก็ไม่สามารถเป็นผู้นำที่ดีได้ถ้าไม่ทราบความต้องการและความพึงพอใจของสมาชิกของตนเองได้

๗) สรุป

ผู้นำคือผู้ที่บุคคลในชุมชนหรือองค์กรนั้นยอมรับ ให้ความเคารพเชื่อฟัง ยกย่องนับถือและพร้อมที่จะปฏิบัติตาม ดังนั้นผู้นำจึงมีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของหน่วยงาน ความชาญฉลาด มีไหวพริบปฏิภาณของผู้นำ รวมทั้งการมีคุณธรรมจริยธรรมของผู้นำ คือคุณสมบัติของผู้นำที่ดีหรืออาจเรียกสิ่งเหล่านี้ว่าภาวะผู้นำก็ได้ ภาวะผู้นำนั้นถึงแม้จะมีติดตัวผู้นำโดยธรรมชาติ แต่ภาวะผู้นำก็สามารถเสริมสร้างให้เกิดขึ้นได้ด้วยการฝึกฝนอบรมและการเรียนรู้เพิ่มเติม หรือเรียกอีกอย่างว่าการพัฒนาภาวะผู้นำ

ผู้นำจะต้องมีความสำนึกในหน้าที่ของตนและดำรงตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ ควรรู้ฐานะของตน และต้องรู้จักกาลเทศะ รวมทั้งต้องรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน ต้องอ่อนโยนแต่ไม่อ่อนแอ ต้องมีร่างกายแข็งแรงแต่ต้องไม่มีนิสัยกระด้าง ผู้นำจะมีภาวะผู้นำอยู่ในตนเอง มากน้อยแล้วแต่การพัฒนาตนเอง ผู้นำจะใช้ภาวะผู้นำของตนให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติตาม หรือเปลี่ยนแนวคิดตามผู้นำก็ได้

ตารางที่ ๒.๕ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่น

ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
ภิญโญ สารร, (๒๕๒๖), หน้า ๒๕๙.	ผู้นำ แตกต่างจากหัวหน้าหรือผู้บริหาร คนสองคนนี้อาจเป็นคนเดียวกันก็ได้ แต่ไม่จำเป็นต้องเสมอไป หัวหน้าหรือผู้บริหารหลายคนมีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่ง แต่อาจไม่ใช่ผู้นำ ที่แท้จริงของกลุ่ม ผู้นำที่แท้จริงอาจเป็นคนอื่น ซึ่งไม่ใช่หัวหน้าหรือผู้บริหาร แต่มีอำนาจมีอิทธิพล และมีความสามารถจูงใจคนให้ประพฤติปฏิบัติตาม ความคิดเห็น ความต้องการหรือคำสั่งของตนได้ ทั้งๆ ที่ไม่มีอำนาจโดยตำแหน่งใดๆ
เนตรนภา ห้างภัย, (ออนไลน์).	ภาวะผู้นำคือกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือมากกว่าพยายามใช้อิทธิพลของตนเหนือกลุ่มตน กระตุ้น ชี้นำ ผลักดันให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่นมีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่างๆ ตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์กรเป็นเป้าหมาย
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (๒๕๔๐), หน้า ๕.	ผู้นำ คือ ผู้มีคุณสมบัติ เช่นสติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันกันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม
น้อย สุปิงคลัด, (๒๕๓๗), หน้า ๔.	ผู้นำ คือ บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ สอดคล้องกับสถานการณ์ที่กลุ่มยอมรับนับถือ และมอบหมายความไว้วางใจ ให้นำสมาชิกไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ด้วยความราบรื่นเรียบร้อย
โสภา ชูพิกุลชัย, (๒๕๑๕), หน้า ๔.	ผู้นำ คือ บุคคลซึ่งมีลักษณะและคุณสมบัติเหมาะสมที่จะชักจูงใจและแนะนำคนอื่นให้ทำงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม
กิติ ตัยัคคานนท์, (๒๕๔๓), หน้า ๒๒.	ภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึงสัมพันธภาพในเรื่องของการใช้อิทธิพลที่มีต่อกันและกันระหว่างผู้นำกับผู้ตามที่มุ่งหมายให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยสะท้อนถึงวัตถุประสงค์ที่มีร่วมกัน
วาสนา สุขประเสริฐ, (๒๕๔๗), หน้า ๑๒.	ภาวะผู้นำ คือ มารยาทหรือพฤติกรรมของการใช้อิทธิพล ต่อผู้อื่นให้ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เพื่อดำเนินกิจกรรมให้สำเร็จ โดยการใช้กระบวนการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน

ตารางที่ ๒.๕ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่น (ต่อ)

ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
วิฑูรย์ สิมะโชคดี, (๒๕๓๘), หน้า ๑๐๔.	ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถในการจัดการให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม โดยทำงานร่วมกับกลุ่มคน และยังมีความหมายรวมถึงอำนาจหน้าที่ที่ ติดมากับตำแหน่งผู้บังคับบัญชานี้จะมีค่าเมื่อผู้ได้บังคับบัญชาเคารพ และเชื่อถือในตัวผู้บังคับบัญชา
ประชุม โพธิกุล, (๒๕๕๑).	ภาวะผู้นำ เป็นขบวนการสร้างสิ่งเร้าขบวนการพัฒนาและการทำงาน กับคนในองค์การเป็นขบวนการมุ่งคน การมุ่งสร้างแรงจูงใจให้กับคน การใช้มนุษยสัมพันธ์หรือการปฏิสัมพันธ์ในองค์การการสื่อสาร ระหว่างบุคคล การสร้างบรรยากาศในองค์กร

๒.๓.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้นำท้องถิ่น

ทฤษฎีผู้นำและภาวะผู้นำ มีการค้นคว้าและพัฒนาแนวคิดหลักของทฤษฎีนี้ ได้แก่ การ
มองในสิ่งที่ผู้นำปฏิบัติและชี้ให้เห็นว่าทั้งผู้นำและผู้ตามต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน เช่น

๑. การศึกษาของ Kurt Lewin ได้แบ่งผู้นำออกเป็น ๓ แบบ คือ

๑) ผู้นำแบบอัตถนิยมหรืออัตตา ผู้นำแบบนี้มักจะตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่มี
เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่แน่นอน ทุกอย่างขึ้นอยู่กับผู้นำ คิดถึงผลงานแต่ไม่คิดถึงคน ผู้นำลักษณะนี้
ใช้ได้ดีในช่วงวิกฤตเท่านั้น บางครั้งทำให้เกิดศัตรูได้ ผลของการมีผู้นำในลักษณะนี้จะทำให้ผู้ได้บังคับ
บัญชาไม่มีความเชื่อมั่นในตนเองและไม่เกิดความริเริ่มสร้างสรรค์

๒) ผู้นำแบบประชาธิปไตย ผู้นำแบบนี้มักใช้การตัดสินใจของกลุ่มหรือให้
ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รับฟังความคิดเห็นส่วนรวม ทำงานเป็นทีม มีการสื่อสารสอง
ทาง ทำให้เกิดผลผลิตและความพึงพอใจในการทำงาน ข้อเสียคือการหาข้อยุติต้องใช้เวลาาน ในช่วง
เวลาที่ต้องการการตัดสินใจที่ฉับไว ผู้นำลักษณะนี้ไม่เกิดผลดี

๓) ผู้นำแบบเสรีนิยม ผู้นำแบบนี้จะให้อิสระกับผู้ได้บังคับบัญชาเต็มที่ในการตัดสินใจ
หรือแก้ไขปัญหา จะไม่มีการกำหนดเป้าหมายที่แน่นอน ไม่มีหลักเกณฑ์ ไม่มีระเบียบ จะทำให้เกิดความ
ไม่พอใจของผู้ร่วมงาน ได้ผลผลิตต่ำ

๒. การศึกษาของ Rensis Likert แห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกน Rensis Likert และ
สถาบันวิจัยสังคมแห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกน ได้ทำการวิจัยด้านภาวะผู้นำโดยใช้เครื่องมือ ที่ Likert และ
กลุ่มของเขาคิดขึ้น ประกอบด้วยความคิดรวบยอด เรื่อง ภาวะผู้นำ แรงจูงใจ การติดต่อสื่อสาร การ

ปฏิสัมพันธ์และการใช้อิทธิพล การตัดสินใจ การตั้งเป้าหมาย การควบคุมคุณภาพและสมรรถนะของเป้าหมาย โดยแบ่งลักษณะผู้นำเป็น ๔ แบบคือ

๑) ผู้นำแบบใช้อำนาจ ผู้นำชนิดนี้จะใช้อำนาจเผด็จการสูง ไม่ค่อยไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชา ใช้การข่มขู่มากกว่าชมเชย การติดต่อสื่อสารใช้แบบทางเดียวจากบนลงล่างการตัดสินใจเป็นเรื่องของผู้บังคับบัญชา

๒) ผู้นำแบบใช้อำนาจเชิงเมตตา เป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูกให้ความไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชา จูงใจด้วยการให้รางวัลและการชูงโทะย ยอมให้มีการติดต่อสื่อสารจากบนลงล่างได้บ้าง รับฟังความคิดเห็นผู้ใต้บังคับบัญชาบ้าง บางครั้งยอมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาตัดสินใจบ้างแต่อยู่ภายใต้การควบคุมอย่างใกล้ชิดของผู้บังคับบัญชา

๓) ผู้นำแบบปรึกษาหารือ ผู้นำจะให้มีการตัดสินใจและมอบความไว้วางใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาแต่ไม่ทั้งหมด ให้รางวัลเพื่อสร้างแรงจูงใจ ใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม การวางนโยบายและการตัดสินใจมาจากระดับบน

๔) ผู้นำแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ผู้บริหารให้ความไว้วางใจและให้ความเชื่อถือผู้ใต้บังคับบัญชา ยอมรับความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาเสมอ มีการให้รางวัลตอบแทนเป็นความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม ตั้งจุดประสงค์ร่วมกัน มีการประเมินความก้าวหน้า

๓. Blake and Mouton's managerial Grid กล่าวว่าภาวะผู้นำที่ดีมีปัจจัย ๒ อย่าง คือ คนและผลผลิต ซึ่งรูปแบบการบริหารแบบนี้จะแบ่งลักษณะเด่นๆของผู้นำไว้ ๕ แบบ คือ

๑) แบบมุ่งงานเป็นหลัก คือมุ่งเอาผลงานเป็นหลัก ไม่ค่อยจะสนใจความรู้สึกของคน มีพฤติกรรมแบบเผด็จการ จะเป็นผู้กำหนดแผนการปฏิบัติและออกคำสั่งให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตาม เน้นผลสัมฤทธิ์ของงานมากกว่าความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา

๒) แบบมุ่งคนเป็นหลัก คือมุ่งเน้นการใช้คนและเน้นความพึงพอใจของผู้ใต้บังคับบัญชาไม่ค่อยสนใจในผลผลิตส่งเสริมให้ทีมงานมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรสร้างสภาพแวดล้อมในที่ทำงานให้น่าอยู่ เป็นครอบครัว ไม่สร้างความกดดันให้ผู้ใต้บังคับบัญชา ให้ทุกคนมีความสุขสนุกในการทำงาน หลีกเลี่ยงการควบคุมอย่างใกล้ชิด

๓) แบบมุ่งงานต่ำมุ่งคนต่ำ คือผู้นำจะไม่ให้ความสำคัญในการดำเนินงานไปสู่เป้าหมาย จะสนใจคนสนใจงานน้อยมาก มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชาน้อยมาก

๔) แบบทางสายกลาง คือ ผู้นำให้ความสำคัญกับผลงานและขวัญกำลังใจของผู้ใต้บังคับบัญชาควบคู่กันไป หลีกเลี่ยงการใช้กำลังหรืออำนาจ ในการทำงานมีการจัดตั้งคณะกรรมการ มีความประนีประนอมเมื่อเกิดความขัดแย้งในองค์กร ผู้นำมักใช้กฎ ระเบียบ แบบแผน ซึ่งผลงานที่ได้ก็จะปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน

๕) แบบทำงานเป็นทีม คือ ผู้นำจะสนใจให้ความสำคัญทั้งเรื่องงานและเรื่องขวัญ กำลังใจของผู้ใต้บังคับบัญชา พยายามประสานประโยชน์และความต้องการขององค์กรกับของคนที่ทำงาน จะต้องไม่ขัดแย้งกัน เน้นการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ บรรยากาศการทำงานสนุกสนาน มีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างสมาชิกในองค์กร มีการยอมรับความสามารถของบุคคล ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

ตารางที่ ๒.๖ สรุปทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้นำท้องถิ่น

ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
Rensis Likert	แบ่งลักษณะผู้นำเป็น ๔ แบบคือ ๑) ผู้นำแบบใช้อำนาจ ผู้นำชนิดนี้จะใช้อำนาจเผด็จการสูง ไม่ค่อยไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชา ๒) ผู้นำแบบใช้อำนาจเชิงเมตตา เป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ให้ความไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชา ๓) ผู้นำแบบปรึกษาหารือ ผู้นำจะให้มีการตัดสินใจและมอบความไว้วางใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาแต่ไม่ทั้งหมด ๔) ผู้นำแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ผู้บริหารให้ความไว้วางใจและให้ความเชื่อถือผู้ใต้บังคับบัญชา ยอมรับความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาเสมอ
Blake and Mouton	แบ่งลักษณะเด่นๆของผู้นำไว้ ๕ แบบ คือ ๑) แบบมุ่งงานเป็นหลัก คือมุ่งเอาแต่งานเป็นหลัก ไม่ค่อยจะสนใจความรู้สึกของคน มีพฤติกรรมแบบเผด็จการ ๒) แบบมุ่งคนเป็นหลัก คือ มุ่งเน้นการใช้คนและเน้นความพึงพอใจของผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่ค่อยสนใจในผลผลิต ส่งเสริมให้ทีมงานมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ๓) แบบมุ่งงานต่ำมุ่งคนต่ำ คือ ผู้นำจะไม่ให้ความสำคัญในการดำเนินงานไปสู่เป้าหมาย จะสนใจคนสนใจงานน้อยมาก ๔) แบบทางสายกลาง คือ ผู้นำให้ความสำคัญกับผลงานและขวัญกำลังใจของผู้ใต้บังคับบัญชา ควบคู่กันไป หลีกเลี่ยงการใช้กำลังหรืออำนาจ ในการทำงานมีการจัดตั้งคณะกรรมการ ๕) แบบทำงานเป็นทีม คือ ผู้นำจะสนใจให้ความสำคัญทั้งเรื่องงานและเรื่องขวัญกำลังใจของผู้ใต้บังคับบัญชา พยายามประสานประโยชน์

ตารางที่ ๒.๖ สรุปทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้นำท้องถิ่น (ต่อ)

ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
Kurt Lewin	แบ่งผู้นำออกเป็น ๓ แบบ คือ ๑) ผู้นำแบบอัตถนิยมหรืออัตตา ผู้นำแบบนี้มักจะตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่แน่นอน ๒) ผู้นำแบบประชาธิปไตย ผู้นำแบบนี้มักใช้การตัดสินใจของกลุ่มหรือให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ๓) ผู้นำแบบเสรีนิยม ผู้นำแบบนี้จะให้อิสระกับผู้ใต้บังคับบัญชาเต็มที่ในการตัดสินใจหรือแก้ไขปัญหา

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยการบูรณาการ

๒.๔.๑ ความหมายของการจัดการศึกษา โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาที่มีความแตกต่างกันไปซึ่งผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าและสามารถนามาสรุปได้ดังต่อไปนี้

ภาษาอังกฤษการศึกษาตรงกับคำว่า Education มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินคือ Educare ซึ่งแปลว่า บำรุง เลี้ยง อบรม รักษา ทำให้งอกงาม (True Nature to rear, to raise) มีความหมายตรงกับคำว่า “Bring up” หมายถึงการดึงออกการศึกษามีใช้การใส่เข้าไป (put in) แต่หมายถึง การดึงเอาความรู้หรือสิ่งที่อยู่ในผู้เรียนออกมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด^{๓๙} โดยการศึกษาในภาษาบาลีใช้คำว่า “สิกขา” แปลว่าทำให้แห้ง หมายถึงการทำกิเลสสิ่งชั่วร้ายให้หายไปแต่เมื่อพิจารณาตามรูปศัพท์แยกออกพิจารณาได้ ๒ ความหมายคือ

๑) หมายถึงเครื่องมือให้มองเห็นตัวเอง (สย เตน อิกขตติ สิกขา : Self evidence) คือ การเข้าใจคุณภาพของตัวเองหรือว่าตัวเองมีพลังมีศักยภาพแค่ไหนเพียงไรมีความสามารถอย่างไรและควรใช้อย่างไรเป็นต้นพูดให้สั้นคือรู้ว่าตัวเองในทุกๆด้านเช่นในการประกอบอาชีพต้องรู้ว่าตัวเองมีความรู้ ความชำนาญอดความสามารถในด้านใดก็ประกอบอาชีพในด้านนั้นเป็นต้นการมองเห็นตัวเองนี้จะทำให้มนุษย์รู้จักตัวเองและสามารถนำตัวเองเข้าไปสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆได้อย่างเหมาะสมหน้าที่ของการศึกษาตามความหมายนี้คือการช่วยให้ค้นพบตัวเอง

๒) หมายถึงเครื่องมือทำให้มองเห็นความจริง (สจจ เตน อิกขตติ สิกขา : Self-realization) คือ มีความเข้าใจในสภาพของตนและสิ่งต่างๆอย่างแจ่มแจ้งชัดเจนหรือการมองเห็นความจริงตามเป็นจริง

^{๓๙} สนิท ศรีสำแดง, พระพุทธศาสนากับการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑๕๒ – ๑๕๓.

ดังนั้นการศึกษาตามแนวความคิดทั้ง ๒ ความหมายนี้จึงมุ่งมาที่ตัวผู้เรียนคือสอนให้ผู้เรียนรู้จักตัวเองและสภาพแวดล้อมอย่างถูกต้องการศึกษาในยุคใหม่จึงใช้ระบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (student Center) การเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนให้เข้าใจตัวเองมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ตามความเห็นของAristotle ว่า“การศึกษาคือการอบรมคนให้เป็นพลเมืองดีและดำเนินชีวิตด้วยการกระทำดีต่อไป”

นักการศึกษาไทยหลายท่านได้แนวคิดให้แนวคิดหรือทัศนะเกี่ยวกับความหมายของการศึกษาไทยไว้ดังนี้ คือ พุทธทาสภิกขุได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาเพื่อมนุษย์จะมีโอกาสได้สิ่งที่ดีที่สุดในที่มนุษย์ควรจะได้โดยทำลายเสียซึ่งสัญชาตญาณอย่างสัตว์^{๔๐} อีกทั้งการศึกษาคือกระบวนการสร้าง ปัญญาและคุณธรรมอันเป็นส่วนประกอบอย่างอื่น ๆ ที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถแก้ไขปัญหาร่วมกันสิ่งบีบคั้นขัดข้องนำชีวิตให้เจริญงอกงามไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีที่สุดและเสวยผลแห่งความมีชีวิตได้สมบูรณ์^{๔๑} และในความหมายทางด้านพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ บัญญัติ “การศึกษา” หมายถึงกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้การฝึกการอบรมการสื่อสารทางวัฒนธรรมการสร้างสรรคจรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการการสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต^{๔๒} รวมไปถึงการเล่าเรียนฝึกฝนและอบรมภาษาบาลีใช้คำว่า “สิกขา” หมายถึงข้อที่ต้องศึกษาข้อที่จะต้องปฏิบัติ^{๔๓} และสามารถสร้างคนให้มีความรู้ความสามารถมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็น มีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคมมีความพร้อมที่จะประกอบการทำงานอาชีพได้ การศึกษาช่วยให้คนเจริญงอกงามทั้งทางปัญญา จิตใจ ร่างกายและสังคม การศึกษาจึงเป็นความจำเป็นของชีวิตอีกประการหนึ่งนอกเหนือจากความจำเป็นด้านที่อยู่อาศัยอาหาร เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรคการศึกษาจึงเป็นปัจจัยที่ ๕ ของชีวิตเป็นปัจจัยที่จะช่วยแก้ปัญหาทุกๆด้านของชีวิตและเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของชีวิตในโลกที่มีกระแสความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบให้วิถีดำรงชีวิตต้องเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

^{๔๐} พุทธทาสภิกขุ, การศึกษาคืออะไร?, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมบุชา, ม.ป.ป.), หน้า ๑๔๙.

^{๔๑} พระราชวรมุนี (ประยูรย์ ปยุตโต), ปรัชญาการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา ๒๕๒๘), หน้า ๙๖.

^{๔๒} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

^{๔๓} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๒๒ และ ๘๒๐.

โดยการศึกษา(Education) ยังสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ดังนี้

๑) ด้านพุทธิพิสัย (Congitive Domain) หรือด้านสติปัญญาหรือด้านความรู้และการคิด ประกอบด้วยความรู้ความจำเกี่ยวกับสิ่งต่างๆการนำเอาสิ่งที่เป็นความรู้ความจำไปทำความเข้าใจนำไปใช้การใช้ความคิดวิเคราะห์สังเคราะห์และประเมินค่า

๒) ด้านจิตพิสัย (affective Domain) หรือด้านอารมณ์จิตใจความสนใจ ๗ คติค่านิยม และคุณธรรมเช่นการเห็นคุณค่าการรับรู้การตอบสนองและการสร้างคุณค่าในเรื่องที่ตนรับรู้มันแล้ว นำเอาสิ่งที่มีคุณค่านั้นมาจากระบบและสร้างเป็นลักษณะนิสัย

๓) การทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) หรือด้านทักษะทางกายหรือด้านการปฏิบัติ ประกอบด้วยทักษะการเคลื่อนไหวและการใช้วาระต่างๆของร่างกายเช่นการเรียนรู้แบบการทำตามคำบอกการทำอย่างถูกต้องเหมาะสมการทำได้ถูกต้องหลายรูปแบบการทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ

การศึกษายังหมายถึงการดำเนินด้วยกระบวนการทุกอย่างที่ทำให้บุคคลพัฒนาความสามารถด้านต่างๆรวมทั้งทัศนคติและพฤติกรรมอื่นๆตามค่านิยมและคุณธรรมในสังคมพร้อมกับมีกระบวนการทางสังคมที่ทำให้บุคคลได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมที่คัดเลือกและกำหนดไว้อย่างเหมาะสมโดยเฉพาะโรงเรียนเพื่อพัฒนาบุคคลและสังคมซึ่งการศึกษายังเป็นวิชาชีพอย่างหนึ่งสำหรับครูหรือการเตรียมบุคคลให้เป็นครูจึงจัดสอนในสถาบันอุดมศึกษาประกอบด้วยวิชาจิตวิทยาการศึกษาปรัชญาประวัติศาสตร์การศึกษาหลักสูตรหลักการสอนการวัดผลการบริหารการนิเทศการศึกษาและวิชาอื่นที่ครูควรรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติซึ่งจะทำให้เกิดความเจริญงอกงามสำหรับครูอีกทั้งยังเป็นศิลปะในการถ่ายทอดความรู้ต่างๆในอดีตซึ่งรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบสำหรับคนรุ่นใหม่^{๔๔}

๒.๔.๒ การบูรณาการการจัดการศึกษา

ความจำเป็นที่โรงเรียนต้องจัดการศึกษาให้มีการสอนแบบ “บูรณาการ” หรือการเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาการต่างๆเข้าด้วยกันโดยไม่เน้นการเรียนเป็นรายวิชาว่าปัญหาอุปสรรครวมทั้งประสบการณ์ต่างๆในชีวิตของมนุษย์นั้นจะผสมผสานกันมิได้แยกออกเป็น ส่วน ๆ ทั้งนี้มนุษย์จำเป็นต้องใช้ทักษะหลายประการในการเรียนรู้จากประสบการณ์รวมทั้งในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตไม่ว่าจะเป็นปัญหาง่าย ๆ หรือซับซ้อนเพียงใดก็ตามแต่การที่โรงเรียนเน้นการสอนแยกเนื้อหาวิชาจะทำให้การเรียนนั้นไม่สอดคล้องกับชีวิตจริงของนักเรียน เพราะเด็กมองไม่เห็นความเชื่อมโยงของสิ่งที่เรียนกับสิ่งที่ เป็นไป ในชีวิตจริงนอกโรงเรียนดังนั้นหลักสูตรที่เน้นการสอนแบบบูรณาการจะสอดคล้องกับชีวิตจริงของเด็กมากกว่า โดยจะช่วยให้เด็กสนใจและมองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงของเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ทั้งยังกระตุ้นให้เด็กใฝ่เรียนรู้เนื่องจากเขาสามารถนำเนื้อหาและทักษะที่เรียนไปใช้ในชีวิตจริงนอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการยังช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชาลดจำนวนเวลาเรียนเป็นการแบ่ง

^{๔๔} Good, Carter V, *Dictionary of Education*, (New York : McGraw – Hill Book, 1973), p.87.

เบาะการของผู้สอนรวมทั้งส่งเสริมผู้เรียนให้มีโอกาสใช้ความคิดประสบการณ์ความสามารถตลอดจนทักษะต่าง ๆ อย่างหลากหลายก่อให้เกิดการเรียนรู้ทักษะกระบวนการและเนื้อหาสาระไปพร้อมกัน

รูปแบบของบูรณาการ (Model of intergration) การจัดการศึกษาเรียนรู้แบบบูรณาการที่พบโดยทั่วไปมี ๔ แบบ

๑. การบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion) การเรียนรู้แบบนี้ครูจะนำเนื้อหาของวิชาต่าง ๆ มาสอดแทรกในรายวิชาของตนเองเป็นการวางแผนการสอนและทำการสอนโดยครูเพียงคนเดียว

๒. การบูรณาการแบบขนาน (Parallel) การเรียนรู้แบบนี้ครูตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปต่างคนต่างสอนวิชาของตนเองแต่จะมาร่วมวางแผนตัดสินใจร่วมกันว่าจะจัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยมุ่งสอนใน

๓. การบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Multidiscipline) การเรียนรู้แบบนี้คล้ายกับแบบขนานครูตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปต่างคนต่างสอนวิชาของตนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองเป็นส่วนใหญ่มาวางแผนการสอนร่วมกันในการให้งานหรือโครงการที่มีหัวเรื่องแนวคิดหรือความคิดรวบยอดและปัญหาเดียวกัน

๔. การบูรณาการแบบข้ามวิชา (Transdisciplinary) การเรียนรู้แบบนี้ผู้สอนในรายวิชาต่าง ๆ จะมาร่วมกันสอนเป็นคณะร่วมกันวางแผนกำหนดหัวเรื่องความคิดรวบยอดและปัญหาเดียวกัน^{๔๔}

การบูรณาการการจัดการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมีวิธีการจัดได้หลากหลายรูปแบบและหลายวิธีการเช่นความคิดแบบรวบยอดแบบสร้างแผนผังความคิดแบบใช้กรณีศึกษาแบบตั้งคำถามศูนย์การเรียนรู้ชุดการสอนโครงการการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้การค้นพบแบบแก้ปัญหากระบวนการกลุ่มสัมพันธ์แบบสืบเสาะ หาความรู้เป็นกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือบทบาทสมมติเผชิญสถานการณ์บทบาทสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ช่วยสอนการทดลองใช้เกมศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองทัศนศึกษานอกสถานที่และการเรียนการสอนแบบ ฯลฯ

๒.๔.๓ รูปแบบการจัดการศึกษา

รูปแบบของการศึกษาแบ่งออกได้เป็น ๒ ประการดังนี้

๑) การศึกษาแบบอรูปนัย (Informal Education) ได้แก่ การเรียนรู้จากการอบรมสั่งสอนของบิดามารดาและญาติพี่น้องในครอบครัวหรือการเรียนแบบจากเพื่อนเล่นที่โตกว่าในกลุ่มเดียวกันจนกลายเป็นความรู้ความชำนาญถ่ายทอดสืบต่อกันมาแบบอรูปนัยและโดยไม่ได้ตั้งใจเช่นเด็กเล็กๆทั่วไทย่อมมีความใกล้ชิดกับบิดามารดามากกว่าบุคคลอื่นมันดาจึงบุคคลแรกที่เลี้ยงดูและบำรุงรักษาบุตรตั้งแต่ยังเป็นทารกเป็นผู้สอนให้บุตรรู้จักการเดินการพูดตลอดจนอบรมความประพฤติและมารยาทต่างๆในสังคมที่ไม่มีผู้รู้หนังสือหน้าว่าการอบรมสั่งสอนและถ่ายทอดวิชาความรู้ตกเป็นภาระของครอบครัว สถาน

^{๔๔} ครูบ้านนอก, การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ,[ออนไลน์],แหล่งที่มา : www.krobanok.com [๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐].

ฝึกอาชีพและสถาบันทางศาสนาส่วนแนวการอบรมสั่งสอนนั้นที่สุดแต่ผู้ใหญ่จะเห็นสมควรว่าเหมาะสมประการใดโดยคำนึงถึงความนิยมหรือขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นเป็นสำคัญ

๒) การศึกษารูปภายใน (Formal Education) ได้แก่การศึกษาซึ่งตกเป็นหน้าที่ของกลุ่มบุคคลหรือตัวแทนของสังคมการศึกษาแบบนี้ได้เกิดขึ้นในสมัยที่มนุษย์รู้จักประดิษฐ์ตัวอักษรคิดค้นวิชาคำนวณความก้าวหน้าทางการเกษตรกรรมรู้จักใช้แร่ธาตุให้เป็นประโยชน์ ดังปรากฏในอารยธรรมโบราณของอียิปต์ บาบิโลเนีย กรีก อินเดีย จีน และโรมันแต่ในระยะเริ่มแรกการศึกษาแบบนี้มักจะจำกัดอยู่ในกลุ่มอภิสิทธิ์ชนหรือชนชั้นที่มั่งคั่งร่ำรวยเท่านั้นและการศึกษาก็เน้นถึงปรัชญาจริยศาสตร์ ศิลปะวาทศิลป์คณิตศาสตร์พลศึกษาและการทหารซึ่งวิชาเหล่านี้เห็นว่าเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อชนชั้นปกครอง^{๕๖}

จึงกล่าวสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการศึกษาในภาพรวมนั้นมีอยู่ ๒ อย่างคือการศึกษาแบบอูรูปนัย (informal Education) ได้แก่การเรียนรู้จากการอบรมสั่งสอนของบิดามารดาและญาติพี่น้องในครอบครัวและการศึกษารูปนัย (formal Education) ได้แก่การศึกษาซึ่งตกเป็นหน้าที่ของกลุ่มบุคคลหรือตัวแทนของสังคมการศึกษาแบบนี้ได้เกิดขึ้นในสมัยที่มนุษย์รู้จักประดิษฐ์ตัวอักษรคิดค้นวิชาคำนวณส่วนรูปแบบการจัดการศึกษาในประเทศไทยนั้นก็สามารถสรุปได้ว่ามีอยู่ ๓ รูปแบบด้วยกันคือ การศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยนั่นเอง

๒.๔.๔ การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน (PROJECT-BASED LEARNING)

การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานหมายถึงการจัดการเรียนรู้ที่มีครูเป็นผู้กระตุ้นเพื่อนำความสนใจที่เกิดจากตัวนักเรียนมาใช้ในการทำกิจกรรมค้นคว้าหาความรู้ด้วยตัวนักเรียนเองนำไปสู่การเพิ่มความรู้ที่ได้จากการลงมือปฏิบัติการฟังและการสังเกตจากผู้เชี่ยวชาญโดยนักเรียนมีการเรียนรู้ผ่านกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มที่จะนำมาสู่การสรุปความรู้ใหม่มีการเขียนกระบวนการจัดทำโครงงานและได้ผลการจัดกิจกรรมเป็นผลงานแบบรูปธรรม^{๕๗}

แนวคิดสำคัญ

การเรียนรู้แบบโครงงานนั้นมีแนวคิดสอดคล้องกับ John Dewey เรื่อง “Learning by doing” ซึ่งได้กล่าวว่า “ Education is a process of living and not A preparation For Future Living” เป็นการเน้นการจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ชีวิตขณะที่เรียนเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะต่างๆซึ่งสอดคล้องกับหลักพัฒนาการคิดของ Bloom ทั้ง ๖ ขั้นคือ ความรู้ความจำ

^{๕๖} วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, รูปแบบการจัดการศึกษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://th.wikipedia.org> [๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐].

^{๕๗} ดุษฎี โยเหลา และคณะ, การศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบ PBL ที่ได้จากโครงการสร้างชุดความรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะแห่งทศวรรษที่ ๒๑ ของเด็กและเยาวชน : จากประสบการณ์ความสำเร็จของโรงเรียนไทย, (กรุงเทพมหานคร : หจก. ทิพย์วิสุทธ์, ๒๕๕๗), หน้า ๑๙-๒๐.

(Remembering) ความเข้าใจ(understanding) การประยุกต์ใช้ (Applying) การวิเคราะห์ (Analyzing) การประเมินค่า (Evaluating) และการคิดสร้างสรรค์(Creating) ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานนั้นจึงเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้ว่าการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื่องจากผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเพื่อฝึกทักษะต่างๆด้วยตนเองทุกขั้นตอนโดยมีครูเป็นผู้จัดประสบการณ์เรียนรู้

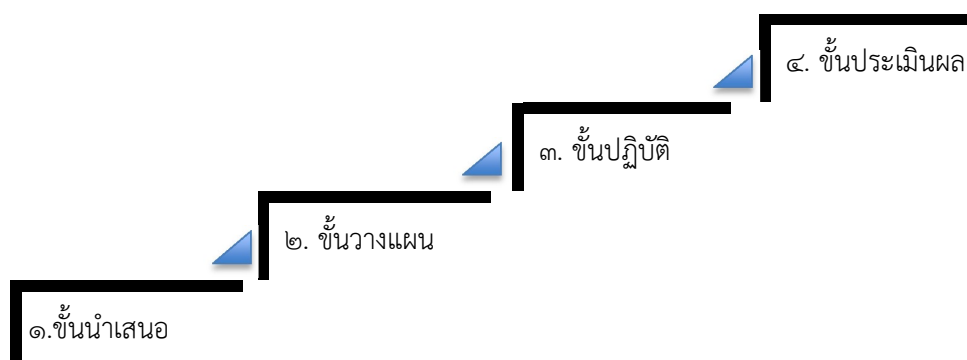
การเตรียมตัวของครูก่อนการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้แต่ละครั้งครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความพร้อมและมีความแม่นยำในเนื้อหา เพื่อให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างราบรื่นและสามารถอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ ขณะจัดกิจกรรมซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวมีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ ๒ รูปแบบคือการ จัดกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียนและการจัดกิจกรรมตามสาระการเรียนรู้

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานนั้นมีกระบวนการและขั้นตอนแตกต่างกันไปตามแต่ละทฤษฎีซึ่งในคู่มือการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานฉบับนี้ขอเสนอ ๓ แนวคิดที่ถูกพิจารณาแล้วเหมาะสมกับบริบทของเมืองไทยคือ ๑. การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการ(๒๕๕๐) ๒. ขั้นตอนการแห่งการเรียนรู้แบบ PBL ของ วิจารย์ พานิช (๒๕๕๕) ๓. การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานที่การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานที่ได้จาก การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานที่ได้จากโครง การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานที่ได้จาก การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานที่ได้จากโครงสร้างการสร้างโครง การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานที่ได้จากโครงสร้างการสร้างโครงการสร้าง การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานที่ได้จากโครงสร้างการสร้างโครงการสร้างชุด ของเด็กและเยาวชนจากของเด็กและเยาวชนจากประสบ ของเด็กและเยาวชนจากประสบการณ์ความ ของเด็กและเยาวชนจากประสบการณ์ความสำเร็จของโรงเรียนไทยของ ของเด็กและเยาวชนจากประสบการณ์:ความสำเร็จของโรงเรียนไทย ของ ดุษฎี โยเหลาและคณะดังนี้

แนวความคิดที่ ๑ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการ

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน

๑. ขั้นนำเสนอ หมายถึง ขั้นที่ผู้สอนให้ผู้เรียนศึกษาใบความรู้กำหนดสถานะ การศึกษาสถานการณ์เล่นเกมดูรูปภาพหรือผู้สอนใช้เทคนิคการตั้งคำถามเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ที่ กำหนดในแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละแผนเช่นสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ที่เป็น ขั้นตอนของโครงงานเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการเรียนรู้

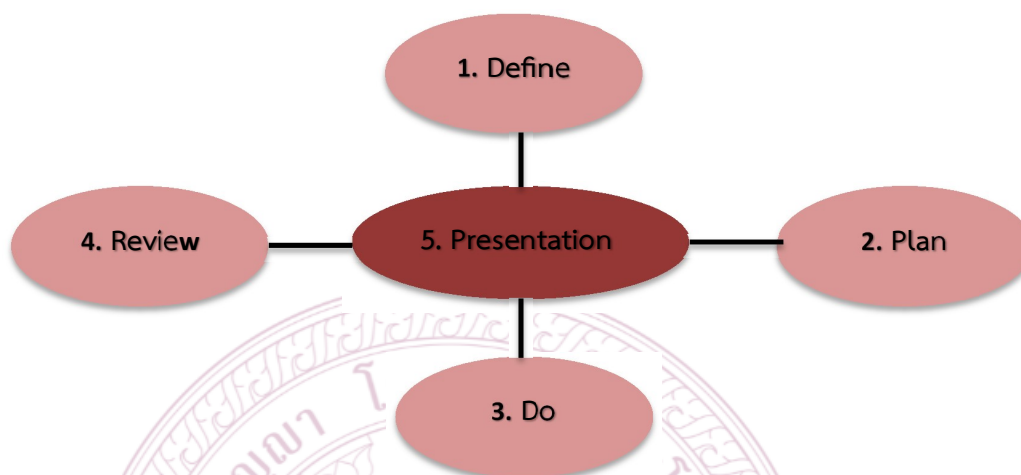
๒. ขั้นวางแผน หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนร่วมกันวางแผนโดยการระดมความคิดอภิปราย หรือข้อสรุปของกลุ่มเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ

๓. ขั้นปฏิบัติ หมายถึงขั้นที่ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมเขียนสรุปรายงานผลที่เกิดขึ้นจาก การวางแผนร่วมกัน

๔. ขั้นประเมินผล หมายถึง ขั้นการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงโดยให้บรรลุ จุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้โดยมีผู้สอนผู้เรียนและเพื่อนร่วมกันประเมิน

แนวความคิดที่ ๒ ขั้นการจัดการเรียนรู้ตามโมเดลจรรยาแห่งการเรียนรู้แบบ PBL ของวิจารณ์ พานิช^{๔๘} ซึ่งแนวความคิดนี้มีเชื่อว่าหากต้องการให้การเรียนรู้มีพลังและฝังในตัว ผู้เรียนได้ต้องเป็นการเรียนรู้ที่เรียนโดยการลงมือทำเป็นโครงการ (project) ร่วมมือกันทำเป็นทีม และ ทำกับปัญหาที่มีอยู่ในชีวิตจริงซึ่งส่วนของวงล้อแต่ละขั้นได้แก่ Define, Plan, Do, Review และ Presentation

^{๔๘} วิจารณ์ พานิช, วิธีการสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร : ตลาดตา พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๗๑.

แผนภาพที่ ๒.๒ แสดงรูปแบบกิจกรรมแห่งการเรียนรู้แบบ PBL

๑. **Define** คือ ขั้นตอนการทำให้สมาชิกของทีมงานรวมทั้งครูด้วยมีความชัดเจนร่วมกัน ว่าคำถาม ปัญหา ประเด็น ความท้าทายของโครงการคืออะไร และเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อะไร

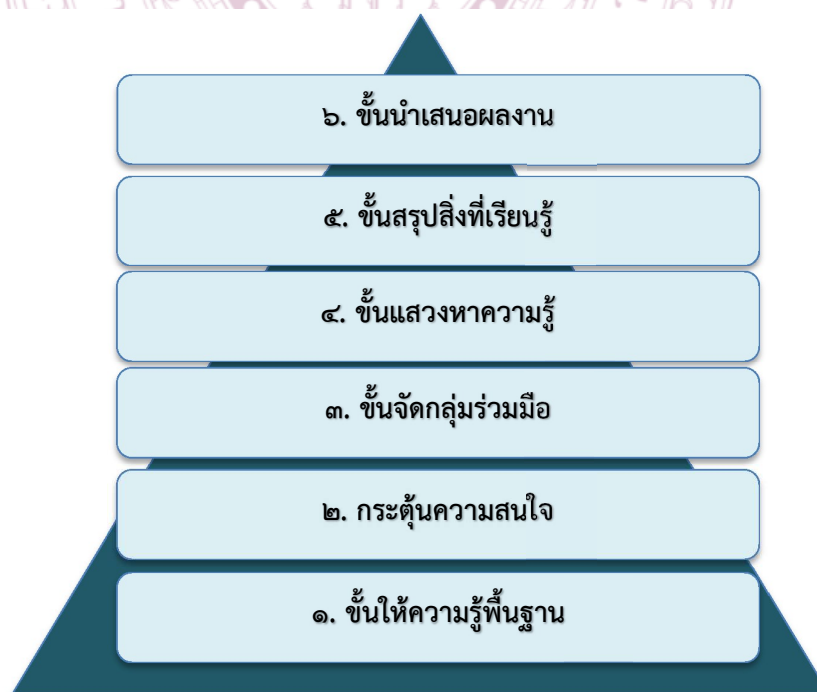
๒. **Plan** คือ การวางแผนการทำงานในโครงการการวางแผนการทำงานในโครงการ ครูก็ต้องวางแผนกำหนดทางหนีทีไล่ในการทำหน้าที่โค้ช รวมทั้งเตรียมเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการทำโครงการของนักเรียนและที่สำคัญเตรียมคำถามไว้ถามทีมงานเพื่อกระตุ้นให้คิดถึงประเด็นสำคัญบางประเด็นที่นักเรียนมองข้ามโดยถือหลักว่าครูต้องไม่เข้าไปช่วยเหลือจนทีมงานขาดโอกาสคิดเอง แก้ปัญหาเองนักเรียนที่เป็นทีมงานก็ต้องวางแผนงานของตนแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบการประชุมพบปะระหว่างทีมงานการแลกเปลี่ยนข้อค้นพบแลกเปลี่ยนคำถามและเปลี่ยนวิธีการยังทำความเข้าใจร่วมกันไว้ชัดเจนเพียงใดงานขั้น Do ก็จะได้สะดวกขึ้นได้ดียิ่งขึ้น

๓. **Do** คือ การลงมือทำมักจะพบปัญหาที่มี ไม่คาดคิดเสมอ นักเรียนจึงจะได้ความรู้ทักษะในการแก้ปัญหาการประสานงานการทำงานร่วมกันเป็นทีมการจัดการความขัดแย้งทักษะในการทำงานภายใต้ทรัพยากรจำกัดทักษะในการค้นหาความรู้เพิ่มเติมทักษะในการทำงานในสภาพที่ทีมงานมีความแตกต่างหลากหลายทักษะการทำงานในสภาพกดดันทักษะในการบันทึกผลงานทักษะในการวิเคราะห์ผลและแลกเปลี่ยนข้อวิเคราะห์กับเพื่อนร่วมทีมเป็นต้นในขั้นตอน Do นี้ครูเพื่อศิษย์จะได้มีโอกาสสังเกต ทำความรู้จักและเข้าใจสิทธิ์เป็นรายคนและเรียนรู้และฝึกฝนทำหน้าที่เป็น “วาทยากร” และโค้ชด้วย

๔. **Review** คือ การที่ทีมนักเรียนจะทบทวนการเรียนรู้ที่ไม่ใช่แค่ทบทวนว่าโครงการได้ผลตามความมุ่งหมายหรือไม่แต่จะต้องเน้นทบทวนว่างานหรือกิจกรรมหรือพฤติกรรมแต่ละขั้นตอนได้ให้บทเรียนอะไรบ้างเอาทั้งขั้นตอนที่เป็นความสำเร็จและความล้มเหลวมาทำความเข้าใจและกำหนดวิธีการใหม่ที่ถูกต้องเหมาะสมรวมทั้งเอาเหตุการณ์ระทึกใจหรือเหตุการณ์ที่ภาคภูมิใจประทับใจมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันขั้นตอนนี้เป็นการเรียนรู้แบบทบทวนไตร่ตรอง(reflection)หรือในภาษา KM เรียกว่า AAR (After Action Review)

๕. **Presentation** คือการนำเสนอโครงการต่อชั้นเรียนเป็นขั้นตอนที่ทำให้การเรียนรู้ทักษะอีกชุดหนึ่งต่อเนื่องกับขั้นตอน Review เป็นขั้นตอนที่ทำให้เกิดการทบทวนขั้นตอนของงานและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างเข้มข้นแล้วเอามานำเสนอในรูปแบบที่เร้าใจให้อารมณ์และให้ความรู้ (ปัญญา) ทีมงานของนักเรียนอาจสร้างนวัตกรรมในการนำเสนอก็ได้โดยอาจเขียนรายงานและนำเสนอเป็นการรายงานหน้าชั้นมี Powerpoint ประกอบ ประกอบหรือ ประกอบหรือจะทำวีดิทัศน์นำเสนอหรือ ประกอบหรือจะทำวีดิทัศน์นำเสนอหรือนำเสนอเป็นละครเป็น

แนวคิดที่ ๓ การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน ที่ปรับจากการศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบ PBL ที่ได้จากโครงการสร้างชุดความรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ของเด็กและ เยาวชน : จากประสบการณ์ความสำเร็จของโรงเรียนไทย ของ ดุษฎี โยเหลาและคณะ โดยมีทั้งหมด ๖ ขั้นตอนดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๓ แสดงโครงการสร้างชุดความรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะ

การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานครั้งนี้ ได้นำแนวคิดที่ปรับปรุงจาก ดุษฎี โยเหลา และคณะ ซึ่งเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมาจากการศึกษาโรงเรียนในประเทศไทยซึ่งเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมาจากการศึกษาโรงเรียนในประเทศไทย มีขั้นตอนดังนี้

๑. ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน ครูให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการทำโครงงานก่อนการเรียนรู้ เนื่องจากการทำโครงงานมีรูปแบบและขั้นตอนที่ชัดเจนและรัดกุมดังนั้นนักเรียนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับโครงงานไว้เป็นพื้นฐานเพื่อใช้ในการปฏิบัติขณะทำงานโครงงานจริงในขั้นแสวงหาความรู้

๒. กระตุ้นความสนใจ ครูเตรียมกิจกรรมที่จะกระตุ้นความสนใจของนักเรียนโดยต้องคิดหรือเตรียมกิจกรรมที่ดึงดูดให้นักเรียนสนใจ ใคร่รู้ ถึงความสนุกสนานในการทำโครงงานหรือกิจกรรมร่วมกันโดยกิจกรรมนั้นอาจเป็นกิจกรรมที่ครูกำหนดขึ้นหรืออาจเป็นกิจกรรมที่นักเรียนมีความสนใจต้องการจะทำอยู่แล้วทั้งนี้ในการกระตุ้นของครูจะต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนเสนอจากกิจกรรมที่ได้เรียนรู้ผ่านการจัดการเรียนรู้ของครูที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่มีนักเรียนอาศัยอยู่หรือเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

๓. ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือ ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มแสวงหาความรู้ใช้กระบวนการกลุ่มในการวางแผนดำเนินกิจกรรมโดยนักเรียนเป็นผู้ร่วมกันวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองโดยระดมความคิดและหารื้อแบ่งหน้าที่เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกันหลังจากที่ได้สร้างหัวข้อสิ่งที่ตนเองต้องเรียนรู้ในภาคเรียนนั้นๆเรียบร้อยแล้ว

๔. ขั้นแสวงหาความรู้ ขั้นแสวงหาความรู้ใน ขั้นแสวงหาความรู้ในการแสวงหาความรู้แนวปฏิบัติ ขั้นแสวงหาความรู้ในการแสวงหาความรู้แนวปฏิบัติสำหรับนักเรียนดังนี้ นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมโครงงานตามหัวข้อที่กลุ่มสนใจ นักเรียนปฏิบัติหน้าที่ของตนตามข้อตกลงของกลุ่มพร้อมทั้งร่วมมือการปฏิบัติกิจกรรมโดยขอคำปรึกษาจากครูเป็นระยะเมื่อมีข้อสงสัยหรือปัญหาเกิดขึ้นนักเรียนร่วมกันเขียนรูปเล่มสรุปรายงานจากโครงงานที่ตนปฏิบัติ

๕. ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้ ครูให้นักเรียนสรุปสิ่งที่เรียนรู้จากการทำกิจกรรมโดยครูใช้คำถามให้นักเรียนนำไปสู่การสรุปสิ่งที่เรียนรู้

๖. ขั้นนำเสนอผลงาน ครูให้นักเรียนนำเสนอผลการเรียนรู้โดยครูออกแบบกิจกรรมหรือจัดเวลาให้นักเรียนได้เสนอสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้เพื่อให้เพื่อนร่วมชั้นและนักเรียนอื่นๆในโรงเรียนได้ชมผลงานและเรียนรู้กิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติในการทำโครงงาน

ตารางที่ ๒.๗ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยบูรณาการ

ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
สนธิ สีสำแดง, (๒๕๓๔), หน้า ๑๕๒- ๑๕๓.	ภาษาอังกฤษการศึกษาตรงกับคำว่า Education มีรากศัพท์จากภาษา ละติน คือ Educare ซึ่งแปลว่า บำรุง เลี้ยง อบรม รักษา ทำให้งอกงาม
พุทธทาสภิกขุ	การศึกษาเพื่อมนุษย์จะมีโอกาสได้สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้โดยทำลายเสียซึ่งสัญชาตญาณอย่างสัตว์
พระราชวรมนี (ประยูรธ ปยุตโต),(๒๕๒๘), หน้า ๙๖.	คือกระบวนการสร้างปัญญาและคุณธรรมอันเป็นส่วนประกอบอย่างอื่นที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถแก้ไข ปัญหา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, (๒๕๔๖), หน้า ๑.	“การศึกษา” หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสื่อสารทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้น เกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
ราชบัณฑิตยสถาน,(๒๕๔๖), หน้า ๗๒๒ และ ๘๒๐	ภาษาบาลีใช้คำว่า “สิกขา” หมายถึง ข้อที่ต้องศึกษา ข้อที่ต้องปฏิบัติ
Good, Center V. (๑๙๗๓), p. ๘๗	การศึกษา ยังหมายถึง การดำเนินการด้วยกระบวนการ ทุกอย่างที่ทำให้บุคคลพัฒนาความสามารถด้านต่างๆ รวมทั้งทัศนคติและพฤติกรรมอื่นๆตามค่านิยมและคุณธรรมในสังคมพร้อมกับมีกระบวนการทางสังคม
ดุชนิ โยเหลาและคณะ (๒๕๕๗), หน้า ๑๙- ๒๐.	การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน หมายถึงการจัดการเรียนรู้ที่มีครูเป็นผู้กระตุ้นเพื่อนำความสนใจที่เกิดจากตัวนักเรียนมาใช้ในการทำกิจกรรมค้นคว้าหาความรู้ด้วยตัวนักเรียนเองนำไปสู่การเพิ่มความรู้ที่ได้จากการลงมือปฏิบัติ

ตารางที่ ๒.๗ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยบูรณาการ(ต่อ)

ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
ครูบ้านนอก, (ออนไลน์)	รูปแบบของการบูรณาการ (Model of Integration)การจัดการศึกษาเรียนรู้แบบบูรณาการที่พบโดยทั่วไปมีอยู่ ๔ แบบ ๑.การบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion) ๒.การบูรณาการแบบขนาน (Inrallel) ๓.การบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Multidiscipline) ๔.การบริการแบบข้ามวิชา (Transdisciplinary)
วิกิพีเดีย, (ออนไลน์)	รูปแบบของการศึกษาแบ่งออกได้เป็น ๒ ประการ ๑. การศึกษาแบบอรูปนัย (informal Education) ๒. การศึกษารูปนัย (Formal Education)
วิจารณ์ พานิช, (๒๕๕๕), หน้า ๗๑.	แนวคิดจากการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานนั้นมีกระบวนการและขั้นตอนดังนี้ แนวคิดที่ ๑ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน แนวคิดที่ ๒ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามโมเดลจอร์จยานแห่งการเรียนรู้แบบ PBL แนวความคิดที่ ๓ การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน

๒.๕ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ

การพัฒนาภาวะผู้นำในทางพระพุทธศาสนานั้น ท่านมุ่งการพัฒนาไปใน ๓ ด้านพร้อมๆ กัน คือด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา นั่นคือไตรสิกขา คือศีล สมาธิ ปัญญานั้นเอง ความเจริญหรือการพัฒนาที่จะทำให้มนุษย์มีความสมบูรณ์ขึ้นอย่างยั่งยืนต้องได้รับการพัฒนาขึ้นพร้อมๆ กัน จึงจะสามารถเป็นคุณถ่วงในตัวมนุษย์ให้เป็นผู้มีความเจริญได้อย่างแท้จริง

มุมมองการพัฒนาภาวะผู้นำในทางพระพุทธศาสนามี ๒ มิติ คือ^{๔๙}

๑) มองมนุษย์ในฐานะที่เป็นบุคคล หมายถึงการมองว่ามนุษย์เป็นทรัพยากรอย่างหนึ่งของสังคมเรียกว่าทรัพยากรมนุษย์ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าอย่างยิ่งและจำเป็นต้องมีการพัฒนา

๒) มองมนุษย์ในฐานะที่เป็นชีวิต คือทั้งกายและใจการพัฒนาในข้อนี้เป็นการวางกรอบการพัฒนาคนมนุษย์ในเชิงรูปธรรมและนามธรรม คือการมองมนุษย์ในแง่ขององค์ประกอบของชีวิต

ความหมายของการพัฒนาในทางพระพุทธศาสนา

“พัฒนา” ในภาษาสันสกฤตมาจาก “วรุณ” แปลว่าความเจริญมาจากบาลีว่า “วฑฺฒน” หรือ “วฒนะ” แปลว่าความเจริญ ความงดงาม เพิ่มขึ้นขึ้น ผิกล้น ทำให้ยืนยาวขึ้นและนำมาใช้ในภาษาไทยก็มีความหมายว่า ความเจริญ ความงดงาม การขยับขยาย^{๕๐}

“วฒนา” ในภาษาบาลีนั้นแปลว่า รกคือรอกอย่างหนาแน่น เช่นรอกหญ้า ฆมบนศรีษะรก ก็เรียกว่าพัฒนา คือเป็นความเจริญด้วยเหมือนกันถ้าบุคคลมีความประพฤติมีการกระทำที่ไม่มีประโยชน์อะไรในโลกนี้ ก็เรียกว่าคนทำโลกให้รก รวมความคำว่า “พัฒนา” แปลว่าทำให้รกหรือสร้างความรก ถ้าจะให้รกไปด้วยคนดีหรือทรัพยากรมนุษย์ที่ดีแล้ว จำเป็นต้องส่งเสริมปลูกสร้างทัศนคติโดยต้องพัฒนาทางจิตซึ่งเป็นผู้นำของกาย ถ้าจะให้รกไปด้วยปัญหายุงยากรกไปด้วยความโกลาหลุ่นวายก็ต้องพัฒนาวัตถุ การพัฒนาที่สมบูรณ์แบบจำเป็นอย่างนี้ให้ครบทั้ง ๒ ด้าน กล่าวคือควรพัฒนาทั้งทางวัตถุและทางจิตใจให้ควบคู่กับทัศนคติ โดยเฉพาะทัศนคติเป็นการพัฒนาทางด้านจิตใจจะต้องเน้นเป็นพิเศษ เพราะการพัฒนาถูกต้องดีแล้วก็จะสามารถควบคุมการพัฒนาทางด้านวัตถุให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องได้และการพัฒนาจิตที่ถูกต้องก็คือพัฒนาจิตใจให้มีธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ จนกระทั่งพัฒนาจิตใจให้มีสมาธิ ตั้งมั่น มั่นคง สะอาด สว่างจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งหลายจนเป็นจิตที่ควรแก่การทำงานสามารถจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้^{๕๑}

ธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ คือเป็นสัตว์ที่ต้องฝึกและฝึกได้ การที่มนุษย์เราจะมีชีวิตที่ดีงาม เราจะต้องศึกษาฝึกฝนพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นไปในระบบการดำเนินชีวิตของเราซึ่งประกอบด้วย พฤติกรรม จิตใจและปัญญา เมื่อเราฝึกฝนพัฒนามีการศึกษาทำให้การดำเนินชีวิตของเราดีขึ้น แต่ถ้าเราไม่เรียนรู้

^{๔๙} พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, “พระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครอง”, เอกสารประกอบการเรียน ปี ๒๕๕๐, (อัสสัมชัญ).

^{๕๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๕๘๐.

^{๕๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐ (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๙๒ .

ไม่ฝึกฝน เราที่เป็นมนุษย์นั้นก็จะดำเนินชีวิตได้ไม่ดีเลย ทั้งนี้เพราะมนุษย์อยู่ด้วยสัญชาตญาณอย่างเดียว ไม่พอ^{๕๒}

การพัฒนาตามความหมายของพระพุทธศาสนา ก็คือภาวนา หมายถึงการทำให้เป็น ให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา ซึ่งมีการพัฒนา ๔ ประการ คือประกอบด้วย^{๕๓}

๑) กายภาวนา คือการเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกว้างขวางกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

๒) สีลภาวนา คือการเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน

๓) จิตภาวนา คือการเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตให้เข้มแข็ง มั่นคง เจริญงอกงาม ด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณายันหมั่นเพียรอดทนมีสมาธิและสดชื่นเบิกบานเป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

๔) ปัญญาภาวนา คือการเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทัน เห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

ดังนั้นการพัฒนาบุคคลจึงต้องมีการปฏิบัติศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งตรงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน อันประกอบด้วยด้านพฤติกรรม,ด้านจิตใจและด้านปัญญาการศึกษาที่สมบูรณ์ต้องทำความเข้าใจให้ถูกต้องสมบูรณ์ อันประกอบด้วย

๑) ความฉลาดหรือสติปัญญาในขั้นพื้นฐานพอตัวคือพอแก่ความต้องการคือการเรียนหนังสือ

๒) มีความรู้เรื่องวิชาชีพและอาชีพพอตัว คือการเรียนอาชีพ

๓) มีมนุษยธรรม คือมีความเป็นมนุษย์อย่างถูกต้อง คือการเรียนความเป็นมนุษย์ซึ่งกระทำได้ด้วยการสอการอบรมจริยธรรม^{๕๔}

การพัฒนาศักยภาพมนุษย์เชิงพุทธ เป็นกระบวนการในการพัฒนามนุษย์ในองค์กรโดยการนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นฐานคิดให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานมีความเจริญเติบโต

^{๕๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *ถึงเวลาพัฒนาคนกันใหม่*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๓๐.

^{๕๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๗๐.

^{๕๔} พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ), *เป้าหมายของการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิพพาน, ๒๕๓๗), หน้า ๑๕.

ทั้งทางด้านพฤติกรรม จิตใจและปัญญา ด้วยวิธีการพัฒนาองค์การและการพัฒนาฝึกอบรมมีจุดประสงค์ในการปรับปรุงผลงานและพัฒนามนุษย์ไปสู่สภาพภูมิที่ดีกว่าเดิม^{๕๕} พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อเรื่องจิต เพราะจิตเป็นผู้บงการให้บุคคลมีพฤติกรรมต่างๆ ได้ในการพัฒนาจิตของบุคคลตามแนวพุทธนี้ เป็นการฝึกให้บุคคลมีจิตใจสงบถือว่าการกระทำให้บุคคลได้พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามที่สังคมต้องการ ผู้ที่ได้รับการอบรมทางจิตให้ถูกวิธีจะสามารถพัฒนาจิตได้ เพราะเมื่อบุคคลมีจิตใจสงบและคิดในสิ่งที่ดีแล้วก็จะมีผลทำให้ร่างกาย พฤติกรรม หรือการประพฤติปฏิบัติเป็นไปตามสิ่งที่ตั้งใจ การพัฒนาจิตตามแนวพระพุทธศาสนานั้น บุคคลทุกคนจำเป็นที่จะต้องลงมือฝึกปฏิบัติด้วยตนเองจึงจะสามารถพัฒนาจิตได้ เพราะการพัฒนาจิตในลักษณะนี้เป็นการฝึกจิตให้หลุดจากกิเลสและเกิดความอดกลั้นต่อสิ่งชั่วร้ายทั้งหลาย^{๕๖} การพัฒนามนุษย์มีแหล่งใหญ่อยู่สามโนกรรม ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแห่งอารยธรรมของมนุษยชาติที่ปรากฏในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความเห็น ความเชื่อ เจตจำนงหรือทัศนคติ เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้เกิดกายกรรมและวจีกรรมตามมามีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือเมื่อคิดอย่างไกรักจะทำและพูดเช่นนั้น หรือเมื่อทำและพูดอย่างไกรักจะสะท้อนความคิดว่าเป็นอย่างไร ดังนั้นการมีความเข้าใจในมโนกรรมว่ามีความสำคัญและส่งผลอย่างไรทั้งต่อตนเองและต่อโลกย่อมจะทำให้เราสามารถเลือกที่จะประกอบมโนกรรมที่ถูกต้องและส่งผลดีทั้งต่อตนเองและต่อโลกนั้นคือการทำให้เกิดการพัฒนาตนและโลกไปในทิศทางที่ถูกต้องพร้อมกันไป^{๕๗}

การพัฒนามนุษย์โดยมองคนในฐานะเป็น “มนุษย์” มีความหมายว่ามนุษย์มีความเป็นมนุษย์ของเขาเอง ชีวิตมนุษย์นั้นมีจุดหมายจุดหมายของชีวิตคือ ความสุข อิสราภาพ ความดี ความงามของชีวิต ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคล^{๕๘} และความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นี้สำคัญที่สุด เมื่อพัฒนามนุษย์ขึ้นไปก็จะค่อยๆ ทำให้คนนั้นห่างออกไปจากการที่จะตกอยู่ภายใต้อิทธิพลครอบงำน้อยลงก็เป็นอิสระแก่ตัวมากขึ้นสามารถทำสิ่งที่ตั้งใจได้มากขึ้น การที่จะสร้างสันติก็มีทางเป็นไปได้โดยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก็คือการศึกษา ซึ่งได้แก่ “สิกขา” นั้นเอง^{๕๙} ยังรวมไปถึงแนวคิดเกี่ยวกับสมาธิว่าเป็นเรื่องของสมาธิในด้านจิตหรือระดับจิตใจ ได้แก่ การ

^{๕๕} ฌมาน ธรรมวิจารณ์, **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๒.

^{๕๖} พระมหาศุภกิจ สุภกิจโจ (ภักดีแสน), “กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗). หน้า ๖๙ .

^{๕๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **การศึกษากับการวิจัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๘๓ .

^{๕๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **ทศวรรษธรรมทัศนะพระปิฎก หมวดศึกษาศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๕๑.

^{๕๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖ .

พัฒนาคุณสมบัติต่างๆของจิต ทั้งในด้านคุณธรรม เช่นความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในด้านความสามารถของจิต เช่นความเข้มแข็งมั่นคง ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ความมีสติ สมาธิ และในด้านความสุข เช่นความอิ่มใจ ความร่าเริงเบิกบานใจ ความสดชื่นผ่องใส ความรู้สึกพอใจ พูดสั้นๆว่าพัฒนาคุณภาพ สมรรถภาพและสุขภาพของจิต และยังกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับหลักของปัญญาว่าเป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริงเริ่มตั้งแต่ความเชื่อความเห็น ความรู้ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรองตรวจสอบ คัดการต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่งเน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริงหรือรู้เห็นตามที่เป็นจริง ตลอดจนรู้แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมดาของโลกและชีวิตที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระปลอดปัญหาไร้ทุกข์(คิดเป็นแก้ปัญหาเป็น ดับทุกข์เป็น)^{๖๐}

ซึ่งความสำคัญของการศึกษาไว้พอสรุปได้ว่าการจัดการศึกษาทุกอย่างให้เสริมสร้างมนุษยธรรม ความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้องไม่มีปัญหาแก่ฝ่ายใดจัดการศึกษาทุกอย่างให้เสริมสร้างมนุษยธรรมคือสร้างมนุษยธรรมขึ้นมาแล้วเสริมมนุษยธรรมให้ก้าวหน้า ก้าวหน้าไปนับตั้งแต่ว่าละสัญญาตญาณอย่างสัตว์แล้วก็มีความคิดเห็นอย่างมนุษย์ ก็เป็นมนุษยธรรมก็ส่งเสริมให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ดังนั้นเป้าหมายของการศึกษาก็คือการพัฒนามนุษยธรรมให้มันมาในทิศทางที่ถูกต้อง คือละอหังการ ละความเห็นแก่ตัว ก็เลสไม่อาจจะเกิดบุคคลก็จะมีสันติสุข สังคมก็จะมีสันติภาพ นี่คือเป้าหมายของการศึกษา ส่วนการพัฒนาของประเทศในเชิงบริหารบุคคลไฉนคิดว่า มนุษย์เป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาสังคม สังคมที่เกื้อกูลต่อความเป็นอยู่ที่ดีงามนั้นจักต้องเป็นสังคมที่ สงบสุข มั่นคงและราบรื่น มีโภคทรัพย์ ปราศจากความยากจนและสามารถพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ มีการจัดระเบียบหรือองค์การทางสังคมที่เอื้อให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกด้วยเหตุนี้ การพัฒนาสังคมเพื่อการพัฒนาบุคคลจัดต้องสร้างเงื่อนไขแวดล้อมดังกล่าวให้เกิดมีขึ้นในสังคม พุทธธรรมนั้นมองโลกและชีวิตอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นเหตุปัจจัยอาศัยกัน การพัฒนาชีวิตหรือการพัฒนาบุคคลจึงแยกไม่ออกจากการพัฒนาสังคม^{๖๑}

ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้สูงขึ้นนั้นเป็นความปรารถนาของทุกองค์การแต่การพัฒนา ศักยภาพของมนุษย์นั้นจะต้องพัฒนาใน ๓ ด้านไปพร้อมๆกัน คือการพัฒนาด้านพฤติกรรมหรือการพัฒนาทางด้านร่างกาย คือกาย วาจา คือให้เป็นผู้มีศีล พุทธดีทำดี การพัฒนาด้านจิตใจ ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนามีความสำคัญที่สุด เพราะเมื่อจิตดีก็จะพุทธี ทำดี การพัฒนาด้านจิตใจจึงมีความจำเป็นคือเป็นผู้มีจิตใจสูง มีสติ มีคุณธรรมและการพัฒนาด้านปัญญา การพัฒนาศักยภาพต้องมีการพัฒนาด้าน

^{๖๐} พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ), การศึกษาสมบูรณ์แบบ : คือวงกลมที่คุ้มครองโลกถึงที่สุด, (กรุงเทพมหานคร : อนุชาการพิมพ์, ธันวาคม ๒๕๔๙), หน้า ๒๐๕ – ๒๐๖ .

^{๖๑} พระไพศาล วิสาโล, การศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (คณะครุศาสตร์, สถาบันราชภัฏ เชียงราย, ๒๕๔๒), หน้า ๒ .

ปัญญาควบคู่ไปด้วยเพราะนอกจากจะเป็นผู้คิดดี พุทธิและทำดีแล้วจะต้องเป็นผู้มีปัญญาดี มีความรู้เท่าทันสถานการณ์เป็นผู้มีโลกทัศน์กว้างไกล สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ให้ลุล่วงไปด้วยหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคมต่อไป

๒.๕.๒ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมเป็นการดำเนินการทำให้บุคคลที่มีขีดความสามารถดีขึ้น โดยใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องกำหนดเพื่อเป็นหลักประกันว่าการดำรงและการดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยความไม่ประมาทและเป็นหลักประกันของความเจริญขึ้นในทางที่ดี หลักธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือหลักภาวนา ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มุ่งให้มีการพัฒนา ด้วยการฝึกฝน อบรม ทั้งกายภาวนา ให้มีร่างกายเข้มแข็ง, สีสภาวนา ให้มีสมาธิมั่นคง, จิตภาวนา ให้มีจิตใจที่แข็งแกร่งและปัญญภาวนา มีวิจารณ์ญาณ รู้จักคิด มีเหตุมีผล นอกจากนั้นผู้วิจัยจะนำหลักอริยวัฑฒิ ๕ ในข้อที่ไม่ซ้ำกับหลักภาวนา ๔ มาเสริมในการวัดศักยภาพอีก ๓ ข้อ คือศรัทธา คือความเชื่อที่มีเหตุผล เชื่อในหลักความจริงทั้งดงาม, สุตะ ความใฝ่ใจศึกษาและจาคะ คือการเสียสละ มีน้ำใจ

เครื่องวัดการพัฒนาของมนุษย์ที่แท้จริง คือการที่มีความสามารถยิ่งๆขึ้นไป ในการทำให้ความเป็นอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายเกื้อกูลเอื้อประโยชน์แก่กันมากขึ้นเปี่ยมเปี่ยมกัน น้อยลงและทำให้โลกอุดมสมบูรณ์งดงามเหมาะสมแก่การอาศัยมากยิ่งขึ้น

พระพุทธศาสนาได้แบ่งจุดหมายของชีวิตออกเป็น ๒ ระดับ คือจุดหมายระดับโลกียะและระดับ โลกุตระ การจะเข้าถึงแต่ละจุดหมายนั้นมีวิธีการและคุณสมบัติที่แตกต่างกัน ดังมีรายละเอียดดังนี้

๑. จุดหมายระดับโลกียะ

ในการจะเข้าถึงจุดหมายระดับโลกียะนั้นสามารถทำได้โดยการดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ที่เป็นจุดหมายของการมีชีวิตในปัจจุบันและในเบื้องหน้า ประกอบด้วย

๑) ทิฐฐัมมิกัตถะ จุดหมายขั้นตาเห็นหรือประโยชน์ปัจจุบันที่สำคัญคือ

- ก) มีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไร้โรค งามสง่า อายุยืนยาว
- ข) มีเงิน มีงาน มีทรัพย์จากอาชีพสุจริต พึ่งตนได้ทางเศรษฐกิจ
- ค) มีสถานภาพดี ทรงยศ เกียรติ ไฉนตรี เป็นที่ยอมรับในสังคม
- ง) มีครอบครัวผาสุก ทำวงศ์ตระกูลให้เป็นที่น่าพอใจ

๒) สัมปรายิกัตถะ จุดหมายขั้นเลียดตาเห็นหรือประโยชน์เบื้องหน้า ที่เป็นคุณค่าของชีวิตซึ่งให้เกิดความสุขล้าลึกภายในโดยเฉพาะ

- ก) ความอบอุ่นซาบซึ้ง สุขใจ ด้วยศรัทธา มีหลักใจ
- ข) ความภูมิใจในชีวิตที่สะอาด ที่ได้ประพฤติดแต่ความดีงามสุจริต
- ค) ความแก้แค้นล้ามันใจ ด้วยมีปัญญาที่จะแก้ปัญหาหน้าพาชีวิตไป

ง) ความโปร่งโล่งมั่นใจ ว่าได้ทำกรรมดี มีหลักประกันวิถีสุภาพใหม่

๒. จุดหมายระดับโลกุตตระ

จุดหมายระดับโลกุตตระนั้น จัดเป็นจุดหมายสูงสุดหรือประโยชน์อย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา คือ การมีปัญญารู้เท่าทันความจริงเข้าถึงธรรมชาติของโลกและชีวิตอันทำให้จิตใจเป็นอิสระ โดย

- ก) ไม่หวั่นไหว หรือถูกครอบงำด้วยความผันผวนปรวนแปรต่างๆ
- ข) ไม่ผัดหวังโสโคร่าบิบบิ้นจิต เพราะความยึดติดถือมั่นในสิ่งใดๆ
- ค) ปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใส สดชื่น เบิกบานใจตลอดเวลา
- ง) เป็นอยู่และกระทำการด้วยปัญญา ซึ่งมองที่เหตุปัจจัย^{๖๒}

พระพุทธศาสนาดำเนินจุดหมายสูงสุดไว้ที่การบรรลุนิพพานซึ่งจัดว่าเป็นจุดหมายที่มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองให้บรรลุถึงได้ด้วย“การพัฒนา”ซึ่งในพระพุทธศาสนาใช้คำว่า “ภาวนา” แปลว่าทำให้มี ทำให้เป็น การบรรลุนิพพานมีความสัมพันธ์กับบุคคลและเงื่อนไขต่างๆ ในการบรรลุนิพพานซึ่งจะนำเสนอเป็นสองประเด็น คือ

๑) นิพพานเป็นภาวะที่ทุกคนอาจบรรลุได้ในชาตินี้

คุณลักษณะอย่างหนึ่งของนิพพานที่ว่า “สนธิภูมิก” หมายถึง เห็นชัดได้เอง ประจักษ์ได้ในชีวิตนี้และ “อกาลิก” หมายถึงไม่จำกัดกาล, ไม่ขึ้นต่อเวลา เหล่านี้เป็นการแสดงถึงบรรลุนิพพานเป็นสิ่งที่สามารถบรรลุได้ในชาตินี้ดังมีพุทธพจน์ตรัสไว้ ดังนี้

...บุรุษเป็นวิญญู ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา เป็นคนตรง จงมาเถิด เราจะสั่งสอน เราจะแสดงธรรม เมื่อเขาปฏิบัติตามคำสั่งสอนก็จักประจักษ์ แจ่มด้วยปัญญาอันยิ่งขึ้นเองซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยม ที่กุลบุตรทั้งหลายผู้ออกจากเรือน บวชเป็นอนาคาริกโดยชอบ อันเป็นจุดหมายของพราหมณ์ เข้าถึงอยู่ในปัจจุบันทีเดียว...^{๖๓}

๒) นิพพานเป็นจุดหมายที่ทุกคนเข้าถึงได้ไม่จำกัดชาติ ชั้น หนุม ชาย

เมื่อบุคคลใด มีฉันทะ เพียรพยายาม มีความพร้อมแล้ว ก็สามารถบรรลุได้ ไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องเป็นคนชาติ ชั้น วรรณะใด มีฐานะอย่างไร ยากจน มั่งมี เป็นหญิงหรือชาย เป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิตดังมีพุทธพจน์ตรัสไว้ดังนี้

...ทางนั้นชื่อว่า ทางสายตรงทิศนั้นชื่อว่าทิศไม่มีภัยรล ชื่อว่าไร้เสียงประกอบด้วยลัธ คือธรรม มีหิริเป็นฝา มีสติเป็นเกราะกั้น ธรรมรณนั้น เราบอกให้มีสมาธิภูมิกนำหน้าเป็นสารถิ บุคคลใดมียานเช่นนี้จะป็นสตรีหรือบุรุษก็ตาม เขาย่อมใช้ยานนั้นถึงในสำนักแห่งนิพพาน...^{๖๔}

^{๖๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๙), หน้า ๕ .

^{๖๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑/๕๘

^{๖๔} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๐/๖๕๐

การบรรลุนิพพาน แม้จะอาศัยความสำเร็จทางจิต(เจโตวิมุตติ) คือฌานสมบัติเป็นพื้นฐาน ไม่มากนักน้อยและผู้บรรลุนิพพานก็มีความเกี่ยวข้องกับความสำเร็จทางจิตนั้นอยู่เรื่อยๆ ในการดำเนินชีวิต แต่นิพพานก็เป็นภาวะต่างจากความสำเร็จทางจิตเหล่านั้น ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้สรุปเกี่ยวกับผลพิเศษของการบรรลุนิพพานไว้ ๕ ประการ คือ^{๖๔}

๑) ทำให้เกิดความหลุดพ้นขั้นสุดท้ายโดยสิ้นเชิงเช่น ในทางจริยธรรม มีความไม่เห็นแก่ตัวที่แท้จริง กล่าวคือเป็นอาการของการที่ได้ทำลายความยึดมั่นในตัวตนลงได้ด้วยปัญญาที่มองเห็นสภาวะของสิ่งทั้งหลาย จึงทำให้ความไม่เห็นแก่ตัวนั้นสามารถทำได้โดยไม่ต้องฝืนไม่ต้องอาศัยกำลังจิต

๒) ในการที่จะประจักษ์แจ้งนิพพานนั้นไม่ว่าผู้ปฏิบัติจะได้บรรลุความสำเร็จทางจิตไว้แล้วสูงเพียงใดก็ตาม เขาจะต้องหลุดพ้นจากความติดใจพอใจในผลสำเร็จทางจิตนั้นกล่าวคือ การข้ามพ้นซึ่งความผูกพันในผลสำเร็จเหล่านั้นไปได้ก่อนจึงจะบรรลุนิพพานได้ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนเติมเต็มของความสำเร็จทางจิตโดยผลสำเร็จทางจิตเท่าใดก็ตามที่ตนเคยได้ไว้แล้วผู้บรรลุนิพพานสามารถใช้ประโยชน์ได้ทั้งหมด เช่นใช้เป็นที่พักผ่อนหาความสุขยามว่างอย่างที่เรียกว่า ทิฐฐธรรมสุขวิหารคือการนำเอาฌานสมาบัติมารับใช้การดำเนินชีวิตประจำวันเป็นต้นและผลสำเร็จทางจิตที่เคยได้ไว้แล้ว ซึ่งตามปกติยังอาจเสื่อมถอยได้กลายเป็นภาวะไม่เสื่อมถอย นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มความสามารถและขยายวิสัยแห่งการแสวงผลสำเร็จทางจิตให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น

๓) การบรรลุนิพพานทำให้กิเลสและความทุกข์นั้นสูญเสียไปได้ด้วยสติปัญญาโดยการดับเฉพาะสิ่งที่ชั่วร้ายซึ่งได้แก่ อวิชชา ตัณหา อุปาทาน ดับภพชาติเป็นต้น และเมื่อดับสิ่งเหล่านี้แล้ว ก็กลับมีคุณลักษณะที่ดีเด่นขึ้นมาแทน กล่าวคือเป็นการดำเนินชีวิตด้วยปัญญาและการบำเพ็ญกิจด้วยกรุณา ซึ่งเป็นสิ่งที่ลำพังความสำเร็จทางจิตไม่อาจให้เกิดขึ้นได้

๔) การบรรลุนิพพาน ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตัวมนุษย์เป็นการเปลี่ยนจิตใจ เปลี่ยนลักษณะความคิดเปลี่ยนบุคลิกภาพ มีโลกทัศน์และชีวทัศน์อย่างใหม่ มีระบบพฤติกรรมมั่นคงด้วยเหตุที่มีความเปลี่ยนแปลงในทางจิตใจที่สำคัญ ๒ ด้าน คือความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็นและความเชื่อถือ อันเป็นเรื่องทางด้านอวิชชาและปัญญาอย่างหนึ่งและความรู้สึกเกี่ยวกับคุณค่าหรือการสนองความต้องการ อันเป็นเรื่องทางด้านตัณหาและฉันทะอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้บรรลุนิพพานจะสามารถมองเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะของธรรมดาแห่งธรรมชาติ มองเห็นสิ่งทั้งหลายพ้นจากการติดยึดในเวทนาที่จะเสพสวดย มองเห็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายไปตามความสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงเป็นบุคลิกภาพและระบบพฤติกรรมอย่างใหม่ที่รอดพ้นจากโลกธรรมหรือแม้จะอยู่ในโลกแต่ไม่ติดโลก

๕) การสนองความต้องการของมนุษย์ต้องเป็นไปทั้งด้านทิฐฐธัมมิกัตถะ สัมปรายิกัตถะและปรมาตถะด้วยกล่าวคือ ความต้องการของมนุษย์มิใช่ต้องการเพียงในเรื่องของวัตถุที่เป็นเรื่องของประโยชน์ปัจจุบันเท่านั้น แต่มนุษย์ยังต้องการในเรื่องของจิตใจด้วยซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์เบื้องหน้าและ

^{๖๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), อ้างแล้ว, หน้า ๔๒.

ความต้องการในประโยชน์ขั้นสูงสุด ซึ่งในความสำเร็จทางจิตยังจัดอยู่ในระดับสัมปรายภักตฤ คือ ประโยชน์หรือจุดหมายที่ล้าลึกเลือนหายไปจากทฤษฎีมีกัตตะเป็นระดับออกไปหรือขั้นรองยังจะต้องก้าวออกไปอีกสู่ขั้นสุดท้าย คือนิพพานซึ่งเป็นประมัตตะหรือจุดหมายสูงสุดอันเป็นสุขสมบูรณ์ที่แท้จริง

ลักษณะสำคัญที่เป็นพื้นฐานทางความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของผู้บรรลุนิพพานคือ กรุณา พระอรหันต์เป็นผู้ดับกรรมหรือสิ้นกรรม การกระทำของท่านจึงไม่เป็นกรรมแต่เป็นกริยา (มีปัญญา) เป็นแรงจูงใจ และมีกรุณาเป็นคุณธรรม เกิดแทรกโดยเป็นผลสืบเนื่องจากปัญญาและความมีจิตใจเป็นอิสระดังนั้นกิจหรืองานหลักของท่านจึงได้แก่การแนะนำสั่งสอน ให้ความรู้ ส่งเสริมสติปัญญา และคุณธรรมต่างๆ ตลอดจนการดำเนินชีวิต และทำตัวเป็นแบบอย่างในทางที่มีความสุขมีคุณธรรมและเป็นชีวิตที่ดีงาม

ภาวะทางปัญญา ภาวะทางจิต และภาวะทางความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของผู้บรรลุนิพพานทั้งหมดรวมอยู่ที่หลัก ๓ ประการ คือวิชา วิมุตติ และกรุณา ซึ่งหมายถึงความหลุดพ้นเป็นอิสระ โดยอาศัยความรู้ การมองเห็นสรรพสิ่งตามความเป็นจริงและส่งผลให้เป็นพลังแผ่ปรีชาญาณออกไปสู่ผู้อื่นโดยการอุทิศตนและบำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม^{๖๖}

ในด้านการเรียนรู้ตามกระบวนการทางพุทธธรรมนั้น ตัวแท้ของการศึกษาคือการพัฒนาตน โดยมีการพัฒนาปัญญาเป็นแกนกลางนั้นเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปภายในตัวบุคคลแกนนำของกระบวนการแห่งการศึกษาเรียนรู้ได้แก่ความรู้ความเข้าใจความคิดเห็น แนวความคิด ทศนคติ ค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม เกื้อกูลแก่ชีวิตและสังคม สอดคล้องกับความเป็นจริงเรียกว่า “สัมมาทิฐิ” ซึ่งประกอบด้วย

๑) โปรโตโมสะ แปลว่า เสียงจากคนอื่นหรือการกระตุ้นชักจูงจากภายนอก ได้แก่การสั่งสอนแนะนำ การถ่ายทอด การโฆษณา คำบอกเล่าข่าวสาร คำชี้แจงอธิบายจากผู้อื่นตลอดจนการเรียนรู้เลียนแบบจากแหล่งต่างๆ ภายนอกและบุคคลผู้มีความสมบัติเหมาะสมสามารถทำหน้าที่เป็นโปรโตโมสะที่ดีมีคุณภาพสูง มีคำเรียกเฉพาะว่า “กัลยาณมิตร”

๒) โยนิโสมนสิการ แปลว่าการทำในใจโดยแยบคายหรือคิดถุวิธี แปลง่ายๆ ว่าความรู้จักคิด หรือคิดเป็น หมายถึงการคิดอย่างมีระเบียบหรือคิดตามแนวทางของปัญญาคือรู้จักมองรู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ^{๖๗}

^{๖๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓๗๔.

^{๖๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย, ๒๕๔๒), หน้า ๙ - ๑๗.

๒.๕.๓ การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

การพัฒนาคนต้องเป็นการพัฒนาคนเต็มทั้งคนครบพร้อมกันทั้งระบบที่มี ๓ ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจและปัญญาทั้ง ๓ ด้านแห่งการดำเนินชีวิตนั้นมีความสัมพันธ์อิงอาศัยเป็นปัจจัยส่งผลต่อกันและในที่นี้จะกล่าวเฉพาะจุดที่พึงพัฒนาในแต่ละด้านเป็นตัวอย่าง

๑) พฤติกรรม พฤติกรรมที่ดีเป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนาและช่วยให้ปัญญางอกงาม อย่างน้อยพึงพัฒนาพฤติกรรมที่ไม่เบียดเบียน แต่เป็นพฤติกรรมที่สร้างสรรค์เกื้อกูลโดยเน้นพฤติกรรมทั่วไป ให้ความสำคัญพิเศษแก่พฤติกรรมเคยชินที่เคยพุดมามากแล้วข้างต้นโดยใช้แบบอย่างที่ดี วินัยและวัฒนธรรม ถ้าพฤติกรรมเคยชินที่ไม่เกื้อกูลเกิดขึ้นแล้วจะแก้ไขยากมาก พฤติกรรมในการทำมาหาเลี้ยงชีพเป็นส่วนใหญ่ของเวลาและชีวิตของแต่ละบุคคล จึงควรพุ่งเป้าการพัฒนาคนมาที่การทำมาหาเลี้ยงชีพให้เป็นสัมมาอาชีพะ โดยเป็นการหาเลี้ยงชีพที่สุจริตไม่เบียดเบียนก่อเวรภัยทำลายผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม แต่ให้เป็นการหาเลี้ยงชีพที่ช่วยแก้ปัญหา สร้างสรรค์เกื้อกูลสังคมและธรรมชาติ

๒) จิตใจ จิตใจมีเจตจำนงที่เป็นตัวชี้เร้ากำหนดพฤติกรรมและสภาพจิตที่พอใจมีความสุขก็ทำให้พฤติกรรมมีความมั่นคงปัญญาจะทำงานได้ผลและพัฒนาไปได้ต้องอาศัยสภาพจิตใจที่เหมาะสม โดยเฉพาะในการพัฒนาคนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ควรจะทำให้ได้ในเรื่องปลุกย่อย ในลักษณะที่สื่อความรู้สึกและท่าทีแห่งความรัก ชื่นชมปรารถนาดี เป็นมิตรและสร้างความรู้สึกรักเข้าใจตามเป็นจริง พร้อมทั้งเร้าจิตสำนึกที่จะก้าวเข้าไปร่วมสร้างสรรค์

จิตที่ดีจะได้จะเอา ทำให้เกิดท่าทีความรู้สึกแบบหวาดระแวงเป็นปฏิกิริยาโดยมองเพื่อนมนุษย์เป็นคู่แข่งตลอดจนมองเขาเป็นเหยื่อโดยเฉพาะสภาพแวดล้อมของสังคมปัจจุบันที่อยู่ภายใต้ระบบแข่งขันหาผลประโยชน์จะหล่อหลอมสภาพจิตใจเช่นนี้มาก จึงต้องถ่วงดุลจิตที่ดีจะได้จะเอาด้วยการตั้งจิตคิดจะให้ซึ่งจะเป็นตัวนำจิตให้เกิดความสนใจต่อสุขทุกข์ของผู้อื่น เกิดความเข้าใจเห็นใจเพื่อนมนุษย์ พัฒนาเมตตากรุณาเมตตาขึ้นมาโดยวิธีธรรมชาติดีและด้วยการพัฒนาพฤติกรรมในการให้เข้ามาควบคุมทำให้การให้กลายเป็นความสุขการรู้จักสันโดษอย่างถูกต้อง อย่างฉลาดมีจุดหมาย ไม่ใช่สันโดษอย่างเลื่อนลอย โดยรู้จักพอใจเป็นสุขได้ง่ายด้วยวัตถุทรัพย์สินสิ่งเสพลิงบริโภคมกเท่าที่ตนได้ตนมี ซึ่งหามาได้ด้วยความเพียรพยายามของตนโดยสุจริตชอบธรรม ไม่ต้องสูญเสียเวลาแรงงานและความคิดไปกับการมัวครุ่นและรุ่มรวยตามหาสิ่งเสพลิงบารอตัวและเอาเวลาแรงงาน ละความคิดที่สวณไว้ได้นั้นไปทุ่มเทให้กับการพัฒนาชีวิตของตน ทำสิ่งดีงาม ทำหน้าที่การงาน ทำการสร้างสรรค์ บำเพ็ญประโยชน์ที่เป็นกุศลธรรมทั้งหลาย ซึ่งจะทำให้ได้ทั้งความสุขระดับเสพลิงอย่างพอประมาณ ทั้งความสุขทางจิตใจที่ประณีตสูงขึ้นไปจากงานที่สัมฤทธิ์เป็นต้น ทั้งการไม่ทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมด้วยการเสพลิงบริโภคมกเกินไปและทั้งการเกื้อกูลแก่สังคมไปพร้อมกันรักษาศักยภาพในการที่จะมีความสุขและอิสรภาพของชีวิตไว้ โดยมีสติไม่ปล่อยตัวปล่อยใจให้ชีวิตและความสุขของตนต้องไปขึ้นต่อวัตถุสิ่งเสพลิงบริโภคมกเกินไปสามารถรักษาอิสรภาพของชีวิตในทางความสุขไว้ได้ อย่างน้อยสามารถมีท่าทีความรู้สึกต่อวัตถุสิ่งเสพลิง

ผมเพื่อยังหลายว่า “มีก็ดี ไม่มีก็ดี” หรืออาจพัฒนาต่อไปถึงขั้นว่า “มีก็ได้ ไม่มีก็ได้” (การถือศีล ๘ หรือ รกอุโบสถ ก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะรักษาอิสรภาพของชีวิตนี้ไว้) ตลอดจนพัฒนาศักยภาพในการมีความสุขให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป โดยเป็นคนสุขได้ง่ายยิ่งขึ้นและพัฒนาความสุขประณีตเป็นอิสระที่ไม่ต้องอาศัยสุขจากสิ่งเสพที่เรียกว่า นิรามิสสุข สูงยิ่งขึ้นไป มีอุดมคติ มีปณิธานในหน้าที่กิจการงาน ในการสร้างสรรค์ ทำสิ่งที่ดีงามและการเข้าถึงจุดหมายแห่งชีวิตที่ดีงามสมบูรณ์ ซึ่งจะทำได้ฝึกความรักงาน ความเพียร พยายามขยันอดทน ความรับผิดชอบความมีสติสมาธิเป็นต้น ทำให้เกิดการพัฒนาวีรชีวิตของคนพร้อมไปด้วยกันกับการเป็นองค์ประกอบที่พัฒนาสร้างสรรค์สังคม มีชีวิตที่ห่างไกลจากการเบียดเบียนทั้งต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

๓) ปัญญา ปัญญาเป็นตัวแก้ปัญหาเป็นตัวจัดปรับทุกอย่างทั้งพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดีและเป็นตัวนำสู่จุดหมายแห่งความมีอิสรภาพและสันติสุข จะต้องพัฒนาควบคู่ประสานกันไปและอิงอาศัยการพัฒนาทั้งพฤติกรรมและจิตใจ เช่นให้รู้จักคิดในแนวทางของโยนิโสมนสิการ ไม่ใช่หัดมกตให้จมลงไปในวังวนแห่งตัณหา หัดให้รู้จักคิดตามคติตอบในเรื่องว่าคืออะไร เป็นอย่างไร เป็นมาอย่างไร เป็นเพราะอะไร เพื่ออะไรเป็นต้น ขึ้นะในทางปัญญาด้วยโยนิโสมนสิการ เช่นว่าสิ่งนี้คืออะไร ทำที่ไหน ใช้เพื่ออะไร ทำได้อย่างไร มีข้อดีข้อเสียอย่างไร เราจะปฏิบัติต่อมันอย่างไรจึงจะดีเป็นต้น การใช้โยนิโสมนสิการ ในกรณีนี้เรียกว่าการบริโภคโดยพิจารณาหรือบริโภคด้วยปัญญา ฉะนั้นจึงต้องใช้ปัญญาพิจารณาตรวจตราและตรวจสอบอยู่เสมอโดยไม่ประมาทว่า พฤติกรรมของเรา การงานและกิจการของเรายังเป็นไปในทางส่งเสริมคุณภาพชีวิต ส่งเสริมการพัฒนาจิตใจและปัญญาดีอยู่หรือไม่ มีส่วนใดที่จะทำลายคุณภาพชีวิตทำชีวิตจิตใจให้ตกต่ำลงเป็นไปเพื่อเบียดเบียนก่อความเสียหายแก่ผู้อื่นแก่สังคม แก่โลกอันรวมทั้งธรรมชาติที่แวดล้อม เมื่อรู้ก็เร่งแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาให้เป็นไปในทางที่ดีที่เกื้อกูลยิ่งขึ้นไป การพัฒนาปัญญาที่รู้เข้าใจโลกและชีวิตตามเป็นจริงเข้าถึงความจริงของธรรมชาติจนผ่านพ้นความยึดในคุณค่าที่ไม่เป็นจริงซึ่งเนื่องอยู่กับสิ่งปรุงแต่งอันไร้แก่นสารที่แท้ทั้งหลาย ทำจิตใจให้เป็นอิสระมีความสุขเต็มอิมในตัวโดยไม่ต้องอาศัยสิ่งภายนอก เป็นผู้ไม่มีอะไรที่จะต้องทำเพื่อตัวเองอีกต่อไป จึงใช้พลังงานของชีวิตทั้งหมดที่เหลืออยู่เพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่โลกเป็นผู้บรรลุจุดหมายของการพัฒนามนุษย์และเป็นผู้มีชีวิตที่เอื้อที่สุดต่อการที่โลกทั้งหมดทั้งโลกคือสังคมมนุษย์และโลกแห่งธรรมชาติจะบรรลุจุดหมายแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน^{๒๔}

การพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนานั้นต้องพัฒนาตนให้เป็นคนดีก่อนแล้วสังคมก็จะดีไปด้วย ซึ่งตรงกับข้อความที่ว่า “หลักแห่งความประพฤติ” หรือแนวทางของการประพฤติปฏิบัติชอบ

^{๒๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกลบอล คิมทอง, ๒๕๕๙), หน้า ๓๘ - ๔๖ .

ของการดำเนินชีวิตของมนุษย์เพราะหลักศีลธรรมเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตนที่สร้างสรรค์ชีวิตคนให้เป็นคนดีทั้งเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตเพื่อบรรลุถึงจุดหมายปลายทางสูงสุดของชีวิต^{๖๙}

สรุป การพัฒนามนุษย์นั้นต้องมีการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เริ่มจากการฝึกอบรมแล้วพัฒนาศักยภาพของตนไปเรื่อยๆสูงขึ้นเป็นลำดับจนบรรลุจุดประสงค์ของตนและสังคม การพัฒนาศักยภาพ ต้องมีการพัฒนาปัญญาเป็นแกนกลางเพราะปัญญาจะเป็นตัวปรับพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี เป็นตัวนำไปสู่จุดหมายแห่งความมีอิสรภาพและสันติสุขและจะต้องพัฒนาควบคู่กันไปและอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ในทางพระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักการฝึกฝนตนเองอยู่เสมอทั้งทางกาย จิตใจ ปัญญา ฝึกให้เป็นผู้มีศีล สอนให้รู้จักการแสวงหาความรู้เข้ามาใส่ตัว สอนให้รู้จักพิจารณาและที่สำคัญคือสอนให้รู้จักการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น เมื่อปฏิบัติทุกอย่างด้วยปัญญาแล้วมนุษย์ก็จะสามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเป็นขั้นตอนตามลำดับ

ตารางที่ ๒.๘ สรุปหลักพุทธธรรม

ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๓๙), หน้า ๙๒.	การพัฒนาที่สมบูรณ์แบบจำเป็นต้องพัฒนาให้ครบทั้ง ๒ ด้าน กล่าวคือควรพัฒนาทั้งทางวัตถุและทางจิตใจให้ควบคู่กับทัศนคติ โดยเฉพาะทัศนคติเป็นการพัฒนาทางด้านจิตใจจะต้องเน้นเป็นพิเศษ เพราะการพัฒนาถูกต้องดีแล้วก็จะสามารถควบคุมการพัฒนาทางด้านวัตถุให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องได้และการพัฒนาจิตที่ถูกต้อก็คือพัฒนาจิตใจให้มีธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๔๖), หน้า ๗๐.	การพัฒนาตามความหมายของพระพุทธศาสนา ก็คือภาวนา หมายถึง การทำให้เป็น ให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา ซึ่งมีการพัฒนา ๔ ประการ คือ ๑) กายภาวนา คือการเจริญกาย พัฒนากาย ๒) สีสภาวนา คือการเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรม ศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ๓) จิตภาวนา คือการเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตให้เข้มแข็ง มั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรม ๔) ปัญญาภาวนา คือการเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา

^{๖๙} พระธรรมโกศาจารย์ ศ.ดร. (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธศาสนากับปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๓), หน้า ๓๑.

ตารางที่ ๒.๘ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม (ต่อ)

ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
ฉาน ตรรกวิจารณ์, (๒๕๔๔), หน้า ๒.	การพัฒนาศักยภาพมนุษย์เชิงพุทธ เป็นกระบวนการในการพัฒนา มนุษย์ในองค์กรโดยการนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นฐานคิด ให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานมีความเจริญเติบโตทั้ง ทางด้านพฤติกรรม จิตใจและปัญญา ด้วยวิธีการพัฒนาองค์การและ การพัฒนาฝึกอบรมมีจุดประสงค์ในการปรับปรุงผลงานและพัฒนา มนุษย์ไปสู่พหุภูมิที่ดีกว่าเดิม
พระไพศาล วิสาโล, (๒๕๔๒), หน้า ๒	มนุษย์เป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาสังคม สังคมที่เกื้อกูลต่อ ความเป็นอยู่ที่ดีงามนั้นจำเป็นต้องเป็นสังคมที่ สงบสุข มั่นคงและ ราบรื่น มีโลกทัศน์ ปราศจากความยากจนและสามารถพึ่งตนเอง ได้ในทางเศรษฐกิจ มีการจัดระเบียบหรือองค์การทางสังคมที่เอื้อให้ ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกด้วยเหตุนี้ การพัฒนาสังคมเพื่อการ พัฒนาบุคคลจึงต้องสร้างเงื่อนไขแวดล้อมดังกล่าวให้เกิดมีขึ้นใน สังคม พุทธธรรมนั้นมองโลกและชีวิตอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ทุก สิ่งทุกอย่างล้วนเป็นเหตุปัจจัยอาศัยกัน การพัฒนาชีวิตหรือการ พัฒนาบุคคลจึงแยกไม่ออกจากการพัฒนาสังคม
พระธรรมโกศาจารย์ ศ.ดร. (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (๒๕๓๓), หน้า ๓๑.	การพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนานั้นต้องพัฒนาตนให้เป็น คนดีก่อนแล้วสังคมก็จะดีไปด้วย ซึ่งตรงกับข้อความที่ว่า “หลักแห่ง ความประพฤดี”หรือแนวทางของการประพฤติปฏิบัติชอบของการ ดำเนินชีวิตของมนุษย์เพราะหลักศีลธรรมเป็นแนวทางประพฤดี ปฏิบัติตนที่สร้างสรรค์ชีวิตคนให้เป็นคนดีทั้งเป็นพื้นฐานในการ ดำเนินชีวิตเพื่อบรรลุถึงจุดหมายปลายทางสูงสุดของชีวิต
พจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน, (๒๕๒๕), หน้า ๕๘๐.	“พัฒนา”ในภาษาสันสกฤตมาจาก“วรฺธน”แปลว่าความเจริญมา จากบาลีว่า“วฑฺฒน” หรือ“วิฒนะ”แปลว่าความเจริญ ความงดงาม เพิ่มขยายขึ้น ผิวก้น ทำให้ยืนยาวขึ้นและนำมาใช้ในภาษาไทยก็มี ความ หมายว่า ความเจริญ ความงอกงาม การขยายขยาย

ตารางที่ ๒.๘ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม (ต่อ)

ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
พุทธทาสภิกขุ, (๒๕๓๗), หน้า ๑๕.	การเป็นมนุษย์ให้ถูกต้องสมบูรณ์ ประกอบด้วย ๑) ความฉลาดหรือสติปัญญาในขั้นพื้นฐานพอตัวคือพอแก่ความต้องการคือการเรียนหนังสือ ๒) มีความรู้เรื่องวิชาชีพและอาชีพพอตัว คือการเรียนอาชีพ ๓) มีมนุษยธรรม คือมีความเป็นมนุษย์อย่างถูกต้อง คือการเรียนความเป็นมนุษย์ซึ่งกระทำได้ด้วยการสอบการอบรมจริยธรรม
พระมหาศุภกิจ สุภกิจโจ (ภักดีแสน), (๒๕๕๗). หน้า ๖๙.	การฝึกให้บุคคลมีจิตใจสงบถือว่าเป็นการกระทำให้บุคคลได้พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามที่สังคมต้องการ ผู้ที่ได้รับการอบรมทางจิตให้ถูกวิธีจะสามารถพัฒนาจิตได้ เพราะเมื่อบุคคลมีจิตใจสงบและคิดในสิ่งที่ดีแล้วก็จะมีผลทำให้ร่างกาย พุติกรรม หรือการประพฤติปฏิบัติเป็นไปแต่ในสิ่งที่ดีงาม การพัฒนาจิตตามแนวพระพุทธศาสนานั้น บุคคลทุกคนจำเป็นที่จะต้องลงมือฝึกปฏิบัติด้วยตนเองจึงจะสามารถพัฒนาจิตได้ เพราะการพัฒนาจิตในลักษณะนี้เป็นการฝึกจิตให้หลุดจากกิเลสและเกิดความอดกลั้นต่อสิ่งชั่วร้ายทั้งหลาย

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม

รัตนันท์ วิโรจน์ฤทธิ์^{๗๐} ศึกษา การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความสุขในความรักตามหลักพุทธจิตวิทยา พบว่า ๑) ผลการวิเคราะห์เชิงเอกสาร พบตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความสุขในความรัก ทั้งตัวแปรทาง พุทธจิตวิทยาและตัวแปรทางจิตวิทยาร่วมสมัย ประกอบด้วย ก) หลักฆราวาสธรรม ๔ ข) บุคลิกภาพ ๕ องค์ประกอบ ค) รูปแบบความรัก ง) ความสุขในความรัก ๒) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้กรอบแนวคิดในการวิจัยสำหรับโมเดลความสัมพันธ์ เชิงสาเหตุความสุขในความรักตามหลักพุทธจิตวิทยา ๓ โมเดล แต่ละโมเดล ประกอบด้วยตัวแปรแฝงภายนอก ๒ ตัวแปร ได้แก่

^{๗๐} รัตนันท์ วิโรจน์ฤทธิ์, “การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความสุขในความรักตามหลักพุทธจิตวิทยา”, ปริญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๙), หน้า ๒๒๖-๒๒๗.

สัมพันธ์ภาพคู่รักตามหลักฆราวาสธรรม ๔ และ บุคลิกภาพด้านการมีจิตสำนึก ตัวแปรแฝงภายใน ๒ ตัวแปร ได้แก่ เจตคติต่อความรัก และความสุขในความรัก โดยมีตัวแปรเจตคติต่อความรัก ได้แก่ สนิหะเปมะ และเมตตา เป็นตัวแปรส่งผ่านในแต่ละโมเดล

ฉันทนา หวันแก้ว^{๗๑} ศึกษาเรื่อง การเมืองของการพัฒนาที่ยั่งยืน ศึกษากรณีอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พบว่า อำเภอเชียงของเป็นพื้นที่รองรับการพัฒนาทางเศรษฐกิจให้เป็นอำเภอการค้าชายแดน มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในพื้นที่หลายด้าน สร้างผลกระทบต่อประชาชน ได้แก่ การเข้าไม่ถึงทรัพยากรธรรมชาติของคนในท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต วัฒนธรรม การกว้านซื้อที่ดินเกษตรกรรมในโครงการอุตสาหกรรม ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผลของการพัฒนากระแสหลักที่ขาดการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น จึงเป็นที่มาของการรวมตัวของคนในพื้นที่เป็นเครือข่ายประชาคมเชียงของ สร้างวาทกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อแก้ไขปัญหาและตั้งรับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ผ่านแนวคิด "เชียงของ: หนึ่งเมืองสองแบบ" เป็นแนวคิดของการพัฒนาที่มีส่วนร่วมจากคนในพื้นที่ และการพัฒนาที่ไม่ละทิ้งอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยบทบาทของภาคประชาสังคม คือ ผลักดันแนวคิดให้เป็นประเด็นรับรู้ในพื้นที่สาธารณะ ผ่านวิธีการ (๑) การจัดเวทีเสวนาให้ประชาชนมีส่วนร่วม (๒) สร้างองค์ความรู้ในท้องถิ่น (๓) จัดกิจกรรมฟื้นฟูวัฒนธรรม (๔) เคลื่อนไหวผ่านสื่อมวลชน จนสามารถทำวาทกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนมีความเด่นชัดนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน

อัครพล วรรณสุทธะ^{๗๒} ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำในการเสริมสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจชุมชนพึ่ง ตนเอง : ศึกษากรณีเปรียบเทียบบ้านศิลารักษ์กับบ้านถิ่นสำราญ อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี พบ ว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองให้ประสบผลสำเร็จ ส่วนหนึ่งเกิดจากผู้นำใช้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย เข้าไปมีบทบาทในการระดมปัจจัยความร่วมมือของสมาชิกปัจจัยเกี่ยวกับการเงิน ปัจจัยที่เกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอกและภายใน มาใช้ในกระบวนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้าน ในขณะที่ความล้มเหลวเกิดจากผู้นำใช้ภาวะผู้นำแบบอัตตาธิปไตย นอกจากนี้ยังพบว่าผู้นำนั้นยังต้องเป็นผู้ที่มีความเสียสละอย่างมากตลอดจนทำงานอย่าง สุจริตโปร่งใส ไม่คอร์รัปชั่นมีความยุติธรรม จึงจะสามารถสร้างศรัทธาจากชาวบ้านตลอดจนการระดมการมีส่วนร่วมจากชาวบ้านมาใช้ในกระบวนการ พัฒนา

^{๗๑} ฉันทนา หวันแก้ว, “การเมืองของการพัฒนาที่ยั่งยืน ศึกษากรณีอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย”, **ปริญญารัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง**, (คณะรัฐศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

^{๗๒} อัครพล วรรณสุทธะ, “ภาวะผู้นำในการเสริมสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : ศึกษากรณีเปรียบเทียบบ้านศิลารักษ์กับบ้านถิ่นสำราญ อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี”, **ปริญญารัฐศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครอง**, (คณะรัฐศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

ศิริพร สว่างจิต^{๗๓} ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การบริหารวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหมตามแนวคิดการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง พบว่า ๑) กรอบแนวคิดการบริหารวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การประเมินผลการจัดการเรียนการสอน การบริหารงานวิจัย การบริการวิชาการ กรอบแนวคิดองค์ประกอบการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ได้แก่คุณภาพการบริหาร การมุ่งเน้นการปฏิบัติและการเปิดกว้าง การกำหนดทิศทางระยะยาวที่ให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การเริ่มใหม่และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง คุณภาพของบุคลากร ๒) สภาพปัจจุบันของการบริหารวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหมตามแนวคิดการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหมตามแนวคิดการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ๓) กลยุทธ์การบริหารวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหมตามแนวคิดการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ประกอบด้วย ๕ กลยุทธ์หลักคือ (๑) ยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานวิจัยมุ่งสร้างงานวิจัยที่มีคุณภาพได้มาตรฐานสากล (๒) สร้างความเป็นเลิศในการบริการวิชาการแก่ผู้รับบริการและสังคม (๓) พัฒนาคุณภาพการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐานทางวิชาการและวิชาชีพ (๔) พัฒนาหลักสูตรที่ได้มาตรฐานนำไปสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง (๕) เสริมสร้างศักยภาพการจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพสูง โดยมีกลยุทธ์รองจำนวน ๑๔ กลยุทธ์ และ ๔๙ แนวทางการดำเนินงาน

พระอธิการคณินธิป สุจิตโต (ปานสง่า)^{๗๔} ได้ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี พบว่าปัญหา อุปสรรคต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธยังขาดการประเมินผลที่ดี, วิทยากรในการฝึกอบรมเป็นบุคลากรภายใน, ระยะเวลาสั้น, ทุนการศึกษาน้อย, ไม่มีแผนพัฒนาบุคลากร, ควรวัดและประเมินทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ทั้งก่อนการเข้ารับการอบรมและภายหลังจากการฝึกอบรมเสร็จสิ้นแล้ว, ควรใช้บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญสูงหรือเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์สูงมาเป็นวิทยากร, ควรจัดทำหลักสูตรการอบรมทั้งในระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาวควรสนับสนุนทุนการศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณรเพิ่มขึ้น, ควรสนับสนุนการศึกษาโดยพิจารณา

^{๗๓} ศิริพร สว่างจิต, “การพัฒนากลยุทธ์การบริหารวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหมตามแนวคิดการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง”, **ปริญาญาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาบริหารการศึกษา, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙),** บทคัดย่อ.

^{๗๔} พระอธิการคณินธิป สุจิตโต (ปานสง่า), “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอปากท่อจังหวัดราชบุรี”, **ปริญาญาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔),** บทคัดย่อ.

ตามความต้องการของศาสนบุคคล, ควรจัดทำแผนพัฒนาศาสนบุคคลทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และ
ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาศักยภาพศาสนบุคคลอย่างเป็นรูปธรรม

ตารางที่ ๒.๙ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม

ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
รัตน์ที วิโรจน์ฤทธิ์,(๒๕๕๙), หน้า ๒๒๖-๒๒๗.	การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความสุขตามหลักพุทธ จิตวิทยา พบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความสุขในความรัก ทั้งตัวแปร ทางพุทธจิตวิทยาและตัวแปรทางจิตวิทยาร่วมสมัย ประกอบด้วย ๑) หลักธรรมาสธรรม ๔ ๒) บุคลิกภาพ ๕ องค์ประกอบ ๓) รูปแบบ ความรัก ๔) ความสุขในความรัก
ฉันทนา หวันแก้ว,(๒๕๕๗), บทคัดย่อ.	การพัฒนาที่ไม่ละทิ้งอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยบทบาทของภาคประชา สังคม คือ ผลักดันแนวคิดให้เป็นประเด็นรับรู้ในพื้นที่สาธารณะ ผ่าน วิธีการ ๑) การจัดเวทีเสวนาให้ประชาชนมีส่วนร่วม ๒) สร้างองค์ ความรู้ในท้องถิ่น ๓) จัดกิจกรรมฟื้นฟูวัฒนธรรม ๔) เคลื่อนไหวผ่าน สื่อมวลชน จนสามารถทำวาทกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนมีความเด่นชัด นำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน
อัศรพล วรรณสุทธะ,(๒๕๕๓), บทคัดย่อ.	ชุมชนพึ่งตนเองให้ประสบผลสำเร็จ ส่วนหนึ่งเกิดจากผู้นำใช้ภาวะ ผู้นำแบบประชาธิปไตย เข้าไปมีบทบาทในการระดมปัจจัยความ ร่วมมือของสมาชิก ปัจจัยเกี่ยวกับการเงิน ปัจจัยเกี่ยวกับการมี ปฏิสัมพันธ์กับภายนอกและภายใน มาใช้ในกระบวนการพัฒนาชุมชน ในขณะที่ความล้มเหลวเกิดจากผู้นำใช้ภาวะผู้นำแบบอัตตาธิปไตย นอกจากนี้ยังพบว่าผู้นำนั้นยังต้องเป็นผู้ที่มีความเสียสละอย่างมาก ตลอดจนทำงานอย่าง สุจริตโปร่งใสไม่คอร์รัปชันมีความยุติธรรม จึงจะ สามารถสร้างศรัทธาจากชาวบ้านตลอดจนการระดมการมีส่วนร่วม จากชาวบ้านมาใช้ในกระบวนการพัฒนา
พระอธิการคณินธิป สุจิตโต (ปานสง่า),(๒๕๕๔), บทคัดย่อ.	ปัญหา อุปสรรคต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ คือยังขาดการ ประเมินผลที่ดี, ไม่มีแผนพัฒนาบุคลากร, ควรวัดและประเมินทั้งใน เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทั้งก่อนและหลังการอบรม ควรใช้บุคคลที่ มีความเชี่ยวชาญสูงหรือเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์สูงมาเป็นวิทยากร ,ควรจัดทำหลักสูตรทั้งในระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว

ตารางที่ ๒.๙ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม (ต่อ)

ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
ศิริพร สว่างจิตร์,(๒๕๕๙), บทคัดย่อ.	กลยุทธ์การบริหารตามแนวคิดการเป็นองค์การสมรรถนะสูง ประกอบด้วย ๕ กลยุทธ์คือ ๑) ยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานวิจัยมุ่งสร้างงานวิจัยที่มีคุณภาพได้มาตรฐานสากล ๒) สร้างความเป็นเลิศในการบริการวิชาการแก่ผู้รับบริการและสังคม ๓) พัฒนาคุณภาพการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐานทางวิชาการและวิชาชีพ ๔) พัฒนาหลักสูตรที่ได้มาตรฐานนำไปสู่การเป็นองค์การสมรรถนะสูง ๕) เสริมสร้างศักยภาพการจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพสูง

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมสันติประชาธรรม

พรหมชัย ปองขจัดภัย^{๗๕} ได้ศึกษาแนวคิดสิทธิมนุษยชนในพระไตรปิฎก : หมวดพระสุตตันตปิฎก พบว่า แนวคิดสิทธิมนุษยชน ที่บัญญัติไว้ในปฎิญาสาฎกกว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๙๔๘ โดยเทียบเคียงกับหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก หมวดพระสุตตันตปิฎก ผลการศึกษา วิจัยพบว่า หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่บันทึกไว้ในพระสุตตันตปิฎกนั้น มีความเชื่อมโยงและสามารถนำมาศึกษาเทียบเคียงกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนสากลในบริบทสังคมปัจจุบันได้และจากการ ศึกษาเทียบ เเคียงพบว่า หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระสุตตันตปิฎกมีความสอดคล้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนสากล โดยคำสอนในพระสุตตันตปิฎกนั้น แม้จะไม่ได้ใช้คำว่าสิทธิมนุษยชนโดยตรงแต่มีเนื้อหาที่มโนของการสอนให้เคารพสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น สิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในชีวิต ความเสมอภาค เกียรติและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งการนำแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่สอดแทรกในคำสอนของพระพุทธเจ้าไปเผยแพร่ จะช่วยให้ชาวพุทธได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเคารพสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่นและจะเป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในปัจจุบันได้

จารุวรรณ แก้วมะโน^{๗๖} ศึกษาวาทกรรม "ชาวบ้าน" กับการจำกัดตนเองในการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า มีสหสัมพันธ์กันระหว่างการประกอบสร้างตัวตนของชาวบ้านกับความรู้สึกลด้อย

^{๗๕} พรหมชัย ปองขจัดภัย, “แนวคิดสิทธิมนุษยชนในพระไตรปิฎก : หมวดพระสุตตันตปิฎก”, ปรินญา รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง,(คณะรัฐศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

^{๗๖} จารุวรรณ แก้วมะโน, “วาทกรรม "ชาวบ้าน" กับการจำกัดตนเองในการมีส่วนร่วมทางการเมือง” ปรินญา รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง,(คณะรัฐศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

ศักยภาพและการจำกัดตนเองในการมีส่วนร่วมทางการเมือง กระนั้น สหสัมพันธ์ดังกล่าวก็ไม่ได้ปรากฏอยู่อย่างสม่ำเสมอ กล่าวคือไม่จำเป็นเสมอไปที่ชาวบ้านจะต้องรู้สึกด้อยศักยภาพหรือจำกัดตนเองอันเนื่องมาจากความรู้สึกดังกล่าว เพราะการแสดงพฤติกรรมยังมีปัจจัยแวดล้อมอื่นๆเข้ามาเป็นตัวคั่นกลางระหว่างการรับรู้กับพฤติกรรมด้วย ขณะเดียวกันก็พบว่าชาวบ้านมีพฤติกรรมทำทลายอำนาจรัฐในหลายรูปแบบ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าชาวบ้านไม่ใช่ฝ่ายที่ถูกรัฐกระทำอยู่ฝ่ายเดียว พวกเขามียุทธวิธีในการตอบโต้รัฐด้วยแต่ก็ได้หมายความว่าชาวบ้านไม่มีพฤติกรรมจำกัดตนเองในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพียงแต่รูปแบบในการจำกัดตนเองนั้นมีความซับซ้อน

เอกพล เสียงดัง^{๗๗} ศึกษาเรื่องผลสะท้อนจากการต่อสู้ของขบวนการคนจนและคนด้อยอำนาจในสังคมไทยตั้งแต่ปี ๒๕๓๑ – ๒๕๔๙ พบว่าการต่อสู้ของขบวนการคนจนและคนด้อยอำนาจในสังคมไทย ช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๑ – ๒๕๔๙ ก่อให้เกิดผลสะท้อนทางการเมืองและสังคมอย่างไรบ้าง โดยเลือกขบวนการคนจนและคนด้อยอำนาจ มาจำนวน ๖ ขบวนการ ได้แก่ สมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ สมัชชาคนจน เครือข่ายหนี้สินชาวนาแห่งประเทศไทย เครือข่ายสลัม ๔ ภาค และคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย งานวิจัยชิ้นนี้พบว่า การต่อสู้ของขบวนการคนจนฯ ก่อให้เกิดผลสะท้อนทางการเมืองและสังคมอย่างน้อย ๒ ประการ คือ ประการแรก การเคลื่อนไหวของขบวนการคนจนฯ เพื่อเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบาย ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของตนโดยตรง แสดงให้เห็นถึงการเพิ่มพื้นที่ทางการเมืองของคนจนและคนด้อยอำนาจ ในระบบการเมืองที่เปลี่ยนเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น ประการที่สอง การเคลื่อนไหวของขบวนการคนจนฯ ก่อให้เกิดผลสะท้อนซึ่งกันและกันระหว่างขบวนการคนจน ในรูปของการใช้กรอบการกระทำร่วมรูปแบบองค์การเคลื่อนไหวของขบวนการและชุดยุทธวิธีการต่อสู้ ที่มีความคล้ายคลึงกัน สืบเนื่องมาจากการเคลื่อนไหวร่วมกันโดยตรงของขบวนการคนจนฯ ในรูปของเครือข่ายความร่วมมือ การได้รับอิทธิพลทางอ้อมผ่านทางชุมชนของขบวนการคนจนฯ การติดต่อสื่อสารระหว่างนักเคลื่อนไหวของขบวนการคนจน และโครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่ดำรงอยู่

วารุณี ณ นคร^{๗๘} ศึกษา องค์การประชาสังคมในระดับท้องถิ่น : ศึกษากรณีชมรมรักษะกะระน พบว่าเงื่อนไขที่ทำให้ชาวบ้านและนักธุรกิจซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่นเข้ามารวมตัวกัน มี ๕ ประการ คือ ๑) สมาชิกในท้องถิ่นตระหนักถึงผลประโยชน์ที่มีความเชื่อมโยงกัน ๒) ภาคธุรกิจเอกชนในท้องถิ่น มีความรับผิดชอบทางสังคม ๓) คนในท้องถิ่นได้ใช้ต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิมและ

^{๗๗} เอกพล เสียงดัง, “ผลสะท้อนจากการต่อสู้ของขบวนการคนจนและคนด้อยอำนาจในสังคมไทยตั้งแต่ปี ๒๕๓๑ – ๒๕๔๙” **ปริญญารัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง**, (คณะรัฐศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

^{๗๘} วารุณี ณ นคร, “องค์การประชาสังคมในระดับท้องถิ่น : ศึกษากรณีชมรมรักษะกะระน”, **ปริญญารัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง**, (คณะรัฐศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), บทคัดย่อ.

เสริมสร้างต้นทุนทางสังคม ขึ้น โดยเฉพาะการสร้างควมไว้วางใจซึ่งกันและกัน ๔) สมาชิกมีจิตสำนึกรักท้องถิ่น และต้องการมีอำนาจในการปกป้องท้องถิ่นของตน๕) ผู้บริหารท้องถิ่นตำบลกระนวนมีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการรวมตัวของคนในท้องถิ่น

สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล^{๗๙}ได้ศึกษาเรื่องการเมืองของประชาธิปไตยแบบปรีชาหารือในกระบวนการพัฒนา : ศึกษากรณีการจัดการน้ำในจังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่ามีผลกระทบด้านประชาธิปไตยแบบปรีชาหารือในเชิงสถาบันสมัชชาสุขภาพและสภาองค์กรชุมชน แต่ทั้งสองกลไกไม่สามารถรองรับปัญหาเรื่องอำนาจและผลประโยชน์ได้ ในขณะเดียวกันกระบวนการปรีชาหารือในปัญหาความขัดแย้งเรื่องอำนาจและผลประโยชน์ในการจัดการน้ำในจังหวัดระยองได้ เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องเครือข่ายผลประโยชน์และอำนาจ เงื่อนไข การเมืองของระบบราชการในการบริหารจัดการน้ำ การแข่งขันของประชาธิปไตยแบบปรีชาหารือกับกระบวนการมีส่วนร่วมแบบอื่นๆ และเงื่อนไขเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบปรีชาหารือ ประกอบด้วย การยอมรับของภาครัฐในหลักการของประชาธิปไตยแบบปรีชาหารือ โครงสร้างการตัดสินใจที่มีการกระจายอำนาจ และรองรับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย อำนาจที่สมดุลระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่ายทำให้สามารถก่อให้เกิดกระบวนการใช้เหตุผล เพื่อเปลี่ยนแปลงจุดยืนของตัวแสดงแต่ละฝ่ายได้

จิตรกรณีย์ สมยานนทนากุล^{๘๐}ศึกษาเรื่องการใช้แนวทางสันติวิธีในการแก้ไขความขัดแย้ง : ศึกษากรณีโครงการทอส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซ ไทย-มาเลเซีย อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา พบว่า การรับรู้สันติวิธีของบริษัทผู้รับผิดชอบโครงการฯ และฝ่ายสนับสนุนโครงการฯ กับฝ่ายคัดค้านโครงการฯ นั้น แม้จะมีความเข้าใจเบื้องต้นตรงกันว่า สันติวิธีคือการละเว้นความรุนแรง แต่ก็มี ความแตกต่างกันในประเด็นการรับรู้เรื่องประเภทของความรุนแรง โดยที่บริษัทผู้รับผิดชอบโครงการฯ และผู้สนับสนุนโครงการฯ จะเน้นการละเว้นจากความรุนแรงเชิงการทำร้ายร่างกายเพียงประการเดียว ในขณะที่ฝ่ายคัดค้านโครงการฯ จะรับรู้สันติวิธีว่าเป็นการละเว้นจากการใช้ความรุนแรงทั้งเชิงการทำร้ายร่างกายและการละเว้นจากความรุนแรงเชิงโครงสร้าง

^{๗๙} สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล, “การเมืองของประชาธิปไตยแบบปรีชาหารือในกระบวนการพัฒนา : ศึกษากรณีการจัดการน้ำในจังหวัดระยอง”, *ปริญญารัฐศาสตร์ดุขุภีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*, (คณะรัฐศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

^{๘๐} จิตรกรณีย์ สมยานนทนากุล, “การใช้แนวทางสันติวิธีในการแก้ไขความขัดแย้ง : ศึกษากรณีโครงการทอส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซ ไทย-มาเลเซีย อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา”, *ปริญญารัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง*, (คณะรัฐศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๑๕๙.

ณัฐศิษย์ เตชาพิพัฒน์กุล^{๘๑} ได้ศึกษาเรื่องศึกษาวิเคราะห์แนวทางการสร้างสันติภาพของมหาตมะคานธี ตามหลักพุทธสันติวิธี พบว่าแนวทางการสร้างสันติภาพของมหาตมะคานธีได้รับอิทธิพลจากการขัดเกลาทางสังคมระหว่างศาสนาต่างๆ การใช้วิธีต่อสู้ทางการเมืองแบบ“อหิงสา”เป็นระบบจริยธรรมของอินเดีย คือการไม่ใช้ความรุนแรง (Non-violence) และเน้นพลังแห่งความรัก ความดีงามมาแก้ปัญหาทางการเมือง รวมทั้งผู้ปกครองจะต้องเอื้ออำนวยต่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว ท่านเน้นหลักธรรมสำหรับผู้ที่อยู่ในสังคมทุกคน ในทางการเมือง มหาตมะ คานธี นำวิธีการ “อหิงสา” มาเป็นวิธีการต่อต้านผู้ปกครองที่ไม่เป็นธรรมจนประสบความสำเร็จนำเอกราชมาสู่อินเดียได้ สัตยาเคราะห์คือการไม่ใช้ความรุนแรง (Non-Violence) เป็นทั้งหลักการในการบริหารจัดการและเป็นขบวนการต่อสู้ทางการเมืองแบบเฉพาะของ มหาตมะ คานธีที่เป็นการต่อสู้ระหว่างความดีและความชั่ว สัตยาเคราะห์ขึ้นอยู่กับหลักการ ๒ อย่างคือ ๑) สัจธรรมและศรัทธาในสัจธรรม และ ๒) การดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมั่นคง

ตารางที่ ๒.๑๐ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมสันติประชาธรรม

ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
เอกพล เสี่ยงดัง,(๒๕๕๐), บทคัดย่อ.	การต่อสู้ของขบวนการคนจนฯ ก่อให้เกิดผลสะท้อนทางการเมืองและสังคมอย่างน้อย ๒ ประการ คือ ประการแรกการเคลื่อนไหวของขบวนการคนจนเพื่อเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบาย ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของตนโดยตรง แสดงให้เห็นถึงการเพิ่มพื้นที่ทางการเมืองของคนจนและคนด้อยอำนาจในระบบการเมืองที่เปลี่ยนเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น ประการที่สอง การเคลื่อนไหวของขบวนการคนจนก่อให้เกิดผลสะท้อนซึ่งกันและกันระหว่างขบวนการคนจน ในรูปของการใช้กรอบการกระทำร่วม รูปแบบองค์กรการเคลื่อนไหวของขบวนการและชุดยุทธวิธีต่อสู้ที่มีความคล้ายคลึงกัน
ณัฐศิษย์ เตชาพิพัฒน์กุล, (๒๕๖๑),บทคัดย่อ.	แนวทางการสร้างสันติภาพของมหาตมะคานธีได้รับอิทธิพลจากการขัดเกลาทางสังคมระหว่างศาสนาต่างๆ การใช้วิธีต่อสู้ทางการเมืองแบบ“อหิงสา”เป็นระบบจริยธรรมของอินเดีย คือการไม่ใช้ความรุนแรงและเน้นพลังแห่งความรัก ความดีงามมาแก้ปัญหาทางการเมือง รวมทั้งผู้ปกครองจะต้องเอื้ออำนวย

^{๘๑} ณัฐศิษย์ เตชาพิพัฒน์กุล, “ศึกษาวิเคราะห์แนวทางการสร้างสันติภาพของมหาตมะ คานธี ตามหลักพุทธสันติวิธี”,ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา,(บัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๖๑),บทคัดย่อ.

ตารางที่ ๒.๑๐ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวกับสังคมสันติประชาธรรม (ต่อ)

ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
จิตรารณณ์ สมยานนทนากุล, (๒๕๔๘), หน้า ๑๕๙.	การรับรู้สันติวิธีของบริษัทผู้รับผิดชอบโครงการฯ และฝ่ายสนับสนุนโครงการฯ กับฝ่ายคัดค้านโครงการฯ นั้น แม้จะมีความเข้าใจเบื้องต้นตรงกันว่า สันติวิธีคือการละเว้นความรุนแรง แต่ก็มีแตกต่างกันในประเด็นการรับรู้เรื่องประเภทของความรุนแรง โดยที่บริษัทผู้รับผิดชอบโครงการฯ และผู้สนับสนุนโครงการฯ จะเน้นการละเว้นจากความรุนแรงเชิงการทำร้ายร่างกายเพียงประการเดียว ในขณะที่ฝ่ายคัดค้านโครงการฯ จะรับรู้สันติวิธีว่าเป็นการละเว้นจากการใช้ความรุนแรงทั้งเชิงการทำร้ายร่างกายและการละเว้นจากความรุนแรงเชิงโครงสร้าง
สุรางค์รัตน์ จำเริญพล, (๒๕๕๒), บทคัดย่อ.	มีการผลักดันประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือในเชิงสถาบันสมัชชาสุขภาพและสภาองค์กรชุมชน แต่ทั้งสองกลไกไม่สามารถรองรับปัญหาเรื่องอำนาจและผลประโยชน์ได้ ในขณะเดียวกันกระบวนการปรึกษาหารือในปัญหาความขัดแย้งเรื่องอำนาจและผลประโยชน์ในการจัดการน้ำในจังหวัดระยองได้ เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องเครือข่ายผลประโยชน์และอำนาจ เงื่อนไข การเมืองของระบบราชการในการบริหารจัดการน้ำ การแข่งขันของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือกับกระบวนการมีส่วนร่วมแบบอื่นๆ และเงื่อนไขเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ
จารุวรรณ แก้วมะโน, (๒๕๕๑), บทคัดย่อ.	ชาวบ้านมีพฤติกรรมทำทลายอำนาจรัฐในหลายรูปแบบ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าชาวบ้านไม่ใช่ฝ่ายที่ถูกรัฐกระทำอยู่ฝ่ายเดียว พวกเขามียุทธวิธีในการตอบโต้รัฐด้วยแต่ก็ได้หมายความว่าชาวบ้านไม่มีพฤติกรรมจำกัดตนเองในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพียงแต่รูปแบบในการจำกัดตนเองนั้นมีความซับซ้อน

ตารางที่ ๒.๑๐ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวกับสังคมสันติประชาธรรม (ต่อ)

ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
วารุณี ณ นคร,(๒๕๔๙), บทคัดย่อ.	เงื่อนไขที่ทำให้ชาวบ้านและนักธุรกิจซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่นเข้ามารวมตัวกันมี ๕ ประการ คือ ๑) สมาชิกในท้องถิ่นตระหนักถึงผลประโยชน์ที่มีความเชื่อมโยงกัน ๒) ภาคธุรกิจเอกชนในท้องถิ่น มีความรับผิดชอบทางสังคม ๓) คนในท้องถิ่นได้ใช้ต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิมและเสริมสร้างต้นทุนทางสังคมขึ้น โดยเฉพาะการสร้างควมไว้วางใจซึ่งกันและกัน ๔) สมาชิกมีจิตสำนึกรักท้องถิ่น และต้องการมีอำนาจในการปกป้องท้องถิ่นของตน ๕) ผู้บริหารท้องถิ่นตำบลละรณมีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการรวมตัวของคนในท้องถิ่น

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้นำท้องถิ่น

พระสมทบ ธิรปัญญา (รุ่งมิตร์จรัสแสง)^{๘๒} ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักขรรวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าการนำหลักขรรวาสธรรม ๔ (หลักธรรมสำหรับคฤหัสถ์) มาใช้ศึกษาภาวะผู้นำเยาวชนของโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม มีความเหมาะสมทำให้นักเรียนมีความรู้เรื่องหลักธรรมที่ดีและรู้ว่าอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำและนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน สาเหตุปัญหา อุปสรรค สภาพครอบครัวเกิดความแตกแยกครอบครัวไม่ใส่ใจดูแล ครอบครัวเปลี่ยนบทบาทจากเดิม ความไม่เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของนักเรียนไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ตัดสินใจไม่ถูกยังขาดความรับผิดชอบ ขาดการเสียสละ อยากรู้อยากลอง สื่อโฆษณาสิ่งยั่วยุให้เกิดการกระทำตามใจตนเอง ตามกระแสสังคม ความสะดวกสบายทำให้เกิดความมั่งง่ายขาดความอดทน ตัวอย่างไม่ดีในสังคมมีมาก สื่อต่างๆถ่ายทอดตัวอย่างที่ไม่เหมาะสม ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไข ผู้ปกครองผู้ใหญ่คุณครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบต้องรู้จักเสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดีให้รู้จักคิดและทำในสิ่งที่ถูกต้อง สร้างความรักในโรงเรียนขึ้นและบอกหลักการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องดูแลเอาใจใส่ครอบครัวดูแลเอาใจใส่บุตรใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ให้ความรู้ความเข้าใจให้เด็กเยาวชนมีหน้าที่ในครอบครัว

^{๘๒} พระสมทบ ธิรปัญญา (รุ่งมิตร์จรัสแสง), “ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักขรรวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์”, ปริญญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต,สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

สิริรักษ์ นักดนตรี^{๘๓} ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารโรงเรียนสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๕ พบว่า สภาพภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารโรงเรียนสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างมืออาชีพของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๕ ตามมุมมองของผู้บริหารรวมทั้ง ๔ ด้าน อยู่ในระดับดีเยี่ยม โดยด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การกระตุ้นทางปัญญา สำหรับตามมุมมองของครูผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๕ มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารโรงเรียนสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างมืออาชีพในระดับดี โดยด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การสร้างแรงบันดาลใจ

โกศล ตามะทะ^{๘๔} ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำที่แท้จริงของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การของครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต ๒ พบว่า ๑) ภาวะผู้นำที่แท้จริงของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือความโปร่งใสเชิงสัมพันธ์ พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การของครูอยู่ในระดับมาก องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการให้ความร่วมมือ ๒) ภาวะผู้นำที่แท้จริงของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การของครูอย่างมีนัยสำคัญ และความโปร่งใสเชิงสัมพันธ์ และมุมมองเชิงจริยธรรมภายในตนของผู้บริหารสถานศึกษาสามารถทำนายพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ ของครูอย่างมีนัยสำคัญ ๓) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำที่แท้จริงของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การประกอบด้วย ๓ มิติ คือ มิติที่ ๑ พัฒนาความเข้าใจในความหมายที่ลุ่มลึกสู่ความโปร่งใสเชิงสัมพันธ์และกระบวนการที่สมดุล มิติที่ ๒ ใช้มุมมองที่ขัดแย้งเพื่อพัฒนามุมมองเชิงจริยธรรมภายในตน และ มิติที่ ๓ เฝ้าดูสถานการณ์ที่ท้าทายเพื่อกระตุ้นการตระหนักตน

^{๘๓} สิริรักษ์ นักดนตรี, “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารโรงเรียนสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๕”, **ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา,(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐)**, บทคัดย่อ.

^{๘๔} โกศล ตามะทะ, “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำที่แท้จริงของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การของครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒”, **ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต,สาขาวิชาการบริหารการศึกษา,(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙)**, บทคัดย่อ.

เจียรพนัน ชุปวา^{๘๔} ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร พบว่า ๑. ระดับพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการในภาพรวมผู้บริหารมีพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการอยู่ในระดับมากโดยพฤติกรรมที่ปฏิบัติมากที่สุดคือการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายและพันธกิจ รองลงมาคือ พฤติกรรมในการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การฝึกอบรม การพัฒนาและการประกันคุณภาพและการบริหารในขณะที่ยังมีพฤติกรรมที่ปฏิบัติในระดับน้อยกว่าพฤติกรรมอื่นๆ คือ ๑) การเสริมสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และ ๒) การจัดการระบบเครือข่าย ๒. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ สำหรับพฤติกรรมที่มีการปฏิบัติต่ำกว่าพฤติกรรมอื่นๆ คือด้านการเสริมสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ต้องเริ่มจากการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจูงใจบุคลากร สำหรับพฤติกรรมด้านการจัดการระบบเครือข่าย ต้องเริ่มจากศึกษาหาความรู้ในเรื่องการสร้างและการใช้เครือข่ายอย่างเป็นระบบ ส่วนแนวทางพัฒนาพฤติกรรมอื่นๆนั้น มีวิธีการพัฒนาเป็นเรื่องๆไป โดยต้องอาศัยการปรับทัศนคติของผู้บริหารที่มีต่อการปฏิบัติงานทางด้านวิชาการเป็นหลัก

ตารางที่ ๒.๑๑ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้นำท้องถิ่น

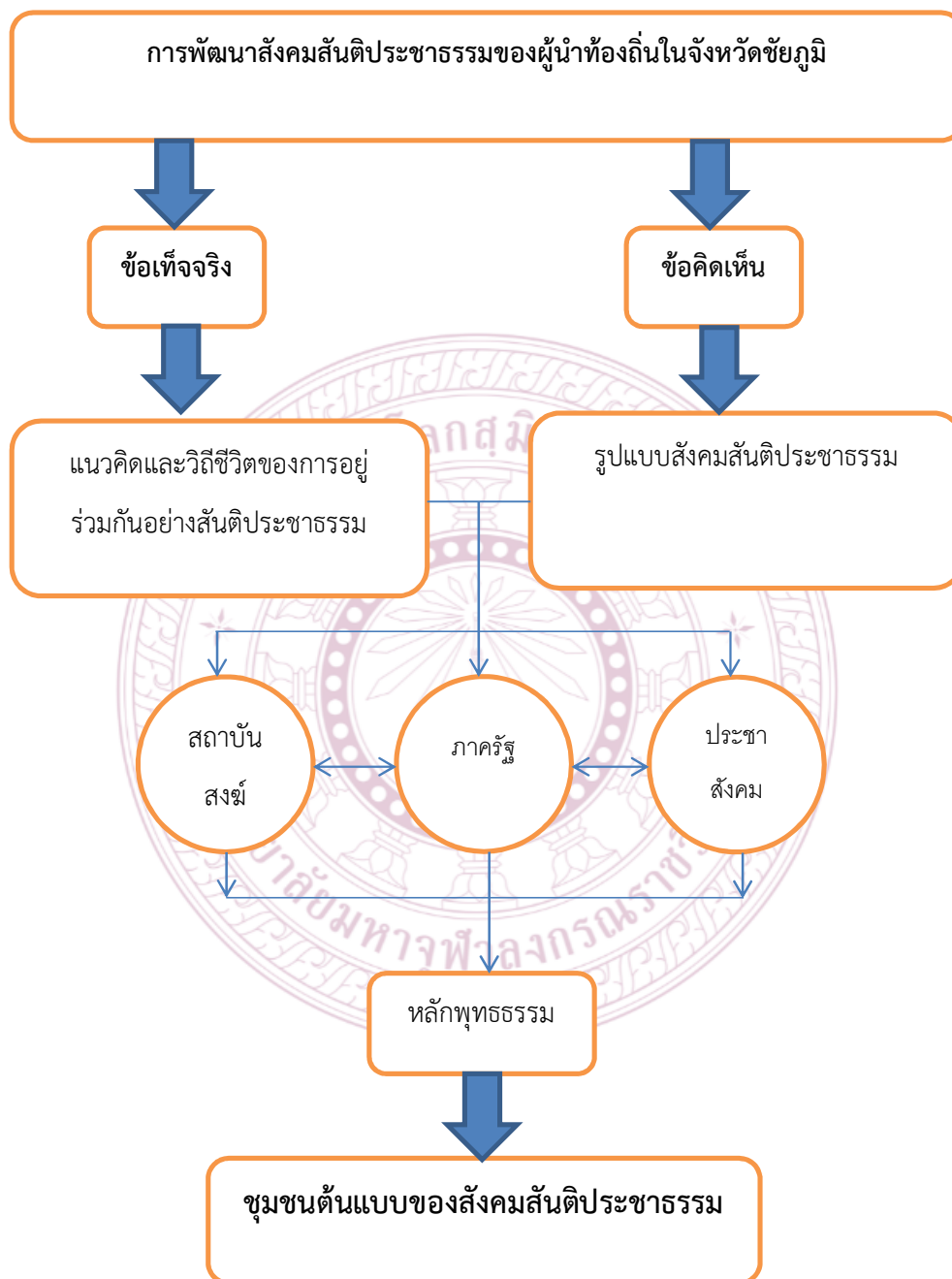
ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
พระสมทบ ธีรปัญญา (รุ่งมิตร จรัสแสง),(๒๕๕๔), บทคัดย่อ.	การนำหลักทวารวดีธรรม ๔ เพื่อรู้ว่าอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำและนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน สาเหตุปัญหา อุปสรรค สภาพครอบครัวเกิดความแตกแยกครอบครัวไม่ใส่ใจดูแล ครอบครัวเปลี่ยนบทบาทจากเดิม ความไม่เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของนักเรียนไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ตัดสินใจไม่ถูกยังขาดความรับผิดชอบ ขาดการเสียสละ อยากรู้ อยากลอง สื่อโฆษณาที่มีสิ่งยั่วยุให้เกิดการกระทำตามใจตนเอง ตามกระแสสังคม ความสะดักสะบายนทำให้เกิดความมั่งง่ายขาดความอดทน
สิริรักษ์ นักดนตรี,(๒๕๖๐), บทคัดย่อ.	สภาพภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารโรงเรียนสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างมืออาชีพคือ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์

^{๘๔} เจียรพนัน ชุปวา, “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร”, ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

ตารางที่ ๒.๑๑ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้นำท้องถิ่น (ต่อ)

ชื่อนักวิชาการ	ความหมาย/แนวคิดหลัก
โกศล ตามะทะ,(๒๕๕๙), บทคัดย่อ.	๑) ภาวะผู้นำที่แท้จริงของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือความโปร่งใสเชิงสัมพันธ์ พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การของครูอยู่ในระดับมาก องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการให้ความร่วมมือ ๒) ภาวะผู้นำที่แท้จริงของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การของครูอย่างมีนัยสำคัญ และความโปร่งใสเชิงสัมพันธ์ และมุมมองเชิงจริยธรรมภายในตนของผู้บริหารสถานศึกษาสามารถทำนายพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ ของครูอย่างมีนัยสำคัญ ๓) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำที่แท้จริงของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ
เจียรพัฒน์ ชูปวา,(๒๕๕๙), บทคัดย่อ.	พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติน้อยกว่าพฤติกรรมอื่นๆ คือด้านการเสริมสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ต้องเริ่มจากการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจูงใจบุคลากร สำหรับพฤติกรรมด้านการจัดการระบบเครือข่าย ต้องเริ่มจากศึกษาหาความรู้ในเรื่องการสร้างและการใช้เครือข่ายอย่างเป็นระบบ

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ ๒.๔ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ ๒) เพื่อศึกษารูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ๓) เพื่อสร้างชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งจะดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖ สรุปขั้นตอนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ได้แก่

๓.๑.๑ รูปแบบการวิจัยแบบวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) ได้แก่การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ตำรา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรม รวมทั้งแนวคิดในเรื่องการเรียนรู้และสุขภาวะ ทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ

๓.๑.๒ รูปแบบการวิจัยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำท้องถิ่น และประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งทางตรงและทางอ้อมในประเด็นที่ต้องการศึกษาคือเพื่อศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อศึกษารูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ และเพื่อสร้างชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญต้องให้มีความรู้ มีประสบการณ์ในเรื่องที่ต้องการศึกษาแบบที่ไม่มีโครงสร้างคำถาม และการกระตุ้นการตอบคำถามอย่างเป็นไปในลักษณะธรรมชาติมากที่สุด ไม่พยายามกดดันให้ผู้ตอบคำถามรู้สึกฝืนความรู้สึกกับประเด็นคำถาม การสัมภาษณ์จะใช้การสนทนาตัวต่อตัวเป็นหลัก อาศัยการพูดคุยแบบกันเอง และใช้ทักษะของนักวิจัยเข้าร่วมรับรู้ถึงเป้าหมายของการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้คำตอบที่สมบูรณ์ที่สุด โดยมีลำดับขั้นตอนการสัมภาษณ์คือ สร้างบรรยากาศที่ดีของการสนทนาให้เป็นกันเองก่อนลงเนื้อหา แนะนำตัวเอง กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและแนวคำถามการวิจัย พร้อมขออนุญาตบันทึกเสียงและถ่ายภาพ จากนั้นจึงป้อนคำถามให้ผู้ให้สัมภาษณ์จะหาคำตอบได้โดยไม่อึดอัดกังวล และต้องเป็นผู้ฟังที่ดีโดยให้ความสำคัญในทุกคำตอบ แต่ก็อาจขอทบทวน

คำถามอีกครั้งเพื่อให้เกิดความกระจ่างและมั่นใจ รวมทั้งการสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรตลอดการสนทนา และการขอบคุณหลังจบการสัมภาษณ์

๓.๑.๓ รูปแบบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ได้แก่การใช้เครื่องมือในการวิจัยคือ การจัดการการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) ในการเก็บข้อมูลโดยผู้ศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ และใช้กระบวนการจัดการศึกษาวิจัยตามโมเดลจรรยาแห่งการเรียนรู้แบบ PBL ของวิจารณ์ พานิช^๑ ซึ่งส่วนของวงล้อแต่ละขั้น ได้แก่ Define, Plan, Do, Review และ Presentation และการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานที่ปรับจากการศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบ PBL ที่ได้จากโครงการสร้างชุดความรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ของเด็กและเยาวชน จากประสบการณ์ความสำเร็จของโรงเรียนไทย ของคุชฎิโยเหลาและคณะ ซึ่งแนวทางทั้งสองนี้มีความเชื่อว่าหากต้องการให้การเรียนรู้มีพลังแลฝังในตัวผู้เรียนได้ ต้องเป็นการเรียนรู้ที่เรียนโดยการลงมือทำเป็นโครงการ (Project) ร่วมมือกันทำเป็นทีมและทำกับปัญหาที่มีอยู่ในชีวิตจริง โดยคณะผู้วิจัยอยู่ในพื้นที่ศึกษาวิจัยและด้วยความร่วมมือกับผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้เชี่ยวชาญคอยให้คำปรึกษา

๓.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๒.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจง สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละกลุ่มเพื่อให้ได้ความรู้และประสบการณ์ ข้อคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งสามารถแยกกลุ่มการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดจำนวน ๔๐ รูป/คน ซึ่งแบ่งเป็น ๓ กลุ่มคือ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วยพระสงฆ์ ๕ รูป นักวิชาการ ๕ คน รวม ๑๐ รูป/คน กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี,รองนายกเทศมนตรี,เทศมนตรี,เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลหลวงศิริ,นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย,รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย,สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย,และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย รวม ๑๒ คน และกลุ่มประชาชน ประกอบด้วย อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) /ประชาชน รวม ๑๘ คน รวมทั้งสิ้น ๔๐ รูป/คน ดังมีรายนาม ตำแหน่งตามผนวก ข

^๑ วิจารณ์ พานิช, วิธีการสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร : ตลาดาพับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๗๑.

ตารางที่ ๓.๑ รายชื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ	สถานะ	จำนวน รูป/คน	ที่อยู่
ผู้ทรงคุณวุฒิ	๑.พระสังฆาธิการ	๕	จังหวัดชัยภูมิ
	๒.นักวิชาการ	๕	จังหวัดชัยภูมิ
ผู้นำท้องถิ่น	๑. ข้าราชการองค์กร บริหารส่วนตำบลนาฝาย	๘	อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
	๒. ข้าราชการ เทศบาล ตำบลหลวงศิริ	๔	อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ
ประชาชนใน ท้องถิ่น	ประชาชน/อสม.	๓	ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
	ประชาชน/อสม.	๓	ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
	ประชาชน/อสม.	๓	ต.บ้านขาม อ.จัตุรัส จ.ชัยภูมิ
	ประชาชน/อสม.	๓	ต.ท่ามะไฟหวาน อ.แก้งคร้อ จ.ชัยภูมิ
	ประชาชน/อสม.	๓	ต.กะฮาด อ.เนินสง่า จ.ชัยภูมิ
	ประชาชน/อสม.	๓	ต.ท่ากุ่ม อ.ซับใหญ่ จ.ชัยภูมิ
รวม ๔๐ รูป/คน			

๓.๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาจากแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น คือ ๑.แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ๒. การสังเกต

แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(Structured In-depth Interview)ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามโดยมีขั้นตอน ลักษณะและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๑) ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์

(๑) ศึกษาหลักการ ทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ จากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาแนวคิดและกระบวนการในการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

(๒) ร่างคำถามการวิจัยที่สามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย ตามประเด็นแนวคิดและกระบวนการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

(๓) ดำเนินการสร้างเครื่องมือภายใต้กรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ที่กำหนด

(๔) ดำเนินการจัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้จัดการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ และเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่าง

๒) ลักษณะแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบเจาะลึกแบ่งคำถามออกเป็น ๓ ตอนคือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ตอนที่ ๒ คำถามการวิจัยเรื่องการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในด้านต่างๆ ดังนี้

๑) การเก็บข้อมูลทางเอกสาร ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลทางด้านเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ รวมทั้งระเบียบข้อบังคับต่างๆ ของทางราชการที่กำหนดใช้

๒) การเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะดำเนินการสนทนา(Moderator) เป็นผู้จุดประเด็นเพื่อให้เกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวาง ละเอียดลึกซึ่งจากผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน ๔๐ คน โดยการนัดหมาย วัน เวลา สถานที่และส่งคำถามการสัมภาษณ์ล่วงหน้า ใช้เวลาสัมภาษณ์ในบรรยากาศเป็นกันเอง บันทึกผลการสัมภาษณ์และนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓) การเก็บข้อมูลจากสนทนากลุ่มเฉพาะด้วยการบันทึก การสังเกต ความพึงพอใจในระหว่างการสนทนา

๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามลำดับขั้น ดังนี้

๑) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา(Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

๒) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยเทคนิค ๖ C (Technique Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิค คอนเทนท์ อนาลิซิส (Content Analysis : ๖'C)^๒

๑. Concept กำหนดมโนทัศน์ : กำหนดประเด็นการวิเคราะห์ที่เน้นความคิดรวบยอด
 ๒. Content สารเนื้อหา : สารสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์แล้วสรุปประเด็นสำคัญ
 ๓. Classification การวิเคราะห์จำแนกกลุ่มข้อมูล : นำข้อมูล ๒ ข้อ มาเป็นข้อมูลสำคัญในการจำแนกกลุ่มหรือระบุประเด็นสำคัญ

๔. Category สังเคราะห์จัดหมวดหมู่ข้อมูล : นำข้อมูลใน ๓ ข้อมาจัดหมวดหมู่ สรุปเนื้อหาใหม่

๕. Conceptualization การจัดกรอบความคิด การสรุปเนื้อหา : การจัดทำกรอบความคิดของการสังเคราะห์ข้อมูล

๖. Communication การสื่อความหมาย : สื่อความหมายของกรอบแนวคิดโดยการแปล ตีความข้อมูล อธิบายความหมาย

๓) การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นแรกผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าได้ข้อมูลเพียงพอแล้วหรือยัง ข้อมูลนั้นได้ตอบปัญหาของการวิจัยแล้วหรือไม่ หากผู้วิจัยพบว่าได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกันผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกวิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันมากในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ดังนี้

(๑) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล(Data Triangulation) คือการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้นั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบคือการตรวจสอบแหล่งข้อมูลแหล่งที่มาที่จะพิจารณาในการตรวจสอบได้แก่

ก. แหล่งเวลา ถ้าเวลาต่างกันข้อมูลที่รับจะเหมือนกันหรือไม่

ข. แหล่งสถานที่ ถ้าสถานที่ต่างกันข้อมูลที่รับจะเหมือนกันหรือไม่

ค. แหล่งบุคคล ถ้าบุคคลให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมอยู่อีกหรือไม่

(๒) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยลงไปเก็บแต่ละครั้งจะแตกต่างกันอย่างไร ในกรณีที่ไม่น่าสนใจในคุณภาพของผู้รวบรวมข้อมูลสนาม ผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนตัวให้มีหลายคนขึ้น

(๓) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือการตรวจสอบว่าถ้าใช้แนวคิดทฤษฎีที่แตกต่างไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกัน มากน้อยเพียงใด

^๒ นภัทร์ แก้วนา, “เอกสารประกอบการบรรยายเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ”, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), (เอกสารอัดสำเนา).

(๔) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล(Methodology Triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถามพร้อมกันนั้นก็คือการศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วยนั่นเอง

(๕) การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิดทฤษฎีงานวิจัยต่าง ๆ มาสร้างเป็นบทสรุปพร้อมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยงเพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาด้วยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ด้วยหลักการวิเคราะห์ความสอดคล้อง การได้คำตอบไปในทิศทางเดียวกันหรือการสร้างความเชื่อถือได้ทางคำตอบจากการมีหลักฐานร่องรอย (Evidence Based)ของการวิจัย ๒ อย่างขึ้นไป

๓.๓ การวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม(Questionnaire) จัดทำขึ้นเพื่อที่จะทราบถึงการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ได้ฐานแนวคิดจากการศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น ประกอบกับส่วนที่เป็นแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นและนำมาสังเคราะห์ร่วมกับผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key Informants) ก่อนที่จะสรุป รูปแบบหรือแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติ

๓.๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิ, ผู้นำชุมชน และประชาชนในตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ, ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง, ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ, ตำบลบ้านขาม อำเภอจัตุรัส, ตำบลกะหรัด อำเภอเนินสง่า และตำบลท่ากุ่ม อำเภอซับใหญ่ โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญหรือใช้ความสะดวก (Accidental or Convenience Sampling) รวม ๔๐๐ คน

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาในเชิงปริมาณ ได้แก่

- ๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ
- ๒) แนวคิดและวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันในสังคม ได้แก่ปัญหาและความขัดแย้ง
- ๓) บทบาทในสังคมสันติประชาธรรมได้แก่บทบาทของพระสงฆ์,บทบาทของผู้นำท้องถิ่น และบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน

๔) ชุมชนต้นแบบของชุมชนสันติประชาธรรม ได้แก่ ชุมชนวิถีพุทธ,ชุมชนอหิงสาและชุมชนประชาธิปไตย

กลุ่มตัวอย่างมาจากการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรของ Taro Yamane

$$n = \frac{N}{1+N[e]^2} \quad \text{ค่าความคาดเคลื่อน ๕ \% ดังนี้}$$

ประชากรกลุ่มตัวอย่างศึกษาใน ๖ อำเภอเป้าหมาย โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษาอำเภอละ ๑ ตำบล คือที่ ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ ประชากร ๑๘๓,๙๗๖ คน, ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง ประชากร ๑๐๑,๗๕๗ คน, ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ ประชากร ๙๓,๘๓๕ คน, ตำบลบ้านขาม อำเภอจัตุรัส ประชากร ๗๕,๓๕๔ คน,ตำบลกะหาด อำเภอเนินสง่า ประชากร ๒๖,๐๓๓ คน และตำบลท่ากูป อำเภอชัยใหญ่ ประชากร ๑๕,๓๕๐ คน มีประชากรรวมทั้งสิ้น ๔๙๖,๓๐๕ คน^๓

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม (Survey Research) แบบคำถามปลายเปิดจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้โดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญหรือใช้ความสะดวก (Zcidental or Convencnce Sampling)

แบบสอบถาม แบ่งแบบสอบถามเป็น ๒ ขั้นตอน คือ

๑) ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม

(๑) ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ หลักการ ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ จากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(๒) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือ

(๓) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย

(๔) สร้างเครื่องมือภายใต้กรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ที่กำหนด

(๕) นำเครื่องมือที่ได้ไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่จะดำเนินการวิจัย เพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

(๖) ดำเนินการจัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้จัดการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนตามหลักพุทธธรรมต่อการป้องกันทุจริตและเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

๒) ลักษณะแบบสอบถาม

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ที่กำหนด นำเครื่องมือที่ได้ตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับประชาชนที่มีใช้กลุ่มตัวอย่างที่บ้านดูนอก หมู่ ๑๖ ตำบลเมืองปัก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมาจำนวน ๓๐ ตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น(Reliability)

^๓ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๙ ตอนพิเศษ ๑๒๖ หน้า ๑๐ ๑๘ มกราคม ๒๕๖๕ ประกาศสำนักทะเบียน

แบบสอบถามแบ่งเป็น ๔ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบ แบบสอบถาม แบ่งเป็น เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ

ตอนที่ ๒ เกี่ยวกับแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันในสังคม ประกอบด้วย

- ปัญหาและความขัดแย้ง
- การยุติปัญหาและความขัดแย้ง
- การแก้ปัญหา

ส่วนที่ ๓ เกี่ยวกับรูปแบบของสังคมสันติประชาธรรม ประกอบด้วยเรื่อง

- บทบาทของพระสงฆ์
- บทบาทของผู้นำท้องถิ่น
- บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน

ส่วนที่ ๔ ชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรม ประกอบด้วยเรื่อง

- ชุมชนวิถีพุทธ
- ชุมชนอหิงสา
- ชุมชนประชาธิปไตย

ส่วนที่ ๕ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสังคมสันติประชาธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ เป็นคำถามปลายเปิด (Open-Ended Question)

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้วไปทำการสอบถามประชาชนใน ๒ อำเภอของจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๔๐๐ คน การสุ่มตัวอย่างของประชากรที่ใช้ในการศึกษาโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญหรือใช้ความสะดวก (Zcidental Orconvencncs Sampling)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในด้านต่างๆ ดังนี้

๑) การเก็บข้อมูลทางเอกสาร ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลทางด้านเอกสารงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ รวมทั้งระเบียบข้อบังคับต่างๆของทางราชการที่กำหนดใช้

๒) การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามจากกลุ่มประชากรที่ทำการวิจัย ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ, ผู้นำชุมชนและประชาชน ในพื้นที่จำนวน ๖ อำเภอของจังหวัดชัยภูมิ ด้วยการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของ ยามาเน่ (Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่าง ๔๐๐ คนดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย(Simple Random Sampling)และเก็บรวบรวมภายใน ๗ วัน

๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) โดยการนำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้จำนวน ๔๐๐ ชุด นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสำรวจ (Editing) แล้วดำเนินการลงรหัสตามคู่มือการลงรหัส (Code Book) หลังจากนั้นได้มีการตรวจสอบแบบสำรวจ เพื่อความถูกต้องอีกครั้งหนึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม โดยการใช้การประมวลผล ดังนี้^๔

๑) สถานภาพส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่(Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ข้อมูลที่เกี่ยวกับความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่างต่อการพัฒนาภาวะผู้นำ ชุมชนตามหลักพุทธธรรมต่อการป้องกันทุจริตในจังหวัดชัยภูมิ ใช้การวิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (X) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. (Standard Deviation)โดยใช้สถิติพรรณนา

๓) ข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิดนำมาจัดกลุ่มคำตอบวิเคราะห์รายข้อ วิเคราะห์ โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)นำเสนอข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงประกอบตาราง

๔) นำเสนอบทสรุป การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาแต่ละประเด็นการวิจัยและข้อค้นพบใหม่ของการวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่เป็นมาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert Scale) โดยใช้การวัดแบบมาตราส่วนประเมินค่า(Rating Scale) ๕ ระดับ ดังนี้

ตารางที่ ๓.๒ แสดงมาตราส่วนประเมินค่า

ระดับความเห็น	คะแนน
เห็นด้วยมากที่สุด	๕
เห็นด้วยมาก	๔
เห็นด้วยปานกลาง	๓
เห็นด้วยน้อย	๒
เห็นด้วยน้อยที่สุด	๑

^๔ พระมหาศุภกิจ สุภกิจใจ (ภิกขุ), กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร, **ดุชนิพนธ์** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗, หน้า ๑๘๒ – ๑๘๓.

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) (Mean) โดยมีเกณฑ์ที่ใช้ในการแปลความหมายข้อมูลใช้วิธีของ Likert Scale แบบจำแนกแต่ละช่วงย่อยต่างกันแบ่งระดับคะแนนเป็น ๕ ระดับ ซึ่งการกำหนดช่วงของการวัดได้ดังนี้

ตารางที่ ๓.๓ แสดงเกณฑ์การใช้วิเคราะห์ข้อมูลของคะแนนโดยเฉลี่ย

ระดับคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ความหมาย
๔.๒๑ - ๕.๐๐	กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมากที่สุด
๓.๔๑ - ๔.๒๐	กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมาก
๒.๖๑ - ๓.๔๐	กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยปานกลาง
๑.๘๐ - ๒.๖๐	กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยน้อย
๑.๐๐ - ๑.๘๐	กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยน้อยที่สุด

๓.๔ การสนทนากลุ่มเฉพาะ

เป็นขั้นตอนการตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิจัยว่าการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมินั้น รูปแบบของสังคมที่ประชาชนต้องการควรเป็นอย่างไร ผลลัพธ์ที่ได้จะสามารถเป็นแนวทางในการให้ผู้นำชุมชนสร้างสันติประชาธรรมให้เกิดขึ้นในชุมชนได้หรือไม่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive of Accidental) เพื่อให้ได้ผู้ทรงคุณวุฒิที่สามารถวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างถูกต้องคือ

๑. ผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนา ๒ รูป
 ๒. นักวิชาการ ๓ คน
 ๓. ผู้นำชุมชน ๓ คน
- รวม ๘ รูป/คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลของการสนทนากลุ่ม เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงและความเป็นไปได้ของผลการวิจัย เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบข้อดี ข้อเสียและให้ได้รูปแบบของหมู่บ้านสันติประชาธรรมที่สมบูรณ์ที่สุด โดยตั้งประเด็นปัญหาที่จำเพาะเจาะจงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงประเด็นที่ต้องการ ดังนั้นกลุ่มสนทนาจึงเป็นลักษณะการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเสนอแนะได้ในทุกกรณีที่เห็นว่าน่าจะเป็นประโยชน์ มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

๑) ลงพื้นที่สังเกต สรรหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อเตรียมเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มต่อไป

๒) แนะนำตัวผ่านผู้ประสานงาน พบปะพูดคุยกับผู้ร่วมสนทนา เพื่อสร้างความคุ้นเคย

- ๓) ทำหนังสือขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม และนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ ที่จะจัดสนทนากลุ่ม
- ๔) จัดส่งเอกสาร เตรียมสถานที่ และอุปกรณ์
- ๕) ดำเนินการสนทนากลุ่ม

สรุป

วิธีดำเนินการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ” ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี(Mixed Research Method)โดยส่วนแรกจะศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตนเอง เพื่อจะได้ทราบข้อมูลเชิงลึก ส่วนที่สองจะทำการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยแบบสอบถาม ผู้วิจัยจะนำไปให้กลุ่มประชากรตัวอย่างตอบแบบสอบถามตามหัวข้อที่ได้กำหนดไว้แล้ว เพื่อทราบภาพลักษณ์ของนักการเมืองในปัจจุบันและการยอมรับของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลการวิจัยที่มีประสิทธิภาพทั้งในแง่ของข้อมูลเชิงพรรณนาและข้อมูลเชิงปริมาณต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเอกสาร แนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ และเพื่อศึกษารูปแบบสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การสร้างชุมชนต้นแบบตามรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ โดยผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับวัตถุประสงค์ดังนี้

๔.๑ ผลการศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ

๔.๑.๑ ผลการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับ การศึกษา และสถานภาพ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๑๗๔	๔๓.๕๐
หญิง	๒๒๖	๕๖.๕๐
อายุ (ปี)		
ต่ำกว่า ๒๑ ปี	๑๖	๘.๐๐
๒๑-๓๐ ปี	๔๗	๒๓.50
๓๑-๔๐ ปี	๔๘	๒๔.๐๐
๔๑-๕๐ ปี	๓๖	๑๘.๐๐
๕๑-๖๐ ปี	๓๒	๑๖.๐๐
๖๐ ปีขึ้นไป	๒๑	๑๐.๕๐
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่ามัธยมปีที่ ๓	๑๕๗	๓๙.๒๕
มัธยมปีที่ ๖/ปว.ช.	๑๙๑	๔๗.๗๕
ปริญญาตรี	๔๙	๑๒.๒๕
สูงกว่าปริญญาตรี	๓	๐.๗๕

สถานภาพ		
โสด	๑๗๐	๔๒.๕๐
สมรส	๒๓๐	๕๗.๕๐

จากตารางที่ ๔.๑ แสดงว่าประชากรผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากที่สุดจำนวน ๒๒๖ คน และผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุดคือผู้ที่มีช่วงอายุ ๓๑-๔๐ ปี ที่มีมากถึง ๔๘ คน และช่วงอายุ ๒๑-๓๐ ปี ที่มีจำนวนใกล้เคียงกันคือ ๔๗ คน สำหรับผู้ที่มีการศึกษามัธยมปีที่ ๖ หรือปว.ช. ตอบแบบสอบถามมากที่สุด ๑๙๑ คน หรือร้อยละ ๔๗.๗๕ แต่ผู้ที่เป็นโสดและสมรสแล้วได้ตอบแบบสอบถามจำนวนใกล้เคียงกันคือ เป็นโสด ตอบแบบสอบถามร้อยละ ๔๒.๕๐ และผู้ที่สมรสแล้วตอบแบบสอบถามร้อยละ ๕๗.๕๐

๔.๑.๒ ผลการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยจึงได้สร้างแบบสอบถามเพื่อหาข้อเท็จจริงจากกลุ่มตัวอย่าง ในเรื่องแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ โดยได้แจกแบบสอบถามในอำเภอเมือง, อำเภอหนองบัวแดง, อำเภอแก้งคร้อ, อำเภอจัตุรัส, อำเภอเนินสง่าและอำเภอซับใหญ่ เพื่อต้องการทราบแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันในอำเภอขนาดใหญ่ที่มีประชากรตั้งแต่ ๑ แสนคนขึ้นไป คืออำเภอเมือง และอำเภอหนองบัวแดง ในอำเภอนากลางที่มีประชากร ตั้งแต่ ๕๐,๐๐๐-๑๐๐,๐๐๐ คน คืออำเภอจัตุรัส และอำเภอแก้งคร้อ ส่วนอำเภอเนินสง่าและอำเภอซับใหญ่เป็นอำเภอขนาดเล็ก ที่มีประชากร ต่ำกว่า ๕๐,๐๐๐ คน ด้วยการแจกแบบสอบถามอำเภอขนาดใหญ่และอำเภอนากลางอำเภอละ ๗๐ ชุด อำเภอขนาดเล็กอำเภอละ ๖๐ ชุด รวมทั้งสิ้นจำนวน ๔๐๐ ชุด ได้รับคืนจำนวน ๔๐๐ ชุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐๐ ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอประเด็นสำคัญตามลำดับดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชน (อำเภอขนาดใหญ่) ในจังหวัดชัยภูมิ

ข้อ ที่	เกี่ยวกับแนวคิดและวิถีชีวิตของ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชา ธรรมของประชาชน	ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ			ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑.	คนในชุมชนของท่านส่วนใหญ่ ผูกพันเป็นเครือญาติ	3.06	1.208	ปาน กลาง	3.55	1.369	มาก
๒.	ปัญหาความขัดแย้งจะยุติลงได้โดย การตกลงของครอบครัว	3.00	1.212	ปาน กลาง	3.06	1.208	ปาน กลาง
๓.	ชุมชนของท่านส่วนใหญ่มีฐานะทาง การเงินอยู่ในระดับดี	2.39	1.148	น้อย	2.45	1.157	น้อย
๔.	ในปัจจุบันคนหนุ่มสาวส่วนใหญ่ไม่ ทำงานในภาคเกษตรกรรม	3.5๓	1.2๑๙	มาก	3.05	1.316	ปาน กลาง
๕.	ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบายของ เทศบาล/ อบต.	2.47	1.249	น้อย	3.06	1.481	ปาน กลาง
๖.	พระภิกษุสงฆ์มักเป็นที่ปรึกษาให้กับ ประชาชนเสมอ	2.๔๒	1.๓๓๕	น้อย	2.47	1.461	น้อย
๗.	ประชาชนได้รับข่าวสารของทาง ราชการจากเทศบาล/ อบต. อย่าง สม่ำเสมอ	3.50	1.280	มาก	3.02	1.076	ปาน กลาง
๘.	ประชาชนในชุมชนเข้าวัดฟังธรรม เป็นประจำ	3.18	1.270	ปาน กลาง	3.20	1.188	ปาน กลาง
๙.	ผู้นำท้องถิ่นออกเยี่ยมเยียนพบปะ พูดคุยกับประชาชนที่บ้านเป็น ประจำ	3.09	1.416	ปาน กลาง	2.๔5	1.55๑	น้อย
๑๐.	ผู้นำท้องถิ่นมีความเป็นกันเองกับ ประชาชนทุกคน	2.89	1.671	ปาน กลาง	3.42	0.972	ปาน กลาง
	ค่าเฉลี่ยรวม	2.95	1.301	ปาน กลาง	2.9๗	1.278	ปาน กลาง

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชน (อำเภอขนาดกลาง) ในจังหวัดชัยภูมิ (ต่อ)

ข้อ ที่	เกี่ยวกับแนวคิดและวิถีชีวิตของ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชา ธรรมของประชาชน	ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ			ตำบลบ้านขาม อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑.	คนในชุมชนของท่านส่วนใหญ่ ผูกพันเป็นเครือญาติ	3.34	1.121	ปาน กลาง	3.12	1.359	ปาน กลาง
๒.	ปัญหาความขัดแย้งจะยุติลงได้โดย การตกลงของครอบครัว	3.18	1.311	ปาน กลาง	2.91	1.126	ปาน กลาง
๓.	ชุมชนของท่านส่วนใหญ่มีฐานะทาง การเงินอยู่ในระดับดี	2.39	1.402	น้อย	2.40	1.435	น้อย
๔.	ในปัจจุบันคนหนุ่มสาวส่วนใหญ่ไม่ ทำงานในภาคเกษตรกรรม	3.61	1.402	มาก	2.78	1.099	ปาน กลาง
๕.	ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบายของ เทศบาล/ อบต.	2.46	1.293	น้อย	3.09	1.425	ปาน กลาง
๖.	พระภิกษุสงฆ์มักเป็นที่ปรึกษาให้กับ ประชาชนเสมอ	2.39	1.402	น้อย	2.27	1.032	น้อย
๗.	ประชาชนได้รับข่าวสารของทาง ราชการจากเทศบาล/ อบต. อย่าง สม่ำเสมอ	3.60	1.375	มาก	3.07	1.382	ปาน กลาง
๘.	ประชาชนในชุมชนเข้าวัดฟังธรรม เป็นประจำ	3.00	1.463	ปาน กลาง	3.00	1.373	ปาน กลาง
๙.	ผู้นำท้องถิ่นออกเยี่ยมเยียนพบปะ พูดคุยกับประชาชนที่บ้านเป็น ประจำ	2.43	1.469	น้อย	3.12	1.269	ปาน กลาง
๑๐.	ผู้นำท้องถิ่นมีความเป็นกันเองกับ ประชาชนทุกคน	3.01	1.477	ปาน กลาง	2.85	1.142	ปาน กลาง
	ค่าเฉลี่ยรวม	2.94	1.371	ปาน กลาง	2.86	1.264	2.94

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชน (อำเภอขนาดเล็ก) ในจังหวัดชัยภูมิ (ต่อ)

ข้อ ที่	เกี่ยวกับแนวคิดและวิถีชีวิตของ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชา ธรรมของประชาชน	ตำบลกะหาด อำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ			ตำบลท่ากูป อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑.	คนในชุมชนของท่านส่วนใหญ่ ผูกพันเป็นเครือญาติ	3.12	1.329	ปาน กลาง	3.66	1.270	มาก
๒.	ปัญหาความขัดแย้งจะยุติลงได้โดย การตกลงของครอบครัว	3.27	1.301	ปาน กลาง	2.96	1.237	ปาน กลาง
๓.	ชุมชนของท่านส่วนใหญ่มีฐานะทาง การเงินอยู่ในระดับดี	3.09	1.395	ปาน กลาง	2.27	0.853	น้อย
๔.	ในปัจจุบันคนหนุ่มสาวส่วนใหญ่ไม่ ทำงานในภาคเกษตรกรรม	3.27	1.241	ปาน กลาง	3.06	1.340	ปาน กลาง
๕.	ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบายของ เทศบาล/ อบต.	3.15	1.172	ปาน กลาง	2.48	1.593	น้อย
๖.	พระภิกษุสงฆ์มักเป็นที่ปรึกษาให้กับ ประชาชนเสมอ	2.45	1.322	น้อย	2.19	1.022	น้อย
๗.	ประชาชนได้รับข่าวสารของทาง ราชการจากเทศบาล/ อบต. อย่าง สม่ำเสมอ	2.18	1.162	น้อย	2.16	0.824	น้อย
๘.	ประชาชนในชุมชนเข้าวัดฟังธรรม เป็นประจำ	3.21	1.180	ปาน กลาง	3.18	1.371	ปาน กลาง
๙.	ผู้นำท้องถิ่นออกเยี่ยมเยียนพบปะ พูดคุยกับประชาชนที่บ้านเป็น ประจำ	2.09	0.738	น้อย	2.19	0.992	น้อย
๑๐.	ผู้นำท้องถิ่นมีความเป็นกันเองกับ ประชาชนทุกคน	3.16	1.272	ปาน กลาง	3.27	1.271	ปาน กลาง
	ค่าเฉลี่ยรวม	2.90	1.211	ปาน กลาง	2.74	1.177	ปาน กลาง

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่าแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนนั้นการทะเลาะเบาะแว้งเกิดขึ้นไม่บ่อยนักซึ่งมักจะมีสาเหตุจากการตีมีสุรา แต่การทะเลาะเบาะแว้งนั้นยุติลงได้ด้วยการเจรจาในระดับชุมชน ส่วนใหญ่จะไม่ได้ไปถึงภาครัฐ และพระภิกษุสงฆ์ก็ไม่มีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งเหล่านี้ อาจจะเป็นเพราะประชาชนส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ การดำเนินชีวิตของประชาชนเป็นไปตามวิถีชีวิตของคนชนบทที่มีฐานะทางการเงินอยู่ในระดับปานกลางถึงน้อย แต่ก็ยังมีความปรองดองในระดับปานกลาง หากวิเคราะห์ตามขนาดของอำเภอแล้วจะเห็นว่าอำเภอขนาดใหญ่ คือกลุ่มตัวอย่างในอำเภอเมืองและอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จะเห็นว่าการทะเลาะเบาะแว้งในชุมชนเกิดขึ้นน้อยมาก สาเหตุอาจมาจากการตีมีสุรา ซึ่งในอำเภอหนองบัวแดง ($X = ๓.๐๖$) อาจมีมากกว่าในอำเภอเมือง ($X = ๓.๐๐$) ในอำเภอขนาดกลางประชาชนในชุมชนจะมีความผูกพันทางเครือญาติมากกว่าอำเภอขนาดใหญ่ ความขัดแย้งจึงยุติลงได้ด้วยความปรองดองซึ่งอยู่ในระดับเดียวกันคือ ($X = ๓.๐๐$) ส่วนอำเภอขนาดเล็กยังมีความสนิทสนมกันมาก แม้บางชุมชนจะมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีก็ตาม ($X = ๒.๐๙$ และ $X = ๒.๑๙$ ตามลำดับ) จากตารางที่ ๔.๒ พอจะวิเคราะห์ได้ว่าเมื่อมีเหตุความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้ว ก็จะยุติลงด้วยการปรับความเข้าใจในหมู่เพื่อนฝูงหรือเครือญาติหรือความสนิทสนมกันมานาน เพราะเป็นสังคมชนบทไม่กว้างนัก แต่หากมีเหตุรุนแรงความขัดแย้งก็มักนำไปสู่วงศาความญาติหรือผู้นำชุมชน หรืออาจจะเป็นบุคคลที่เป็นที่เคารพของผู้คนในหมู่บ้านให้ช่วยกันยุติปัญหา ปัญหาส่วนใหญ่จะยุติลงได้ น้อยครั้งมากที่ปัญหาที่เกิดขึ้นจะไปถึงตำรวจ ในประเด็นความขัดแย้งนี้ ประชาชนทุกอำเภอไม่นำปัญหานี้ไปให้พระสงฆ์เป็นผู้ไกล่เกลี่ยเหมือนในอดีต อาจเป็นเพราะปัจจุบันคนหนุ่มสาวเข้าวัดฟังธรรมน้อยลง ประชาชนเริ่มห่างวัด แม้ว่าประชาชนจะนำปัญหาไปปรึกษาพระสงฆ์แต่ก็ไม่ใช้การไกล่เกลี่ยให้ยุติความขัดแย้ง แต่จะเป็นปัญหาความทุกข์ทางจิตใจ ดังนั้นพระสงฆ์มักจะเป็นฝ่ายคอยรับการปรึกษา ไม่ได้เป็นฝ่ายที่เข้าไปดูแลปัญหาของชาวบ้าน ปัญหาต่างๆชาวบ้านมักจะจัดการกันเอง น่าจะเป็นเพราะชาวบ้านส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกัน ทำให้ประชาชนมีความสามัคคีปรองดองกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

สรุป แนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชน ในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

๑. เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นในชุมชน ส่วนมากสามารถยุติลงได้ด้วยแนวทางการแก้ปัญหาตนเองในชุมชน เริ่มจากครอบครัว ญาติผู้ใหญ่ และผู้นำชุมชน
๒. พระสงฆ์มีบทบาทในการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชนน้อยมาก โดยเฉพาะการเป็นผู้นำชุมชน หรือเป็นเครื่องช่วยผู้นำในการพัฒนาชุมชนเหมือนในอดีต
๓. ประชาชนส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติหรือเคารพนับถือกันภายในชุมชน ทำให้เกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
๔. แม้ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางถึงน้อย แต่ก็ไม่ฝืดเคือง

๕. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะได้รับความร่วมมืออยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๓ ผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากการศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิด้วยการแจกแบบสอบถามแล้ว นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เพื่อสร้างเครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำท้องถิ่น และประชาชน เพื่อให้ได้ทราบข้อเท็จจริงต่อไป

ผลการศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

๑) ความขัดแย้งที่รุนแรงในพื้นที่

ตารางที่ ๔.๓ แสดงสรุปประเด็นปัญหาความขัดแย้งที่มีความรุนแรงในพื้นที่

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
๑.	ปัญหาการตีมีสรวนนำไปสู่การทะเลาะวิวาท	๑๙	๑,๒,๔,๘,๙,๑๑,๑๓,๑๕,๑๖,๑๘,๒๐,๒๒,๒๕,๒๖,๓๐,๓๓,๓๕,๓๘,๓๙	๔๘
๒.	ปัญหาทางเศรษฐกิจ การทำมาหากิน	๘	๕,๗,๑๐,๑๕,๒๒,๒๔,๒๗,๓๑	๒๐
๓.	ปัญหาการขัดแย้งทางสังคม ที่มีสาเหตุมาจากคนภายนอกสังคม	๑๔	๓,๖,๗,๑๑,๑๔,๑๖,๑๗,๑๙,๒๓,๒๔,๒๗,๓๒,๓๖,๔๐	๓๕

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่าในประเด็นปัญหาความขัดแย้งที่มีความรุนแรงในพื้นที่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๔๐ ราย มีความเห็นสอดคล้องกัน โดยมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องการตีมีสรวนนำไปสู่การทะเลาะวิวาท เป็นอันดับแรกโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๙ รายมีความเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๔๘ เห็นว่าความขัดแย้งในพื้นที่มักเกิดขึ้นในกลุ่มวัยรุ่น แต่เป็นความขัดแย้งที่ไม่รุนแรงนักและมักเกิดจากการตีมีสรวนเป็นส่วนมาก^๑ แต่ก็ไม่เคยถึงการทะเลาะวิวาทที่รุนแรง ในบางครั้งอาจส่งผลถึงผู้ปกครองบ้าง แต่ก็สามารถตกลงกันได้^๒ บางหมู่บ้านที่ประชาชนส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกัน ก็มักจะไม่มีปัญหามากนัก แต่ในบางหมู่บ้านประชาชนเป็นผู้อพยพและเป็นหมู่บ้านใหม่ มักจะมีปัญหาความขัดแย้งมากกว่าหมู่บ้านที่มีมาแต่

^๑ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔ วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^๒ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๙ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

ดั้งเดิม^๓ ความรุนแรงในบางครั้งมักจะเกิดเพราะสุราแม้จะมีการห้ามดื่มสุราในเขตวัดก็ตามแต่บางครั้งก็มีการแอบดื่มก็มี^๔ ทางราชการก็มีการประกาศขอร้องไม่ให้มีการดื่มสุราในเขตวัดแล้ว แต่กลุ่มวัยรุ่นบางกลุ่มก็ยังมีการดื่มต่อเนื่องเข้ามาในวัด^๕ อาจเป็นเพราะประเพณีเช่นการบวช หรือทอดกฐิน ชาวบ้านมักจะมีการฉลองด้วยสุรา โดยดื่มมาจากบ้านงานต่อเนื่องมาตลอดวันทำให้มีการทะเลาะวิวาทกันเองหรืออาจเป็นแขกต่างถิ่นที่มาร่วมงานทอดกฐินหรืองานบุญอื่นๆ อาจเป็นกรณีขู่สาวของหนุ่มๆ ในชุมชนกับหนุ่มต่างถิ่นก็มีให้เห็น^๖ ในชุมชนไม่มีความขัดแย้งที่รุนแรงนักและความขัดแย้งที่รุนแรงถึงขั้นเสียชีวิตไม่เคยเกิดขึ้นมานานแล้ว ในช่วงระบาดของโรคโควิด ทำให้ปัญหาการทะเลาะวิวาทลดน้อยลง น่าจะมีสาเหตุมาจากการงดเว้นการเที่ยวเตร่ในยามวิกาล การดื่มสุราก็ลดน้อยลง^๗ ในรอบ ๓ ปีที่ผ่านมาปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรง จนเกิดการฟ้องร้องมีน้อยมาก^๘ ปัญหาส่วนใหญ่จะตกลงกันเองได้เพราะส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งผลประโยชน์ ประชาชนส่วนใหญ่แม้บางส่วนจะไม่ผูกพันทางเครือญาติแต่ก็อยู่ร่วมกันมานาน ทำให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนมกัน จึงสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ตั้งแต่ต้นทำให้ปัญหาต่างๆ ยุติลงไม่บานปลาย^๙ ในปัจจุบันคนมักไม่ค่อยจะออกจากบ้านเพราะกลัวการระบาดของโรคโควิด อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ปัญหาความขัดแย้งไม่เกิดขึ้น รวมทั้งการดูแลของเจ้าหน้าที่รัฐ เช่นผู้ใหญ่บ้าน, อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) เข้มงวด ทำให้การพบปะสังสรรค์ลดลงอย่างมาก^{๑๐} สำหรับปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงในหมู่บ้านมักไม่เกิดขึ้น ปัญหาความขัดแย้งรุนแรงมักเกิดกับคนต่างถิ่นต่างหมู่บ้าน แต่ไม่พบปัญหานี้มานานแล้ว^{๑๑} ในช่วงที่มีงานบุญคณะกรรมการหมู่บ้านก็จะประชุมเพื่อหาทางระงับเหตุที่อาจจะเกิดขึ้นอยู่แล้วตั้งแต่การห้ามขายและดื่มสุราในบริเวณวัดและในวัดมีหนึ่งร้อยเมตร แต่บางครั้งก็เป็นการยากและบางครั้งก็มาจากคนต่างถิ่นที่ไม่รู้ถึงกฎกติกาของหมู่บ้าน^{๑๒}

ในประเด็นที่สองผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องของปัญหาทางเศรษฐกิจ การทำมาหากิน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๘ คน มีความเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๒๐ เห็นว่าปัญหาทางเศรษฐกิจ ทำให้ประชาชนต้องออกจากบ้านไปทำมาหากิน บางครอบครัวอาจไปเข้าเียนกลับ แต่บาง

^๓ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^๔ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^๕ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^๖ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๖ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^๗ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๐ วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๕.

^๘ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^๙ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๕ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๘ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

ครอบครัวต้องไปทำงานในกรุงเทพหรือเมืองใหญ่ๆ ส่งเงินกลับบ้าน บางครั้งไม่ได้ส่งเงินทำให้เกิดปัญหากระทบถึงการศึกษา เด็กไม่ไปเรียนหนังสือทำให้เกิดปัญหาต่อเนื่อง^{๑๓} บางครอบครัวถึงกับขายนาซึ่งเคยทำกินเพื่อเป็นทุนในการค้าขาย เมื่อไม่ประสบความสำเร็จทำให้เงินทุนค่อยๆ หมดไป ทำให้ครอบครัวยากจนลง เกิดความขัดแย้งในครอบครัวบางครั้งรุนแรงถึงขั้นหย่าร้าง^{๑๔} สำหรับการพนันที่อาจเป็นต้นเหตุของการเป็นหนี้อาจนำมาซึ่งปัญหาเศรษฐกิจนั้น ผู้นำหมู่บ้านทุกคนจะเพ่งเล็งห้ามปรามไม่ให้มีการเล่นการพนันในรูปแบบต่างๆ แต่ก็อาจจะมีการลักลอบบ้างก็เป็นส่วนน้อย^{๑๕} ในชนบทการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจมีน้อยมาก การอภิฉาธิษฐานกันผ่านทางนี้แทบจะตัดออกไปได้เลยเพราะสังคมชนบทส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติหรือแม้จะไม่ใช่ญาติแต่การอยู่ร่วมกันในสังคมเล็กๆ จะมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สูงมาก^{๑๖}

ในประเด็นสุดท้ายผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องปัญหาการขัดแย้งทางสังคมที่ส่วนใหญ่จะมีสาเหตุมาจากคนภายนอกสังคม โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๔ คน มีความเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๓๕ เห็นว่าการขัดแย้งทางสังคมแม้ไม่ชัดเจนนักและเกิดขึ้นเมื่อมีความเห็นขัดแย้งเช่นในช่วงที่มีการเลือกตั้งภายในชุมชน จะเห็นชัดจากการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายส่วนมากจะแบ่งตามหมู่ญาติพี่น้องของแต่ละฝ่ายที่ให้การสนับสนุนในการแข่งขัน^{๑๗} บางครั้งรุนแรงทะเลาะเบาะแว้ง อาจมีปัญหาเรื่องเงินเป็นตัวตัดสิน แต่บางครั้งก็มีปัญหาจากภายนอกที่มีผลกระทบจากการพัฒนาของทางราชการ ซึ่งผู้นำชุมชนจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยประสานรอยร้าว^{๑๘}

สรุป ปัญหาความขัดแย้งที่มีความรุนแรงในพื้นที่ แม้จะมีความขัดแย้งที่รุนแรงเกิดขึ้นในพื้นที่น้อยมาก ซึ่งเป็นเพราะประชาชนส่วนใหญ่มีความผูกพันทางเครือญาติ แต่ก็มีส่วนสาเหตุมาจากการดื่มสุราและนำไปสู่การทะเลาะวิวาทโดยเฉพาะในเทศกาลต่างๆ เช่น สงกรานต์ ขึ้นปีใหม่ ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาหรืองานบุญบวชนาค ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน โดยเฉพาะการทะเลาะวิวาทกับคนต่างถิ่นเป็นต้น ในปัญหาทางเศรษฐกิจ การทำมาหากิน มักไม่ค่อยเกิดปัญหาเพราะสังคมชนบทเป็นสังคมเครือญาติมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน ส่วนปัญหาการขัดแย้งทางสังคม ส่วนใหญ่จะมีสาเหตุมาจากคนภายนอกสังคม

^{๑๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๗ วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๑ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๗ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

๒) การยุติปัญหาความขัดแย้ง

ตารางที่ ๔.๔ แสดงสรุปประเด็นการยุติปัญหาความขัดแย้ง

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
๑.	ยุติที่ครอบครัว	๒๐	๓,๖,๘,๑๐,๑๑,๑๒,๑๔,๑๖,๑๗,๒๑,๒๒,๒๓,๒๔, ๒๕,๒๘,๓๑,๓๔,๓๖,๓๗,๔๐	๕๐
๒.	ยุติที่ผู้นำท้องถิ่น	๑๖	๖,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๓,๑๕,๑๖,๑๗,๒๒,๒๔,๒๖,๒๘, ๓๒,๓๙	๔๐
๓.	ยุติที่ผู้รักษากฎหมาย	๑๑	๖,๘,๑๑,๑๗,๒๔,๒๕,๒๘,๓๐,๓๓,๓๕,๓๘	๒๘

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่าการยุติปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๔๐ คน มีความเห็นสอดคล้องกัน โดยมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องครอบครัว เป็นอันดับแรก โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๒๐ รายมีความคิดเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๕๐ เห็นว่าครอบครัวมีความสำคัญมาก การยุติปัญหามักเป็นไปตามขั้นตอน เริ่มจากการแก้ปัญหาของกลุ่มผู้ก่อเหตุ การแก้ปัญหาระหว่างครอบครัว และเครือญาติ จนไม่สามารถตกลงกันได้ผู้นำชุมชนจึงเข้าไปไกล่เกลี่ยแก้ปัญหา การแก้ปัญหามักจะมาไม่ถึงวัด^{๑๙} แต่ถ้ายุติปัญหาไม่ได้จึงจะนำปัญหาไปแจ้งความดำเนินคดีต่อไป^{๒๐} ตามปกติชาวบ้านมักจะรวมขอมกันเองในครอบครัว ในหมู่ญาติสนิทเสียก่อน หากไม่สามารถตกลงกันได้แล้วจึงจะถึงผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งจะเป็นเรื่องที่พอจะพูดจากันได้ แต่ต้องการพยานให้ได้รับรู้^{๒๑} แต่หากเหตุนั้นเป็นเรื่องใหญ่อาจไม่ปรึกษาผู้นำชุมชน แต่อาจถึงตำรวจแจ้งความดำเนินคดีเลย^{๒๒} ปัญหาความรุนแรงเป็นเรื่องจะต้องพิจารณา หากสามารถตกลงกันได้ในระดับหมู่บ้านจะทำให้เกิดความปรองดอง เกิดความสามัคคีขึ้นในหมู่บ้าน หากปล่อยให้ปัญหาลงถึงโรงถึงศาลแล้วมักเกิดผู้ได้ประโยชน์กับผู้เสียประโยชน์^{๒๓} ปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงมักจะตกลงกันเองไม่ค่อยได้ ดังนั้นผู้นำต้องรีบเข้าไประงับเหตุ หาสาเหตุเพื่อยุติความรุนแรงที่อาจจะขยายวงกว้างขึ้น เนื่องจากประชาชนมักมีญาติพี่น้องของแต่ละฝ่าย^{๒๔} และปัญหาสำคัญ

^{๑๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๗ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๒๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๒๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๒๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๔ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๒๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๒๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

คือการให้ข้อมูลของสาเหตุไม่ตรงกับความเป็นจริง ทำให้เกิดการเข้าใจที่คลาดเคลื่อน เมื่อสถานการณ์ถึงขั้นนี้แล้วจะทำให้ยากต่อการแก้ปัญหาความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นได้^{๒๕}

ในประเด็นที่สองผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องของการแก้ปัญหาที่ผู้นำท้องถิ่น โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๖ คน มีความเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๔๐ เห็นว่าปัญหาความรุนแรงเป็นปัญหาที่หนักแล้วโดยเฉพาะเกิดขึ้นในระหว่างเครือญาติเพราะจะทำให้เกิดความแตกร้างของพี่น้องวงญาติ^{๒๖} ถ้าไม่รุนแรงจนเกินไปญาติผู้ใหญ่ที่เป็นที่เคารพนับถือของทั้งสองฝ่ายจะเป็นผู้ประนีประนอม ไกล่เกลี่ยหรืออาจให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ตัดสิน^{๒๗} แต่ถ้าไม่สามารถยอมความกันได้ ความขัดแย้งนี้จึงจะไปแจ้งความดำเนินคดีแต่ก็ไม่ค่อยเกิดปัญหาเหล่านั้นนัก^{๒๘} เมื่อเรื่องถึงผู้ใหญ่มักจะมีการประนีประนอม ให้รวมขอมยุดีเรื่องราวหรืออาจจะมีการนำไปสู่การยุติปัญหาด้วยการทำขวัญ ชดใช้ หรือการขอโทษ ขอขมา หรือการทำทัณฑ์บนภาคทัณฑ์ เป็นหลัก^{๒๙} การที่นำเรื่องไปถึงผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือมักเป็นเรื่องที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายไม่ต้องการให้เป็นที่ยุติกันในวงกว้าง แต่ก็เป็นเรื่องที่ต้องมีสักขีพยานรับรู้^{๓๐}

ในประเด็นสุดท้ายผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องของการยุติปัญหาที่ผู้รักษากฎหมายหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๑ คน มีความเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๒๘ เห็นว่าหากเหตุความขัดแย้งนั้นเป็นเรื่องใหญ่ที่เสียหาย รอมชอมกันไม่ได้ ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาต้องได้รับโทษ หรือการไกล่เกลี่ยจากผู้นำชุมชนไม่เป็นผล โดยฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเห็นว่าตนไม่ได้รับความยุติธรรมหรือไม่พอใจในการไกล่เกลี่ย ฝ่ายที่เสียหายอาจดำเนินการแจ้งความกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่ง^{๓๑} แต่ปัญหาแบบนี้มักไม่เกิดขึ้นนัก ยกเว้นกรณีอยู่คนละหมู่บ้านและไม่เป็นญาติ กรณีนี้เรื่องมักถึงตำรวจ^{๓๒} การแก้ปัญหาความรุนแรงในชุมชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน การให้เรื่องไปจนถึงเจ้าหน้าที่ไม่น่าจะเกิดผลดีนักเพราะต้องมีการบันทึกประวัติ การยุติปัญหาภายในชุมชนน่าจะเป็นเรื่องดีที่สุดเพราะสามารถให้การอบรมกล่อมเกลียด้วย^{๓๓}

^{๒๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๕ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๒๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๒๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔ วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๒๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๕ วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๒๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๔ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๖ วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

สรุป การยุติปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรง การเป็นสังคมชนบทที่มีความผูกพันทางเครือญาติ หรือความสนิทสนม เคยเอื้ออาทรต่อกัน ทำให้การยุติปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นจึงมักเริ่มจากการเจรจากันภายในครอบครัวเป็นอันดับแรก ดังนั้นการยุติปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรง จึงดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ ยุติที่ครอบครัวเมื่อเห็นว่าเป็นเครือญาติ เป็นเรื่องที่ไม่ใหญ่โตนัก หรือเป็นเรื่องที่น่าอับอาย แต่ถ้าตกลงกันไม่ได้ เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยประจักษ์พยาน เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยการรับรู้ของผู้นำชุมชนแล้ว ชาวบ้านจึงจะนำไปหาผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนมักใช้การไกล่เกลี่ยเป็นหลัก หรือการขอให้รับได้พอใจทั้งสองฝ่าย เพื่อยุติปัญหาไม่ให้เป็นปมลาย หรือเกิดการบาดหมาง อาฆาตกัน รวมทั้งการแก้ปัญหาโดยวิธีนี้อาจได้รับการกล่อมเกลามาจากผู้ใหญ่ในชุมชนด้วย แต่หากผู้นำไม่สามารถยุติปัญหาได้ หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายไม่พอใจ เรื่องก็ถูกนำไปแจ้งความดำเนินคดีต่อไป

๓) ศาสนากับการแก้ปัญหาของชุมชน

ตารางที่ ๔.๕ แสดงสรุปประเด็นศาสนากับการแก้ปัญหาของชุมชน

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
๑.	ปัญหาคนหนุ่มสาวเข้าวัด ฟังธรรม น้อยลง	๑๗	๑,๒,๓,๕,๘,๙,๑๐,๑๓,๑๔,๑๗,๒๐,๒๒,๒๕,๓๒,๓๓,๓๗,๔๐	๔๓
๒.	ปัญหาเศรษฐกิจที่ไม่มีเวลาเข้าวัด ฟังธรรม	๘	๑๖,๑๗,๒๒,๒๓,๒๗,๓๑,๓๕,๓๗	๒๐
๓.	ปัญหาการสร้างสิ่งสูงใจให้ประชาชนเข้าวัด	๑๖	๑,๒,๓,๔,๕,๘,๙,๑๐,๑๒,๑๓,๑๔,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒,๒๔	๔๐

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่าศาสนากับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๔๐ คน มีความเห็นสอดคล้องกัน โดยมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในปัญหาการสร้างสิ่งสูงใจให้ประชาชนเข้าวัดเป็นอันดับแรก โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๗ รายมีความคิดเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๔๓ เห็นว่าพุทธธรรมสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งได้แน่นอน แต่ปัญหาอยู่ที่ทำอย่างไรให้ประชาชนเข้าวัดเพื่อฟังธรรม แล้วนำธรรมะไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความสุขตามอัตภาพที่มี^{๓๔} ปัญหาคือการทำอย่างไรให้ประชาชนเข้าวัดเพื่อฟังธรรม ไม่ใช่เข้าวัดเพื่อหาความสนุกสนาน หรือเข้าวัด

^{๓๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๑ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๕.

ตามประเพณีเพียงอย่างเดียว^{๓๕} ในโลกปัจจุบันที่เทคโนโลยีก้าวไปข้างหน้าอย่างรวดเร็ว พระสงฆ์ก็ต้องตามเทคโนโลยีเหล่านี้ให้ทันสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสั่งสอนอบรมชาวบ้านให้เกิดความสนใจและติดตามศึกษาหาความรู้ทางพระพุทธศาสนา^{๓๖} ขณะเดียวกันพระสงฆ์ก็ต้องประพฤติปฏิบัติให้ประชาชนเห็นจริยวัตรที่ดีงามของพระสงฆ์เสียก่อน^{๓๗} ซึ่งจะทำให้เกิดความเลื่อมใสเป็นเบื้องต้น และเป็นประตู่ให้เกิดศรัทธาที่จะปฏิบัติตามเข้ามาศึกษาหาความรู้^{๓๘} การสร้างสิ่งสูงใจเหล่านี้ต้องให้เป็นไปตามยุคตามสมัย ในสมัยที่คนทั่วไปใช้เทคโนโลยีกันอย่างแพร่หลาย การจงใจให้คนเข้าวัดก็ต้องใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเหมือนกัน^{๓๙} แต่การใช้ต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับระเบียบ จารีตประเพณี วัฒนธรรมด้วย^{๔๐} อาจอาศัยวันสำคัญทางศาสนาหรือวันสำคัญอื่นๆก็ได้ แต่การจงใจก็ต้องพิจารณาเป้าหมายว่าอยู่ในระดับใด เช่นนิสิตนักศึกษาปัญญาชน การโน้มน้าวให้เข้าวัดนั้นรูปแบบก็ต้องแตกต่างไปจากผู้สูงอายุ ก็ให้สามารถร่วมงานเดียวกันได้แต่คนละบริบท^{๔๑} คือต้องให้ทุกคนคำนึงว่าวัดไม่ใช่สถานที่ศักดิ์สิทธิ์จนแตะต้องอะไรไม่ได้ แต่ทุกคนต้องมาร่วมให้เกียรติ^{๔๒} วัดเป็นของทุกคนที่สามารถแสวงหาความรู้ได้ แต่ทุกคนก็ไม่สามารถทำอะไรตามอำเภอใจภายในเขตวัดได้^{๔๓} การจงใจหรือการสร้างสิ่งสูงใจให้ประชาชนเข้าวัดจึงมีความสำคัญที่ทุกคนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการคิดหาหนทางในการสร้างหรือดึงดูดให้คนเข้าวัดด้วยความเต็มใจและเพื่อการแสวงหาความสุขในชีวิต^{๔๔}

ในประเด็นที่สองผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในปัญหาคนหนุ่มสาวเข้าวัดฟังธรรมน้อยลง โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๖ คน มีความเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๔๐ เห็นว่าประชาชนโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ควรจะต้องรู้จักเข้าวัดฟังธรรมเป็นประจำ เช่นทุกวันพระหรือวันสำคัญทางศาสนา แต่ไม่ใช่การเข้าวัดเพราะความสนุกสนานหรือเข้าวัดเพื่อทำปฏิบัติศาสนพิธีเท่านั้น^{๔๕} พุทธศาสนิกชนควรมีเวลาฟังธรรม ปฏิบัติธรรมให้เป็นนิสัย รวมทั้งการใคร่ครวญ ในศีลธรรมที่ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตด้วย^{๔๖} ซึ่งผลลัพธ์จะทำให้ใจสะอาด กายสงบ สันคัมเป็นสุข และความขัดแย้ง

^{๓๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๓๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๔๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๔ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๔๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๔๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๔๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๔๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๐ วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๔๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๔๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๕.

จะหายไปในที่สุด^{๔๗} การเข้าวัดฟังธรรมคือปัจจัยสำคัญของสังคม และต้องเชื่อมั่นว่าพระพุทธศาสนาสามารถทำให้สังคมปราศจากความขัดแย้งได้จริง^{๔๘} ในปัจจุบันสังคมเปลี่ยนไป วัยรุ่นมักไม่ชอบเข้าวัด จะเข้าบ้างก็ไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่นการทอดกฐิน ทอดผ้าป่า งานบวช เป็นต้น^{๔๙} การฟังธรรมแม้แต่การเทศนาหาชาติก็หาวัยรุ่นเข้าฟังไม่ได้ บางครั้งอาจมองว่าวัดหรือศาสนาคือความล้าสมัย ด้วยซ้ำไป^{๕๐} นอกจากนั้นพระสงฆ์กับความศรัทธาของประชาชนก็ลดน้อยลง พระสงฆ์ไม่ค่อยมีบทบาทในสังคมเหมือนเดิม ทำให้การแก้ปัญหาความขัดแย้งไปไม่ถึงวัด^{๕๑} แม้ศาสนาไม่ได้ทำหน้าที่ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งก็จริง แต่วัดก็ทำหน้าที่กล่อมเกล้าให้คนเป็นคนดีได้ ถ้าหาวิธีการจริงเพื่อดึงดูดใจให้คนรุ่นใหม่เข้าวัดให้มากขึ้น^{๕๒}

ในประเด็นสุดท้ายผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องปัญหาเศรษฐกิจที่ทำให้ไม่มีเวลาเข้าวัด ฟังธรรม โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๘ คน มีความเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๒๐ เห็นว่ากลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังเหนียวแน่นอยู่กับวัด เข้าวัดฟังธรรมสม่ำเสมอ ยังยึดมั่นศรัทธาในพระพุทธศาสนาไม่เสื่อมคลาย^{๕๓} สำหรับหนุ่มสาวแม้จะชักชวนเข้าวัดแต่ก็ยังได้รับการสนองตอบที่ค่อนข้างน้อย อาจเป็นเพราะความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจทำให้ไม่มีเวลาในการเข้าวัดฟังธรรม^{๕๔} นอกจากนั้นในสถานการณ์ปัจจุบันที่เทคโนโลยีเข้ามามากมาย อาจเป็นสาเหตุให้เยาวชนให้ความสำคัญในการเข้าวัดน้อยลงก็อาจเป็นไปได้^{๕๕} การบวชเรียนในบวรพุทธศาสนาก็ลดน้อยลง น่าจะชี้ให้เห็นถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ต้องนำมาหากินเป็นอันดับแรกและปัจจัยอื่นๆจึงจะตามมา^{๕๖}

สรุป ศาสนากับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกกลุ่มมองเห็นปัญหาในข้อนี้คล้ายกันคือ สภาพทางสังคมที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจทำให้ชาวบ้านกับวัดเริ่มห่างกันมากขึ้น ในปัจจุบันสังคมชนบทเริ่มมีปัญหากับศาสนาไม่มีบทบาทในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง คือปัญหาคนหนุ่มสาวเข้าวัด ฟังธรรมน้อยลง อาจมีเข้าวัดบ้างในวันสำคัญทางศาสนาหรือเทศกาล แต่ก็เข้ามาเพื่อประกอบศาสนกิจเท่านั้นไม่ได้เข้าวัดเพื่อฟังธรรมเทศนา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหาเศรษฐกิจที่ทำให้ไม่มีเวลาเข้าวัดฟังธรรมก็อาจเป็นไปได้ ปัญหาเศรษฐกิจนับว่าเป็นเรื่องสำคัญต่อชีวิต แต่ธรรมก็คือสิ่งที่

^{๔๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๙ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๔๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๐ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๔๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๙ วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๕๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๔ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๕๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๒ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๕๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๐ วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๕๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๕๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๓ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๕๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๖ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๕๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๗ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

ทำให้ชีวิตงดงามขึ้น ทำให้ชีวิตสงบร่มเย็นและอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ดังนั้นการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จึงต้องมีทั้งสองอย่างประกอบกัน จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างสิ่งจูงใจให้ประชาชนเข้าวัด ดึงดูดให้สนใจอยากรู้อยากเห็นและให้ประชาชนได้เรียนรู้พระธรรมด้วยความเต็มใจ ซึ่งในกรณีนี้จะทำให้เกิดการกล่อมเกลாதองจิตใจให้รู้ดีรู้ไม่ผิด และจะทำให้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมลดลงหรือไม่เกิดขึ้นได้

๔) ความขัดแย้งที่มีสาเหตุมาจากความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ความขัดแย้งที่มีสาเหตุมาจากความเหลื่อมล้ำทางสังคม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๒๕ คน มีความเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ โดยมองปัญหานี้ว่าเป็นเรื่องของบุคคลที่จะมองปัญหานี้ต่างกันไป ความเหลื่อมล้ำทางสังคมมีการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป^{๕๗} บางครอบครัวฐานะดีขึ้นจากการขายที่ดิน บางครอบครัวฐานะต่ำลงเพราะการพนัน ทุกอย่างอยู่ในการรับรู้ของสังคม^{๕๘} ดังนั้นความเหลื่อมล้ำจึงไม่ค่อยจะเกิดปัญหาในสังคมชนบทมากนัก^{๕๙} และในสังคมที่มีความผูกพันทางเครือญาติแล้วความเหลื่อมล้ำน่าจะมีปัญหาน้อยมาก^{๖๐} ความแตกต่างของฐานะอาจสร้างความแปลกแยกบ้างแต่ก็ไม่มากนัก เพราะสังคมชนบทเป็นสังคมแคบๆสามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของแต่ละครอบครัวได้^{๖๑} ในปัจจุบันสังคมชนบทได้เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นการเข้าไปทำงานในกรุงเทพหรือในเมืองใหญ่ ในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการมากขึ้น^{๖๒} การขายที่ดินที่เคยทำาให้มีเงินสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ก็ไม่ได้ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรง คงมีปัญหการทะเลาะเบาะแว้งเล็กน้อยที่สามารถรอมชอมกันได้ในระดับหมู่บ้าน^{๖๓} ประชาชนไม่ได้มองความเหลื่อมล้ำทางสังคมจะเป็นสาเหตุของปัญหาอะไร เนื่องจากความผูกพันที่อยู่ด้วยกันมานาน แม้ไม่ใช่ญาติก็มีความสนิทสนม จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้^{๖๔} และส่วนใหญ่คนวัยทำงานก็จะทำงานนอกบ้าน น้อยคนที่ทำงานเกษตรกรรม^{๖๕} สังคมในหมู่บ้านเป็นสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปันซึ่งกันและกัน แม้จะมีอยู่บ้างก็ไม่ได้ส่งผลกระทบใดๆจนเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้ง กระทั่งกระทบกระทั่งรุนแรงแต่อย่างใด^{๖๖} ในช่วงโรคโควิด ๑๙ ระบาดมีชาวบ้านหลายคนที่เคยเข้าไปทำงานในกรุงเทพได้กลับมาอยู่

^{๕๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๐ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๕๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๑ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๕๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๖๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๖๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๖๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๗ วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๖๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๗ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๖๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๖๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๖๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

บ้าน และเริ่มต้นค้าขายเล็กๆน้อยๆ แม้ว่าภาวะเศรษฐกิจฝืดเคือง ต้องตงงานกลับมาอยู่บ้าน แต่ในทางกลับกันก็ทำให้สังคมอบอุ่นขึ้น^{๖๗}

สรุป ความขัดแย้งที่มีสาเหตุมาจากความเหลื่อมล้ำทางสังคมนั้น ประชาชนไม่ได้มองความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นสาเหตุของปัญหาความขัดแย้ง เพราะความเหลื่อมล้ำทางสังคมมีการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปและสังคมชนบทเป็นสังคมแคบๆสามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของแต่ละครอบครัวได้นอกจากนั้นการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจลง ส่วนการเหลื่อมล้ำในแง่อื่นไม่มีให้เห็นในสังคมชนบทมากนัก ดังนั้นความเหลื่อมล้ำทางสังคมจึงไม่เป็นเหตุแห่งความขัดแย้งอย่างเด่นชัด

๕) สาเหตุของความสามัคคีในชุมชน

ตารางที่ ๔.๖ แสดงสรุปประเด็นสาเหตุของความสามัคคีในชุมชน

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
๑.	ความสนิทสนมและเป็นเครือญาติ	๒๑	๑,๒,๔,๕,๙,๑๑,๑๒,๑๖,๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒,๒๔,๒๕,๒๙,๓๓,๓๔,๓๗,๓๘,๓๙	๕๓
๒.	การดูแลช่วยเหลือเกื้อกูล	๑๔	๑,๓,๕,๖,๗,๘,๑๓,๒๓,๒๔,๒๖,๒๗,๓๑,๓๒,๓๖	๓๕
๓.	การทำกิจกรรมร่วมกัน	๑๙	๑,๒,๓,๑๐,๑๔,๑๕,๑๗,๑๙,๒๒,๒๓,๒๔,๒๕,๒๘,๓๐,๓๓,๓๔,๓๕,๓๗,๔๐	๔๘

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่าสาเหตุของความสามัคคีในชุมชน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๔๐ คน มีความเห็นสอดคล้องกัน โดยมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในความสนิทสนมและเป็นเครือญาติ เป็นอันดับแรกโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๒๑ รายมีความคิดเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๕๓ เห็นว่าในชนบทเล็กๆที่มีการตั้งบ้านเรือนมาเป็นเวลานานร้อยปีหรือหลายชั่วอายุคน ทำให้การผูกพันทางสายโลหิต ความเป็นเครือญาติค่อยๆก่อให้เกิดการเคารพนับถือและนับญาติ เกิดความเกรงใจในผู้ใหญ่ผู้น้อยในลำดับวงศ์ตระกูล สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดหัวหน้านวงศ์สกุลที่คนในวงศ์ศาคณาญาติให้ความเคารพนับถือ^{๖๘} หลายวงศ์

^{๖๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๖๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๕.

ตระกูลมีการทำบุญร่วมกัน เช่นในวันสงกรานต์ วันปีใหม่ วันเข้าพรรษา เป็นต้น^{๖๙} ความผูกพันทำให้เกิดความสามัคคีที่แน่นแฟ้น^{๗๐} บางแห่งการนับถือเหมือนญาตินี้จะถูกห้ามแต่งงานกันในหมู่ญาติ ทำให้คนหนุ่มสาวของตระกูลต้องไปแต่งงานกับคนกลุ่มอื่น ซึ่งก็ทำให้ญาติวงศ์ขยายตัวขึ้น^{๗๑} ความเป็นญาติจะทำให้มีบ้านเรือนอยู่ในคุ่มเดียวกันทำให้เกิดความสนิทสนมเอื้อเฟื้อกันมากขึ้นไปอีก^{๗๒}

ในประเด็นที่สองผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๙ คน มีความเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๔๘ เห็นว่าความสามัคคีของชุมชนในชนบทเกิดจากการทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม การกีฬา หรือการพัฒนาาร่วมกัน สิ่งต่างๆเหล่านี้สร้างให้เกิดความสามัคคี^{๗๓} ประเด็นสำคัญคือความสามัคคีในชนบทเกิดขึ้นได้ง่ายเนื่องจากความใกล้ชิดที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติอยู่แล้ว ทำให้เกิดการปรองดอง เหมือนญาติพี่น้อง^{๗๔} สถานที่สร้างความสามัคคีอย่างเป็นรูปธรรมในปัจจุบันคือวัดซึ่งเป็นศูนย์รวมของหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านจะใช้ทำกิจกรรมต่างๆ ปัจจุบันอาจมีเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เช่นการประชุมชาวบ้านเมื่อก่อนใช้ศาลาการเปรียญ ต่อมาเปลี่ยนมาประชุมที่ศาลากลางบ้าน เป็นต้น^{๗๕} ความสามัคคีในชุมชนเกิดขึ้นได้เพราะกิจกรรมตามธรรมชาติ เช่นการทำบุญด้วยกัน การทำนาด้วยกันและการพัฒนาด้วยกัน^{๗๖} โดยเฉพาะการทำบุญในเทศกาลต่างๆที่ต้องมีการประชุมขอความร่วมมือ การจัดงาน การดำเนินงาน และการสรุปผลงาน ซึ่งในปัจจุบันประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตั้งแต่ต้นจนเสร็จงาน ทำให้เกิดความสามัคคีขึ้น^{๗๗} อีกประเด็นหนึ่งคือการจัดกิจกรรมซึ่งได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐ เช่นการแข่งขันกีฬา การจัดงานผู้สูงอายุ ก็สร้างให้เกิดความสามัคคีขึ้นในชุมชนและทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้นได้^{๗๘}

ในประเด็นสุดท้ายผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องการดูแลช่วยเหลือเกื้อกูล โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๔ คน มีความเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๓๕ เห็นว่า ความสามัคคีเกิดจากการใช้ชีวิตด้วยกัน การดูแลช่วยเหลือระหว่างครอบครัวในยามทุกข์ยากลำบาก^{๗๙} การมีกิจกรรม

^{๖๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๗๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๗๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๖ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๗๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๕ วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๗๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๗๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๙ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๗๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๒ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๗๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๗๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๔ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๗๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๗๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๐ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

ทางศาสนาทำให้ได้ไปทำงานด้วยกัน โดยมีผู้นำท้องถิ่นคือผู้ใหญ่ บ้านที่ให้การสนับสนุนเป็นแรงงาน^{๔๐} สำหรับคนหนุ่มสาวแม้จะมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมน้อย เพราะต้องทำงานนอกบ้านแต่ก็ให้การสนับสนุนเป็นทุนทรัพย์ ในกรณีนี้ผู้ใหญ่บ้านจะแจ้งให้ทุกคนทราบ ในความจำเป็นอย่างนั้น^{๔๑}

สรุป สาเหตุของความสามัคคีในชุมชน มาจากความสนิทสนมและเป็นเครือญาติ ด้วยเหตุที่หมู่บ้านนี้เป็นชุมชนที่อพยพมาตั้งบ้านเรือนมาเป็นเวลานานมาก แม้จะมีคนถิ่นอื่นเข้ามาอยู่ภายหลังแต่ความสนิทสนม ดูแลช่วยเหลือกันการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของชาวบ้านก็ทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นตามธรรมชาติ ในสมัยก่อนชาวบ้านจะทำนาเกี่ยวข้าวด้วยกัน ซึ่งเป็นกิจกรรมร่วมตามที่ได้ทำสืบทอดกันมา แต่ในปัจจุบันการทำกิจกรรมร่วมกันมักเป็นการทำกิจกรรมทางศาสนา เช่นการทำบุญกระฐูป ในอำเภอหนองบัวแดง ที่ชาวบ้านจะออกมาทำกิจกรรมร่วมกัน หรือการร่วมพัฒนาทำความสะอาดหมู่บ้านภายใต้การนำของผู้นำชุมชน เป็นต้น

๔.๑.๔ สรุปผลการศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ

๑. การเป็นชุมชนเครือญาติ ด้วยเหตุที่หมู่บ้านนี้เป็นชุมชนที่อพยพมาตั้งบ้านเรือนมาเป็นเวลานานมาก แม้จะมีคนถิ่นอื่นเข้ามาอยู่ภายหลังแต่ความสนิทสนมดูแลช่วยเหลือกันการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของชาวบ้านก็ทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นตามธรรมชาติ ความขัดแย้งเกิดขึ้นในชุมชนจะยุติที่ครอบครัว ถ้าเป็นเรื่องใหญ่ หรือเป็นเรื่องที่น่าอับอาย ตกลงกันไม่ได้ เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยประจักษ์พยาน อาศัยการรับรู้ของผู้นำชุมชนแล้ว จึงจะไปสู่เจ้าหน้าที่รัฐ

๒. ฐานะทางสังคมในปัจจุบันคนหนุ่มสาวจะไม่ทำงานภาคเกษตรกรรม จะทำงานในโรงงานบริษัท ทำให้ผลการผลิตทางการเกษตรลดลง

๓. ประชาชนไม่ทราบถึงนโยบายการปฏิบัติงานของผู้นำ เนื่องจากมีการประชาสัมพันธ์น้อยและไม่ทั่วถึง

๔. เศรษฐกิจและเทคโนโลยีทำให้ชาวบ้านกับวัดเริ่มห่างกันมากขึ้น ศาสนาไม่มีบทบาทในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง คนหนุ่มสาวเข้าวัด ฟังธรรมน้อยลง จึงจำเป็นอย่างที่จะต้องสร้างสิ่งจูงใจให้ประชาชนเข้าวัด จะทำให้เกิดการกลมเกลียวทางจิตใจให้รู้ดีรู้ไมตรี และจะทำให้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมลดลงหรือไม่เกิดขึ้นได้

๕. ผู้นำท้องถิ่นมีเวลาเข้าถึงประชาชนน้อย ประชาชนไม่คุ้นเคยกับระบบงานราชการ และแก้ปัญหาด้วยตัวเอง

^{๔๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๔๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๕.

๔.๒ ผลการศึกษารูปแบบสังคมสันติประชากรธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

๔.๒.๑ ผลการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของรูปแบบสังคมสันติประชากรธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ

ข้อที่	เกี่ยวกับรูปแบบสังคมสันติประชากรธรรมของผู้นำท้องถิ่น	ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ			ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑.	ท่านมีความรู้ด้านกฎหมายมากแค่ไหน	๒.๔๑	๑.๔๕๔	น้อย	๒.๔๗	๑.๓๔๐	น้อย
๒.	ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่ประชาชนควรรู้เรื่องกฎหมายใกล้ตัว	๓.๕๒	๑.๓๗๑	มาก	๓.๑๗	๑.๔๑๒	ปานกลาง
๓.	ในปัจจุบันการทำนา น่าจะสามารถเลี้ยงครอบครัวได้	๓.๒๐	๑.๓๔๐	ปานกลาง	๒.๙๕	๑.๔๐๗	ปานกลาง
๔.	ท่านรู้จักทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมากน้อยเพียงใด	๓.๐๒	๑.๓๗๙	ปานกลาง	๓.๑๑	๑.๓๙๘	ปานกลาง
๕.	ท่านได้รับประโยชน์จากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมากน้อยแค่ไหน	๓.๐๕	๑.๔๓๗	ปานกลาง	๓.๒๗	๑.๓๕๐	ปานกลาง
๖.	ท่านมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในระดับใด	๓.๕๕	๑.๓๐๙	มาก	๓.๑๑	๑.๐๖๕	ปานกลาง
๗.	บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมอยู่ในระดับใด	๒.๔๗	๑.๕๒๒	น้อย	๓.๒๙	๑.๑๔๔	ปานกลาง
๘.	พระสงฆ์ควรมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อให้สามารถสั่งสอนชาวบ้านได้อย่างจริงจัง	๓.๕๙	๑.๔๕๔	มาก	๒.๙๘	๑.๐๔๕	ปานกลาง
๙.	ผู้นำท้องถิ่น ใช้เวลาว่างเยี่ยมเยียนพบปะพูดคุยกับชาวบ้านเป็นประจำ	๒.๔๔	๑.๓๖๘	น้อย	๒.๔๕	๑.๔๖๐	น้อย
๑๐.	ผู้นำท้องถิ่นมีความเป็นกันเองกับชาวบ้านเสมอ	๒.๙๗	๑.๓๐๒	ปานกลาง	๒.๒๙	๑.๐๘๔	น้อย
	ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๐๒	๑.๓๙๓	ปานกลาง	๒.๙๑	๑.๒๗๐	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของรูปแบบสังคมสันติประชาธรรม ใน
จังหวัดชัยภูมิ (ต่อ)

ข้อที่	เกี่ยวกับรูปแบบสังคมสันติประชา ธรรมของผู้นำท้องถิ่น	ต.ท่ามะไฟหวาน อ. แก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ			ต.บ้านขาม อ.จัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑.	ท่านมีความรู้ด้านกฎหมายมากแค่ไหน	2.48	1.533	น้อย	2.46	1.413	น้อย
๒.	ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่ประชาชนควรรู้เรื่องกฎหมายใกล้ตัว	3.10	1.526	ปานกลาง	2.81	1.112	ปานกลาง
๓.	ในปัจจุบันการทำนา น่าจะสามารถเลี้ยงครอบครัวได้	2.97	1.521	ปานกลาง	3.12	1.329	ปานกลาง
๔.	ท่านรู้จักกฎหมายเศรษฐกิจพอเพียงมากน้อยเพียงใด	3.07	1.263	ปานกลาง	2.96	1.326	ปานกลาง
๕.	ท่านได้รับประโยชน์จากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมากน้อยแค่ไหน	3.00	1.433	ปานกลาง	3.19	1.321	ปานกลาง
๖.	ท่านมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในระดับใด	2.39	1.461	น้อย	3.05	1.437	ปานกลาง
๗.	บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมอยู่ในระดับใด	2.48	1.401	น้อย	2.30	1.165	น้อย
๘.	พระสงฆ์ควรมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อให้สามารถสั่งสอนชาวบ้านได้อย่างจริงจัง	3.00	1.582	ปานกลาง	3.15	1.381	ปานกลาง
๙.	ผู้นำท้องถิ่น ใช้เวลาว่างเยี่ยมเยียนพบปะพูดคุยกับชาวบ้านเป็นประจำ	2.35	1.348	น้อย	2.31	1.230	น้อย
๑๐.	ผู้นำท้องถิ่นมีความเป็นกันเองกับชาวบ้านเสมอ	2.27	1.320	น้อย	3.18	1.341	ปานกลาง
	ค่าเฉลี่ยรวม	2.71	1.439	ปานกลาง	2.85	1.305	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของรูปแบบสังคมสันติประชาธรรม ใน
จังหวัดชัยภูมิ (ต่อ)

ข้อที่	เกี่ยวกับรูปแบบสังคมสันติประชา ธรรมของผู้นำท้องถิ่น	ต.กะฮาด อ.เนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ			ต.ท่ากอบ อ.ชัยใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑.	ท่านมีความรู้ด้านกฎหมายมากแค่ไหน	2.24	1.137	น้อย	2.18	0.893	น้อย
๒.	ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่ประชาชน ควรรู้เรื่องกฎหมายใกล้ตัว	2.94	1.340	ปาน กลาง	3.10	1.377	ปาน กลาง
๓.	ในปัจจุบันการทำนา น่าจะสามารถ เลี้ยงครอบครัวได้	3.09	1.455	ปาน กลาง	3.01	1.358	ปาน กลาง
๔.	ท่านรู้จักทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง มากน้อยเพียงใด	2.90	1.168	ปาน กลาง	3.16	1.481	ปาน กลาง
๕.	ท่านได้รับประโยชน์จากองค์การ ปกครองส่วนท้องถิ่นมากน้อยแค่ไหน	3.00	1.493	ปาน กลาง	3.42	1.019	ปาน กลาง
๖.	ท่านมีส่วนร่วมทางการเมือง ท้องถิ่นในระดับใด	2.90	1.258	ปาน กลาง	3.30	1.224	ปาน กลาง
๗.	บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมอยู่ใน ระดับใด	2.27	1.122	น้อย	3.03	1.163	ปาน กลาง
๘.	พระสงฆ์ควรมีความรู้ทั้งทางโลก และทางธรรมเพื่อให้สามารถสั่ง สอนชาวบ้านได้อย่างจริงจัง	3.06	1.459	ปาน กลาง	3.13	1.340	ปาน กลาง
๙.	ผู้นำท้องถิ่น ใช้เวลาว่างเยี่ยมเยียน พบปะพูดคุยกับชาวบ้านเป็นประจำ	2.10	0.810	น้อย	2.21	1.210	น้อย
๑๐.	ผู้นำท้องถิ่นมีความเป็นกันเองกับ ชาวบ้านเสมอ	2.46	1.323	น้อย	2.45	1.232	น้อย
	ค่าเฉลี่ยรวม	2.70	1.256	ปาน กลาง	2.90	1.230	ปาน กลาง

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่ารูปแบบสังคมสันติประชาธรรมนั้น กลุ่มตัวอย่างในทุกอำเภอเห็นว่าบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อชุมชนนั้น พระสงฆ์ยังมีบทบาทในสังคมในระดับน้อย พระสงฆ์ควรมียบทบาทในสังคมมากกว่าในปัจจุบัน การอยู่วัดเพื่อรอญาติโยมไปหาเป็นการอาจเป็นวิธีการเก่า ดังนั้นการที่พระสงฆ์ออกจากวัดมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงเป็นการปฏิบัติเชิงรุก ในการปฏิบัติของส่วนราชการท้องถิ่นไม่ได้เปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น หรือมีส่วนในการวางแผนพัฒนาสังคมมากนัก แสดงว่าพระสงฆ์แทบจะไม่มีส่วนในการรับผิดชอบต่อสังคมเลย อาจจะเป็นเพราะประชาชนมองว่าไม่ใช่กิจของสงฆ์ก็ได้ ทำให้พระสงฆ์ไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นเลย หรืออาจจะเป็นเพราะการมองว่าพระสงฆ์ไม่มีความรู้ในทางโลกจึงไม่เห็นความสำคัญก็ได้ ในขณะเดียวกันกลุ่มตัวอย่างก็เห็นด้วยว่าพระสงฆ์ควรเป็นผู้ที่มีความรู้จึงจะสามารถชี้แนวทางในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านได้อย่างถูกต้อง การศึกษาจึงเป็นเครื่องกำหนดว่าพระภิกษุรูปใดมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม และนำความรู้มาสั่งสอนประชาชนได้อย่างถูกต้อง กลุ่มตัวอย่างในอำเภอเมืองเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X} = 3.52$) นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลางทุกอำเภอ

ในเรื่องกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน มีความสำคัญมาก เพราะการนำมาใช้อาจจะมีทั้งผลดีและผลเสีย คือ กฎ ข้อบังคับอาจจะสามารถทำให้สังคมร่มเย็นเป็นสุข แต่ประชาชนในสังคมก็ต้องยอมอยู่ภายใต้กฎ ระเบียบนั้น แต่ถ้าการวางกฎระเบียบ ข้อบังคับนั้นเป็นไปตามความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคมแล้ว ทุกคนก็ต้องยินยอมปฏิบัติตามอย่างไม่มีข้อแม้ตามหลักการประชาธิปไตย ในกรณีที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมนั้น กลุ่มตัวอย่างในอำเภอเมืองเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$) นอกนั้นเห็นด้วยในระดับปานกลาง แต่ก็มีเสียงแย้งอยู่บ้างว่าถ้าหากนำเอาหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับให้เป็นกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประชาชนจะรู้สึกดีขึ้น และไม่รู้สึกละเหมือนถูกบังคับ เพราะทุกคนเชื่อว่าหลักพุทธธรรมคือการทำให้เป็นคนดีประชาชนเห็นด้วยในระดับปานกลางทุกอำเภอ อาจจะเป็นเพราะเป็นเรื่องใหม่ในการนำหลักธรรมมาใช้ในการปกครอง แต่ถึงอย่างไรก็ตามกฎระเบียบข้อบังคับก็ต้องมีการอ่อนตัว ไม่เคร่งครัดมากนัก ประชาชนสามารถปรับตัวให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบได้ ซึ่งประชาชนทุกอำเภอเห็นด้วยในระดับปานกลางเช่นกัน

ในกรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้นในชุมชนที่ผู้นำชุมชนต้องรีบแก้ไขหรือยุติความขัดแย้ง ผู้นำจะต้องรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้น หากเกินความสามารถผู้นำต้องนำปัญหาที่เกิดขึ้นเข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการชุมชนให้ช่วยตัดสินใจปัญหาซึ่งกลุ่มตัวอย่างในอำเภอเมืองเห็นด้วยในระดับน้อย แต่ในอำเภอหนองบัวแดง กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$) นอกจากนั้นผู้นำต้องทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชนในชุมชนในการรักษาระเบียบ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างอำเภอเมืองเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) นอกนั้นกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับปานกลาง ทุกอำเภอ

คณะกรรมการหมู่บ้านควรจะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือ มีความยุติธรรม ในการสรรหาคณะกรรมการหมู่บ้านมีข้อเสนอว่าให้คณะกรรมการหมู่บ้านมาจากการคัดสรร

ของผู้นำชุมชนก็ได้เพราะจะได้ทำงานกับผู้นำเป็นทีมเดียวกันไม่ขัดแย้ง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในทุกอำเภอ แสดงความเห็นไม่เห็นด้วยในกรณีนี้ โดยทุกอำเภอกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับน้อย ต่อคำถามว่าใน คณะกรรมการหมู่บ้านนั้นควรจะต้องมีพระภิกษุและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีความรู้เข้ามามีส่วนเป็นที่ ปรีชาด้วยนั้น กลุ่มตัวอย่างในอำเภอเมืองเห็นด้วยในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.57$) ส่วนในอำเภอหนอง บัวแดง กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับน้อย ในกรณีนี้ประชาชนน่าจะมองว่าเป็นการดำเนินกิจกรรม ภายในชุมชน จึงไม่ยากให้มีส่วนงานอื่นมาเกี่ยวข้องด้วยก็อาจจะเป็นได้

สรุป รูปแบบสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

(๑) พระสงฆ์ควรมีความรู้ความสามารถทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อให้แสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในสังคม ในด้านการวางแผน การกำหนดนโยบาย ร่วมกับชาวบ้านได้ด้วย

(๒) การกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับต้องเป็นไปตามความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ และระบิบนั้นควรนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้จะทำให้ประชาชนมีความรู้สึกรู้ว่าได้ปฏิบัติตนตามหลัก ศาสนาด้วย และที่สำคัญก็คือระเบียบกฎเกณฑ์นั้นต้องมีความอ่อนตัว

(๓) การวางระเบียบใดๆประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบ โดยผู้นำต้องรับฟัง ความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่ หากมีปัญหาผู้นำจะต้องไม่ตัดสินใจตามอำเภอใจ ควรนำ ปัญหาเข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน

(๔) คณะกรรมการหมู่บ้านไม่ควรได้รับการคัดเลือกจากผู้นำชุมชน แต่ต้องได้รับการเลือกตั้ง จากประชาชน นอกจากนั้นคณะกรรมการควรมีพระภิกษุและเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นที่ปรึกษาด้วย

๔.๒.๒ ผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ

๑) บทบาทของพระสงฆ์กับสังคมสันติประชาธรรม

ตารางที่ ๔.๘ แสดงสรุปประเด็นบทบาทของพระสงฆ์ในการทำให้เกิดสังคมสันติประชาธรรม

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
๑.	พระสงฆ์ต้องมีความรู้สามารถชี้แนะ การดำเนินชีวิตของประชาชนได้	๒๐	๑,๒,๓,๔,๕,๖,๘,๙,๑๐,๑๑,๒๐,๒๑, ๒๒,๒๔,๒๕,๒๗,๒๘,๓๑,๓๓,๓๔	๕๐
๒.	ร่วมกันสร้างแรงจูงใจให้ประชาชน เข้าวัดฟังธรรมมากขึ้น	๑๒	๒,๔,๗,๑๒,๑๓,๑๔,๒๓,๒๔,๓๐,๓๔, ๓๗,๔๐	๓๐
๓.	การสนับสนุนจากภาครัฐให้พระ สงฆ์มีบทบาทในสังคมมากขึ้น	๑๘	๑,๓,๔,๕,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕,๑๖,๑๗,๑๘, ๑๙,๒๐,๒๗,๓๓,๓๔,๓๗,๔๐	๔๕

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่าบทบาทของพระสงฆ์กับสังคมสันติประชาธรรม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๔๐ คน มีความเห็นสอดคล้องกัน โดยมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องที่พระสงฆ์ต้องมีความรู้สามารถขึ้นการดำเนินชีวิตของประชาชนได้ เป็นอันดับแรกโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๒๐ รายมีความคิดเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๕๐ เห็นว่า พระสงฆ์อยู่ในฐานะครูผู้มีหน้าที่ให้การอบรมสั่งสอนชาวบ้านให้ประพฤติปฏิบัติชอบ การที่จะให้สังคมเกิดความสงบสุข มีความยุติธรรมในสังคม จึงจำเป็นที่หมู่บ้านนั้นๆจะต้องมีพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบและมีความรู้คอยอบรมสั่งสอน^{๘๒} และที่สำคัญคือพระสงฆ์ในปัจจุบันต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เท่าทันหรือมากกว่าชาวบ้าน ทันสถานการณ์บ้านเมือง และทันเทคโนโลยีจึงจะได้รับการยอมรับจากประชาชน^{๘๓} รวมทั้งการวางตัวได้เหมาะสมกับสถานของสงฆ์ จะทำให้เกิดการยอมรับนับถือ^{๘๔}สามารถเป็นผู้ชี้แนะการปฏิบัติที่ถูกที่ควรแก่ประชาชนได้^{๘๕} อีกในแง่หนึ่งพระสงฆ์ควรปรับเปลี่ยนและพัฒนาตนเองให้ทันสมัยโดยเฉพาะเรื่องของความรู้และวิทยาการสมัยใหม่^{๘๖} นอกจากการเทศน์เป็นภาษาบาลีแล้วพระสงฆ์ควรสามารถอธิบายธรรมะเป็นภาษาไทยและชี้เข้าถึงประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับหลังจากนำพุทธธรรมไปเป็นแนวทางชีวิต^{๘๗} สิ่งที่พระสงฆ์เรียนรู้ไม่ควรจำกัดอยู่เพียงศาสนาและภาษาธรรมเท่านั้น แต่พระสงฆ์ควรศึกษาถึงวิทยาการใหม่ๆของโลกเพื่อจะได้เป็นผู้นำทางประชาชนได้^{๘๘}

ในประเด็นที่สองผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องการสนับสนุนจากภาครัฐให้พระสงฆ์มีบทบาทในสังคมมากขึ้น โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๘ คน มีความเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๔๕ เห็นว่าในปัจจุบันคนบวชน้อยลง จำนวนพระสงฆ์ก็น้อย บทบาทของพระสงฆ์ก็น้อยลง^{๘๙} พระสงฆ์จะมีกิจกรรมคุ้นเคยอยู่กับผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ คนหนุ่มสาวมักไม่สนิทสนมพูดคุย โดยเฉพาะการสนทนาธรรมกับพระสงฆ์^{๙๐} จึงทำให้ดูเหมือนว่าการพูดคุยกับพระจะต้องเป็นเรื่องของธรรมะเท่านั้น อยากให้พระสงฆ์มีบทบาทในสังคมมากกว่านี้แต่ไม่รู้ว่าจะให้พระสงฆ์มีบทบาทในแง่ใดจึงจะเหมาะสมกับสมณะสาธูป^{๙๑} แต่ถ้าเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกับภาครัฐก็น่าจะเหมาะสมมากกว่า การสนับสนุนศาสนกิจของภาครัฐเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็น^{๙๒} ภาครัฐควรเป็นผู้วางแผนร่วมกับคณะกรรมการ

^{๘๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๑ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๘๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๒ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๘๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๘๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๘๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๘๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๕ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๘๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๘๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๓ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๙๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๔ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๙๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๙๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๙ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

หมู่บ้านในเรื่องการขับเคลื่อนให้พระพุทธศาสนาเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาเพื่อกระตุ้นให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของวัด เห็นบทบาทของพระสงฆ์^{๙๓} สนับสนุนให้พระสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระในในระดับสูงกว่ามัธยมปลาย ไม่ว่าจะเป็นสาขาใดก็ตามก็ถือว่าพระสงฆ์มีความรู้มีการพัฒนาตนเองแล้ว^{๙๔}

ในประเด็นสุดท้ายผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องการร่วมกันสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนเข้าวัดฟังธรรมมากขึ้น โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๒ คน มีความเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๓๐ ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ว่า บทบาทของพระสงฆ์กับการเป็นผู้นำทางจิตใจต่อประชาชนในปัจจุบันลดลงมาก^{๙๕} อาจเป็นเพราะชุมชนเองก็ไม่ได้สร้างเหตุจูงใจที่จะนำทางให้ชาวบ้านโดยเฉพาะเด็กหนุ่มสาวเข้าวัดฟังธรรม^{๙๖} ส่วนมากผู้นำเองก็ไม่ค่อยมีกิจกรรมใหม่ๆ คงคอยแต่วันสำคัญทางศาสนาเท่านั้น^{๙๗} แต่ก็ถูกมองว่ากิจกรรมเหล่านั้นเป็นเรื่องของผู้สูงอายุ^{๙๘} การจัดกิจกรรมเพื่อดึงดูดคนเข้าวัดฟังธรรมจะต้องอาศัยแนวความคิดของคนหลายคน ทั้งผู้ใหญ่และวัยรุ่นที่จะจัดกิจกรรมนี้อย่างเห็นพ้องต้องกันไม่ให้ขัดกับหลักธรรมและเกิดความกระตือรือร้นของวัยรุ่นด้วย^{๙๙}

สรุป บทบาทของพระสงฆ์ในการทำให้เกิดสังคมสันติประชาธรรมนั้น ต้องมีการร่วมกันปฏิบัติหลายฝ่ายทั้งวัด ชาวบ้าน ผู้นำหมู่บ้าน และภาครัฐ และควรทำให้เป็นรูปธรรม สามารถจับต้องได้ บริหารจัดการได้ และมีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง โดยต้องมีการสนับสนุนจากภาครัฐให้พระสงฆ์มีบทบาทในสังคมมากขึ้น ประชาชนกับภาครัฐควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมขณะเดียวกัน วัดก็จะต้องเปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามามีกิจกรรม พระสงฆ์ต้องแสดงบทบาทในการเป็นผู้นำ ให้ประชาชนและภาครัฐใช้พื้นที่ภายในวัดได้อย่างเหมาะสม ในด้านงบประมาณภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอต่อกิจกรรมที่จะเกิดขึ้น มีการวางแผน มีการสรุปการปฏิบัติว่าได้ประโยชน์เพียงใด งบประมาณที่ใช้ไปคุ้มกับงบประมาณหรือไม่ ควรจะจัดต่อไปอีกไหม หากเห็นว่าควรจัดกิจกรรมนี้ก็ต้องปรับปรุงในปีต่อไปหรือไม่แค่นั้น ในส่วนของพระสงฆ์ที่จะสามารถทำให้เกิดสังคมสันติประชาธรรมได้นั้น ต้องเป็นพระที่มีความรู้สามารถสั่งสอนอบรมประชาชนได้ เป็นพระที่มีความรู้ ชาวบ้านเชื่อถือทั้งในด้านการประพฤติปฏิบัติตนเองและเชื่อถือในความรู้ที่ท่านได้ศึกษามา เมื่อประชาชนเชื่อมั่นแล้วประชาชนก็จะเริ่มเข้าวัดปรึกษาปัญหากับพระ การสร้างแรงจูงใจให้คนเข้าวัด เป็นเรื่องที่ต้องมีการจัดทำแผนพอสมควร การจัดภูมิทัศน์ภายในวัดไม่ควรเป็นหน้าที่เจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์เท่านั้น แต่ควรเป็นความร่วมมือระหว่างรัฐ วัด ผู้นำชุมชนและประชาชน เพื่อทำให้บริเวณวัดเปลี่ยนความรู้สึกให้ชาวบ้านอยาก

^{๙๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๖ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๙๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๐ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๙๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๐ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๙๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๙๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๒ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๙๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๙๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๕.

เข้ามาพักผ่อนในวัด เข้ามาสนทนาธรรมกับพระในศาลาภายในสวนที่ร่มรื่นสวยงาม ไม่ไปปรึกษาหรือสนทนาธรรมในกุฏิหรือที่ลับตา ซึ่งจะทำให้เกิดข้อครหาตินินทา สร้างความเสื่อมเสียให้พระพุทธศาสนาได้

๒) บทบาทของผู้นำกับสังคมสันติประชาธรรม

ตารางที่ ๔.๙ แสดงสรุปประเด็นบทบาทของผู้นำกับสังคมสันติประชาธรรม

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
๑.	ผู้นำต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและนำปัญหาเข้าสู่คณะกรรมการหมู่บ้าน	๒๑	๓,๖,๗,๘,๑๐,๑๑,๑๒,๑๔,๑๖,๑๗,๒๑,๒๒,๒๓,๒๔,๒๕,๒๗,๒๘,๓๑,๓๒,๓๗,๓๘	๕๓
๒.	ผู้นำต้องเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติ ตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่วางไว้	๑๕	๔,๕,๑๐,๑๓,๑๕,๒๒,๒๔,๒๕,๒๖,๒๗,๒๘,๓๒,๓๕,๓๘,๔๐	๓๘
๓.	ผู้นำต้องกำกับดูแล กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ให้เกิดสังคมสันติประชาธรรมให้ได้	๑๓	๖,๘,๑๑,๑๒,๑๖,๑๗,๒๑,๒๒,๒๔,๒๗,๓๑,๓๗,๓๘	๓๓

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่าบทบาทของผู้นำกับสังคมสันติประชาธรรม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๔๐ คน มีความเห็นสอดคล้องกัน โดยมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องผู้นำต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและนำปัญหาเข้าสู่คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นอันดับแรก โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๒๑ รายมีความเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๕๓ เห็นว่าแต่เดิมการปกครองท้องที่อยู่ในการปกครองของผู้ใหญ่บ้านกำนัน เมื่อมีการพัฒนารูปแบบการปกครองท้องถิ่น อำนาจและความรับผิดชอบหลายๆอย่างเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลทำให้เกิดผู้นำท้องถิ่นขึ้น^{๑๐๐} หากมองในแง่ดีจะเห็นว่าเป็นการช่วยกันในการพัฒนาท้องถิ่น แต่ผู้นำท้องถิ่น (อบต.,เทศบาล) จะมีทีมงานมีงบประมาณมากกว่าผู้นำท้องถิ่น (กำนัน,ผู้ใหญ่บ้าน) ซึ่งในฝ่ายหลังต้องใช้ลักษณะความเป็นผู้นำอย่างมากจึงจะปกครองดูแลชาวบ้านในปกครองให้ร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้านในด้านต่างๆได้^{๑๐๑} ดังนั้นผู้ใหญ่บ้าน,กำนันในปัจจุบันจึงต้องแสดงตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชน เพราะระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งยาวนาน

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๕.

กว่าผู้นำท้องถิ่น^{๑๐๒} การสร้างสังคมสันติประชาธรรม เป็นเรื่องของความร่วมมือของทุกๆฝ่ายในอันที่จะ ทำให้สังคมดีขึ้นทุกคนได้รับผลประโยชน์เหมือนกัน^{๑๐๓} แต่ที่สำคัญคือได้รับความยุติธรรมเท่าเทียมกันไม่ เลือกคนรวยหรือคนจน^{๑๐๔} สังคมสันติประชาธรรมจะเป็นจริงเป็นจังและยั่งยืนได้ก็ต่อเมื่อมีผู้รับผิดชอบ ในการบังคับระเบียบให้ศักดิ์สิทธิ์^{๑๐๕} ถึงแม้ว่าหน้าที่นี้จะเป็นหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่น แต่หมู่บ้านจะเป็น สังคมสันติประชาธรรมได้ต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนอย่างเต็มที่^{๑๐๖}

ในประเด็นที่สองผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องผู้นำต้องเป็นตัวอย่างในการ ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับที่วางไว้ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๕ คน มีความเห็นสอดคล้องกัน คิดเป็นร้อยละ ๓๘ เห็นว่า สังคมจะอยู่ดีมีสุขน่าจะอยู่ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำหมู่บ้านและประชาชน ร่วมมือกันและรับผิดชอบร่วมกันในทุกๆเรื่อง^{๑๐๗} โดยเฉพาะการเคารพต่อกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และการให้เกียรติต่อกันและกันในสังคม รู้จักกาลเทศะ ผู้ใหญ่ผู้น้อย หากประชาชนทำได้ ผู้นำดูแล ประชาชนด้วยความเป็นธรรม สังคมก็จะเป็นสังคมสันติประชาธรรมโดยไม่จำเป็นต้องมีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับแต่อย่างใด^{๑๐๘} แต่หากพิจารณาแล้วว่าสังคมยังไม่สันติ ประชาชนยังไม่ได้ความเป็นธรรม ภาครัฐเห็นสมควรให้มีข้อตกลงของประชาชนในหมู่บ้านเพื่อให้สังคมมีระเบียบมีความสุขมากขึ้น ผู้นำ ชุมชนก็ต้องดูแลให้สิ่งที่สร้างขึ้นมาเป็นจริงเป็นจังให้ได้^{๑๐๙} และที่สำคัญคือผู้นำต้องเป็นตัวอย่างในการ รักษากฎระเบียบข้อบังคับที่กำหนดขึ้น^{๑๑๐}

ในประเด็นสุดท้ายผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องผู้นำต้องกำกับดูแล กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ให้เกิดสังคมสันติประชาธรรมให้ได้ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๓ คน มีความเห็นสอดคล้อง กันคิดเป็นร้อยละ ๔๘ เห็นว่าการกำกับให้กฎระเบียบนี้ศักดิ์สิทธิ์ประชาชนปฏิบัติตัวอยู่ในกรอบนี้ จะต้องมีผู้คอยดูแลกำกับมิให้ผู้ใดละเมิด^{๑๑๑} ในกรณีที่จะนำเอาศีลในทางศาสนามาเป็นหลักในการ กำหนดระเบียบแบบแผนเพื่อให้เห็นโทษในทางสังคม แม้ประชาชนจะเป็นผู้ช่วยเป็นหูเป็นตาก็ตามแต่ก็ ต้องมีผู้นำในการรักษากฎระเบียบให้เป็นไปตามความมุ่งหมายด้วย^{๑๑๒} การสร้างสังคมสันติประชาธรรม

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๑ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๓ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๕ วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๔ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔ วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๘ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๒ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๐ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

ให้เป็นรูปธรรมอยู่ที่ความร่วมมือ ความยินยอมและยอมรับของประชาชนและของภาคส่วนต่างๆทั้งภาครัฐ ภาคประชาชนและผู้นำทางศาสนาด้วย แต่ผู้นำชุมชนควรเป็นผู้กำกับให้สังคมสันติประชาธรรมเป็นไปอย่างเป็นรูปธรรมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้^{๑๑๓}

สรุป ผู้นำชุมชนคือผู้ที่ได้รับมอบความไว้วางใจจากประชาชนในชุมชน ผู้นำส่วนมากจะเป็นผู้มีภาวะความเป็นผู้นำอยู่แล้ว นอกจากนั้นผู้นำคือผู้ที่มีความพร้อมที่จะทำงานให้กับสังคมมากที่สุด ในชุมชน ทั้งความพร้อมทางร่างกาย ความพร้อมทางจิตใจ และความพร้อมทางปัญญา ดังนั้นผู้นำจึงต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามระเบียบวินัยและข้อบังคับต่างๆที่กำหนด และจะต้องดูแลไม่ให้มีผู้ใดละเมิด จึงจะทำให้สังคมเกิดความสงบเกิดสังคมสันติประชาธรรมได้ หากมีปัญหาใดๆผู้นำจะต้องไม่ใช้สิทธิที่มีอยู่ด่วนตัดสินปัญหา โดยเฉพาะปัญหาที่น่าจะยากต่อการทำความเข้าใจ ปัญหาที่น่าจะยืดเยื้อ ผู้นำต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อให้ได้แง่มุมแนวคิดที่อาจจะเป็นประโยชน์ หากไม่สามารถหาข้อยุติได้ผู้นำต้องนำปัญหานั้นเข้าสู่คณะกรรมการหมู่บ้าน

๓) บทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านของสังคมสันติประชาธรรม

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงสรุปประเด็นบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านของสังคมสันติประชาธรรม

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
๑.	ต้องมาจากการเลือกตั้ง	๒๓	๓,๔,๕,๖,๘,๙,๑๐,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕,๑๖,๑๘,๒๐,๒๑,๒๒,๒๓,๒๔,๒๕,๓๒,๓๕,๓๙,๔๐	๕๘
๒.	ต้องมีบทบาทในการตัดสินใจ	๑๙	๑,๒,๓,๕,๖,๙,๑๒,๑๓,๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒,๒๓,๒๔,๒๕,๒๗,๓๓,๓๘,	๔๘
๓.	ต้องมีพระภิกษุและภาครัฐเป็นที่ปรึกษา	๑๘	๑,๒,๔,๗,๘,๑๐,๑๑,๑๕,๑๗,๒๐,๒๑,๒๒,๒๓,๒๔,๒๕,๒๘,๓๐,๓๕,๓๗	๔๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่าบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านกับสังคมสันติประชาธรรมผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๔๐ คน มีความเห็นสอดคล้องกัน โดยมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องคณะกรรมการหมู่บ้านสังคมสันติประชาธรรมต้องมาจากการเลือกตั้งเป็นอันดับแรก โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๒๓ รายมีความคิดเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๕๘ เห็นว่าประชาชนต้องมีการเลือกตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านสังคมสันติประชาธรรมขึ้นชุด

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๑ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

หนึ่ง^{๑๑๔}อาจมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานกรรมการ หรืออาจเลือกตั้งขึ้นมาใหม่ก็ได้^{๑๑๕}กับคณะกรรมการอีกไม่เกิน ๘ คน รวมเป็น ๙ คน เพื่อทำหน้าที่ปรึกษาหารือ กำกับดูแลให้กฎระเบียบข้อบังคับเป็นรูปธรรม^{๑๑๖}อาจมีพระภิกษุในหมู่บ้านเป็นที่ปรึกษาได้^{๑๑๗} ในระบอบประชาธิปไตยนั้นการเลือกตั้งเป็นหัวใจสำคัญ ประชาชนจะได้ตัดสินใจเลือกคนที่ตนเองเห็นว่าเป็นคนดีมีความสามารถและสมัครใจเข้ามาทำงาน ให้เกิดประโยชน์กับสังคม^{๑๑๘}โดยเฉพาะสังคมที่ต้องการความสงบสุขและอยู่ด้วยกันในสังคมที่มีความเป็นธรรม^{๑๑๙}

ในประเด็นที่สองผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องคณะกรรมการหมู่บ้านสังคมสันติประชาธรรมต้องมีบทบาทในการตัดสินใจ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๙ คน มีความเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๔๘ เห็นว่า คณะกรรมการหมู่บ้านสังคมสันติประชาธรรม คือผู้ดำเนินงานให้หมู่บ้านเป็นสังคมที่มีความสุข^{๑๒๐} คนในสังคมได้รับความยุติธรรมและมีความเสมอภาค^{๑๒๑} แม้ว่าการวางระเบียบหมู่บ้านสังคมสันติประชาธรรมจะเป็นการสร้างกฎเกณฑ์ให้กับประชาชนเพิ่มขึ้น แต่ถ้าเป็นข้อห้ามตามหลักศาสนาแล้วก็เป็นข้อที่ประชาชนประพฤติปฏิบัติอยู่แล้วเป็นแต่เพียงสัญญาที่สร้างร่วมกันเท่านั้น ไม่น่าจะสร้างความอึดอัดไม่สบายใจให้กับประชาชนนัก^{๑๒๒} ถึงอย่างไรก็ตามคณะกรรมการหมู่บ้านต้องมีอำนาจในการตัดสินใจในนโยบายและแผนการพัฒนา การตัดสินใจปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อยุติข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น^{๑๒๓}

ในประเด็นสุดท้ายผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องคณะกรรมการหมู่บ้านสังคมสันติประชาธรรมต้องมีพระภิกษุและภาครัฐเป็นที่ปรึกษา โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๘ คน มีความเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๔๕ เห็นว่าการกำหนดกฎเกณฑ์และมีการวางระเบียบโดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นผู้ดูแลนับเป็นเรื่องที่ดีเพราะคณะกรรมการจะเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในเรื่องต่างๆ เช่นการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์กับชุมชน^{๑๒๔} แต่คณะกรรมการควรมีพระภิกษุและภาครัฐเป็นที่ปรึกษาให้

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๔ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๐ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๕ วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๗ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๑ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๔ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

คำแนะนำและให้ข้อเสนอแนะด้วย^{๑๒๕} พระภิกษุจะเป็นที่ปรึกษาในเรื่องการแนะนำอบรมสั่งสอนให้ประชาชนเป็นคนดีอยู่ในศีลธรรมของศาสนา^{๑๒๖} เจ้าหน้าที่ภาคีรัฐทุกภาคส่วนควรเข้ามามีส่วนเป็นที่ปรึกษาในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะผู้ที่มีความรู้ด้านกฎหมาย^{๑๒๗} แต่เจ้าหน้าที่เหล่านี้รวมทั้งพระภิกษุด้วย ต้องไม่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้านสังคมสันติประชาธรรม และต้องไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ^{๑๒๘}

สรุป คณะกรรมการหมู่บ้านสังคมสันติประชาธรรม ควรมีบทบาทในเรื่องต่างๆ ตั้งแต่การวางแผนงานนโยบาย การดำเนินงานจนถึงการกำกับดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยจะต้องเป็นที่สุดท้ายสำหรับการตัดสินใจ เพราะคณะกรรมการหมู่บ้านสังคมสันติประชาธรรมมาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย แต่เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นคณะกรรมการหมู่บ้านสังคมสันติประชาธรรมก็ควรจะต้องมีผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่างๆ ทั้งมาจากภาครัฐและคณะสงฆ์ เป็นที่ปรึกษาเสมอ อาจจะมาให้คำปรึกษาตามช่วงระยะเวลาหรืออาจมาเมื่อได้รับการร้องขอก็ได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตามคณะกรรมการหมู่บ้านสังคมสันติประชาธรรมต้องเป็นหลักเป็นที่พึ่งของชาวบ้านได้

๔) ความสำคัญของกฎ ระเบียบ ข้อบังคับกับสังคมสันติประชาธรรม

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงสรุปประเด็นความสำคัญของกฎ ระเบียบ ข้อบังคับกับสังคมสันติประชาธรรม

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
๑.	กฎระเบียบข้อบังคับควรกำหนดตามความต้องการของประชาชนในชุมชน	๒๓	๓,๔,๕,๗,๘,๙,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕,๑๗,๑๘,๑๙,๒๐,๒๒,๒๓,๒๕,๒๖,๒๙,๓๐,๓๒,๓๗,๔๐	๕๓
๒.	กฎระเบียบข้อบังคับต้องเป็นไปตามหลักพระพุทธศาสนา	๒๐	๑,๒,๓,๕,๖,๗,๘,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒,๒๓,๒๔,๒๖,๒๗,๓๓	๕๐
๓.	กฎระเบียบข้อบังคับจะต้องไม่ขัดกับกฎหมายบ้านเมือง	๑๐	๑,๒,๔,๕,๖,๑๖,๒๑,๒๘,๓๒,๓๙	๒๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่าความสำคัญของกฎ ระเบียบ ข้อบังคับกับสังคมสันติประชาธรรม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๔๐ คน มีความเห็นสอดคล้องกัน โดยมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๔ วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๓ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องควรกำหนดตามความต้องการของประชาชนในชุมชน เป็นอันดับแรกโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๒๓ รายมีความคิดเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๕๓ เห็นว่ากฎ ระเบียบ ข้อบังคับของสังคมก็คือกฎหมายที่ใช้บังคับให้สังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ซึ่งใครจะละเมิดได้^{๑๒๙} แต่บางครั้งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นแล้วหากให้ดำเนินไปตามกฎหมายบ้านเมืองก็อาจทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลได้ ดังนั้นการไกล่เกลี่ยประนีประนอมจึงเป็นขั้นตอนหนึ่งก่อนที่จะถึงการพิจารณาโทษตามกฎหมาย^{๑๓๐} ในบางครั้งประชาชนก็ประพฤติปฏิบัติไปโดยรู้เท่าไม่ถึงกาล ทำให้ต้องโทษตามกฎหมาย^{๑๓๑} การใช้หลักธรรมทางศาสนามาดำเนินการในสังคมที่มีความเป็นอยู่แบบเครือญาติน่าจะเป็นหนทางของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ภายใต้กฎระเบียบที่ชาวบ้านร่วมกันบัญญัติขึ้น^{๑๓๒} ผู้ใหญ่บ้านคือเจ้าหน้าที่ในการรักษากฎหมาย แต่ในสังคมเล็กๆการว่ากล่าวตักเตือน อบรมสั่งสอนของ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน หรือผู้ที่ชุมชนให้ความเคารพนับถือ ก็เป็นการกล่อมเกล่าให้เยาวชนประพฤติดี^{๑๓๓} แต่จะเป็นเรื่องดีหากจะมีการกำหนดร่วมกันในการทำให้สังคมมีระเบียบวินัยมากขึ้น^{๑๓๔} กฎระเบียบนี้ต้องไม่ขัดกับกฎหมายบ้านเมือง และเป็นไปตามความต้องการของประชาชน^{๑๓๕} ในเรื่องข้อตกลงภายในหมู่บ้านเป็นเรื่องที่สามารถจะประกันได้ว่าสังคมนี้นี้จะมีความร่มเย็นเป็นสุขโดยปราศจากการบังคับจากผู้อื่น แต่เป็นการอยู่ภายใต้กฎ ระเบียบที่เราต้องการ ไม่ละเมิดผู้อื่น แต่ข้อห่วงใยอยู่ที่หากมีการฝ่าฝืนระเบียบที่วางไว้แล้วจะลงโทษอย่างไร เป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่จะต้องพิจารณามากกว่าเรื่องอื่นๆ^{๑๓๖}

ในประเด็นที่สองผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องกฎระเบียบข้อบังคับต้องเป็นไปตามหลักพระพุทธศาสนา โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๒๐ คน มีความเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๕๐ เห็นว่ากฎ ระเบียบข้อบังคับที่จะตั้งขึ้นนั้นเป็นระเบียบที่ต้องใช้กับทุกคนในชุมชน^{๑๓๗} ดังนั้นกฎระเบียบข้อบังคับเหล่านี้ต้องมีผลบังคับได้จริง ไม่ใช่ตั้งขึ้นมาแต่ปฏิบัติไม่ได้ ต่อมาก็ยกเลิกล้มเหลว^{๑๓๘} ดังนั้นกฎ ระเบียบข้อบังคับต่างๆต้องปฏิบัติได้กับทุกคนไม่ยกเว้นจึงจะทำให้กฎ ระเบียบ

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๗ วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๖ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๘ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๐ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๔ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

ข้อบังคับนั้นศักดิ์สิทธิ์ และเกิดผลดีกับชุมชน^{๑๓๙} ก่อนที่จะกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับต้องมีการปรึกษาหารือกับคณะกรรมการหมู่บ้านก่อนแล้วจึงขอความเห็นชอบจากประชาชนอีกครั้งหนึ่ง^{๑๔๐} กฎระเบียบข้อบังคับนั้นจึงจะนำมาใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม^{๑๔๑}การนำเอาหลักธรรมมาบังคับใช้เป็นกฎระเบียบข้อบังคับเป็นเรื่องที่ดี^{๑๔๒} และเป็นเรื่องที่ประชาชนสามารถปฏิบัติได้ ประชาชนจะไม่รู้สึกว่าตัวเองถูกบังคับจากกฎเกณฑ์ เป็นแต่เพียงนำหลักธรรมที่ผู้ละเมิดจะถูกลงโทษทางใจ แต่นำหลักธรรมมาใช้เพื่อให้มีการลงโทษทางสังคมเท่านั้น^{๑๔๓}

ในประเด็นสุดท้ายผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องกฎ ระเบียบข้อบังคับจะต้องไม่ขัดกับกฎหมายบ้านเมือง โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๐ คน มีความเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๒๕ ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่าประเด็นสำคัญที่สุดก็คือกฎ ระเบียบข้อบังคับที่สร้างขึ้นจะต้องไม่ขัดกับข้อกำหนดของประเทศโดยเด็ดขาด^{๑๔๔} ดังนั้นจึงต้องมีผู้รู้กฎหมายเป็นที่ปรึกษาให้ความรู้ ถึงแม้กฎระเบียบนี้จะสร้างขึ้นเป็นธรรมนูญใช้ในหมู่บ้านก็ตามแต่ก็ต้องศักดิ์สิทธิ์ เป็นสัญญาประชาคมร่วมกัน หมายถึงเป็นสัญญาร่วมกันของคนในหมู่บ้านว่าจะไม่ปฏิบัติสิ่งที่ผิดศีลธรรม^{๑๔๕}

สรุป ทุกฝ่ายเชื่อว่ากฎหมาย หรือระเบียบ ข้อบังคับต่างๆจะทำให้สังคมสงบสุขได้ แต่กฎระเบียบของชุมชนจะต้องถูกกำหนดขึ้นตามความต้องการของประชาชนในชุมชนโดยมีผู้มีความรู้ทางกฎหมายเป็นที่ปรึกษาเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า กฎระเบียบข้อบังคับที่สร้างขึ้นนี้สามารถใช้ได้โดยไม่ผิดกฎหมาย เพราะจะต้องนำมาใช้เป็นแนวปฏิบัติของคนในหมู่บ้านจึงต้องเป็นรูปธรรม หลักการเหล่านี้ต้องคำนึงถึงความรู้สึกของประชาชนในชุมชนด้วย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้นำเสนอให้นำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้เป็นกฎระเบียบดูแลความสงบสุขทำให้เกิดสันติธรรม เพียงแต่ผู้ละเมิดจะไม่ได้รับโทษทางใจเท่านั้นแต่ผู้ละเมิดจะต้องได้รับโทษจากสังคมด้วย

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔ วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๒ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๙ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๕.

๕) การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการสร้างสังคมสันติประชาธรรม

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงสรุปประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการสร้างสังคมสันติประชาธรรม

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
๑.	ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนด ระเบียบ ข้อบังคับ ของชุมชน	๒๕	๓,๔,๖,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๔,๑๖,๑๗,๑๘,๑๙,๒๑,๒๒,๒๓,๒๔,๒๕,๒๖,๒๗,๓๐,๓๒,๓๕,๓๖,๓๘	๖๓
๒.	ควรใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นกฎระเบียบ ข้อบังคับ	๑๙	๑,๒,๓,๕,๗,๘,๑๓,๑๕,๑๙,๒๓,๒๔,๒๗,๒๙,๓๒,๓๓,๓๕,๓๘,๓๙,๔๐	๔๘
๓.	กฎระเบียบข้อบังคับที่สร้างขึ้นควรมีความอ่อนตัว	๑๕	๔,๘,๑๑,๑๔,๑๘,๒๐,๒๓,๒๔,๒๕,๒๖,๓๐,๓๑,๓๔,๓๕,๓๘	๓๘

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการสร้างสังคมสันติประชาธรรม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๔๐ คน มีความเห็นสอดคล้องกัน โดยมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องประชาชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนด ระเบียบ ข้อบังคับของชุมชน เป็นอันดับแรก โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๒๕ รายมีความคิดเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๖๓ เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญอย่างมากในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย^{๑๔๖} โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการกำหนด กฎ ระเบียบข้อบังคับของชุมชน เพราะว่าคนในชุมชนจะเป็นผู้อยู่ภายใต้ธรรมนูญที่ตนเองเป็นผู้กำหนด^{๑๔๗} โดยมีความมุ่งหวังว่าสังคมของตนจะมีระเบียบแบบแผน ทำให้คนในสังคมอยู่ในกรอบวินัยและจะทำให้สังคมเป็นสังคมที่มีความสันติ^{๑๔๘} การมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีนักวิชาการคอยเป็นที่เล็งแนะนำให้ความรู้แก่ประชาชน^{๑๔๙} เพราะในบางครั้งความต้องการของประชาชนก็ไม่ได้เป็นไปตามกฎหมายบ้านเมือง^{๑๕๐} เมื่อได้รับคำชี้แจงจากผู้นำท้องถิ่นบางครั้งก็มักได้เสียงจนหาข้อยุติไม่ได้^{๑๕๑} การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นโอกาสที่ดีในการ

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๘ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๖ วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๖๕.

อธิบายถึงการสร้างธรรมเนียมหมู่บ้านว่าไม่ใช่เรื่องการสร้างระเบียบมาควบคุมประชาชน^{๑๕๒} แต่เป็นข้อตกลงที่ร่วมกันสร้างเพื่อความร่มเย็นของชุมชน ไม่ได้เป็นการบังคับแต่เป็นไปด้วยความสมัครใจเป็นสำคัญ^{๑๕๓} โดยพิจารณานำหลักศีลธรรมของศาสนามาเป็นข้อกำหนด^{๑๕๔}

ในประเด็นที่สองผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องควรมีผู้รู้ทางกฎหมายให้คำแนะนำ เพื่อไม่ให้ขัดต่อกฎหมายของบ้านเมือง โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๙ คน มีความเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๔๘ เห็นว่าการที่จะกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนของสังคมนั้นต้องมีผู้รู้คอยเป็นที่ปรึกษาในเรื่องกฎหมายแก่ประชาชนด้วยจึงจะเกิดความเข้าใจและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง^{๑๕๕} อาจมีการเปิดการอบรมกฎหมายเบื้องต้นที่ประชาชนควรทราบ เป็นหลักสูตรระยะสั้นๆที่ประชาชนประสบอยู่เสมอๆ^{๑๕๖} หรืออาจให้ความรู้ทางกฎหมายกับผู้นำชุมชน^{๑๕๗} แต่การเอากฎหมายอย่างเดียวประชาชนอาจจะคิดว่าเป็นการกำหนดกฎเกณฑ์มากเกินไป^{๑๕๘} ควรนำเอาหลักพระพุทธศาสนาเป็นข้อกำหนดแทนกฎระเบียบจะทำให้ประชาชนรู้สึกไม่อึดอัดเพราะเป็นการปฏิบัติตามหลักศาสนา^{๑๕๙}

ในประเด็นสุดท้ายผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องกฎ ระเบียบข้อบังคับจะต้องไม่ขัดกับกฎหมายบ้านเมือง โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๕ คน มีความเห็นสอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ ๓๘ ยังมีความกังวลอยู่บ้างในเรื่องกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ แม้ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการสร้างธรรมเนียมสันติประชาธรรมก็จริงหากธรรมณูญนี้จะทำให้เกิดความสงบจริงก็อยากให้ กฎ ระเบียบเหล่านี้มีความอ่อนตัวบ้าง เช่นการห้ามดื่มสุรา เล่นการพนัน^{๑๖๐} น่าจะมีการยกเว้นในช่วงเทศกาล ระเบียบของสังคมต้องวางให้พอเหมาะกับความต้องการของประชาชน ซึ่งอาจใช้หลักรัฐศาสตร์มากกว่าหลักนิติศาสตร์ก็ได้ เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นในสังคม^{๑๖๑}

สรุป การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการสร้างสังคมสันติประชาธรรมนั้นเป็นการสร้างสังคมในชุมชนให้เข้มแข็งทำให้สังคมร่มเย็นเป็นสุข ดังนั้นคนในสังคมจะต้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนทั้งในการกำหนด ระเบียบ ข้อบังคับ ของชุมชนโดยยึดหลักการปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนามาใช้

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๑ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๐ วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๑ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๓ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๕๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๗ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๖ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๖๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

เป็นข้อตกลงร่วมกัน ในการนี้พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้นำให้ประชาชนปฏิบัติตามพุทธบัญญัติอย่างเคร่งครัด และมีผู้รู้ทางกฎหมายให้คำแนะนำ เพื่อไม่ให้ขัดต่อกฎหมายของบ้านเมือง นอกจากนั้น กฎระเบียบ ข้อบังคับที่สร้างขึ้นควรมีความอ่อนตัวและปฏิบัติได้

๔.๒.๓ สรุปผลการศึกษารูปแบบสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

๑. ควรมีการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายใกล้ตัว เพื่อประชาชนจะได้นำไปใช้ประโยชน์

๒. ควรจัดหาวิทยากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาด้านการเกษตร เกษตรทฤษฎีใหม่ ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง มาให้ความรู้ นำเกษตรกรไปทัศนศึกษาในแหล่งความรู้ภายนอกพื้นที่

๓. ผู้นำท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองให้มากขึ้น คณะกรรมการหมู่บ้านต้องได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน นอกจากนั้นคณะกรรมการฯควรมีพระภิกษุและเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นที่ปรึกษาด้วย

๔. พระสงฆ์ต้องมีความรู้ความสามารถทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อให้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในสังคม ในด้านการวางแผน การกำหนดนโยบาย ร่วมกับชาวบ้านได้ด้วย โดยต้องมีการร่วมมือกันปฏิบัติหลายฝ่ายทั้งวัด ชาวบ้าน ผู้นำหมู่บ้าน และภาครัฐ และควรทำให้เป็นรูปธรรมสามารถจับต้องได้ บริหารจัดการได้ และมีการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง

๕. ผู้นำควรจัดสรรเวลาพบปะสนทนากับชาวบ้านเป็นการส่วนตัวให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดความคุ้นเคย เป็นกันเองและลดช่องว่างระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับประชาชน

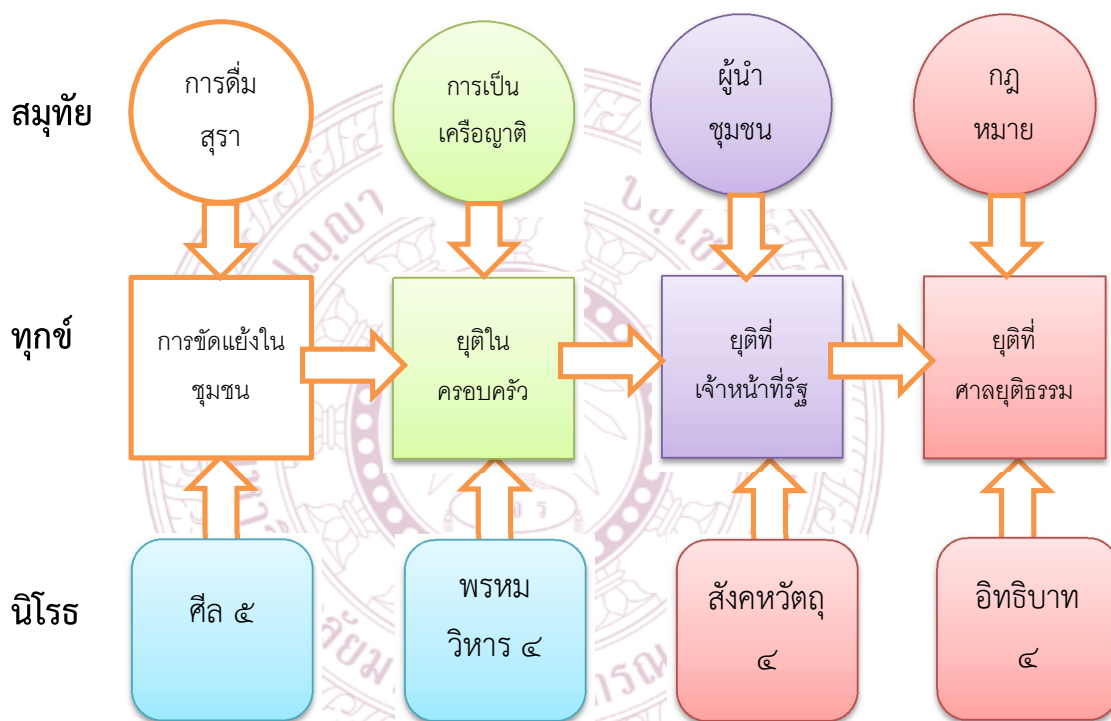
๔.๓ ผลการสร้างชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

การสร้างชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมินั้น ผู้วิจัยได้นำเอาข้อเท็จจริงที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ คือการศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ มาเป็นตัวตั้งสำหรับการหาข้อคิดเห็นของประชากรในพื้นที่ศึกษาวิจัยมาประกอบในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ คือการศึกษารูปแบบสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อนำมาสร้างชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรม โดยผ่านการวิเคราะห์จากการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนจะนำไปสู่การสร้างชุมชนต้นแบบในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง และตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิต่อไป โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

๔.๓.๑ ผลจากการสนทนากลุ่ม

๑) การศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ

จากการศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมินั้น พบว่าในสังคมทั้ง ๒ อำเภอมีปัญหาการทะเลาะวิวาทไม่มากนัก เป็นปัญหาเล็กน้อยที่มักเกิดจากการดื่มสุรา เมื่อเกิดความขัดแย้งก็มักจะแก้ปัญหากันเอง หรืออาจถึงครอบครัวที่ต้องเข้ามายุติปัญหา โดยใช้ความเป็นญาติ มีผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือเป็นผู้ตัดสิน ทำให้เกิดการเข้าใจกัน เกิดความสามัคคี อาจจะมีบางกรณีไปถึงผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้านเข้ามายุติปัญหา เว้นแต่ปัญหาที่เป็นคดีอาญาแผ่นดินที่ไม่สามารถยอมกันได้จึงจะถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐและศาลยุติธรรม ซึ่งสามารถแสดงแนวทางในการแก้ปัญหาและการยุติปัญหาในชุมชน ได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ แสดงแนวทางในการแก้ปัญหาและการยุติปัญหาในชุมชน (มรรค)

จากแผนภาพที่ ๔.๑ การทะเลาะวิวาทและความขัดแย้งในชุมชน สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากการดื่มสุรา การที่จะยุติปัญหานั้นขั้นต้นนี้คือความมั่นคงในศีล ๕ และปฏิบัติให้ได้ก็จะสามารถยุติปัญหาได้ตั้งแต่เริ่มแรก ศีล ๕ จะช่วยกล่อมเกล้าให้บุคคลมีความสะอาดมีความบริสุทธิ์ทางใจมากขึ้น มีสติสมบูรณ์ขึ้น เมื่อสามารถรักษาศีล ๕ ได้ก็จะไม่มีศัตรูทางกาย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ผู้อื่นไม่เบียดเบียนเรา ทุกคนอยู่ร่วมกันโดยมีศีล ๕ เป็นหลักยึดพื้นฐาน สังคมก็จะสงบสุข แต่หากมีปัญหาเกิดขึ้น มีข้อบกพร่องไม่สามารถเกิดปัญหานั้นไม่ว่าจะด้วยเหตุใดก็ตามจนไม่สามารถยุติปัญหาตนเองได้ทำให้ปัญหาต้องลุกลามกลายเป็นปัญหาให้ครอบครัวและวงญาติต้องช่วยแก้ปัญหา ซึ่งจะต้องพิจารณาใช้หลักพรหมวิหาร ๔ เข้ามาพิจารณา คือกลุ่มผู้เจรจาทั้งผู้นำครอบครัว ญาติผู้ใหญ่ที่มีอำนาจและมีอิทธิพลใน

การตัดสินใจแก้ไขปัญหา จะต้องมีความเมตตาเป็นหลักเริ่มต้น เมตตาต่อคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ประารถนาให้ทุกคนพ้นทุกข์ ให้ความเห็นอกเห็นใจ คิดทำประโยชน์ให้กับทุกคน โดยไม่มีอคติใดๆ ต้องมีความกรุณา คือให้ความสงสาร และมองหาวิธีช่วยให้ทุกคนพ้นจากทุกข์ด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีมุทิตา คือมีความยินดีที่เห็นผู้อื่นพ้นทุกข์มีความสุข และที่สำคัญคือจะต้องมีอุเบกขา คือการวางใจเป็นกลาง การเป็นผู้ใหญ่ ได้รับความเชื่อถือว่าเป็นผู้มีคุณธรรม จึงต้องวางใจให้ยุติธรรมต่อทุกฝ่าย แสวงหาข้อมูลที่ถูกต้องมาประกอบการพิจารณา ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญาไม่มีอคติ คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจดาวชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง นอกจากนั้นยังจะต้องพิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบไว้แล้ว พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับมารับผิดชอบของตน

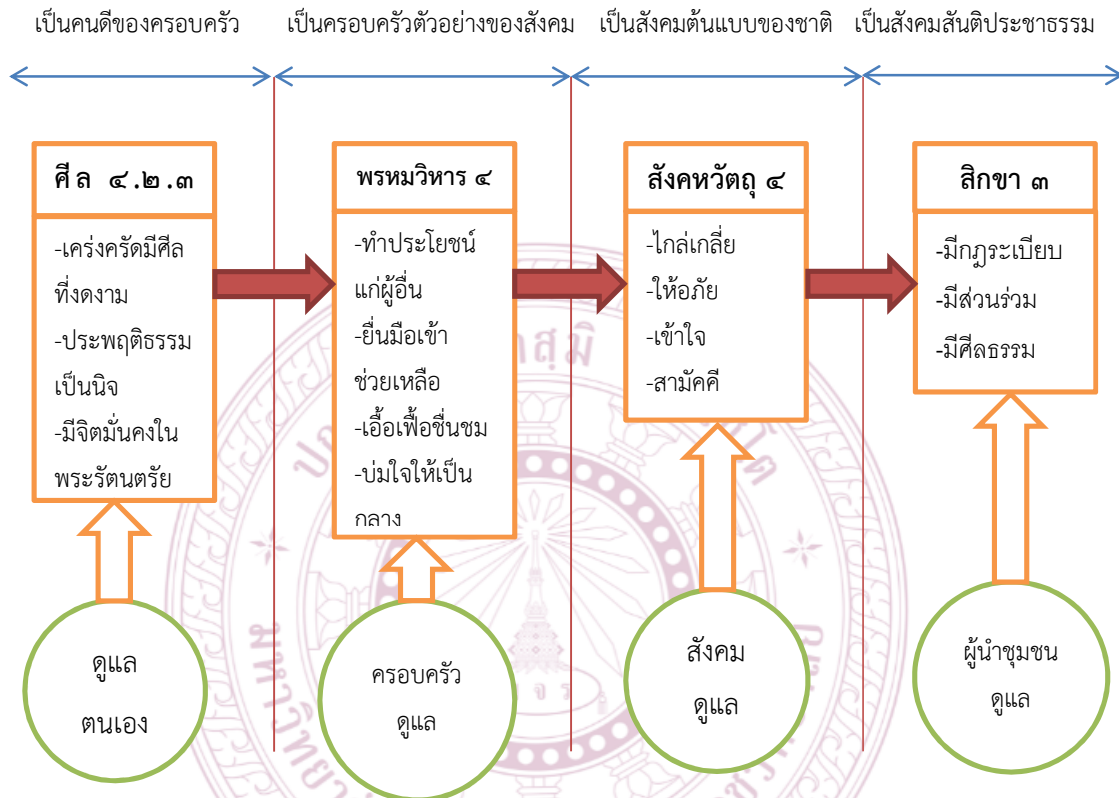
หากไม่สามารถตกลงหรือยุติปัญหาได้ด้วยเหตุใดๆก็ตาม โดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมองว่าตนไม่ได้ ได้รับความเป็นธรรมแล้ว ปัญหาไม่สามารถยุติได้ จึงจำเป็นต้องมีการนำปัญหาไปสู่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น การแจ้งความเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อดำเนินคดี ในขั้นนี้เจ้าหน้าที่จะต้องหาข้อมูลจากคู่กรณี ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายของตนเอง ดังนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงต้องขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชน โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงลึกของทั้งสองฝ่าย หากคดีความเป็นคดีที่ไม่รุนแรงนักสามารถยอมความกันได้ตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงจะดำเนินการไกล่เกลี่ยปรองดองเพื่อยุติปัญหานี้ โดยมีผู้นำชุมชนร่วมเป็นคณะผู้ไกล่เกลี่ย ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ปัญหาที่เกิดขึ้นดำเนินไปถึงชั้นศาลยุติธรรม ซึ่งปัญหาความยุ่งยาก เกิดความลำบากในทางธุรกรรมแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่าย สังคหวัตถุ ๔ จะเป็นธรรมที่กำหนดแนวทางการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

แต่ถ้าไม่สามารถปรองดองกันได้แล้ว ปัญหาจะต้องดำเนินไปสู่ศาลยุติธรรม ในขั้นนี้เป็นเรื่องของการสืบพยานหาข้อเท็จจริง หากไม่ใช่คดีอาญาแล้วศาลมักจะดำเนินการไกล่เกลี่ยอีกครั้ง โดยชี้ให้เห็นถึงความถูกต้อง เป็นเรื่องของการดำเนินการตามกฎหมาย ซึ่งธรรมที่จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติคือ อิทธิบาท ๔ คือฉันทะ ความพอใจ เต็มใจ ทิยอมรับในการพิพากษา ไม่ดื้อดึง วิริยะ คือการตั้งอกตั้งใจ อดทนฝึกฝนตนเองให้เป็นคนดีของสังคม จิตตะ คือการน้อมรับ การรับรู้ในสิ่งที่ตนได้กระทำลงไปไม่อคติ และวิมังสาคือการใช้ปัญญาไตร่ตรองถึงความถูกต้องในสิ่งที่ผ่านมา

๒) การศึกษารูปแบบสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

จากการศึกษารูปแบบสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมินั้น พบว่า ข้อคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเรื่องรูปแบบสังคมสันติประชาธรรม ควรพิจารณาในเรื่องเศรษฐกิจปากท้องเป็นอันดับแรก ประชาชนต้องอยู่ดีกินดีเสียก่อน โดยผู้นำควรเป็นต้นแบบของการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นผู้นำควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นให้มากขึ้น รวมทั้งแสดงถึงความโปร่งใสจากการตรวจสอบด้วย ซึ่งจะทำให้มีความเสมอภาคในการ

แสดงออกและทำให้เกิดการปรองดองของคนในชุมชน ในด้านศาสนาและวัฒนธรรม ประชาชนยังมีความเชื่อว่าพระพุทธศาสนาสามารถกลมเกลียวให้สังคมเป็นสังคมที่ดีได้ ดังนั้นการนำพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวันจึงเป็นเรื่องสำคัญที่สุด

แผนภาพที่ ๔.๒ แสดงพัฒนาการทางสังคมสู่สังคมสันติประชาธรรม

จากแผนภาพที่ ๔.๒ การพัฒนาตนให้เป็นผู้มีศักยภาพ เป็นเรื่องที่มีมนุษย์จะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ด้วยการฝึกฝนตนเองให้อยู่ในกรอบของพระพุทธศาสนา ด้วยการตั้งมั่นมีจิตใจเลื่อมใสและมั่นคงต่อพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง น้อมนำเอาศีล ๕ มายึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ไม่ละเมิดโดยเด็ดขาด และตั้งใจประพฤติธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ด้วยการศึกษาคำสอน นำมาใช้ในชีวิตประจำวันให้ได้ จะเป็นผู้ที่มีชีวิตที่งดงาม เป็นคนดีของครอบครัวโดยการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ตามหลักทศทั้ง ๖ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้สอนถึงหน้าที่ของมนุษย์ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติต่อผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นต่อครูบาอาจารย์ แม่พ่อ บุตร ภรรยา เพื่อน หรือข้าทาสบริวาร ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติของคนดี หากปฏิบัติได้ย่อมถือว่าเป็นคนดีของครอบครัว

การยึดมั่นถือมั่นในศีล ๕ ย่อมນ้อมนำไปสู่บุคคลข้างเคียงโดยเฉพาะคนในครอบครัวเดียวกัน คนดีย่อจะอยู่ในสังคมของคนดี มีการยึดถือปฏิบัติที่คล้ายคลึงกัน เพราะได้รับการอบรมสั่งสอนมาใน

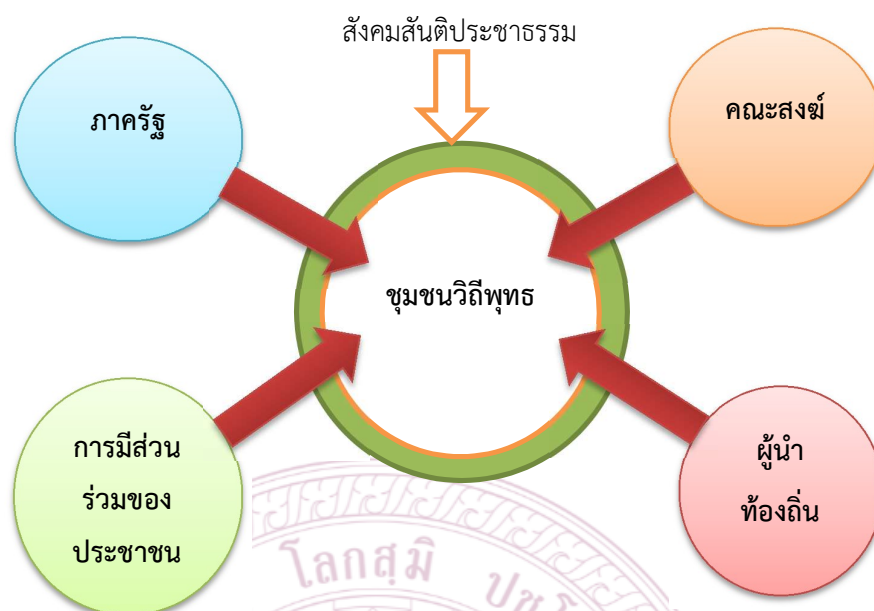
ระบอบเดียวกัน ด้วยการส่งสอนอบรมให้มีเมตตาคือมีความปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข ตั้งใจสร้างประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม มีกรุณาสงสารคิดช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ และมีมุทิตาคือยินดีที่เห็นผู้อื่นมีความสุข ที่สำคัญคือเป็นคนที่มีอุเบกขา วางใจเป็นกลาง ตัดสินปัญหาต่างๆ ด้วยความเป็นธรรม การที่ครอบครัวใดสามารถประพฤติปฏิบัติได้อย่างนี้ ย่อมจะเป็นครอบครัวที่เป็นตัวอย่าง ได้รับการชื่นชมยินดี และได้รับการยอมรับนับถือจากสังคม

เมื่อหลายๆ ครอบครัวพัฒนาครอบครัวของตนให้เป็นตัวอย่างได้มากพอสมควรแล้ว จะเป็นชุมชนที่สงบร่มเย็นแต่ก็ยังมีการฝ่าฝืนระเบียบสังคมอยู่บ้าง อาจทำให้สังคมปั่นป่วน พุทธธรรมที่ควรนำมาใช้เป็นแนวทางคือ สังคหวัตถุ ๔ คือทาน หมายถึงการฝึกให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการบริจาค และให้เห็นผลลัพธ์ของการให้ ปิยวาจา คือชี้ให้เห็นคุณเห็นโทษของการพูด ให้เห็นถึงผลที่จะได้รับจากการพูดดี การผลในสิ่งที่เป็นมงคล ให้เห็นโทษของการกล่าวเท็จ การพูดส่อเสียด อตถจริยา คือการประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ให้เห็นประโยชน์ของการช่วยเหลือสังคม และสมานัตตตา คือการรู้จักวางตนให้เหมาะสม รู้จักผู้ใหญ่ผู้น้อย ให้การเคารพนับถือ อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสังคมส่วนใหญ่จะต้องเป็นผู้ดูแล แนะนำ และอาจมีการลงโทษว่ากล่าวตักเตือนเพื่อให้คนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบได้ปรับปรุงตนเองต่อไป ซึ่งสังคมประเภทนี้จะเป็นสังคมต้นแบบของชาติ

แต่สังคมที่กล่าวมาแล้วถึงแม้จะเป็นสังคมต้นแบบของความสงบสุขภายในชาติ แต่เป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม อาจทำให้เกิดการแปลกแยกได้ง่าย เป็นสังคมที่ยังเปราะบาง ยังต้องอาศัยกฎหมายเป็นข้อบังคับของสังคมอยู่ ผู้วิจัยจึงใคร่แนะนำเสนอ สังคมสันติประชาธรรมในรูปแบบสังคมวิถีพุทธ เป็นสังคมที่เหมาะสมกับสังคมชนบทในจังหวัดชัยภูมิ ที่คนในสังคมนับถือศาสนาพุทธ สังคมวิถีพุทธเป็นสังคมที่คนในสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ขึ้นมาเอง โดยระเบียบกฎเกณฑ์นั้นจะต้องไม่ขัดกับหลักของกฎหมายบ้านเมือง มีผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้รักษากฎระเบียบ มีพระสงฆ์คอยตักเตือนสั่งสอนอบรมประชาชนอย่างสม่ำเสมอ พระสงฆ์ต้องมีบทบาทในสังคมมากขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งในเรื่องการให้บริการ การให้คำแนะนำ การสนับสนุน และงบประมาณต่างๆ

๓) ผลการวิเคราะห์ชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

ชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ คือชุมชนวิถีพุทธ ซึ่งเป็นชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชนในชนบทของจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งคณะผู้วิจัยจะนำไปทดลองใช้เป็นชุมชนต้นแบบในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง และตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดงจังหวัดชัยภูมิต่อไป

แผนภาพที่ ๔.๓ แสดงชุมชนวิถีพุทธ : ชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรม

จากแผนภาพที่ ๔.๓ จะเห็นได้ว่าชุมชนวิถีพุทธเป็นชุมชนหนึ่งในสังคมสันติประชาธรรม ซึ่งชุมชนวิถีพุทธจะเข้มแข็งได้ก็ต้องประกอบด้วย

ประชาชน : การเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนนั้นมีส่วนร่วมทางการเมือง ตั้งแต่การกำหนดกรอบการปกครอง การอยู่ร่วมกันจัดทำขึ้นมาเป็นธรรมนูญชุมชน

ผู้นำท้องถิ่น : หมายถึงผู้นำในทุกระดับตั้งแต่นายกเทศมนตรี, เทศมนตรี รวมทั้งผู้นำท้องถิ่น เช่นกำนัน, ผู้ใหญ่บ้านด้วย

คณะสงฆ์ : หมายถึงคณะสงฆ์ในชุมชน ซึ่งอาจมีการนิมนต์พระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้มีความรู้มาเป็นคณะสงฆ์ด้วย เพื่อจัดกิจกรรมทางศาสนาให้เป็นรูปธรรม

ภาครัฐ : หมายถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งฝ่ายปกครอง และฝ่ายอื่นๆของ ร่วมกันปรึกษาพิจารณาสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนด้วยการ ให้คำปรึกษา จัดหางบประมาณ ประสานงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง

๔.๓.๒ กิจกรรมการสร้างชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

กิจกรรมที่ ๑

ข้อเท็จจริง

การเป็นชุมชนเครือญาติ ทำให้เกิดความสนิทสนมดูแลช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ก่อให้เกิดความสามัคคีขึ้นตามธรรมชาติ ความขัดแย้งเกิดขึ้นในชุมชนจะยุติที่ครอบครัว หากเป็นเรื่องใหญ่ หรือเป็นเรื่องที่น่าอับอาย ตกลงกันไม่ได้ จึงจะไปสู่เจ้าหน้าที่รัฐ

ข้อคิดเห็น

ควรมีการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายใกล้ตัว เพื่อประชาชนจะได้นำไปใช้ประโยชน์

กิจกรรม : กฎหมายเพื่อประชาชน

แผนภาพที่ ๔.๔ แสดงกิจกรรมกฎหมายเพื่อประชาชน

๑. ชื่อกิจกรรม : กฎหมายเพื่อประชาชน

๒. หน่วยงานที่รับผิดชอบ : งานกฎหมายและคดี สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง และ เทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ และสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. หลักการและเหตุผล : ด้วยพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ ๗ พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝายและ เทศบาลตำบลหลวงศิริ ในฐานะองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะในเรื่องต่างๆภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้องมากมายหลายฉบับ รวมถึงข้อบัญญัติต่างๆ ที่องค์การบัญญัติขึ้นบังคับใช้ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแม่บทและวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติตามหน้าที่ขององค์การ งานกฎหมายและ

คดี มีหน้าที่ในการบริการให้คำปรึกษา แนะนำ ให้ความรู้ด้านกฎหมายต่างๆ เช่น กฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง และพระราชบัญญัติอื่นๆแก่ประชาชน

ดังนั้นงานกฎหมายและคดี สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง และเทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ และสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงควรจัดกิจกรรมกฎหมายเพื่อประชาชน

๔. วัตถุประสงค์ :

- ๑) เพื่อให้ประชาชนได้มีความรู้ เข้าใจ ในกฎระเบียบ กฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง
- ๒) เพื่อให้ประชาชนได้รู้ ความเข้าใจถึงสิทธิหน้าที่ของตนตามกฎหมาย

๕. กลุ่มเป้าหมาย : ประชาชนในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง และ ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

๖. ระยะเวลาดำเนินการ : ๑ เมษายน ๒๕๖๕ ถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๖๕

๗. สถานที่ดำเนินการ : ห้องประชุมขององค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย และห้องประชุมของเทศบาลตำบลหลวงศิริ

๘. วิธีดำเนินการ :

- ๑) ประชุมวางแผนและขออนุมัติโครงการ
- ๒) ทำหนังสือแจ้ง กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อดำเนินการ
- ๓) บรรยายให้ความรู้ และรับเรื่องร้องทุกข์

๙. งบประมาณ : ไม่มี

๑๐. การประเมิน :

- ๑) ใช้แบบสอบถาม
- ๒) ใช้แบบทดสอบความรู้

๑๑. ผลที่คาดว่าจะได้รับ :

- ๑) ประชาชน มีความรู้ความเข้าใจ ในระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
- ๒) ประชาชน มีความรู้ความเข้าใจ ในสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย

กิจกรรมที่ ๒

ข้อเท็จจริง

สังคมปัจจุบันคนหนุ่มสาวจะไม่ทำงานภาคเกษตร กรรม จะทำงานในโรงงาน บริษัท ทำให้ผลการผลิตทางการเกษตรลดลง

ข้อคิดเห็น

ควรจัดหาวิทยากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาด้านการเกษตร เกษตรทฤษฎีใหม่ ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง มาให้ความรู้ มีการนำเกษตรกรไปทัศนศึกษาในแหล่งความรู้ภายนอกพื้นที่

กิจกรรม : การให้ความรู้ในเรื่อง
เศรษฐกิจพอเพียง

แผนภาพที่ ๔.๕ แสดงกิจกรรมการให้ความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

๑. ชื่อกิจกรรม : ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง
๒. หน่วยงานที่รับผิดชอบ : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง และเทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ และผู้วิจัย
๓. หลักการและเหตุผล : ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเน้นการนำทฤษฎีใหม่สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ในรูปแบบต่างๆ ที่ เป็นการอบรม ประชาชนที่นำกรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง "ทฤษฎีใหม่" ด้วยหลักเศรษฐกิจ พอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำรินี้ เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่ ประสบความยากลำบากให้สามารถผ่านช่วงวิกฤต โดยเฉพาะการขาดแคลนน้ำได้ โดยไม่เดือดร้อนและยากลำบากนัก การจัดการพื้นที่ซึ่งเหมาะกับพื้นที่การเกษตร ซึ่งเป็นการผสมผสานเกษตรทฤษฎีใหม่เข้ากับภูมิ ปัญญาพื้นบ้านที่อยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติในพื้นที่ ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง และตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จึงน้อมนำแนวพระราชดำริดังกล่าว มาใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการฝึกให้ประชาชน คิดเป็น ทำเป็น อย่างมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน ส่งเสริมให้ทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ สุจริต รับผิดชอบ มีวินัยและปลูกฝังจิตสำนึกรักถิ่น สิ่งแวดล้อม ด้วยอุดมการณ์ความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ และนำความรู้ไป

ประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม จึงได้จัดทำโครงการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นการขับเคลื่อน นโยบายสู่การปฏิบัติ เพื่อประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

๔. วัตถุประสงค์ :

- ๑) เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ ความเข้าใจ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ๒) เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายนำความรู้ทักษะที่ได้รับไปประยุกต์ใช้สู่การปฏิบัติในการดำเนิน

ชีวิตอย่างมี คุณภาพบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๕. กลุ่มเป้าหมาย : ประชาชนในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง และ ตำบลหนองบัวแดง อำเภอนหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

๖. ระยะเวลาดำเนินการ : ๑ เมษายน ๒๕๖๕ ถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๖๕

๗. สถานที่ดำเนินการ : ห้องประชุมและพื้นที่ปฏิบัติการขององค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย และห้องประชุมของเทศบาลตำบลหลวงศิริ

๘. วิธีดำเนินการ :

- ๑) ประชุมวางแผนและขออนุมัติโครงการ
- ๒) ทำหนังสือแจ้ง กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อดำเนินการ
- ๓) บรรยายให้ความรู้ และปฏิบัติในสนาม

๙. งบประมาณ : ไม่มี

๑๐. การประเมิน :

- ๑) ใช้แบบสอบถาม
- ๒) ใช้แบบทดสอบความรู้

๑๑. ผลที่คาดว่าจะได้รับ : กลุ่มเป้าหมายที่จบหลักสูตรมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำความรู้และทักษะไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้นแบบหรือเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับชุมชนได้ เป็นไปตามค่าเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนด

กิจกรรมที่ ๓

ข้อเท็จจริง

ประชาชนไม่ทราบถึงนโยบายการปฏิบัติงานของผู้นำ เนื่องจากมีการประชาสัมพันธ์น้อยและไม่ทั่วถึง

ข้อคิดเห็น

ผู้นำท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองให้มากขึ้น คณะกรรมการหมู่บ้านต้องได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน นอกจากนั้นคณะกรรมการควรมีพระภิกษุและเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นที่ปรึกษาด้วย

กิจกรรม : การมีส่วนร่วมของประชาชน

แผนภาพที่ ๔.๖ แสดงกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน

๑. ชื่อกิจกรรม : การมีส่วนร่วมของประชาชน

๒. หน่วยงานที่รับผิดชอบ : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง และเทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ และผู้วิจัย

๓. หลักการและเหตุผล : การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญ และเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจเพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักการ ธรรมนูญสากลที่ภาคีรัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุก ๆ ฝ่าย ในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๕ และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ จึงต่างให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่าง โปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย สาธารณะ การตัดสินใจทางการเมือง รวมถึงการตรวจสอบ การใช้อำนาจรัฐในทุกระดับ การเปิดโอกาสให้ ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการ

๔. วัตถุประสงค์ :

- ๑) เพื่อให้ประชาชนเกิดความผูกพัน รู้สึกรักและมีจิตสำนึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นของตนเอง
- ๒) เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยและประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบล
- ๓) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมเสนอปัญหาและความต้องการของประชาชน ตลอดจนกำหนดแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ตามหลักประชาธิปไตย

๕. กลุ่มเป้าหมาย : ประชาชนในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง และ ตำบลหนองบัวแดง อำเภอนหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

๖. ระยะเวลาดำเนินการ : ๑ เมษายน ๒๕๖๕ ถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๖๕

๗. สถานที่ดำเนินการ : ห้องประชุมและพื้นที่ปฏิบัติการขององค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย และห้องประชุมของเทศบาลตำบลหลวงศิริ

๘. วิธีดำเนินการ :

- ๑) ขออนุมัติการจัดทำกิจกรรม
- ๒) ประชุมกำหนดแนวทางในการจัดทำกิจกรรม สถานที่ วัน และเวลา
- ๓) เชิญประชุม และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบการจัดทำกิจกรรม

๙. งบประมาณ : ไม่มี

๑๐. การประเมิน :

- ๑) ใช้แบบสอบถาม
- ๒) ใช้การสัมภาษณ์และการสังเกต

๑๑. ผลที่คาดว่าจะได้รับ :

๑) ประชาชนมีส่วนร่วมเสนอปัญหาและความต้องการเพื่อเพิ่มเติมใน แผนพัฒนาท้องถิ่นห้าปี ตลอดจนกำหนดแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และรับฟังสรุปผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง และ เทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอนหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ในปีที่ผ่านมา

๒) ประชาชนตำบลตำบลนาฝาย อำเภอเมือง และ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอนหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ มีส่วนร่วมในการยกร่างข้อบัญญัติ

กิจกรรมที่ ๔

ข้อเท็จจริง

เศรษฐกิจและเทคโนโลยีทำให้ชาวบ้านกับวัดเริ่มห่างกันมากขึ้น ศาสนาไม่มีบทบาทในการแก้ ปัญหาความขัดแย้ง คนหนุ่มสาวเข้าวัด ฟังธรรมน้อยลง จึงจำเป็นที่จะ ต้องสร้างสิ่งจูงใจให้ประชาชนเข้าวัด เพื่อกล่อมเกลாதงจิตใจ และจะทำให้ปัญหาความขัดแย้งในสังคม ลดลงหรือไม่เกิดขึ้นได้

ข้อคิดเห็น

พระสงฆ์ต้องมีความรู้ความ สามารถทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อให้ แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในสังคม ในด้านการวาง แผน การ กำหนดนโยบาย ร่วมกับชาวบ้านได้ด้วย โดยต้องมีการร่วมมือกัน ปฏิบัติหลายฝ่ายทั้งวัด ชาวบ้าน ผู้นำหมู่บ้าน และภาครัฐ ควรทำให้ เป็นรูปธรรม สามารถจับต้องได้ บริหารจัดการได้ และมีการสนับสนุน จากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง

กิจกรรม : ชุมชนวิถีพุทธ

แผนภาพที่ ๔.๗ แสดงกิจกรรมชุมชนวิถีพุทธ

๑. ชื่อกิจกรรม : ชุมชนวิถีพุทธ

๒. หน่วยงานที่รับผิดชอบ : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง และ เทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ และผู้วิจัย

๓. หลักการและเหตุผล : สังคมชุมชนในอดีตเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมอันดีเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายสงบสุขมีเวลาเข้าวัดฟังธรรมร่วมกิจกรรมต่างๆ พาให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข แต่ปัจจุบันสังคม ชุมชนเป็นสังคมนิยมบริโภควัตถุ แต่จิตใจเศร้าหมองครอบครัแตกร้างชาวบ้านขาดการเอาใจใส่ ในด้าน ศาสนาวัฒนธรรมประเพณีมีแต่แสงสว่างวัตถุ แต่ป่วยทางด้านจิตใจไม่มีความสุขสงบเย็นขาดความ เข้มแข็งทางวัฒนธรรม ปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น ครอบครัวแตกแยก ยาเสพติดระบาด และ

อาชญากรรม ด้วยเหตุผลดังกล่าว องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง และเทศบาลตำบล หลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จึงจัดทำกิจกรรมชุมชนวิถีพุทธ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชนโดยใช้มิติทางศาสนา บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่าง วัด ชุมชน ส่วนราชการ บูรณาการ สร้างสรรค์สังคมให้ร่มเย็น

๔. วัตถุประสงค์ :

๑) เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๒) เพื่อสร้างรากฐานวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนให้เข้มแข็ง

๓) เพื่อให้เด็กและเยาวชนเจริญงอกงามตามแนววิถีพุทธ

๕. กลุ่มเป้าหมาย : ประชาชนในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง และ ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

๖. ระยะเวลาดำเนินการ : ๑ เมษายน ๒๕๖๕ ถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๖๕

๗. สถานที่ดำเนินการ : วัดดาวเรือง ตำบลนาฝาย และวัดเขต ตำบลหนองบัวแดง

๘. วิธีดำเนินการ :

๑) ขออนุมัติการจัดทำกิจกรรม

๒) ประชุมกำหนดแนวทางในการจัดทำกิจกรรม สถานที่ วัน และเวลา

๓) เชิญประชุม และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบการจัดทำกิจกรรม

๙. งบประมาณ : ไม่มี

๑๐. การประเมิน :

๑) จัดทำแบบประเมินผลสำรวจกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมและผู้ใกล้ชิด

๒) ประชุมสรุปแบบประเมินผลและติดตามประเมินผลเป็นระยะ

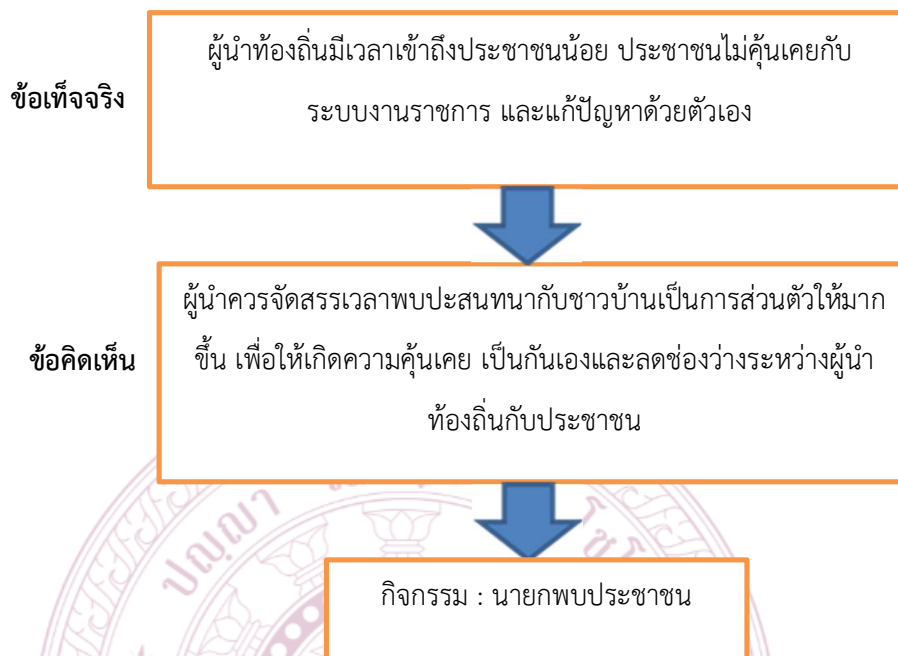
๑๑. ผลที่คาดว่าจะได้รับ :

๑) ปัญหาของสังคมในชุมชนได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบด้วยการร่วมมือจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้องบนพื้นฐานของธรรมะ ประสพการณ์ และหลักการ

๒) ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถ ลด ละเลิก อบายมุขได้ มีสุขภาพกายสุขภาพใจดี มีครอบครัวที่อบอุ่น

๓) เป็นแบบอย่างให้กับชนรุ่นหลังได้ยึดถือปฏิบัติตามจนเป็นธรรมเนียมประเพณี

กิจกรรมที่ ๕

แผนภาพที่ ๔.๘ แสดงกิจกรรมนายกพบประชาชน

๑. ชื่อกิจกรรม : นายกพบประชาชน

๒. หน่วยงานที่รับผิดชอบ : องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง และ เทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ และผู้วิจัย

๓. หลักการและเหตุผล : ในสถานการณ์ปัจจุบันความเจริญทางด้านวัตถุได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้คนหนุ่มสาวไม่มีเวลาอยู่กับครอบครัวมากนัก ผู้สูงอายุและเด็กมักจะอยู่กันตามลำพัง นอกจากจะทำให้เกิดระยะห่างระหว่างวัยแล้ว ยังเกิดระยะห่างระหว่างผู้นำกับประชาชนด้วย สิ่งต่างๆ เหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาทางสังคม เช่น ยาเสพติด การลักขโมย เป็นต้น องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง และ เทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ เห็นความสำคัญของปัญหานี้ จึงเกิดแนวคิดนายกพบประชาชน โดยแบ่งเวลาราชการ และเวลานอกราชการออกเยี่ยมเยียนพบปะกับประชาชนเป็นการส่วนตัวเพื่อพูดคุย ปรับทุกข์ และรับฟังปัญหาต่างๆ ของประชาชนนำมาแก้ไขต่อไป โดยจะใช้เวลาตั้งแต่ ๑๓.๐๐น.-๑๔.๐๐น. พบปะกับผู้สูงอายุ และใช้เวลา ๑๖.๓๐ น.- ๑๘.๐๐น. พบปะกับคนหนุ่มสาวที่กลับจากทำงานนอกบ้าน แล้วแต่กรณีไป

๔. วัตถุประสงค์ :

- ๑) เพื่อรับทราบปัญหาได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึง
- ๒) เพื่อสร้างความร่วมมือให้ชุมชนเข้มแข็ง
- ๓) เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมโดยทั่วกัน

๕. กลุ่มเป้าหมาย : ประชาชนในพื้นที่ที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง และประชาชนในพื้นที่ที่รับผิดชอบของเทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

๖. ระยะเวลาดำเนินการ : ๑ เมษายน ๒๕๖๕ ถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๖๕

๗. สถานที่ดำเนินการ : พื้นที่รับผิดชอบของตำบลนาฝาย อำเภอเมือง และตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

๘. วิธีดำเนินการ :

- ๑) ขออนุมัติการจัดทำกิจกรรม
- ๒) ประชุมกำหนดแนวทางในการจัดทำกิจกรรม สถานที่ วัน และเวลา
- ๓) ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบการจัดทำกิจกรรม

๙. งบประมาณ : ไม่มี

๑๐. การประเมิน :

- ๑) จัดทำแบบประเมินผลสำรวจจากผู้เข้าร่วมกิจกรรม
- ๒) ประชุมสรุปแบบประเมินผลและติดตามประเมินผลเป็นระยะ

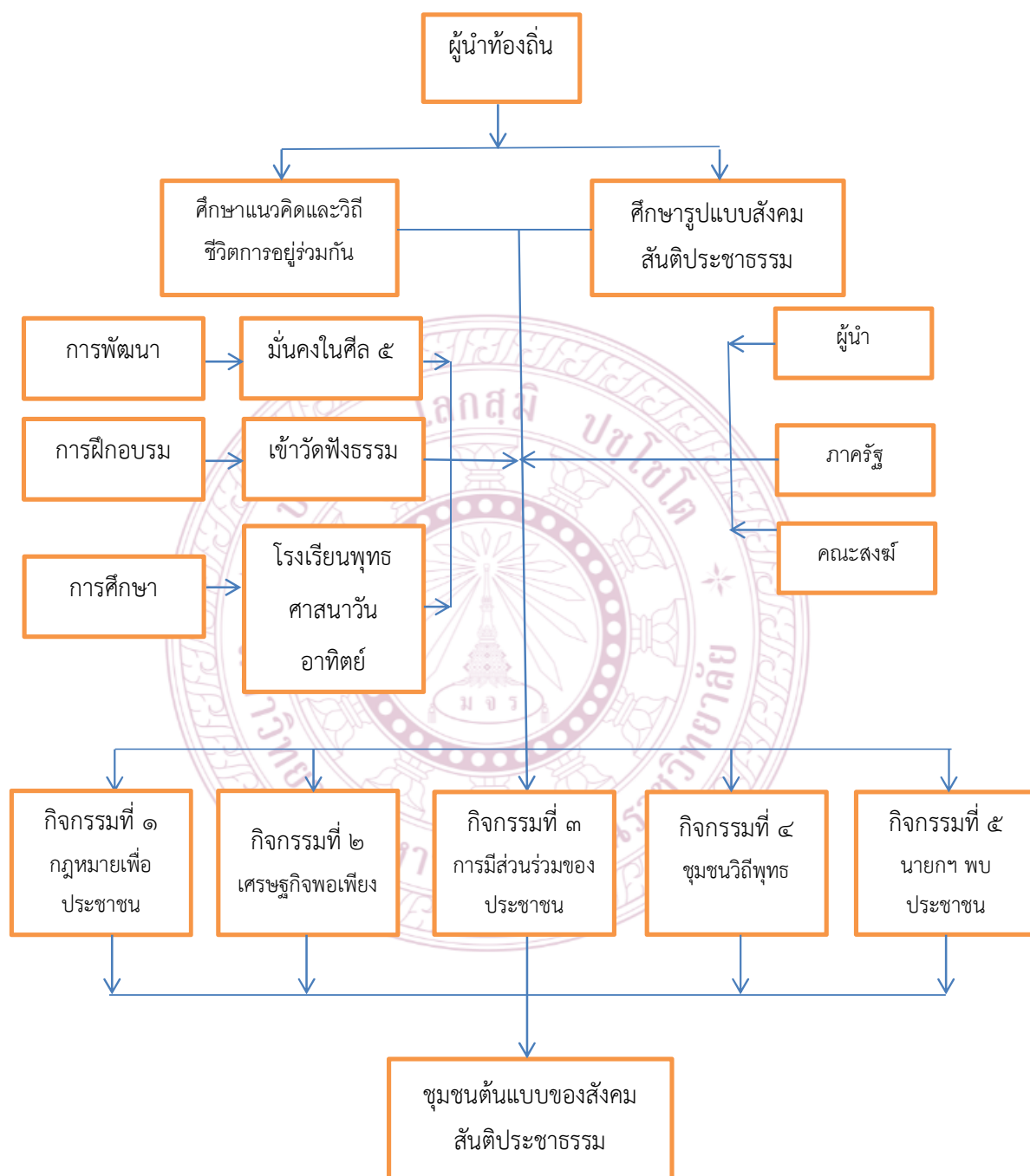
๑๑. ผลที่คาดว่าจะได้รับ :

- ๑) ปัญหาของสังคมในชุมชนได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบด้วยการร่วมมือจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้องบนพื้นฐานของธรรมะ ประสพการณ์ และหลักการ
- ๒) ประชาชนสามารถแจ้งข่าวสารกับนายกฯ ได้โดยตรง
- ๓) สร้างความอบอุ่นเป็นกันเองให้กับประชาชน

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาพุทธธรรม เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อการวิจัยโดยการสุ่มอย่างง่าย เพื่อเสริมให้เกิดความมั่นใจและให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องในการทำวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์องค์ความรู้ที่เป็นรูปแบบการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิดังนี้

การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น

แผนภาพที่ ๔.๙ รูปแบบการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

จากแผนภาพที่ ๔.๔ อธิบายได้ว่าการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นนั้น จะต้องเริ่มที่การศึกษาเอกสาร งานวิจัย แนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งพุทธธรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น ในเรื่องของแนวคิดและวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันของชุมชนว่าในชุมชนมีความขัดแย้งที่รุนแรงเกิดขึ้นบ่อยหรือไม่ มีสาเหตุของการเกิดขึ้นอย่างไร เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะสามารถยุติความขัดแย้งนั้นๆได้ด้วยอะไร ยุติลงในระดับไหน ที่ครอบครัว ที่ผู้นำ หรือที่เจ้าหน้าที่รัฐ ในเรื่องของความขัดแย้งนี้ผู้นำมีบทบาทในการยุติความขัดแย้งหรือไม่ ศาสนามีบทบาทในการยุติความขัดแย้งหรือไม่เพราะเหตุใดและแก้ปัญหาชุมชนได้หรือไม่ หรือหากชุมชนมีความสามัคคี สามัคคีนั้นเกิดจากอะไร ผู้นำต้องหาคำตอบเหล่านี้ให้ได้ ทั้งนี้เพื่อเตรียมการในการระงับเหตุหรือยุติเหตุที่อาจจะเกิดขึ้น และหาวิธีในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและยั่งยืน

ในการศึกษารูปแบบสังคมสันติประชาธรรมซึ่งเป็นสังคมที่สงบสุขนั้น ผู้นำจะต้องศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ว่าพระสงฆ์มีบทบาทอย่างไร ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านอยู่ในระดับใด ศึกษาบทบาทของผู้นำเองว่ามีบทบาทต่อการนำ มีความสัมพันธ์กับประชาชนในท้องถิ่นแค่ไหน ดูจุดบกพร่องของตนเองด้วย นอกจากนี้ผู้นำต้องศึกษาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านว่าชาวบ้านให้ความเชื่อถือหรือไม่ ผู้นำสามารถชักนำคณะกรรมการหมู่บ้านได้มากน้อยเพียงใด นอกจากนั้นต้องดูแลไม่ให้ประชาชนในปกครองกระทำผิดกฎหมาย การวางกฎระเบียบใหม่ที่สามารถทำได้ ที่สำคัญคือทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและนโยบาย ร่วมในการปฏิบัติงาน ร่วมในความรับผิดชอบ

ในเรื่องรูปแบบของชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมนั้น นอกจากจะต้องเป็นชุมชนที่นำหลักธรรมของพระพุทธเจ้ามาใช้ปกครองชุมชนอย่างเคร่งครัด โดยเน้นในเรื่องการยึดถือปฏิบัติศีล ๕ อย่างเคร่งครัดตลอดไปแล้ว การเข้าวัดฟังธรรม ปฏิบัติสมาธิภาวนาในทุกวันพระเพื่อฝึกสมาธิ และการนำเอาโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มาปรับปรุงในทุกๆด้านตั้งแต่วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน การพัฒนาคุณภาพครูพระให้มีความรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และตั้งงบประมาณขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง

สิ่งที่สำคัญในการสร้างชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมนั้นจะต้องสร้างกิจกรรมการเรียนรู้อย่างน้อย ๕ กิจกรรมอันได้แก่ การเรียนรู้กฎหมายเบื้องต้นสำหรับประชาชน เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง การเรียนรู้ทฤษฎีเกษตรพอเพียง เพื่อให้สามารถยังชีพได้โดยไม่มีหนี้สิน มีความสุขตามอัตภาพ การเรียนรู้การมีส่วนร่วมในสังคม เพื่อให้รู้จักหน้าที่ของตนและผู้อื่น การร่วมคิดร่วมทำและร่วมกันเสียสละเพื่อส่วนรวม การเรียนรู้ถึงชุมชนวิถีพุทธ เพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รู้จักการให้ การแบ่งปัน ช่วยเหลือกันในสังคม และกิจกรรมสุดท้ายคือการเรียนรู้ในเรื่องการประชาสัมพันธ์ การสื่อสารระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับประชาชน การเสนอความต้องการของประชาชนต่อเจ้าหน้าที่รัฐ และการรับฟังความต้องการของประชาชนในการร่วมกันพัฒนาสังคมสันติประชาธรรม

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

คณะผู้วิจัยได้วิจัยเรื่องการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Study) โดยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในอำเภอเมือง อำเภอหนองบัวแดง อำเภอแก้งคร้อ อำเภอจัตุรัส อำเภอเนินสง่าและอำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๔๐ รูป/คน จากนั้นนำมาวิเคราะห์เบื้องต้นก่อนจะนำไปสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) ตรวจสอบก่อนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าสนใจ ในเรื่องการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนที่จะนำแบบสอบถามจำนวน ๔๐๐ ชุดไปประเมินกลุ่มตัวอย่างในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง และตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิอำเภอละ ๒๐๐ ชุด เมื่อได้ผลการศึกษาแล้วจึงนำมาสนทนากลุ่มเฉพาะโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิเคราะห์ผลจากการศึกษาวิจัยจนสามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและให้ข้อเสนอแนะตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยพบประเด็นที่มีสาระสำคัญดังนี้

๕.๑.๑ การศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

๑) ความขัดแย้งที่รุนแรงในพื้นที่ มีความขัดแย้งที่รุนแรงเกิดขึ้นในพื้นที่น้อยมาก ซึ่งเป็นเพราะประชาชนส่วนใหญ่มีความผูกพันทางเครือญาติ มีสาเหตุมาจากการดื่มสุราและนำไปสู่การทะเลาะวิวาทโดย เฉพาะในเทศกาลต่างๆ จะเป็นการทะเลาะวิวาทกับคนต่างถิ่น ในปัญหาทางเศรษฐกิจ การทำมาหากิน มักไม่ค่อยเกิดปัญหาเพราะสังคมชนบทเป็นสังคมเครือญาติมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน ส่วนปัญหาการขัดแย้งทางสังคม ส่วนใหญ่จะมีสาเหตุมาจากคนภายนอกสังคม

๒) การยุติปัญหาความขัดแย้ง การยุติปัญหามักเป็นไปตามขั้นตอน ตามปกติชาวบ้านมักจะรวมขอมกันเองในครอบครัว ในหมู่ญาติสนิทเสียก่อน หากไม่สามารถตกลงกันได้แล้วจึงจะถึงผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งจะเป็นเรื่องที่พอจะพูดจากันได้ แต่ต้องการพยานให้ได้รับรู้ แต่หากเหตุอันเป็นเรื่องใหญ่ อาจไม่ปรึกษาผู้นำชุมชน แต่อาจถึงตำรวจแจ้งความดำเนินคดีเลย

๓) ศาสนากับการแก้ปัญหาของชุมชน เป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตงดงามขึ้น ทำให้ชีวิตสงบร่มเย็น และอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ดังนั้นการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จึงต้องมีทั้งสองอย่างประกอบกัน จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างสิ่งจูงใจให้ประชาชนเข้าวัด ดึงดูดให้สนใจอยากรู้ อยากเห็น และให้ประชาชนได้เรียนรู้พระธรรมด้วยความเต็มใจ ซึ่งในกรณีนี้จะทำให้เกิดการกล่อมเกลาทางจิตใจให้รู้ดีรู้ไมตรี และจะทำให้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมลดลงหรือไม่เกิดขึ้นได้

๔) ความขัดแย้งที่มีสาเหตุมาจากความเหลื่อมล้ำทางสังคม ประชาชนไม่ได้มองความเหลื่อมล้ำทางสังคมจะเป็นสาเหตุของปัญหาความขัดแย้ง เพราะความเหลื่อมล้ำทางสังคมมีการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปและสังคมชนบทเป็นสังคมแคบๆสามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของแต่ละครอบครัวได้ การดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจลง ความเหลื่อมล้ำทางสังคมจึงไม่เป็นเหตุแห่งความขัดแย้งอย่างเด่นชัด

๕) สาเหตุของความสามัคคีในชุมชน ความสามัคคีในชุมชน มาจากความสนิทสนมและเป็นเครือญาติ ด้วยเหตุที่หมู่บ้านนี้เป็นชุมชนที่อพยพมาตั้งบ้านเรือนมาเป็นเวลานานมาก แม้จะมีคนถิ่นอื่นเข้ามาอยู่ภายหลัง แต่ความสนิทสนม ดูแลช่วยเหลือกันการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของชาวบ้านก็ทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นตามธรรมชาติ

๕.๑.๒ การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบสังคมสันติประชากรธรรมในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

๑) บทบาทของพระสงฆ์กับสังคมสันติประชากรธรรม ต้องมีการร่วมกันปฏิบัติหลายฝ่ายทั้ง วัด ชาวบ้าน ผู้นำหมู่บ้าน และภาครัฐ และควรทำให้เป็นรูปธรรม สามารถจับต้องได้ บริหารจัดการได้ และมีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง โดยต้องมีการสนับสนุนจากภาครัฐให้พระสงฆ์มีบทบาทในสังคมมากขึ้น ประชาชนกับภาครัฐควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

๒) บทบาทของผู้นำกับสังคมสันติประชากรธรรม ผู้นำต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามระเบียบวินัยและข้อบังคับต่างๆที่กำหนด และจะต้องดูแลไม่ให้มีผู้ใดละเมิด จึงจะทำให้สังคมเกิดความสงบเกิดสังคมสันติประชากรธรรมได้

๓) บทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านของสังคมสันติประชากรธรรม คณะกรรมการหมู่บ้านสังคมสันติประชากรธรรม ควรมีบทบาทในเรื่องต่างๆตั้งแต่การวางแผนวางนโยบาย การดำเนินงานจนถึงการกำกับดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยจะต้องเป็นที่สุดท้ายสำหรับการตัดสินใจ

๔) ความสำคัญของกฎ ระเบียบ ข้อบังคับกับสังคมสันติประชากรธรรม กฎระเบียบของชุมชนจะต้องถูกกำหนดขึ้นตามความต้องการของประชาชนในชุมชนโดยมีผู้มีความรู้ทางกฎหมายเป็นที่ปรึกษาเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า กฎระเบียบข้อบังคับที่สร้างขึ้นนี้สามารถใช้ได้โดยไม่ผิดกฎหมาย เพราะจะต้องนำมาใช้เป็นแนวปฏิบัติของคนในหมู่บ้านจึงต้องเป็นรูปธรรม

๕) การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการสร้างสังคมสันติประชากรธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการสร้างสังคมสันติประชากรธรรมนั้นเป็นการสร้างสังคมในชุมชนให้เข้มแข็งทำให้สังคม

ร่มเย็นเป็นสุข คนในสังคมจะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนด ระเบียบ ข้อบังคับ โดยยึดหลักการปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนาใช้เป็นข้อตกลงร่วมกัน

๕.๑.๓ การศึกษาชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

การนำเอาข้อเท็จจริงตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ จากกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามนำมาปฏิบัติตามข้อคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ ก็จะได้กิจกรรมต่างๆเพื่อที่จะสร้างชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ๕ กิจกรรมคือ

กิจกรรมที่ ๑ การเรียนรู้กฎหมายเพื่อประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้มีความรู้ เข้าใจ ในกฎระเบียบ กฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง และเพื่อให้ประชาชนได้รู้ ความเข้าใจถึงสิทธิหน้าที่ของตนตามกฎหมาย

กิจกรรมที่ ๒ การเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ ความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายนำความรู้ทักษะที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างมี คุณภาพบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กิจกรรมที่ ๓ การเรียนรู้การมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้ประชาชนเกิดความผูกพัน รู้สิทธิและมียึดสำนึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นของตนเอง, เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยและ ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบล และเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมเสนอปัญหาและความต้องการของประชาชน ตลอดจนกำหนดแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ตามหลักประชาธิปไตย

กิจกรรมที่ ๔ การเรียนรู้ชุมชนวิถีพุทธ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการชีวิตประจำวัน, เพื่อสร้างรากฐานวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนให้เข้มแข็ง และเพื่อให้เด็กและเยาวชนเจริญงอกงามตามแนววิถีพุทธ

กิจกรรมที่ ๕ นายกพบประชาชน เพื่อรับทราบปัญหาได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึง, เพื่อสร้างความร่วมมือให้ชุมชนเข้มแข็ง และเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมโดยทั่วกัน

๕.๒ อภิปรายผล

การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ มีประเด็นในการอภิปรายจำแนกตามวัตถุประสงค์ดังนี้

๕.๒.๑ อภิปรายผลการศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชน ในจังหวัดชัยภูมิ

ในเรื่องความขัดแย้งที่มีความรุนแรงในพื้นที่นั้น ในรอบ ๓ ปีที่ผ่านมาปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรง จนเกิดการฟ้องร้องมีน้อยมาก ปัญหาส่วนใหญ่จะตกลงกันเองได้เพราะส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งผลประโยชน์ ประชาชนส่วนใหญ่แม้บางส่วนจะไม่ผูกพันทางเครือญาติแต่ก็อยู่ร่วมกันมานาน ทำให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนมกัน จึงสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ตั้งแต่ต้น ทำให้

ปัญหาต่างๆยุติลงไม่บานปลาย ในปัจจุบันคนมักไม่ค่อยจะออกจากบ้านเพราะกลัวการระบาดของโรคโควิด อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ปัญหาความขัดแย้งไม่เกิดขึ้น รวมทั้งการดูแลของเจ้าหน้าที่รัฐ การยุติปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรง การเป็นสังคมชนบทที่มีความผูกพันทางเครือญาติ หรือความสนิทสนม เคยเอื้ออาทรต่อกัน ทำให้การยุติปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นจึงมักเริ่มจากการเจรจากันภายในครอบครัวเป็นอันดับแรก สอดคล้องกับกุลธนา พงศธร^๑ ที่กล่าวถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ว่าหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมมนุษย์เพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้นการยุติปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรง จึงดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ ยุติที่ครอบครัว เมื่อเห็นว่าเป็นเครือญาติ เป็นเรื่องที่ไม่ใหญ่โตนัก หรือเป็นเรื่องที่น่าอับอาย แต่ถ้าตกลงกันไม่ได้ เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยประจักษ์พยาน เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยการรับรู้ของผู้นำชุมชนแล้ว ชาวบ้านจึงจะนำเรื่องไปหาผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนมักใช้การไกล่เกลี่ยเป็นหลัก หรือการชดใช้ที่รับได้พอใจทั้งสองฝ่าย เพื่อยุติปัญหาไม่ให้เป็นบานปลาย หรือเกิดการบาดหมาง อาฆาตกัน รวมทั้งการแก้ปัญหาโดยวิธีนี้อาจได้รับการกล่อมเกลามาจากผู้ใหญ่ในชุมชนด้วย แต่หากผู้นำไม่สามารถยุติปัญหาได้ หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายไม่พอใจ เรื่องก็ถูกนำไปแจ้งความดำเนินคดีต่อไป

ในเรื่องของศาสนากับการแก้ปัญหาความขัดแย้งนั้น เนื่องจากสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจทำให้ชาวบ้านกับวัดเริ่มห่างกันมากขึ้น ในปัจจุบันสังคมชนบทเริ่มมีปัญหาที่ทำให้ศาสนาไม่มีบทบาทในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง คือปัญหาคนหนุ่มสาวเข้าวัด ฟังธรรมน้อยลง อาจมีเข้าวัดบ้างในวันสำคัญทางศาสนาหรือเทศกาล แต่ก็เข้ามาเพื่อประกอบศาสนกิจเท่านั้นไม่ได้เข้าวัดเพื่อฟังธรรมเทศนา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหาเศรษฐกิจที่ทำให้ไม่มีเวลาเข้าวัดฟังธรรมก็อาจเป็นไปได้ ปัญหาเศรษฐกิจนับว่าเป็นเรื่องสำคัญต่อชีวิต แต่ธรรมก็คือสิ่งที่ทำให้ชีวิตงดงามขึ้น ทำให้ชีวิตสงบร่มเย็นและอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ดังนั้นการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จึงต้องมีทั้งสองอย่างประกอบกัน จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างสิ่งจูงใจให้ประชาชนเข้าวัด ดึงดูดให้สนใจอยากรู้ อยากเห็นและให้ประชาชนได้เรียนรู้พระธรรมด้วยความเต็มใจ ซึ่งในกรณีนี้จะทำให้เกิดการกล่อมเกลามาทางจิตใจให้รู้ดีรู้ไม่ว่า และจะทำให้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมลดลงหรือไม่เกิดขึ้นได้ ซึ่งสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปอ. ปยุตโต)^๒ ท่านได้กล่าวไว้ว่าจะให้รักไปด้วยคนดีหรือทรัพยากรมนุษย์ที่ดีแล้ว จำเป็น ต้องส่งเสริมปลูกสร้างทัศนคติโดยต้องพัฒนาทางจิตซึ่งเป็นผู้นำของกาย ถ้าจะให้รักไปด้วยปัญหายุ่งยากกรไปด้วยความโกลาหลวุ่นวายก็ต้องพัฒนาวัตถุ การพัฒนาที่สมบูรณ์แบบจำเป็นต้องพัฒนาให้ครบทั้ง ๒ ด้าน กล่าวคือควรพัฒนาทั้งทางวัตถุและทางจิตใจให้ควบคู่กับทัศนคติ โดยเฉพาะทัศนคติเป็นการพัฒนาทางด้านจิตใจจะต้องเน้น

^๑ กุลธนา พงศธร,การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร,(นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔). หน้า ๑๑๒.

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐ (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๙๒.

เป็นพิเศษ เพราะการพัฒนาถูกต้องดีแล้วก็จะสามารถควบคุมการพัฒนาทางด้านวัตถุให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องได้และการพัฒนาจิตที่ถูกต้องก็คือพัฒนาจิตใจให้มีธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจจนกระทั่งพัฒนาจิตให้มีสมาธิ ตั้งมั่น มั่นคง สะอาด สว่างจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งหลายจนเป็นจิตที่ควรแก่การทำงานสามารถจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ความขัดแย้งที่มีสาเหตุมาจากความเหลื่อมล้ำทางสังคม ประชาชนไม่ได้มองความเหลื่อมล้ำทางสังคมจะเป็นสาเหตุของปัญหาความขัดแย้ง เพราะความเหลื่อมล้ำทางสังคมมีการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปและสังคมชนบทเป็นสังคมแคบๆสามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของแต่ละครอบครัวได้นอกจากนั้นการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจลง ส่วนการเหลื่อมล้ำในแง่อื่นไม่มีให้เห็นในสังคมชนบทมากนัก ดังนั้นความเหลื่อมล้ำทางสังคมจึงไม่เป็นเหตุแห่งความขัดแย้งอย่างเด่นชัดสาเหตุของความ สัมผัสในชุมชนมาจากความสนิทสนมและเป็นเครือญาติ ด้วยเหตุที่หมู่บ้านนี้เป็นชุมชนที่อพยพมาตั้งบ้านเรือนมาเป็นเวลานานมาก แม้จะมีคนถิ่นอื่นเข้ามาอยู่ภายหลังแต่ความสนิทสนมดูแลช่วยเหลือกันการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของชาวบ้านก็ทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นตามธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับคำจำกัดความของพญา สายหู^๓ ที่กล่าวว่า การพัฒนาสังคม หมายถึงการทำให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมเดียวกัน เกิดประโยชน์ส่วนบุคคลและส่วนรวมอย่างเสมอภาคและยุติธรรมมากที่สุด ให้เป็นความสุขความพอใจที่จะได้อยู่ร่วมสัมพันธ์กัน เป็นสังคมที่ผูกพันมั่นคงถาวรตลอดไป ในสมัยก่อนชาวบ้านจะทำนาเกี่ยวข้าวด้วยกัน ซึ่งเป็นกิจกรรมร่วมตามที่ได้ทำสืบทอดกันมาแต่ในปัจจุบันการทำกิจกรรมร่วมกันมักเป็นการทำกิจกรรมทางศาสนา เช่นการทำบุญกระฐูป ในอำเภอหนองบัวแดง ที่ชาวบ้านจะออกมาทำกิจกรรมร่วมกัน หรือการร่วมพัฒนาทำความสะอาดหมู่บ้านภายใต้การนำของผู้นำชุมชนเป็นต้น

๕.๒.๒ อภิปรายผลการศึกษารูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

บทบาทของพระสงฆ์ในการทำให้เกิดสังคมสันติประชาธรรมนั้น ต้องมีการร่วมกันปฏิบัติหลายฝ่ายทั้งวัด ชาวบ้าน ผู้นำหมู่บ้าน และภาครัฐ และควรทำให้เป็นรูปธรรม สามารถจับต้องได้บริหารจัดการได้ และมีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง โดยต้องมีการสนับสนุนจากภาครัฐให้พระสงฆ์มีบทบาทในสังคมมากขึ้น ประชาชนกับภาครัฐควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมขณะเดียวกัน วัดก็ต้องเปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามาทำกิจกรรม พระสงฆ์ต้องแสดงบทบาทในการเป็นผู้นำ ให้ประชาชนและภาครัฐใช้พื้นที่ภายในวัดได้อย่างเหมาะสม ในด้านงบประมาณภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอต่อกิจกรรมที่จะเกิดขึ้น มีการวางแผน มีการสรุปการปฏิบัติว่าได้ประโยชน์เพียงใด งบประมาณที่ใช้ไปคุ้มกับงบประมาณหรือไม่ ควรจะจัดต่อไปอีกไหม หากเห็นว่าควรจัดกิจกรรมนี้ก็ต้องปรับปรุงในปีต่อไปหรือไม่แค่นั้น ในส่วนของพระสงฆ์ที่จะสามารถทำให้เกิดสังคมสันติประชาธรรมได้นั้น ต้องเป็น

^๓ พญา สายหู, กลไกของสังคม, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า๒๕๓.

พระที่มีความรู้สามารถสั่งสอนอบรมประชาชนได้ เป็นพระที่มีความรู้ ชาวบ้านเชื่อถือทั้งในด้านการประพฤติปฏิบัติตนเองและเชื่อถือในความรู้ที่ท่านได้ศึกษามา เมื่อประชาชนเชื่อมั่นแล้วประชาชนก็จะเริ่มเข้าวัดปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับพระ การสร้างแรงจูงใจให้คนเข้าวัด เป็นเรื่องที่ต้องมีการจัดทำแผนพอสมควร การจัดภูมิทัศน์ภายในวัดไม่ควรเป็นหน้าที่เจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์เท่านั้น แต่ควรเป็นความร่วมมือระหว่างรัฐ วัด ผู้นำชุมชนและประชาชน เพื่อให้บริเวณวัดเปลี่ยนความรู้สึกให้ชาวบ้านอยากเข้ามาพักผ่อนในวัด เข้ามาสนทนาธรรมกับพระในศาลาภายในสวนที่ร่มรื่นสวยงาม ไม่ไปปรึกษาหรือสนทนาธรรมในกุฏิหรือที่ลับตา ซึ่งจะทำให้เกิดข้อครหาตีฉันทินินทาสร้างความเสื่อมเสียให้พระพุทธศาสนาได้ สอดคล้องกับที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปอ.ปยุตโต)^๔ ที่ท่านได้กล่าวไว้ในเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนว่าพฤติกรรมที่ดีเป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนาและช่วยให้ปัญญางอกงามอย่างน้อยพึงพัฒนาพฤติกรรมที่ไม่เบียดเบียน แต่เป็นพฤติกรรมที่สร้างสรรค์เกื้อกูลโดยเน้นพฤติกรรมทั่วไป ให้ความสำคัญพิเศษแก่พฤติกรรมเคยชินที่เคยพูดมาากแล้วข้างต้นโดยใช้แบบอย่างที่ดี วินัยและวัฒนธรรม ถ้าพฤติกรรมเคยชินที่ไม่เกื้อกูลเกิดขึ้นแล้วจะแก้ไขยากมาก พฤติกรรมในการทำมาหาเลี้ยงชีพเป็นส่วนใหญ่ของเวลาและชีวิตของแต่ละบุคคล จึงควรพุ่งเป้าการพัฒนาคนมาที่การทำมาหาเลี้ยงชีพ ให้เป็นสัมมาอาชีวะ โดยเป็นการหาเลี้ยงชีพที่สุจริตไม่เบียดเบียนก่อเวรภัยทำลายผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม แต่ให้เป็นการหาเลี้ยงชีพที่ช่วยแก้ปัญหา สร้างสรรค์เกื้อกูลสังคมและธรรมชาติ

ผู้นำส่วนมากจะเป็นผู้มีภาวะความเป็นผู้นำอยู่แล้ว นอกจากนั้นผู้นำคือผู้ที่มีความพร้อมที่จะทำงานให้กับสังคมมากที่สุด ในชุมชน ทั้งความพร้อมทางร่างกาย ความพร้อมทางจิตใจ และความพร้อมทางปัญญา ดังนั้นผู้นำจึงต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามระเบียบวินัยและข้อบังคับต่างๆที่กำหนด และจะต้องดูแลไม่ให้มีผู้ใดละเมิด จึงจะทำให้สังคมเกิดความสงบเกิดสังคมสันติประชาธรรมได้ สอดคล้องกับประชุม โพธิกุล^๕ ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำ เป็นขบวนการสร้างสิ่งเร้าขบวนการพัฒนาและการทำงานกับคนในองค์การเป็นขบวนการมุ่งคน การมุ่งสร้างแรงจูงใจให้กับคน การใช้มนุษยสัมพันธ์หรือการปฏิสัมพันธ์ในองค์การการสื่อสารระหว่างบุคคล การสร้างบรรยากาศในองค์กร ความขัดแย้งระหว่างบุคคล ความเจริญและการพัฒนานอกเหนือจากนั้นก็คือปัจจัยของมนุษย์ที่ส่งเสริมการผลิต ภาวะผู้นำจะเกิดขึ้นในการปฏิบัติการขององค์กร เพราะฉะนั้นจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจในจุดหมาย การตัดสินใจเลือกทางเลือกใหม่ การสนับสนุนส่งเสริมการบริการการศึกษาให้มีคุณภาพมากขึ้น การนำหลักการเปลี่ยนแปลงมาใช้ในองค์การและปัจจัยต่างๆ ซึ่งสร้างความพึงพอใจหรือบางครั้งมีผลในทางตรงกันข้าม คือสร้างความไม่พึงพอใจของมนุษย์ในองค์การหากมีปัญหาใดๆผู้นำจะต้องไม่ใช้สิทธิที่มีอยู่

^๔ พระธรรมปิฎก (ปอ.ปยุตโต), *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย, ๒๕๔๒), หน้า ๙ - ๑๗.

^๕ ประชุม โพธิกุล, *ภาวะผู้นำในการบริหารการศึกษา, สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. ๒๕๕๑.*

ด่วนตัดสินใจปัญหา โดยเฉพาะปัญหาที่น่าจะยากต่อการทำความเข้าใจ ปัญหาที่น่าจะยืดเยื้อ ผู้นำต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อให้ได้แง่มุมแนวคิดที่อาจจะเป็นประโยชน์ หากไม่สามารถหาข้อยุติได้ ผู้นำต้องนำปัญหานั้นเข้าสู่คณะกรรมการหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการสร้างสังคมสันติประชาธรรมนั้นเป็นการสร้างสังคมในชุมชนให้เข้มแข็งทำให้สังคมร่มเย็นเป็นสุข ดังนั้นคนในสังคมจะต้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนทั้งในการกำหนด ระเบียบ ข้อบังคับ ของชุมชนโดยยึดหลักการปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนามาใช้เป็นข้อตกลงร่วมกัน ในการนี้พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้นำให้ประชาชนปฏิบัติตามพุทธบัญญัติอย่างเคร่งครัด และมีผู้รู้ทางกฎหมายให้คำแนะนำ เพื่อไม่ให้ขัดต่อกฎหมายของบ้านเมือง นอกจากนี้ กฎระเบียบข้อบังคับที่สร้างขึ้นควรมีความอ่อนตัวและปฏิบัติได้สอดคล้องกับงานวิจัยของจารุวรรณ แก้วมะโน^๖ ที่กล่าวว่าชาวบ้านมีพฤติกรรมทำลายอำนาจรัฐในหลายรูปแบบ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าชาวบ้านไม่ใช่ฝ่ายที่ถูกรัฐกระทำอยู่ฝ่ายเดียว พวกเขามียุทธวิธีในการตอบโต้รัฐด้วย

๕.๒.๓ อภิปรายผลการศึกษามุมมองแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

รูปแบบชุมชนวิถีพุทธ คือการให้สมาชิกทุกคนต้องสละเวลาเข้าวัดเพื่อปฏิบัติธรรม เพื่อเรียนรู้ถึงการฝึกสมาธิ การฝึกควบคุมจิตใจ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการควบคุมอารมณ์ของตนที่เรียกว่าการฝึกอาณานาสนิตินั้นเองผลที่จะได้ตามมาคือการสามารถควบคุมอารมณ์ของตนได้ ถือว่าเป็นการฝึกสมาธิในปัจจุบันโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ยังมีการเปิดการเรียนการสอนอยู่บ้างแต่จำนวนนักเรียนลดน้อยลง การฟื้นฟูให้โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ใหม่ จึงจะต้องมีการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐอย่างเพียงพอ เพื่อจัดการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้มีห้องเรียนที่น่าเรียน มีอุปกรณ์ทางการศึกษาครบครันและทันสมัย รวมทั้งประชาสัมพันธ์ให้ผู้สนใจได้เข้ามาเรียนรู้โดยไม่จำกัดเพศ วัย ความรู้ อาชีพ และศาสนา ซึ่งจะทำให้โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์กลับมาน่าศึกษาเล่าเรียนมีประโยชน์มีคุณค่าต่อสังคมมากขึ้นด้วย

รูปแบบอหิงสาหรือการเอาชนะความอยุติธรรมด้วยการต่อแย้ง ความพยายามในการขับเคลื่อนและผลักดันแนวคิดเพื่อต่อต้านฝ่ายตรงข้าม อหิงสาคือการไม่ใช้กำลังและบอกกล่าวแก่ผู้ร่วมอุดมการณ์ทุกคนว่า นี่คือนแนวทางหลักในการต่อสู้เพื่อเพื่อความยุติธรรมโดยปราศจากการใช้กำลังและหนึ่งในการไม่ใช้กำลังก็คือการต่อแย้ง หรือการปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมนั่นเอง

รูปแบบประชาธิปไตย คือการที่ปวงชนจะมีความเป็นใหญ่ได้ก็จำเป็นที่ชนทุกคนต้องรวมกันเป็นปวงชนนั้นต้องมี สิทธิและหน้าที่ของมนุษย์ชน อันเป็นสิทธิและหน้าที่ตามธรรมชาติของทุกคนที่เกิดมาเป็นมนุษย์ คือ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคซึ่งมนุษย์จะต้องใช้พร้อมกันกับหน้าที่มิให้เกิดความเสียหายแก่เพื่อนมนุษย์อื่นและหมู่คนอื่นหรือปวงชนเป็นส่วนรวม สิทธิ คืออำนาจอันชอบธรรม หรือประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง ส่วนเสรีภาพ คือ การมีอิสระที่จะกระทำสิ่งใดๆ โดยต้องไม่

^๖ จารุวรรณ แก้วมะโน, “วาทกรรม “ชาวบ้าน” กับการจำกัดตนเองในการมีส่วนร่วมทางการเมือง” **ปริญา** รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง, (คณะรัฐศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

ละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น หน้าที่ คือสิ่งที่บุคคลต้องปฏิบัติหรืองดเว้นจากการปฏิบัติบุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ซึ่งการใช้สิทธิ เสรีภาพต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น และต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนภายใต้กฎหมาย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้สรุปข้อเสนอแนะการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการศึกษาการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ อันประกอบไปด้วย

๑) การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ด้านต่างๆหลายด้านแต่ก็ไม่สามารถครอบคลุมถึงการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมทั้งหมดได้ ควรมีการส่งเสริมให้มีการจัดเสวนาหัวข้อการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมในปัจจุบันเพื่อให้เกิดการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ อย่างจริงจัง

๒) ควรมีการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดการพัฒนา ศึกษาหาข้อมูล โดยเฉพาะผู้นำท้องถิ่นหรือผู้ที่สนใจ

๓) ควรมีการให้ความรู้แก่นิสิต นักศึกษาและประชาชนในการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมทุกระดับได้อย่างถูกต้อง

๔) การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมในปัจจุบัน คือการพัฒนาสังคมที่มีอยู่จริงและเป็นสังคมที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและสังคมซึ่งสามารถปรับปรุงพัฒนาได้ แต่ปัจจัยการยอมรับของประชาชนคือความต้องการของคนส่วนใหญ่ในท้องถิ่น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ จำเป็นที่จะต้องศึกษาเป็นระยะๆ ตามความเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างมาก

๒) การศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจในตัวตน วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนอีสานโดยเฉพาะคนชัยภูมิที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดของคนในหมู่คณะ ผู้วิจัยลงพื้นที่วิจัยด้วยตนเอง เพราะความเข้าใจในจิตวิญญาณชุมชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน หากผู้วิจัยไม่ได้มีถิ่นกำเนิดในท้องถิ่นแล้วความลึกซึ้งอาจจะขาดหายไป

๓) ผู้วิจัยควรจัดทำแบบประเมินการปฏิบัติงานและมีการบันทึกข้อมูลต่างๆ เพื่อเป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานต่อไป

๔) ควรมีโครงการและงบประมาณประจำปีที่แน่นอนเพื่อศึกษาการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความคิดของประชาชนตามระยะเวลาที่เหมาะสม

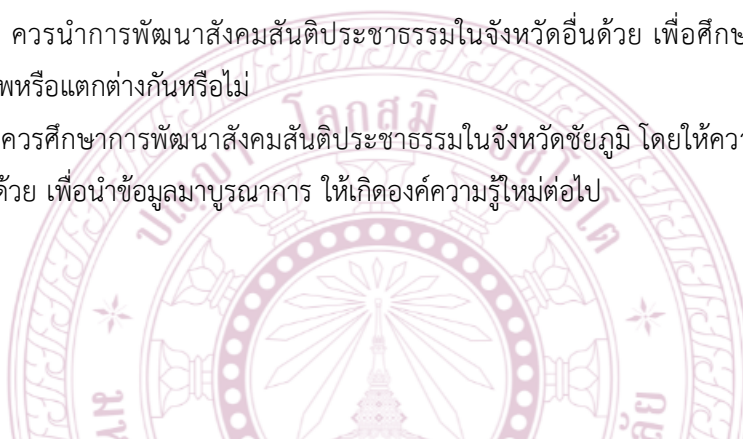
๕) ควรมีการสร้างแรงจูงใจให้เห็นความสำคัญในการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ กับผู้นำชุมชนและประชาชน เพื่อจัดตั้งชุมชนสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ต่อไป

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และถูกต้องในการนำเสนอผลงาน

๒) ควรนำการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดอื่นด้วย เพื่อศึกษาเปรียบเทียบว่ามีประสิทธิภาพหรือแตกต่างกันหรือไม่

๓) ควรศึกษาการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ โดยให้ความสำคัญกับผู้นำในระดับต่างๆด้วย เพื่อนำข้อมูลมาบูรณาการ ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กรมการศาสนา. คู่มือการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

กรมการศาสนา, ๒๕๔๗.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. ระบบการพัฒนาสังคมที่นำไปสู่ความมั่นคงของ
มนุษย์. กรุงเทพมหานคร : เทพเพ็ญวานิสัย, ๒๕๔๙.

กิติ ตยัคคานนท์. เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร : เปลวอักษร, ๒๕๔๓.

กุลธณ ธนาพงศธร. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,
๒๕๔๔.

เกรียงไกร เจียมบุญศรีและจักร อินทจักร. คู่มือการบริหารทรัพยากรบุคคล. กรุงเทพมหานคร : บัค
แบงก์, ๒๕๔๔.

ฉาน ตรรกวิจารณ์. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔.

ภิญโญ สาร. หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๖.

ดนัย เทียนพุฒ. การจัดการทรัพยากรมนุษย์ : การกิจที่ท้าทาย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บัคแบงก์,
๒๕๔๒.

ติน ปรัชญพฤทธ์. การบริหารการพัฒนา : ความหมาย เนื้อหา แนวทางและปัญหา. กรุงเทพมหานคร
: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ตุลา มหาสุธานนท์. หลักการจัดการ หลักการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : อินโนกราฟฟิกส์, ๒๕๔๕.

น้อย สุปิงคลัต. ภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน. (มปท), ๒๕๓๗.

เนตร์พัฒนา ยาวีราษ. ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร : เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส, ๒๕๔๖.

บุญมั่น ธนาสุภวัฒน์. จิตวิทยาองค์การ. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอ.พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๓๗.

ประชุม โพธิกุล. ภาวะผู้นำในการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาผู้บริหาร
การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ป่วย อึ้งภากรณ์. **ประสบการณ์และข้อคิดสำหรับคนหนุ่มสาว**. กรุงเทพมหานคร : โกมล คีมทอง, ๒๕๓๙.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธศาสนากับปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมล คีมทอง, ๒๕๔๙.

_____. **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๐.

_____. **ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

_____. **ถึงเวลาพัฒนาคนกันใหม่**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๐.

_____. **วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย, ๒๕๔๒.

_____. **ทศวรรษธรรมทัศน์พระปิฎก หมวดศึกษาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๓.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

_____. **การศึกษากับการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๔.

_____. **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๙.

_____. **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พัทธยา สายหู. **กลไกของสังคม**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ). **เป้าหมายของการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิพนพาน, ๒๕๓๗.

_____. **การศึกษาสมบูรณ์แบบ : คือวงกลมที่คุ้มครองโลกถึงที่สุด**. กรุงเทพมหานคร : อุษากการพิมพ์, ๒๕๔๙.

ไพศาล วิสาโล. **การศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. เชียงราย : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ เชียงราย, ๒๕๔๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕.

วิชัย รูปขำดี. **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๑).

วิฑูรย์ สิมะโชคดี. **ทฤษฎีและเทคนิคปฏิบัติสำหรับยอดหัวหน้างาน**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด, ๒๕๓๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ศุภชัย เจริญวงศ์. **ถอดรหัสการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๔๔.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

สุจิตรา ธนानันท์. **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,

๒๕๕๐.

สุทธิ เหล่าฤทธิ์และคณะ. **ประวัติเมืองชัยภูมิ**. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๕.

สุนันทา เลาพันธ์. **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จ

เจ้าพระยา คณะวิทยาการจัดการ ภาควิชาบริหารธุรกิจและสหกรณ์, ๒๕๔๒.

เสน่ห์ จามริก. **สิทธิมนุษยชน เส้นทางสู่สันติประชาธรรม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการ

สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

โสภา ชูพิกุลชัย. **เทคนิคในการให้บริการปรึกษา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๕.

สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. **ระบบการพัฒนาสังคมที่นำไปสู่ความ**

มั่นคงของมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : เทพเพ็ญวนิสัย, ๒๕๔๙.

(๒) งานวิจัย

โกศล ตามะทะ. “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำที่แท้จริงของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้าง

พฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การของครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษานานเขต ๒”. **ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ**

บริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

๒๕๕๙.

จารุวรรณ แก้วมะโน. “วาทกรรม "ชาวบ้าน" กับการจำกัดตนเองในการมีส่วนร่วมทางการเมือง”.

ปริญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง. คณะรัฐศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑

จิตราภรณ์ สมยานนทนากุล. “การใช้แนวทางสันติวิธีในการแก้ไขความขัดแย้ง : ศึกษากรณีโครงการ

ทอส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซ ไทย-มาเลเซีย อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา”. **ปริญา**

รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง. คณะรัฐศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ฉันทนา หวันแก้ว. “การเมืองของการพัฒนาที่ยั่งยืน ศึกษากรณีอำเภอเชียงของจังหวัดเชียงราย”.

ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง. คณะรัฐศาสตร์ :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๕๗.

ณัฐศิษฐ์ เตชาพิพัฒน์กุล. “ศึกษาวิเคราะห์แนวทางการสร้างสันติภาพของมหาตมะคานธี ตามหลัก

พุทธสันติวิธี”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๖๑.**

เจียรพัฒน์ ชูปวา. “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร”. **ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต,สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.**

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

มนตรี พิรพลพัฒน์. “จริยธรรมกับภาวะผู้นำ : ศึกษาทัศนะนักวิชาการรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยที่มีต่อผู้นำทางการเมือง”. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐.**

พรหมชัย ปองขจิตภัย. “แนวคิดสิทธิมนุษยชนในพระไตรปิฎก : หมวดพระสุตตันตปิฎก”.**ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง. คณะรัฐศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๕๓.**

พระสมทบ ธิรปัญญา (รุ่งมิตรจรัสแสง). “ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.**

พระอธิการคณินธิป สุจิตโต (ปานสง่า). “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอปากท่อจังหวัดราชบุรี”.**ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต,สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.**

รัตนที วิโรจน์ฤทธิ์. “การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความสุขในความรักตามหลักพุทธจิตวิทยา”. **ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๙.**

วารุณี ณ นคร. “องค์กรประชาสังคมในระดับท้องถิ่น : ศึกษากรณีชมรมรักษะกะตะกะรน”. **ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง. คณะรัฐศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๔๙.**

บรรณานุกรม (ต่อ)

วาสนา สุขประเสริฐ. “ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี โรงเรียนปทุมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดยโสธร”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย,สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๗.

ศิริพร สว่างจิตร. “การพัฒนากลยุทธ์การบริหารวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหมตามแนวคิดการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

สิริรักษ์ นักดนตรี. “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารโรงเรียนสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างมีอาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๕”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล. “การเมืองของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือในกระบวนการพัฒนา : ศึกษากรณีการจัดการน้ำในจังหวัดระยอง”. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

อัศพร วรรณสุทธะ. “ภาวะผู้นำในการเสริมสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : ศึกษากรณีเปรียบเทียบบ้านศิลาภิรักษ์กับบ้านถิ่นสำราญ อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี.

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง, (คณะรัฐศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

เอกพล เสียงดัง. “ผลสะท้อนจากการต่อสู้ของขบวนการคนจนและคนด้อยอำนาจในสังคมไทยตั้งแต่ปี ๒๕๓๑ – ๒๕๕๙”. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง. คณะรัฐศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

(๓) วารสาร/บทความ

จันจิรา สมบัติพูนศิริ. “ทบทวนวรรณกรรมปฏิบัติการไร้ความรุนแรง (nonviolent action) ในโลกตะวันตก: หลักการ กระแส ปฏิบัติการ และทฤษฎี”. รัฐศาสตร์สาร. ปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๖) : ๗๕-๑๐๐.

ชยโชติ กมลวิจิตร และสุริยะ หาญพิชัย. “บทความแนะนำ/ปริทัศน์หนังสือ ทศนะทางการเมือง ป่วยยิ่งภากรณ์”. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๒) : ๑๑๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์

นภัทร์ แก้วนาค. “เอกสารประกอบการบรรยายเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ”. เอกสารประกอบการบรรยายรายวิชาระเบียบวิธีวิจัย. คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕. (อัดสำเนา).

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา. “พระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครอง”. เอกสารประกอบการเรียน. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐. (อัดสำเนา).

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “สรุปสาระสำคัญ : แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๔)”. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๐. (อัดสำเนา).

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

จุฬาพิช มณีวงศ์. หลักการแห่งองหิงสาของมหาดมะคานธิ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [http:// lakmuangonline.com/?p=4020](http://lakmuangonline.com/?p=4020) [๓ กันยายน ๒๕๖๔].

เนตรนภา ห่างภัย. ความหมายของผู้นำ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.rin.ac.th/article/leadership/page1.1.html> [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑].

มาร์ติน เซลิกแมน. Flourish 2001. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.okmd.or.th/okmd-kratooktomkit/4131/> [๙ ตุลาคม ๒๕๖๔].

ศุภวิชญ์ แก้วคุณอก. “สัตยาเคราะห์แบบคานธี : การชุมนุมด้วยความรักและการต่อสู้เพื่อความยุติธรรม” [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.the101.world/gandhi-satyagraha/> [๓ กันยายน ๒๕๖๔].

๒. ภาษาอังกฤษ

Clarence M. Case. **Non-Violent Coercion: A Study in Methods of Social Pressure.** New York and London: The Century Co., 1923.

Department of Economic and Social Affairs. **Development Administration : Current Approaches and Trends in Public Administration for National Development,** New York..

Gene Sharp. *The Politics of Nonviolent Action* (Boston, MA: Porter Sargent, 1973); Gene Sharp, *There Are Realistic Alternatives* (Boston, MA: The Albert Einstein Institution, 2003); และ Gene Sharp, *Waging Nonviolent Struggle: 20th Century Practice and 21st Century Potential* (Boston, MA: Porter Sargent, 2005).

N.K. Denzin. **The research act**. New York : Mc Graw-Hill, 1978.

Rogers, E. M. . **Diffusion of Innovations**. New York: The Free Press of Macmillan Publishing,1983.

Yorks,L.. **Strategic human resource development**. Upper Saddle River, NJ : Thomson South-Western, 2005.

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเอกสารแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชน ศึกษารูปแบบสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น และสร้างชุมชนต้นแบบตามรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

๒. แบบสัมภาษณ์มีทั้งหมด ๕ ตอน

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ ๓ คำถามเกี่ยวกับรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ จะใช้สำหรับเก็บข้อมูลตามทัศนะของท่าน คณะผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดี และคณะผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกภาพและเสียง ขณะที่ทำการสัมภาษณ์ เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป จึงกราบนมัสการขอพระคุณ/ขอขอบพระคุณทุกท่าน มา ณ โอกาสนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสดีรัตน์

ผู้วิจัย

แบบสัมภาษณ์

การวิจัย : เรื่อง การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

.....

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....

ตำแหน่ง.....

สังกัด.....

วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์.....

สถานที่ ที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ

๒.๑ คนในชุมชนของท่าน ส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกันหรือไม่

.....

.....

.....

.....

๒.๒ ท่านคิดว่าชุมชนของท่านเป็นชุมชนที่มีความสงบสุข มากน้อยแค่ไหน เพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

๒.๓ ท่านคิดว่าประชาชนทั่วไปควรมีความรู้กฎหมายเบื้องต้น หรือไม่

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๔ ในภาพรวมฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในชุมชนของท่านเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๒.๕ ไร่นาที่ท่านมีอยู่ในปัจจุบันสามารถเลี้ยงดูครอบครัวของท่านได้หรือไม่

.....

.....

.....

.....

๒.๖ คนหนุ่มสาวส่วนใหญ่ในชุมชนของท่านทำงานภาคเกษตรกรรมหรือไม่ หากไม่ได้ทำ คนเหล่านี้ไปทำงานอะไร

.....

.....

.....

.....

๒.๗ ท่านรู้เรื่องการทำงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) บ้างหรือไม่

.....

.....

.....

.....

๒.๘ ท่านเคยเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบายหรือการปฏิบัติขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) ด้วยหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

๒.๙ ท่านเคยร่วมตรวจสอบการปฏิบัติงานหรือตรวจสอบผลการปฏิบัติงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) หรือไม่ แคไหน อย่างไร

.....

.....

.....

.....

๒.๑๐ ท่านเชื่อไหมว่าพระพุทธศาสนาเริ่มไม่มีบทบาทในสังคมปัจจุบัน เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

๒.๑๑ วัฒนธรรมตะวันตก ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่นิยมเข้าวัดฟังธรรม ท่านเชื่ออย่างนี้หรือไม่ เพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

๒.๑๒ ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์ในปัจจุบัน เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๒.๑๓ ผู้นำท้องถิ่นของท่าน เป็นคนดีมีความรู้ พบง่ายใช้คล่อง หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

๒.๑๔ ผู้นำท้องถิ่นของท่านเป็นผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่น และนำเทคโนโลยีใหม่ๆมาสู่ชุมชนเสมอ

.....

.....

.....

๒.๑๕ ท่านชอบ หรือไม่ชอบผู้นำท้องถิ่น เพราะอะไร

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ คำถามเกี่ยวกับรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

๓.๑ ประเพณีของชาวอีสานสามารถสร้างความสามัคคี กลมเกลียวในชุมชนได้ โดยเฉพาะในกลุ่มเครือญาติ ท่านเห็นด้วยหรือไม่

.....

.....

.....

๓.๒ เสรีภาพควรมีขอบเขต บุคคลไม่ควรมีเสรีภาพตามชอบใจ จึงจะทำให้สังคมสงบสุข จริงหรือไม่

.....

.....

.....

๓.๓ ภาครัฐควรให้ความรู้พื้นฐานทางด้านกฎหมายแก่ประชาชนที่สนใจ

.....

.....

.....

.....

๓.๔ สภาพสังคมเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว เป็นเหตุให้สภาวะทางเศรษฐกิจมีปัญหาตามไปด้วย รายได้จากภาคการเกษตร ไม่พอดำรงชีพ ทำให้คนหนุ่มสาวต้องไปทำงานภาคอุตสาหกรรมในเมือง ท่าน เห็นด้วยกับแนวคิดนี้หรือไม่เพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

๓.๕ รัฐควรเข้ามาดูแล ช่วยเหลือและฟื้นฟู ชาวไร่นาเพื่อสร้างผลผลิตที่มีมูลค่าสูงพอ สำหรับการเลี้ยงชีพ ท่านมีความเห็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๓.๖ ผู้นำท้องถิ่นควรให้ความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจของประชาชน โดยให้ความรู้ให้การศึกษา และสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรม

.....

.....

.....

.....

๓.๗ ผู้นำควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึง โครงการและนโยบายต่างๆ ของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) อย่างทั่วถึง

.....

.....

.....

.....

๓.๘ ผู้นำท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง มากขึ้น

.....

.....

.....

.....

๓.๙ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) ต้องพร้อมต่อการตรวจสอบของประชาชน

.....

.....

.....

.....

๓.๑๐ พระสงฆ์ควรมีความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลก เพื่อสั่งสอนชาวบ้านให้รู้ทันโลกปัจจุบันได้ด้วยพุทธธรรม

.....

.....

.....

.....

๓.๑๑ วัดต้องเปิดให้ประชาชนเข้าไปดำเนินกิจกรรมทางศาสนาได้ตลอดเวลา โดยวัดควรเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำและสนับสนุนเท่านั้น

.....

.....

.....

.....

๓.๑๒ รัฐและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) ควรสนับสนุนหรือให้งบประมาณอย่างเพียงพอและใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมทางศาสนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น การพัฒนาโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สำหรับบุคคลทั่วไป เป็นต้น

.....

.....

.....

.....

๓.๑๓ ผู้นำท้องถิ่นควรจัดให้มีเวลาในการพบปะพูดคุยกับชาวบ้านเป็นรายบุคคล

.....

.....

.....

.....

๓.๑๔ ผู้นำท้องถิ่นควรเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม อย่างสูง

.....

.....

.....

.....

๓.๑๕ ท่านคิดว่าผู้นำท้องถิ่นควรมีบทบาทในการสร้างความสันติให้เกิดขึ้นในชุมชน มีความเป็นธรรมในสังคม หรือไม่ เพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ผศ.พล.ต.ดร.ณัฐ สวาสดีรัตน์
ผู้วิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการศึกษาการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยใคร่ขอความรู้และข้อมูลจากท่าน เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชน ศึกษารูปแบบสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น และสร้างชุมชนต้นแบบตามรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อบูรณาการสร้างสังคมสันติประชาธรรม อันจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในการศึกษาต่อไป

๒. แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเบื้องต้น

ตอนที่ ๒ คำถามการวิจัยเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชน

ตอนที่ ๓ คำถามการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น

ตอนที่ ๔ เป็นคำถามปลายเปิด

๓. ขอความกรุณาตอบคำถามทุกข้อ คำตอบทุกคำตอบ ข้อมูลทุกข้อมูลของท่านในแบบสอบถามฉบับนี้ผู้วิจัยจะถือเป็นความลับที่สุด

๔. ผลที่ได้จากแบบสอบถาม จะช่วยให้การดำเนินการวิจัยนี้ บรรลุและเกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสร้างชุมชนต้นแบบตามรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิในโอกาสต่อไป

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

ผศ.พล.ต.ดร.ณัฐ สวาสดีรัตน์

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

.....

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่องการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของนักการเมืองในปัจจุบันกับการยอมรับของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ

แบบสอบถามมี ๔ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

โปรดใส่เครื่องหมาย / ลงในช่อง () ตรงกับข้อความที่เป็นจริง

๑. เพศ () ชาย () หญิง

๒. อายุ () ต่ำกว่า ๒๑ ปี () ๒๑-๓๐ ปี () ๓๑-๔๐ ปี

() ๔๑- ๕๐ ปี () ๕๐ - ๖๐ ปี () ๖๐ ปี ขึ้นไป

๓. การศึกษา () ต่ำกว่ามัธยมศึกษาปีที่ ๓ () มัธยมศึกษาปีที่ ๖/ปว.ช.

() ปว.ส./อนุปริญญา () ปริญญาตรีขึ้นไป

๔. สถานภาพ () โสด /หย่า () สมรส

โปรดใส่เครื่องหมาย / ลงในช่องเพียงช่องเดียว คำตอบของท่านจะใช้เฉพาะการวิจัยเท่านั้น
จะไม่นำไปเปิดเผยหรือทำให้เกิดผลกระทบต่อนานแต่ประการใด

ข้อ ที่	ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับแนวคิดและวิถีชีวิตของ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชน	เห็นด้วย				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๑.	คนในชุมชนของท่านส่วนใหญ่ผูกพันเป็นเครือญาติ					
๒.	ปัญหาความขัดแย้งจะยุติลงได้โดยการตกลงของ ครอบครัว					
๓.	ชุมชนของท่านส่วนใหญ่มีฐานะทางการเงินอยู่ใน ระดับดี					
๔.	ในปัจจุบันคนหนุ่มสาวส่วนใหญ่ไม่ทำงานในภาค เกษตรกรรม					
๕.	ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของ เทศบาล/ อบต.					
๖.	พระภิกษุสงฆ์มักเป็นที่ปรึกษาให้กับประชาชนเสมอ					
๗.	ประชาชนได้รับข่าวสารของทางราชการจากเทศบาล/ อบต. อย่างสม่ำเสมอ					
๘.	ประชาชนในชุมชนเข้าวัดฟังธรรมเป็นประจำ					
๙.	ผู้นำท้องถิ่นออกเยี่ยมเยียนพบปะพูดคุยกับประชาชน ที่บ้านเป็นประจำ					
๑๐.	ผู้นำท้องถิ่นมีความเป็นกันเองกับประชาชนทุกคน					
	ตอนที่ ๓ คำถามเกี่ยวกับรูปแบบสังคมสันติประชา ธรรม					
๑๑.	ท่านมีความรู้ด้านกฎหมายมากแค่ไหน					
๑๒.	ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่ประชาชนควรรู้เรื่องกฎหมาย ใกล้ตัว					
๑๓.	ในปัจจุบันการทำนา น่าจะสามารถเลี้ยงครอบครัวได้					

๑๔.	ท่านรู้จักทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมากน้อยเพียงใด					
๑๕.	ท่านได้รับประโยชน์จากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มากน้อยแค่ไหน					
๑๖.	ท่านมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในระดับใด					
๑๗.	บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมอยู่ในระดับใด					
๑๘.	พระสงฆ์ควรมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อให้ สามารถสั่งสอนชาวบ้านได้อย่างจริงจัง					
๑๙.	ผู้นำท้องถิ่น ใช้เวลาว่างเยี่ยมเยียนพบปะพูดคุยกับ ชาวบ้านเป็นประจำ					
๒๐.	ผู้นำท้องถิ่นมีความเป็นกันเองกับชาวบ้านเสมอ					

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณในความกรุณาตอบแบบสอบถาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสดีรัตน์

ผู้วิจัย

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่ม	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
กลุ่ม ผู้ทรง คุณวุฒิ	๑. พระครูศรีปริยัติพิมล	รองเจ้าคณะอำเภอเมืองชัยภูมิ
	๒. พระครูสุวรรณจันทรังษี	เจ้าคณะอำเภอนองบัวแดง
	๓. พระครูโพธิสาร	เจ้าคณะอำเภอกอนสวรรค์
	๔. พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี ดร.,ปธ.๙	รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
	๕. พระปลัดไพโรจน์ ธมฺมวฑฺฒโน ดร.	เจ้าคณะอำเภอกักตี่ชุมพล
	๖. นาย กชพงศ์ โทวิชา	พนักงาน คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ยุติธรรมจังหวัดชัยภูมิ
	๗. ผศ.ดร.สมปอง สุวรรณภูมา	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
	๘. พ.ต.ท. ดร.ชุมพล เพ็งศิริ	อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
	๙. นายนรากร แนนอุดร	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยไร่ อำเภอกอนสวรรค์
	๑๐. ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช	สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
กลุ่ม ผู้นำท้องถิ่น	๑๑. พ.ต.อ.สรวิศ มาอินทร์	นายก อบต.นาฝาย
	๑๒. นายถนอม ปลื้มสุด	รองนายก อบต.นาฝาย
	๑๓. นายมานพ สมบัติมี	รองนายก อบต.นาฝาย
	๑๔. น.ส.กาญจนา บำขุนทด	ปลัด อบต. นาฝาย
	๑๕. นายประเทือง พรหมลา	รองปลัด อบต.นาฝาย
	๑๖. น.ส.สุวรรณา แดงสกุล	หน.สป. อบต.นาฝาย
	๑๗. น.ส.กาญจนา จังหวะ	นายกเทศมนตรีตำบลหลวงศิริ
	๑๘. นายทองใส มูลสิงห์	รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหลวงศิริ
	๑๙. นายสายัณห์ แวสระ	รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหลวงศิริ

กลุ่ม	ชื่อ-นามสกุล		ตำแหน่ง
กลุ่ม ผู้นำท้องถิ่น	๒๐.	นายฐิณนกรณ์ สารคำ	ผอ.กองช่าง รักษาการแทนปลัด เทศบาล ตำบลหลวงศิริ
	๒๑.	นายอุทาม ตาปราบ	ประธานสภาอบต. นาฝาย ต.นาฝาย อ. เมือง จ.ชัยภูมิ
	๒๒.	นายอุดม หินชัยภูมิ	รองประธานสภาอบต. นาฝาย ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
กลุ่ม ประชาชน	๒๓.	นางสาวนัตยา ตาปราบ	ราษฎรบ้านโนนมะเกลือ หมู่ ๑๓ ตำบลนา ฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ
	๒๔.	นายสมโภช โพธิ์ศรี	ราษฎรบ้านโนนมะเกลือ หมู่ ๑๓ ตำบลนา ฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ
	๒๕.	นายกิตติศักดิ์ ปลื้มชาติ	ราษฎรบ้านโนนมะเกลือ หมู่ ๑๓ ตำบลนา ฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ
	๒๖.	นายพรมมา ปะมาคะตัง	ราษฎรบ้านลาดวังม่วง ตำบลตำบลหนอง บัวแดง อำเภอหนองบัวแดง
	๒๗.	นางจอศรี แวงคำ	ราษฎรบ้านลาดวังม่วง ตำบลตำบลหนอง บัวแดง อำเภอหนองบัวแดง
	๒๘.	นางหนูจันทร์ โคตรโนนกอก	ราษฎรบ้านลาดวังม่วง ตำบลตำบลหนอง บัวแดง อำเภอหนองบัวแดง
	๒๙.	นายกฤต เสาโกมุท	ราษฎรบ้านทุ่งเสมียนตรา ตำบลบ้านขาม อำเภอจัตุรัส
	๓๐.	นางสาวสุพรรณษา พงศ์สุวรรณ	ราษฎรบ้านทุ่งเสมียนตรา ตำบลบ้านขาม อำเภอจัตุรัส
	๓๑.	นางอรอุมา แก้วคุนอก	ราษฎรบ้านทุ่งเสมียนตรา ตำบลบ้านขาม อำเภอจัตุรัส
	๓๒.	นางสาวพัฒสาร สร้อยดอน	ราษฎรบ้านกุดโจ่ง หมู่ ๓ ตำบลท่ามะไฟ หวาน อำเภอแก้งคร้อ

กลุ่ม	ชื่อ-นามสกุล		ตำแหน่ง
กลุ่ม ประชาชน	๓๓.	นางสาวสุธาสินี วันดอน	ราษฎรบ้านกุดโง้ง หมู่ ๓ ตำบลท่ามะไฟ หวาน อำเภอแก้งคร้อ
	๓๔.	นางสาวสุธาพร หนึ่งชนะ	ราษฎรบ้านป่าขนุน หมู่ ๖ ตำบลท่ามะไฟ หวาน อำเภอแก้งคร้อ
	๓๕.	นายบุญส่ง มาชัยภูมิ	ราษฎรบ้านชัยม่วงไข่ หมู่ ๓ ตำบลห้วยไร่ อำเภอคอนสวรรค์
	๓๖.	นายพีรพงษ์ น้อยสุวรรณ	ราษฎรบ้านห้วยยาง หมู่ ๖ ตำบลห้วยไร่ อำเภอคอนสวรรค์
	๓๗.	นายศุภชัย วิลัยวงศ์	ราษฎรบ้านหนองโก หมู่ ๑๐ ตำบลคอนสวรรค์ อำเภอคอนสวรรค์
	๓๘.	นางรำไพ ช่วยเกลี้ยง	ราษฎรบ้านชัยสมบูรณ์ ตำบลท่ากูป อำเภอชัยใหญ่
	๓๙.	นายศรีชาติ พุบขุนทด	ราษฎรบ้านชัยสมบูรณ์ ตำบลท่ากูป อำเภอชัยใหญ่
	๔๐.	นางนิยม เจริญผล	ราษฎรบ้านชัยสมบูรณ์ ตำบลท่ากูป อำเภอชัยใหญ่

ผนวก ค
รายนามผู้ร่วมสนทนากลุ่ม

รายนามผู้ร่วมสนทนากลุ่ม

๑. พระปลัดพีระพันธ์ ธมฺมุตโต ดร.	รองเจ้าคณะอำเภอภักดีชุมพล
๒. พระครูประดิษฐ์ชัยสาร	เจ้าคณะตำบลตาเนิน
๓. นายภพพงษ์ โทวิชา	เจ้าหน้าที่ยุติธรรมจังหวัดชัยภูมิ
๔. ผศ.ดร.สวาสดี พรธรรณา	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
๕. นายสมุทร สงวนสิน	ประธานสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
๖. ดร.นิติพันธ์ อินทโชติ	อาจารย์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
๗. นายธนศักดิ์ แน่นอุดร	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยไร่
๘. นายสมาน บุญโนนแต่	กำนันตำบลห้วยไร่ อำเภอคอนสวรรค์

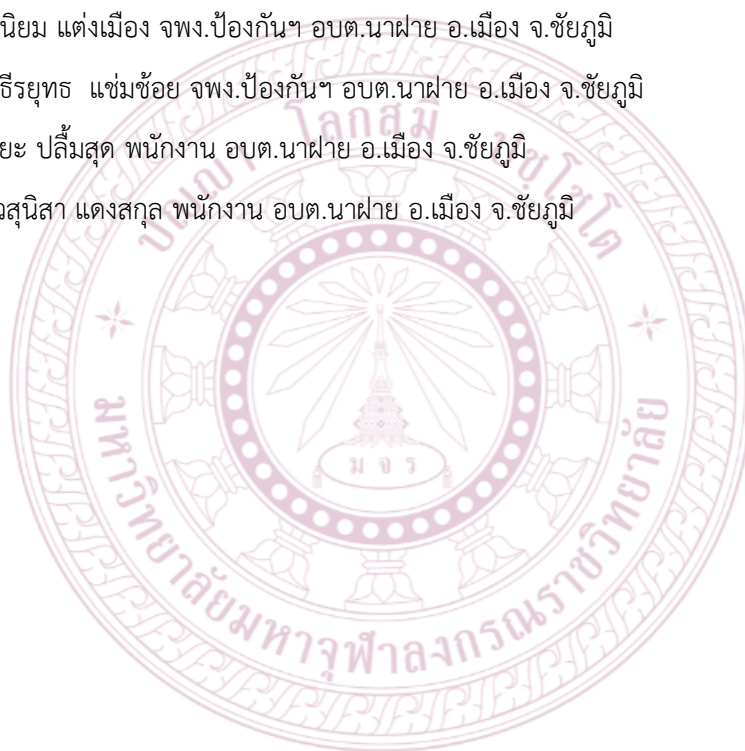

รายชื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม

1. พ.ต.อ.สรวีศ มาอินทร์	นายก อบต.นาฝาย
2. นายถนอม ปลื้มสุด	รองนายก อบต.นาฝาย
3. นายมานพ สมบัติมี	รองนายก อบต.นาฝาย
4. น.ส.กาญจนา บำขุนทด	ปลัด อบต. นาฝาย
5. นายประเทือง พรหมลา	รองปลัด อบต.นาฝาย
6. น.ส.สุวรรณา แดงสกุล	หน.สป. อบต.นาฝาย
7. น.ส.กาญจนา จังหวะ	นายกเทศมนตรีตำบลหลวงศิริ
8. นายทองใส มูลสิงห์	รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหลวงศิริ
9. นายสายัณห์ แวสระ	รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหลวงศิริ
10. นายจันทนกรณ์ สารคำ	ผอ.กองช่าง รักษาการแทนปลัดเทศบาลตำบลหลวงศิริ
11. นายอุทาม ตาปราบ	ประธานสภาอบต. นาฝาย ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
1๒. นายอุดม หินชัยภูมิ	รองประธานสภาอบต. นาฝาย ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
1๓. นายรัชชาติ คุ่มกุดขม้น	สมาชิกสภาอบต. หมู่ 14 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
1๔. นางสุจิตตา โหม่งปราณีต	สมาชิกสภาอบต. หมู่ 11 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
1๕. นายสวนศักดิ์ ลุนทะโส	สมาชิกสภาอบต. หมู่ 10 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
16. นายชัยนันท์ พันธยาง	ประธานสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
1๗. นางจำลอง เขียวจันทร์แสง	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
1๘. นายจักร คำภูเขียว	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
1๙. นายสมจิตร ปะทา	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
2๐. นายจิระพงษ์ พันธุ์โยศรี	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
2๑. นายเทศา รณไพร	กำนันตำบลนาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
22. นายบรรจง ศรีชัยภูมิ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
2๓. นายไพศาล ปลื้มโชค	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
2๔. นายนิธัญ สองศรี	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
2๕. นายพิทยา ฟ้าโปรด	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 11 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
2๖. นายสุมาลี ชันนอก	กำนันตำบลหนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
2๗. นายไวพจน์ กิตติคุณ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 10 ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
2๘. นายฉลอง สุจริตภักดี	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 19 ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ

2๙. นางระพีพรรณ พันธุ์โยศรี ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
3๐. นายสมชัย เทียมชัย ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
31. นางรังสิมา พันธุ์ยาง เลขานุการนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหลวงศิริ จ.ชัยภูมิ
32. น.ส. ปิยะพรรณ ภิรมย์ไกรภักดิ์ นักจัดการงานทั่วไป อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
33. นางพิกุล สวนจรรยา ผอ.กองสาธารณสุข เทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
34. นางพนมวัน สุวรรณโค หัวหน้าสำนักปลัดฯ เทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
35. นายสำรอง เดชหนูนุ สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
36. นางสาวหนูยิ้ม สลิดกุล สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
37. นายสมชัย เทียมชัย ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
38. น.ส.วรรณนา เทพลา สมาชิกสภาอบต. หมู่ 12 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
39. นายยุทธศักดิ์ คลังชำนาญ สมาชิกสภาอบต. หมู่ 3 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
40. นายสามัญ ฝาชัยภูมิ สมาชิกสภาอบต.นาฝาย หมู่ 17 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
41. นายณรงค์ งามขसार สมาชิกสภาอบต.นาฝาย หมู่ 18 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
42. นายเมธาวัส พลจัตุรัส นิติกร อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
43. นายธเนศร์ ภิญโญดม นักจัดการงานทั่วไป อบต.นาฝาย หมู่ 18 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
44. นายธีรพัทธ คาคสนิท เลขานุการนายก อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
45. นายทองเพ็ชร พิเศษฤทธิ์ สมาชิกสภาอบต. หมู่ 8 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
46. นายสมสิน คะเนนอก สมาชิกสภาอบต. หมู่ 13 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
47. นายคำนพ กงชัยภูมิ สมาชิกสภาอบต. หมู่ 6 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
48. นายตะวัน จันเพ็ญ สมาชิกสภา อบต. หมู่ 19 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
49. นายแหลม ฝาชัยภูมิ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ม. 18 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
50. นายณัฐราชพงศ์ ดีหลี สมาชิกสภาอบต. หมู่ 2 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
51. นายพิเชษฐ อาจไพรวัลย์ สมาชิกสภาอบต. หมู่ 5 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
51. นายธีรภิญช์ ขาดา ผู้ช่วยเจ้าพนักงานธุรการ เทศบาลตำบลหลวงศิริ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
52. นายธนโชติ ฝาชัยภูมิ สมาชิกสภาอบต. หมู่ 7 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
53. นายชัชวาลย์ ปลื้มสุด สมาชิกสภาอบต. หมู่ 9 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
54. นางอังคณา สีหาทน สมาชิกสภาอบต. หมู่ 16 ต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ

55. นางสาวลัยภรณ์ รุ่งเรือง นักทรัพยากรบุคคล อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
56. นางสาวรัฐพร โคตรภักดี ผู้ช่วยเจ้าพนักงานธุรการ อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
57. นางลัดดาวรรณ ชัยมนตรา ผอ.กองสวัสดิการสังคม อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
58. นางสาวฐิตินันท์ ม่วงเพชร นักวิเคราะห์นโยบายและแผนฯ อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
59. น.ส. ปิยภรณ์ ทองชัยภูมิ ผอ.กองการศึกษาฯ อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
60. น.ส. ศิริวรรณ เชื้อชัยภูมิ พนักงาน อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
61. น.ส.ดารุณี เมฆวัน พนักงาน อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
62. พ.จ.อ. นิยม แต่งเมือง จพง.ป้องกันฯ อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
63. พ.จ.อ. ธีรยุทธ แซ่มซ้อย จพง.ป้องกันฯ อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
64. นายชัยยะ ปลื้มสุด พนักงาน อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
65. นางสาวสุนิสา แดงสกุล พนักงาน อบต.นาฝาย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ

ที่ อว ๘๐๕๗.๒ / ๒๕๖๕

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

๗๐ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ พระครูสุวรรณจันทรังษี เจ้าคณะอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วยกระผม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสดีรัตน์ อาจารย์รับผิดชอบหลักสูตรรัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าพระคุณเจ้าเป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความกรุณาอนุเคราะห์ให้โอกาสในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์แก่ทางวิชาการต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณเจ้าด้วยดีและขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสดีรัตน์)

เลขานุการสาขาวิชารัฐศาสตร์

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

(๑๐ เมษายน ๒๕๖๕)

ที่ อว ๘๐๕๗.๒ / ๒๕๖๕

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

๒๗๐ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางสาวกาญจน์ ประจักษ์เมือง ผู้ใหญ่บ้านโนนเก่าใหญ่ หมู่ ๑๔ ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วยกระผม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสต์รัตน์ อาจารย์รับผิดชอบ
หลักสูตรรัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง
“การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้กระผมได้พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความกรุณาอนุเคราะห์ให้โอกาส
ในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์แก่ทางวิชาการต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอกราบขอบขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสต์รัตน์)

เลขานุการสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ภูมิ

นางสิริมา ประจักษ์เมือง

ที่ อว ๘๐๕๗.๒ / ๒๕๖๕

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

No เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายบุญสนอง หอมรหัส ผู้ใหญ่บ้านลาดใต้ หมู่ ๑ ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วยกระผม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสดีรัตน์ อาจารย์รับผิดชอบ
หลักสูตรรัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง
“การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้กระผมได้พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความกรุณาอนุเคราะห์ให้โอกาส
ในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์แก่ทางวิชาการต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอกราบขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสดีรัตน์)
เลขานุการสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

นายบุญสนอง หอมรหัส

ที่ อว ๘๐๕๗.๒ / ๒๕๖๕

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

พ.๑ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายสมชาติ ชื่นนอก กำนันตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วยกระผม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสศิริตัน อาจารย์รับผิดชอบหลักสูตรรัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้กระผมได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความกรุณาอนุเคราะห์ให้โอกาสในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์แก่ทางวิชาการต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอกราบขอบขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสศิริตัน)

เลขานุการสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

ที่ อว ๘๐๕๗.๒ /๒๕๖๕

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

๒๗

เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายพรมมา ปะมาคะตัง ราษฎรบ้านลาดวังม่วง ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วยกระผม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสศิริตัน อาจารย์รับผิดชอบ
หลักสูตรรัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง
“การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้กระผมได้พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความกรุณาอนุเคราะห์ให้โอกาส
ในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์แก่ทางวิชาการต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอกราบขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสศิริตัน)
เลขานุการสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

พรมมา ปะมาคะตัง

ที่ อว ๘๐๕๗.๒ / ๒๕๖๕

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางจ่อศรี แวงคำ อสม. บ้านลาดวังม่วง ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วยกระผม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสศิริตัน อาจารย์รับผิดชอบ
หลักสูตรรัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง
“การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้กระผมได้พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความกรุณาอนุเคราะห์ให้โอกาส
ในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์แก่ทางวิชาการต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอกราบขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสศิริตัน)
เลขานุการสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

นางจอมดี 112๖ คำ

ที่ อว ๘๐๕๗.๒ / ๒๕๖๕

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

No เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายสังคม จินานิกร ราษฎรบ้านลาดวังม่วง ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วยกระผม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสต์รัตน์ อาจารย์รับผิดชอบ
หลักสูตรรัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง
“การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้กระผมได้พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความกรุณาอนุเคราะห์ให้โอกาส
ในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์แก่ทางวิชาการต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอกราบขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสต์รัตน์)
เลขานุการสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

ศ.ดร. จินานิกร

ย.๒๕๖๕

ที่ อว ๘๐๕๗.๒ / ๒๕๖๕

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

๒๑ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางเรียมตา เต็ดเจริญ ผู้ใหญ่บ้านลาดวังม่วง หมู่ ๑๕ ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วยกระผม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสศิริรัตน์ อาจารย์รับผิดชอบ
หลักสูตรรัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง
“การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้กระผมได้พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความกรุณาอนุเคราะห์ให้โอกาส
ในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์แก่ทางวิชาการต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอกราบขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสศิริรัตน์)
เลขานุการสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

(นาง เรียมตา เต็ดเจริญ)

ที่ อว ๘๐๕๗.๒ /๒๕๖๕

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

๗๐ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางหนูจิบ โคตรโนนกอก อสม. บ้านลาดวังม่วง ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วยกระผม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสดีรัตน์ อาจารย์รับผิดชอบ
หลักสูตรรัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง
“การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้กระผมได้พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความกรุณาอนุเคราะห์ให้โอกาส
ในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์แก่ทางวิชาการต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอกราบขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสดีรัตน์)
เลขานุการสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ภูมิ

นางหนูจิบ โคตรโนนกอก

ที่ อว ๘๐๕๗.๒ / ๒๕๖๕

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

๒๑ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายน้ำเต้า โคตรโนนกอก ราษฎรบ้านลาดวังม่วง ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วยกระผม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสศิริรัตน์ อาจารย์รับผิดชอบ
หลักสูตรรัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง
“การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้กระผมได้พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความกรุณาอนุญาตให้โอกาส
ในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์แก่ทางวิชาการต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอกราบขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสศิริรัตน์)
เลขานุการสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

น้ำเต้าทอง โคตรโนนกอก ๑๐๑

ที่ อว ๘๐๕๗.๒ /๒๕๖๕

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

No เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายบัวหวาน กุดด้วง ผู้ใหญ่บ้านราษฎรดำเนิน หมู่ ๒ ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วยกระผม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสดีรัตน์ อาจารย์รับผิดชอบ
หลักสูตรรัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง
“การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้กระผมได้พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความกรุณาอนุเคราะห์ให้โอกาส
ในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์แก่ทางวิชาการต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอกราบขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสดีรัตน์)

เลขานุการสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

(นาง บัวหวาน กุดด้วง)

ที่ อว ๘๐๕๗.๒ / ๒๕๖๕

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน คุณทวีการ ช้องนอก ผู้ใหญ่บ้านกุดโง้ง หมู่ ๓ ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วยกระผม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสศิริรัตน์ อาจารย์รับผิดชอบ
หลักสูตรรัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง
“การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้กระผมได้พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความกรุณาอนุเคราะห์ให้โอกาส
ในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์แก่ทางวิชาการต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอกราบขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสศิริรัตน์)
สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ภูมิ

ทวิการ ช้องนอก.

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3.

ที่ อว ๘๐๕๗.๒ /๒๕๖๕

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขออนุญาตขอเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน คุณปรีชา สอนสำโรง ผู้ใหญ่บ้านวังแซ่ หมู่ ๙ ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วยกระผม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสต์รัตน์ อาจารย์รับผิดชอบหลักสูตรรัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้กระผมได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความกรุณาอนุญาตให้โอกาสในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์แก่ทางวิชาการต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสต์รัตน์)

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

๒๕๖๕ ๒๕/๔/๖๕ ๒๕๖๕ ๒๕/๔/๖๕

๑๖/๔/๖๕

ที่ อว ๘๐๕๗.๒ /๒๕๖๕

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน คุณพัฒนสาร สร้อยดอน บ้านกุดโง้ง หมู่ ๓ ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วยกระผม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสศิริรัตน์ อาจารย์รับผิดชอบ
หลักสูตรรัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง
“การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้กระผมได้พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความกรุณาอนุเคราะห์ให้โอกาส
ในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์แก่ทางวิชาการต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอกราบขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสศิริรัตน์)
สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

พัฒนสาร สร้อยดอน

ที่ อว ๘๐๕๗.๒ / ๒๕๖๕

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน คุณสุธพร หนึ่งชนะ บ้านป่าขนุน หมู่ ๖ ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วยกระผม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสศิริรัตน์ อาจารย์รับผิดชอบหลักสูตรรัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้กระผมได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความกรุณาอนุญาตให้โอกาสในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์แก่ทางวิชาการต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสศิริรัตน์)

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

สุธพร หนึ่งชนะ

ที่ อว ๘๐๕๗.๒ / ๒๕๖๕

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน คุณสุธาณี วันดอน บ้านกุดโง้ง หมู่ ๓ ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วยกระผม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสต์รัตน์ อาจารย์รับผิดชอบ
หลักสูตรรัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง
“การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้กระผมได้พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความกรุณาอนุเคราะห์ให้โอกาส
ในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์แก่ทางวิชาการต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสต์รัตน์)

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ-สกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสดีรัตน์
วุฒิการศึกษา

- : โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
- : โรงเรียนเสนาธิการทหารบก
- : วิทยาลัยการทัพบก
- : ครุศาสตร์บัณฑิต วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช
- : รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- : รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- : พุทธศาสตรดุษฎี (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- : Senior Crisis Management Course, Louisiana State University, USA.

สถานที่ทำงาน

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

